

Sport og motion i danskernes hverdag

Maja Pilgaard

Sport og motion i danskernes hverdag

Maja Pilgaard

Maja Pilgaard

SPORT OG MOTION I DANSKERNES HVERDAG

Udgiver: Idrættens Analyseinstitut, oktober 2009

Kanonbådsvej 12 A, 1437 København K

T: +45 32 88 10 30

E: idan@idan.dk

W: www.idan.dk

Grafisk tilrettelæggelse: Tegnestuen Trojka

Tryk: Buchs

ISBN 978-87-92120-12-0

Bogen 'Sport og motion i danskernes hverdag' baserer sig på en lang række udvidede analyser af datamateriale fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007', som blev gennemført af Idrættens Analyseinstitut med støtte fra Danmarks Idræts-Forbund (DIF), Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI), Lokale- og Anlægsfonden, Kulturministeriet, Friluftsrådet, Dansk Firmaidrætsforbund (DFIF), Team Danmark og Kulturministeriets Udvalg for Idrætsforskning (KIF). Epinion Capacent udførte selve dataindsamlingen i efteråret 2007 på vegne af interessenterne. En tak skal lyde fra Idrættens Analyseinstitut til de nævnte interessenter samt de forskere og øvrige sparringspartnere, som har bistået os undervejs i forløbet. Grundrapporten under navnet 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007' med de basale data fra undersøgelsen kan downloades i vidensbanken på www.idan.dk.

Offentliggørelse: Det er tilladt at citere fra denne bog, herunder at benytte tabeller og figurer med følgende kildeangivelser på tabeller og figurer: "Kilde: Sport og motion i danskernes hverdag, Idrættens Analyseinstitut."

Ved brug af større uddrag fra bogen i skriftlige sammenhænge skal det af teksten eller i en henvisning fremgå, at "Undersøgelsen 'Sport og motion i danskernes hverdag' er udarbejdet af Idrættens Analyseinstitut. Dataindsamlingen har modtaget økonomisk støtte fra Lokale- og Anlægsfonden, DIF, DGI, Kulturministeriet, Dansk Firmaidrætsforbund, Friluftsrådet, Team Danmark og Kulturministeriets Udvalg for Idrætsforskning."

INDHOLD

INDLEDNING	7
Bogens indhold	10

Kapitel 1

SPORT OG MOTION SOM ANALYSEFELT	11
Teoretisk perspektiv	11
Sport og motion – en begrebsafklaring	15
Hvordan undersøger man befolkningens idrætsdeltagelse?	18

Kapitel 2

BEFOLKNINGENS DELTAGELSE I SPORT OG MOTION	23
Udvikling i idrætsdeltagelsen blandt voksne	23
Udvikling i idrætsdeltagelsen blandt børn	26
De idrætsaktive danskeres forbrug af tid på sport eller motion	30
Sociale variationer i idrætsdeltagelsen	35
Det går da meget godt – eller hvad?	51
Afrunding	54

Kapitel 3

TRADITION OG FORNYELSE I AKTIVITETSMØNSTRET	61
Idrættens bølger	62
Voksnes idrætsmønster	65
Børns idrætsmønster	79
Sociale forskelle i aktivitetsvalget	89
Når organisering spiller en rolle	97
Afrunding	125

Kapitel 4

LOKALOMRÅDETS BETYDNING FOR IDRÆTSDELTAGELSEN	133
Idrætsfaciliteter benyttes primært af børn	134
Faciliteter er tilknyttet kønnet	135
Facilitetsbruget ændrer sig med alderen	137
Hvad foregår der i de forskellige faciliteter?	138
Faciliteter varierer fra land til by	150
Befolkningen dyrker sport og motion 'lige i nærheden'	154
Hvad betyder faciliteter for idrætsdeltagelsen?	159
Afrunding	165

Kapitel 5

IDRÆTSVANER OG ARBEJDSLIV	169
Hvordan hænger beskæftigelse sammen med idrætsdeltagelse?	170
Beskæftigelsessektor betyder primært noget for tidsforbrug på sport og motion	177
Betyder lange arbejdstider mindre sport og motion i hverdagen?	178
Hvordan er arbejdstiderne placeret?	181
Når arbejdstiden flyder sammen med fritiden	184
Fysisk belastning i arbejdet	186
Arbejdsliv, sport og motion	189
Afrunding	191

Kapitel 6

IDRÆTSVANER OG FAMILIELIV	195
Civilstatus og idrætsdeltagelse	197
'Lige voksne leger bedst'	198
Den kvindelige partner er mest idrætsaktiv - eller?	200
Forældrefasen udfordrer idrætsdeltagelsen	201
Sammenhæng mellem børn og forældres idrætsdeltagelse	206
Afrunding	214

Kapitel 7

MELLEM SPORT, MOTION OG HVERDAGSMOTION	217
Sport og motion er ikke altid fysisk krævende	219
Cykling og gang i hverdagen	221
Ferieophold med motionsindhold	237
Afrunding	242

Kapitel 8

IDRÆT OG MEDIEVANER	245
Interesse for sport i medierne	246
Sport på tv	256
Aviserne er et fodboldmedie	264
Internettet giver plads til nicher	266
Sport i radioen	268
Tilskuer til sportsarrangementer	270
Afrunding	274

Kapitel 9

HVORDAN INDGÅR SPORT OG MOTION I HVERDAGEN?	277
Sport og motion betyder meget i hverdagen	279
Forhold mellem sport/motion og arbejdsliv	281
Forhold mellem sport/motion og familieliv	283
Praktiske forhold som betyder noget for sport og motion	285
Sport og motion i hverdagen – et overblik	286
Afrunding	294

Kapitel 10

EN HVERDAG UDEN SPORT OG MOTION	297
De ikke-idrætsaktive voksne	297
De ikke-idrætsaktive børn	307
Barrierer for at dyrke sport eller motion	310
Når motiver bliver en barriere	329
Afrunding	330

Kapitel 11

AFRUNDING OG PERSPEKTIVERING:	
IDRÆTSDELTAGELSE I HVERDAGEN – EN UDFORDRING?	333
Idrætsdeltagelsens udvikling og karakter	333
Samfundsudviklingen påvirker idrætsdeltagelsen	334
Synet på sport og motion forandrer sig over generationer	336
Variationer i idrætsdeltagelsen	339
Fremtidens udfordringer	341
Når hverdagens vaner står på spil	350
Litteraturliste	355
Figuroversigt	359
Tabeloversigt	364
Bilag 1	367
Bilag 2	372
Bilag 3	374

INDLEDNING

Idrætten er én af de største fritidsbeskæftigelser i Danmark. Siden 1964 er andelen af idrætsaktive voksne tæt på firedoblet, mens næsten alle børn regelmæssigt dyrker sport eller motion. Interessen dækker således store dele af den danske befolkning, og i modsætning til tidligere er idræt ikke længere forbeholdt ungdommen. Kun Sverige og Finland har på europæisk plan flere idrætsaktive indbyggere end Danmark (Van Bottenburg 2005)¹.

Den stigende andel af voksne idrætsudøvere betyder nye målgrupper, som kræver nyt fokus i det idrætspolitiske arbejde. Voksne over 40 år udgør en væsentlig andel af den idrætsaktive befolkning, og samtidig fylder kvinderne mere end nogensinde i det samlede billede. I takt med denne udvikling bliver teenagere og yngre voksne dog for første gang registreret som mindre idrætsaktive, end de tidligere har været. Allerede fra 12-13-års-alderen opstår således en udfordring med at fastholde de unge i en aktiv fritid med sport og motion. I dag eksisterer dermed en række problemstillinger, som skaber debat blandt de idrætspolitiske aktører.

Idrætsdeltagelsen har traditionelt været forankret i den danske for- eningskultur, hvor idrætspolitikken har handlet om at udbyde fritidsaktiviteter med fokus på værdier som frivilligt arbejde, demokrati og fællesskab. I dag fylder nye punkter dagsordenen, og idrætten har fået mange ansvarsområder i takt med, at der er kommet et øget fokus på idrættens kvaliteter i arbejdet med at løse samfundsmæssige problemer. For eksempel eksisterer der en generel forestilling om, at idrætten er et godt middel til integration på tværs af etnisk baggrund og forskellige kulturer.

Idrætten bliver også sat i forbindelse med løsningen af bredere sociale problemer. Gennem styrket selvfølelse, oplevelse af fællesskab og samvær skal idrætten være med til at give mennesker fra socialt udsatte grupper gode oplevelser og derigennem være med til at bringe dem på ret køl.

1 Den internationale undersøgelse er gennemført i 2005 baseret på data fra den danske idrætsvaneundersøgelse foretaget af Lokale- og Anlægsfonden i 2002.

En særlig rolle har idrætten fået de seneste årtier i takt med, at evidensbaseret forskning har dokumenteret en række positive sundhedsmæssige effekter ved fysisk aktivitet. Herigennem er idrætsbegrebet blevet udvidet, og det bliver i stigende grad vanskeligt at skelne mellem forskellige former for bevægelse, sport, motion, fysisk aktivitet og hverdagsmotion. Alle former har det til fælles, at de udfordrer kroppen fysisk i større eller mindre omfang.

Endelig spiller idrætten en rolle i forhold til at skabe oplevelse og vækst. Sporten som mediebegivenhed kan få mange kommuner eller byer til at drømme om arenaer og sportshold i den bedste række, der kan give prestige og måske tiltrække publikum fra nær og fjern.

Alle disse områder berører dog ikke udelukkende de traditionelle idrætsforeninger. Foreningerne er stadig i fokus, men mange andre aktører har meldt sig på banen. Ikke mindst antallet af kommercielle udbydere af især fitnessaktiviteter er steget voldsomt i popularitet siden slutningen af 1970'erne og er i dag blandt de mest udbredte aktiviteter i mange befolkningsgrupper. Den kommercielle golfsektor har ligeledes været i kraftig udvikling de seneste årtier. Dertil kommer et øget kommunalt fokus på idræt og fysisk aktivitet som følge af kommunalreformen, der trådte i kraft i 2007 og pålagde de nye kommuner flere opgaver inden for forebyggelse. Med kommunalreformen opstod desuden i mange kommuner større forvaltningsenheder, der i højere grad end tidligere har ressourcer til at arbejde målrettet med idræts- og bevægelsespoltikker og til at samarbejde med og udfordre de etablerede aktører på idrætsområdet. Efter kommunalreformen har næsten alle kommuner fokus på de potentielle sundhedsøkonomiske fordele ved mere sunde og idrætsaktive borgere.

Fokus på fysisk aktivitet, idræt og bevægelse forplanter sig derfor til skoler, ældrecentre, plejecentre, idrætsbørnehaver etc. Men den kommunale opmærksomhed gælder også i stigende grad på elite- og eventsiden med etablering af elite- og eventsekretariater og andre talent- og eliteidrætstiltag mv., som skal 'sætte de enkelte kommuner på landkortet'.

Herudover vil kommunerne formentlig også sætte mere fokus på mulighederne for selvorganiserede idrætsudøvere ved at tilrettelægge offentligt tilgængelige aktivitetsstier, områder, pladser mv. samt i forhold til planlægning af infrastruktur, så flere vælger at gå eller cykle frem for at tage bilen. Den selvorganiserede idræt fylder stadig mere i befolkningens måde at organisere sig på, og siden 1990'erne har selvorganiseret sport og

motion udgjort den største organiseringsform blandt voksne idrætsudøvere. Børn dyrker også mange aktiviteter på egen hånd, og muligheden for sådanne aktiviteter bidrager dermed væsentligt til befolkningens samlede aktivitetsniveau i hverdagen.

Den danske idrætskultur er således mangfoldig og under stadig forandring. Men i takt med det stigende antal aktører vokser den indbyrdes konkurrence. Ikke mindst når de forskellige aktører i større grad strømmer sig og ønsker at byde ind på mange forskellige områder. For eksempel arbejder DIF og DGI sammen om udbredelsen af foreningsfitness, mens fitnesssektoren i stigende grad udvikler aktivitetstilbud med forskellige holdaktiviteter og fokus på fællesskab og samvær. Fitnesssektoren tilbyder også i dag aktiviteter for børn, som ellers næsten udelukkende har tradition for at dyrke idræt i traditionelle foreninger.

I kølvandet på de forskellige aktører og konkurrencen imellem dem stiger også behovet for konkret viden om de forskellige aktørers rolle i idrætsbilledet og for viden om effekterne af forskellige idrætsrelaterede projekter og aktiviteter. Det moderne videnssamfund bærer præg af evidensbaseret policy-making, hvor aktørerne i stigende grad bruger dokumenteret viden som baggrund for at starte nye tiltag og dokumenterede evalueringer og effektmålinger til efterfølgende projektstyring. Idrætten er ikke undtaget denne tendens.

Derfor står denne og andre undersøgelser af sport og motion i danskernes hverdag som en central, grundlæggende viden om befolkningens idrætsdeltagelse. Dette gælder, hvad angår kvantitative målinger af antal idrætsaktive, deres timeforbrug, valg af aktiviteter osv. Men også i forhold til et mere helhedsorienteret fokus på de forhold i hverdagen, der influerer på forskellige befolkningsgruppers idrætsdeltagelse. Ud fra en række helt nye spørgsmål omkring arbejdsliv og hverdagsliv skal analyserne grave dybere i de faktorer, som kan forklare, hvorfor nogle mennesker vælger idrætsdeltagelsen til, mens andre vælger den fra.

Datamaterialet til denne undersøgelse giver dermed mulighed for at sætte intensivt fokus på sådanne hverdagssammenhænge. Hvilke arbejdsforhold er særlig fordrende eller hæmmende for et aktivt fritidsliv? Hvordan påvirker familieliv og forældrefasen idrætsdeltagelse? Er der sammenhæng mellem familiemedlemmernes idrætsdeltagelse og måder at dyrke idræt på? Hvad betyder forhold som arbejdsløshed, orlov eller andre midlertidige forhold for et regelmæssigt idrætsliv? Hvor meget be-

tyder lokalområdets faciliteter, og hvordan hænger hverdagslivet sammen med måden, hvorpå befolkningen dyrker sport eller motion?

BOGENS INDHOLD

Fokus i kapitel 2, 3 og 4 er – efter den teoretiske introduktion i kapitel 1 – på en analyse af, hvor mange der dyrker sport eller motion, hvem der deltager, hvordan de aktive dyrker sport eller motion, og hvor de gør det.

Dernæst søger bogen i kapitel 5 og 6 at grave dybere ned i hverdagsforhold, der kan øve indflydelse på idrætsdeltagelsen i forhold til arbejdsliv og familieliv.

Foruden et fokus på sport og motion bliver også anden fysisk aktivitet i hverdagen sat under lup. Kapitel 7 undersøger, hvor meget befolkningen cykler og går i hverdagen, når de skal fragte sig til forskellige ærinder i lokalområdet. Endvidere ser kapitlet på, om befolkningen tager hverdagens idrætsaktiviteter med, når de holder ferie.

Kapitel 8 stiller spørgsmålet, om sport og motion er en gennemgribende del af hverdagen, der også forplanter sig til interesse for at følge sport i medierne. Herunder hvem der bruger tid på sport i medierne, hvilke medier de benytter, samt hvilke sportsgrene der er mest populære.

Kapitel 2 til 8 giver samlet set et detaljeret indblik i befolkningen aktivitetsniveau i forhold til sport og motion. Men hvordan mener befolkningen selv, at sport og motion indgår som en del af hverdagen? Betyder sport og motion meget eller lidt? Indgår det på lige fod med andre fritidsinteresser? Hvad betyder muligheden for at medbringe børn til sport og motion, og følger befolkningen med i familiens idrætsdeltagelse? Sådanne spørgsmål er i centrum i kapitel 9, som omhandler, hvordan sport og motion indgår som en del af hverdagen.

En sidste analyse bliver foretaget i kapitel 10. Her vender bogen fokus på hovedet ved at se på den del af befolkningen, der ikke dyrker sport eller motion. Hvilke befolkningsgrupper går mindst til sport og motion? Oplever de særlige barrierer? Og har disse barrierer karakter af indre, personrelaterede eller ydre, omgivelserrelaterede faktorer?

Afslutningsvis opsummerer kapitel 11 de væsentligste konklusioner, sætter idrætsdeltagelsen i relation til generelle ændringer i samfundets strukturer samt perspektiverer resultaterne i forhold til idrætspolitiske overvejelser og centrale problemstillinger.

Kapitel 1

SPORT OG MOTION SOM ANALYSEFELT

Den teoretiske referenceramme, som ligger til grund for analyserne af befolkningens idrætsdeltagelse, bliver kort præsenteret i dette afsnit. Dertil indgår en redegørelse for begreberne 'sport' og 'motion' i et forsøg på at skabe en fælles forståelsesramme for, hvordan begreberne bliver operationaliseret i den efterfølgende analyse af befolkningens idrætsdeltagelse.

TEORETISK PERSPEKTIV

Forskellige faktorer kan have indflydelse på befolkningens adfærd – her forstået som deltagelse i sport og motion. Ifølge nyere sociologiske teorier kan man opfatte individet som et interagerende væsen, der både påvirker og påvirkes af det samfund, det lever i. Særligt den britiske sociolog Anthony Giddens er fortaler for denne forståelse, og med begrebet 'strukturdualitet' gør han rede for denne vekselvirkning mellem individ og samfund. Han beskriver, at samfundets strukturer ikke bare former befolkningens handle-mønstre, men reproduktion og ændring af handlinger kan være med til at opretholde og skabe nye strukturer i samfundet. Individ og samfund kan derfor ikke opfattes som to forskellige parter, der står i modsætning til hinanden, men i stedet to parter, der hører sammen, og som skaber og former hinanden i en vekselvirkende dualitet (Giddens 1979 & 1984). Dette udgangspunkt er relevant at lægge til grund for analyserne af idrætsdeltagelse, fordi undersøgelsen netop fokuserer på forskellige forhold, der kan være med til at præge befolknings idrætsdeltagelse. Både i forhold til forskellige befolkningsgruppers individuelle forudsætninger samt deres holdninger til og opfattelser af det omkringliggende samfunds muligheder og strukturer for sport eller motion.

Det teoretiske udgangspunkt for analyse og tolkning af fænomener inden for det kropssociologiske felt anvendes også i flere andre undersøgelser. Sociolog og idrætsforsker Søren Damkjær konstruerede i 1994 en aktivitetsanalysemodel til sociologisk analyse af forskellige idrætsaktivi-

teter. Den tager netop udgangspunkt i de forskellige indre og ydre lag, som det undersøgte element berører eller afhænger af i samfundet. De forskellige lag omhandler inderst i modellen den enkelte aktivitet, dernæst et kontekstniveau omgivet af et organisatorisk niveau samt et yderste kulturelt og politisk niveau (Damkjær 1994). Ifølge Damkjær er alle niveauerne nødvendige at betragte for at kunne forstå, hvorfor og hvordan den enkelte aktivitet udformer sig i samfundet.

Den hollandske professor i sociologi Maarten Van Bottenburg forestod i 2005 en samlet analyse af idrætsdeltagelsen i 25 lande i Europa baseret på eksisterende data. Materialet gav anledning til en deskriptiv afklaring af, hvor mange europæere der dyrker sport og motion, forskelle på køn og alder samt socioøkonomiske parametre som uddannelseslængde og indkomst (Bottenburg 2005). Bottenburg beskriver i en perspektivering, hvordan omfattende forskning omkring motiver og barrierer for deltagelse i sport og motion har ført til stor indsigt i forskellige determinanter for deltagelse. Konklusionen lyder, at idrætsdeltagelse er bestemt af en hel række forskellige personlige, interpersonelle samt omgivelsesmæssige faktorer, som alle bør betragtes i en samlet analyse.

Også inden for sundhedsforskning bliver denne flertrinmodel taget i brug. WHO udgav i 2006 rapporten 'Physical activity and health in Europe: evidence for action', som tager udgangspunkt i en model over determinanter for sundhed, som den britiske professor i public health Maraget Whitehead og den svenske professor i sundhed og social velfærd Göran Dahlgren udviklede i 1991 (Dahlgren & Whitehead 1991). Modellen fokuserer på individuelle faktorer, betydningen af mikro- og makroomgivelser i en analyse af de forskellige niveauer, som spiller ind på befolkningens tilbøjelighed til at være fysisk aktiv i hverdagen.

Samme udgangspunkt tager Jens Troelsen, lektor i bevægelse, idræt og samfund, i sin analyse af bolignære områders betydning for sundhed foretaget i 2008 i samarbejde Kirsten Kaya Roessler, Gert Nielsen og Mette Toftager. Det teoretiske perspektiv præsenterer forskellige individuelle og miljømæssige faktorer, der har betydning for fysisk aktivitet (Troelsen et.al. 2008).

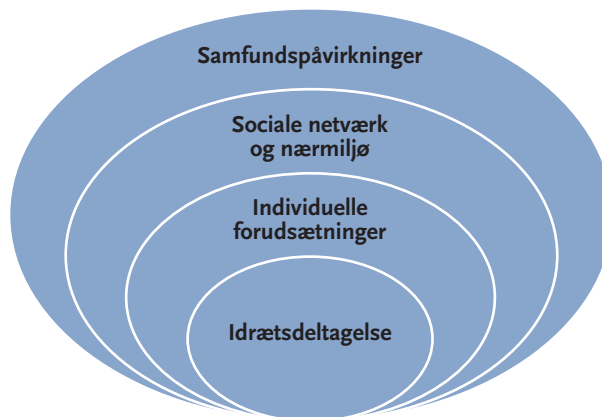
Den norske sociolog Anne-Lene Bakken Ulseth gjorde i sin ph.d. i 2007 brug af begreberne mulighedsstruktur og individuelle ønsker og opfattelser i en analyse af fysisk aktivitet blandt voksne i Norge. Ifølge Ulseth udgør muligheder i konteksten, individuelle ønsker og opfattelser tilsammen idrætsdeltagelsen og dens udformning.

Fælles for de ovenfor beskrevne metoder er anvendelsen af en analytisk model, som beskriver forskellige niveauer eller lag, hvorpå man kan befinde sig i en analyse. En sådan model hjælper med at gøre analysen mere konkret og nuanceret, og samtidig sætter den fokus på spændingsfeltet mellem aktør og struktur i en helhedsforståelse af de forhold, der gør sig gældende for den kropslige udfoldelse.

De forskellige faktoreres betydning varierer dog meget på tværs af forskellige befolkningsgrupper og lokale forskelle. I analysen af idrætsdeltagelsen i 25 europæiske lande efterlyser Van Bottenburg mere detaljeret og differentieret information og viden om idrætsdeltagelse på nationalt plan (Bottenburg 2005). Det er væsentligt at være bevidst om de nationale forskelle i henhold til at formulere vedkommende og tilpassede idrætspolitikker. Som det fremgår af analyserne i denne bog, eksisterer der også store regionale forskelle i Danmark, mens andre undersøgelser har vist, at der helt ned på kommunalt niveau viser sig forskellige tendenser i befolkningens idrætsdeltagelse (Ibsen & Nielsen 2008).

Med inspiration i de præsenterede sociologiske modeller over hoveddeterminanter for idrætsaktiviteter, fysisk aktivitet, idræt og sundhed tager analyserne i denne bog udgangspunkt i forudsætningen om, at idrætsdeltagelsen er bestemt af både indre og ydre faktorer i forskellige lag, som modellen herunder illustrerer.

Model 1. Idrætsdeltagelse er bestemt af både indre og ydre faktorer i forskellige mikro-, meso- og makroperspektiver

Kilde: Dahlgren & Whitehead 1991. Damkjær 1994. Anne-Lene Bakken Ulseth 2007.

Individuelle forudsætninger omfatter faktorer som køn, alder, helbred, uddannelse, indkomst, bopæl og civilstatus. Disse faktorer figurerer som uafhængige baggrundsvARIABLE. Det vil sige, de som regel ligger bag i en kausal sammenhæng, som går tidsmæssigt forud for nuværende handlinger og holdninger. De vil derfor blive karakteriseret som indre faktorer, fordi de er med til at præge individets holdninger, skabe et erfaringsgrundlag og placere individet i en social position i modsætning til omverdensfaktorerne, som påvirker individet udefra.

De ydre faktorer omfatter sociale relationer og påvirkninger fra arbejdsforhold, familieforhold, fysiske omgivelser, facilitetsudbud samt tilgængelighed til faciliteter i nærmiljøet. Her spiller konteksten en rolle, som kan være med til at påvirke befolkningens handlinger og holdninger.

Generelle holdninger i samfundet kan også påvirke befolkningens forhold til sport og motion. Typisk i form af overordnede satsninger, kampagner og strategier samt et generelt samfundsmæssigt fokus på idræt som en væsentlig del af hverdagen. Staten kan udstikke retningslinjer for idræt i institutioner, på skoler, uddannelsesinstitutioner og arbejdspladser og gennem lovgivning være med til at påvirke befolkningens muligheder for idrætsdeltagelse. Folkeoplysningsloven og dens prioritering af børn og unge i offentlige idrætsfaciliteter er et eksempel på sådanne lovgivningsmæssige forhold. Samfundets normative holdninger kan således påvirke befolkningen til at træffe valg eller starte nogle refleksive processer, der siden hen kan føre til handling.

Data, som ligger til grund for analyserne i denne bog, giver mulighed for at undersøge, hvordan de forskellige lag øver indflydelse på forskellige befolkningsgruppers idrætsdeltagelse. Det bliver i forlængelse heraf antaget, at nogle af de afgørende faktorer har at gøre med det hverdagsliv, som befolkningen færdes i. Dels i form af individuelle forudsætninger, dels i form af arbejdslivet og familielivets karakter. Herudover analyserer bogen, i hvilket omfang nærmiljøet spiller en rolle i form af facilitetsudbud og nærhed til faciliteter. Dataindsamlingsmetode og stikprøve er beskrevet i bilag 1.

SPORT OG MOTION – EN BEGREBSAFKLARING

Når befolkningens idrætsdeltagelse undersøges nærmere, er det nødvendigt at beskæftige sig med operationaliseringen af de begreber, undersøgelsen ønsker at belyse.

Den danske idrætskultur har forandret sig meget siden den moderne idræts gennembrud i sidste halvdel af det 19. århundrede. Idrætten tog sit afsæt i gymnastikken, inspireret fra Frankrig, Tyskland og Sverige, og sporten, som primært blev bragt til Danmark fra England (hestevæddeløb, sejlsport, skøjteløb, fodbold, roning, cricket og skydning). Sporten og gymnastikken opstod som folkelige bevægelser, der tog form af organiserede engagementer i frivillige foreninger. Den svensk-lingske og den dansk/tyske gymnastik udviklede sig dog forskelligt og repræsenterede to grundlæggende forskellige ideologier, som fik afgørende betydning for dannelsen af den tostrengede idrætsmodel, der præger den danske idrætskultur i dag. Den svensk-lingske gymnastik blev primært udfoldet blandt bønderne på landet, hvor en tæt kobling eksisterede mellem bondebevægelsen, demokratiopbygningen og gymnastikkens udfoldelse under tanker om frihed, lighed og broderskab (Trangbæk et.al. 1995). I byerne var der større fokus på de fysiske udfoldelser gennem den dansk/tyske gymnastik, som indeholdt redskabs-, måtte- og springøvelser. Sportens udbredelse foregik også i første omgang i byerne, hvor konkurrenceelementet og de sportslige præstationer var i højsædet. Ved at etablere idrætsudfoldelsen i foreninger kunne udøverne drage nytte af foreningernes adgang til faciliteter og udstyr, og det muliggjorde samtidig en organiseret konkurrencestruktur med opdeling i forskellige niveauer, klasser og aldersgrupper. Foreningsstrukturen ligger til grund for den pyramidestruktur i konkurrenceidrætten, som vi kender i dag (Ibid).

I den sidste halvdel af det 20. århundrede begyndte befolkningen dog i stigende grad at vende blikket mod nye aktivitets- og organiseringsformer, og idrætsdeltagelsen har ændret betydelig karakter siden 1960'erne. Idrætsdeltagelsen blev mere uformel, spontan og havde karakter af mere individuelle, selvorganiserede træningsformer som jogging i parker, aerobic på stuegulvet, volleyball på stranden og senere også træning i fitnesscentre som en helt ny, kommerciel arena for idrætsdeltagelse.

Med fremkomsten af den kommercielle idræt siden 1980'erne har de traditionelle idrætsforeninger fået kamp til stregen om at skaffe medlem-

mer. Idrættens demokratiske, ideologiske og fællesskabsbetonede værdier, som traditionelt karakteriserer idrætsforeningerne, står i mindre grad som det primære incitament til at dyrke idræt i dag. Moderne livsformer, fleksible arbejdstider, en fysisk inaktiv arbejdsdag og mobile leveformer stiller større krav om fleksibel idrætsdeltagelse og hensyn til individuelle behov. Derfor bliver det mere og mere populært for befolkningen at betale sig til ydelser i et fitnesscenter eller 'pay and play'-koncepter, som vinder frem inden for f.eks. golf, fodbold, squash, badminton etc.

Senest har sportens positive indflydelse på sundhed og en øget dokumentation af den fysiske tilstands betydning for livskvalitet og gode, sunde leveår ført til en ændring af befolkningens opfattelse og brug af begreber som sport, motion og fysisk aktivitet. Mange opfatter i dag forskellige hverdagsaktiviteter som cykling og gang, trappegang, rengøring, havearbejde mv. som motion, da de indeholder elementer af fysisk aktivitet. I kølvandet herpå er et nyt begreb som 'hverdagsmotion' opstået, som en betegnelse for den fysiske aktivitet, befolkningen udøver i hverdagen med et sundhedsmæssigt formål.

Grænserne mellem sport og motion, fritids- og hverdagsaktiviteter, interesse og nødvendighed, flyder derfor sammen i et komplekst felt af aktiviteter med forskellige intentioner, former og omfang. Begreberne er kulturelt forankrede, og sociale meninger om indhold og formål kan variere med konteksten og samfundets udvikling. Derfor eksisterer delte meninger om, hvilke aktiviteter der hører under den ene eller den anden definition. En væsentlig diskussion i undersøgelser af befolkningens idrætsdeltagelse går på, hvorvidt danskernes deltagelse i idræt er stigende, eller det mere handler om, at idrætsbegrebet er udvidet til at omfatte aktiviteter, der ikke traditionelt er blevet opfattet som idræt. Er skovturen med familien eller børns leg i havetrampolinen for eksempel blevet til idræt? Og hvad med de naturoplevelser, frisk luft og bevægelse, der følger med en fisketur eller en jagt? Er det motion på lige fod med den løbetur, som også foregår i skoven eller omkring søen? Hvad er forskellen på fodbold, når det foregår i haven frem for i en idrætsforening? Er en floorballkamp i SFO/fritidsklubben leg eller sport?

På den anden side opstår en bekymring omkring selve idrætsbegrebets eksistens. En bredere opfattelse af idrætsbegrebet, og et sundhedsrelateret fokus på fysisk aktivitet er måske i virkeligheden med til at udvide begrebet i takt med dets udvidede betydning?

På grund af idrætsfeltets diffuse og forskelligartede karakter, er det vanskeligt at formulere en passende definition på de mange forskellige bevægelsesformer, som kan sætte begreberne i system. Mange af aktiviteterne bevæger sig i grænselandet mellem sport, motion, leg, fysisk aktivitet og rekreation. En definition skulle i givet fald ramme så bredt, at det alligevel bliver vanskeligt at operationalisere i en analyse af de mange aktiviteter, befolkningen dyrker. Henning Eichberg og Claus Bøje berører denne problematik i Idrættens tredje vej fra 1994, hvor de påpeger en vis erkendelse af, at bevægelsesbegreberne ikke kan reduceres til reelle definitioner (Bøje & Eichberg 1994). Eichberg har senere udviklet disse tanker, og kommer i sit seneste notat om emnet med en klar holdning: "Bevægelse burde i hvert fald ikke underlægges en snæver og 'præcis' definition, der søger eller kræver konsensus blandt alle (...) 'Bevægelse' er et søge- og nysgerrighedsbegreb, der peger mod analytisk betydningsfulde modsigelser i menneskenes praksis" (Eichberg 2009). Han opererer med en meget bred opfattelse af bevægelsesbegrebet og finder i samspillet mellem kropslig bevægelse og emotionel bevægethed identitetsprocesser, der er med til at skabe individer og folkelige bevægelser. En sådan filosofisk opfattelse af de forskellige aktiviteter, befolkningen deltager i, er med til at understrege det vanskelige i objektive definitioner og dermed også undersøgelser af den aktivitet, som foregår i den danske befolkning.

Det subjektive element er netop også en årsag til, at aktiviteterne er vanskelige at definere: Definitionerne bunder så at sige i subjektive vurderinger. Lad os bringe diskussionen fra et meget filosofisk niveau ud i konkrete eksempler: Hvad én person opfatter som daglig motion, tæller en anden måske slet ikke med, på trods af at de begge cykler frem og tilbage på arbejde hver dag. Dette ændrer dog ikke ved, at de begge udøver samme mængde fysiske aktivitet. Definitionen af, hvad der er foregået, kommer derfor først til udtryk i en rationaliseringsproces, hvor man reflekterer over eller begrebsliggør den aktivitet, som har fundet sted. Man kan i denne forstand hævde, at cykling som transport først bliver til motion i det øjeblik, man er bevidst omkring den fysiske aktivitets indflydelse på kroppen. Den svenske idrætspædagog Lars-Magnus Engström skelner netop mellem aktiviteternes formål. Ved at spørge hvorfor en aktivitet bliver udøvet, finder han svaret på aktivitetens karakter. Hvis hensigten er at træne kroppen, er det motion. Men når aktiviteten foregår uden målrettet intention om træning, for eksempel når man løber efter bussen, er der

blot tale om fysisk aktivitet (Engström 1999). Ifølge denne opfattelse er en daglig gåtur motion, såfremt det har til formål at være det.

Med udgangspunkt i de meget diffuse begreber opstår en udfordring i forhold til at gennemføre konkrete målinger på danskernes motions- og sportsvaner samt udviklingen over tid. I dag hører mange forskellige strømninger således under forskellige bevægelseskulturbegreber, som har mange ansigter. Sporten og den folkelige gymnastik repræsenterer to traditionelle retninger, mens motion, hverdagsmotion og fysisk aktivitet er relativt nye italesatte begreber i bevægelseskulturen. Dertil kommer fri-luftsliv samt eksperimenterende, dansende, legende, ekspressive og ekstreme bevægelsesformer.

I denne undersøgelse er begreberne sport og motion blevet benyttet som komplementære og supplerende begreber i et forsøg på at ramme så bredt som muligt i studiet af de forskellige aktiviteter, den danske befolkning deltager i. Sportsbegrebet repræsenterer et traditionelt og velkendt felt i den danske idrætskultur, mens motion figurer som et nyere, bredt og alment dækkende begreb om de forskellige fysiske aktiviteter, befolkningen udøver med henblik på at træne og bevæge kroppen. Disse to begreber tilsammen formodes derfor at nå en bred opfattelse i befolkningen, så både håndboldspilleren og weekendcyklisten kan identificere sig selv som dyrkende sport eller motion. Idræt og idrætsdeltagelse bliver i bogen brugt som overordnet fællesbetegnelse for de aktiviteter, der foregår, og begreberne skelner ikke kategorisk mellem aktiviteternes type og karakter.

HVORDAN UNDERSØGER MAN BEFOLKNINGENS IDRÆTSDELTAGELSE?

Det subjektive parameter i opfattelsen af forskellige aktiviteter gør det ikke lettere at operationalisere begreberne, fordi undersøgelsen er baseret på respondenternes egne opfattelser omkring deres aktiviteter. Idrætsdeltagelsen vil forandre sig på baggrund af befolkningens opfattelser af og holdninger til, hvad man karakteriserer som sport og motion. I spørgeskemaet bliver respondenterne således spurgt: 'Dyrker du normalt sport eller motion?'. De har altså både skulle forholde sig til begreberne sport og motion, men samtidig vurdere om de normalt dyrker aktiviteten. Hvor ofte svarer 'normalt' til? Det har i denne undersøgelse været op til respon-

denterne selv at definere. Derfor følger en implicit, tolkningsmæssig usikkerhed i forhold til dette spørgsmål. Spørgsmålet er blevet stillet i samtlige landsdækkende idrætsvaneundersøgelser, der er blevet foretaget i Danmark siden første undersøgelse i 1964, og derfor er det interessant fortsat at lade spørgsmålet indgå i undersøgelserne. Selvom det ikke giver udtryk for en objektiv, kvantificerbar idrætsdeltagelse, som er relevant i et sundhedspolitisk perspektiv, er det interessant at betragte udviklingen i befolkningens opfattelser af og holdninger til, hvad det vil sige at dyrke sport og motion regelmæssigt. Ordlyden er dog blevet ændret med tiden og forsøgt tilpasset den samtid, hvor spørgsmålet er blevet stillet. I 1964 blev der eksempelvis spurgt 'dyrker De sport?', i 1975 'dyrker De sport (motion)?', i 1987 og 1993 'dyrker De sport eller motion?', som i 1998 og 2002 blev ændret til 'dyrker De normalt sport eller motion?.'

I et forsøg på at komme mere detaljeret rundt om de idrætsaktiviteter, befolkningen udøver, opererer spørgeskemaet med en såkaldt trianguleringsteknik, hvor der bliver stillet flere forskellige spørgsmål, som alle handler om befolkningens idrætsdeltagelse. Dels bliver børn mellem 7 og 15 år konfronteret med en liste på 34 aktiviteter, mens listen indeholder 43 forskellige aktiviteter i spørgeskemaet til voksne fra 16 år. Respondenterne skal sætte kryds ud fra de aktiviteter, de har dyrket regelmæssigt inden for de seneste 12 måneder, samt angive, i hvilken af seks listede sammenhænge aktiviteterne foregår (i klub/forening, privat center, SFO/firmaidræt, på egen hånd, aftenskole eller i anden sammenhæng). På denne måde er det muligt i analysen at identificere karakteren af den udøvelse, som finder sted. Foregår aktiviteterne på traditionel vis i en forening? Eller dyrker befolkningen stadig flere aktiviteter på egen hånd? Eller i private centre? Senere i spørgeskemaet bliver de bedt om at angive, hvor mange gange om ugen, de normalt deltager i sport eller motion og efterfølgende det ugentlige tidsforbrug i timer og minutter. Undersøgelsen er en fritids- og kulturundersøgelse og har derfor ikke haft fokus på skoleidræt. I princippet må man gå ud fra, at alle børn deltager i idræt i skolen som en obligatorisk del af undervisningen. Børnene er blevet opfordret til ikke at medregne den aktivitet, som foregår i skoletiden, men der forekommer alligevel en risiko for, at nogle respondenter alligevel har nævnt aktiviteter, de dyrker i skoletiden. Der er ikke taget højde for disse overvejelser i analyserne, da det ikke umiddelbart synes at fremstå som et betydningsfuldt problem, der skaber usikkerhed i resultaterne.

De forskellige måder at spørge ind til befolkningens idrætsdeltagelse på giver først indblik i respondenternes egne umiddelbare opfattelser, dernæst bliver de 'hjulpet på vej' af listede kategorier, mens de til sidst skal tage stilling til rent kvantitativt, hvor meget tid der går med aktiviteter om ugen.

I analysen viser det sig, at respondenterne – særligt de voksne respondenter – svarer særdeles inkonsistent på de fire forskellige spørgsmål. Tabellen herunder viser responsen til de fire måder at spørge ind til idrætsdeltagelsen på:

Tabel 1. Respondenternes idrætsdeltagelse varierer med måden at spørge på (pct.)

	Børn	Voksne
Andel, der normalt dyrker sport eller motion	84	56
Andel, der har dyrket mindst én aktivitet regelmæssigt inden for det seneste år	98	86
Andel, der dyrker sport eller motion mindst én gang om ugen	98	77
Andel, der bruger mindst 2 timer om ugen på sport eller motion	83	65

Langt flere respondenter har således dyrket aktiviteter inden for det seneste år eller bruger tid på sport eller motion i forhold til, hvor mange der normalt dyrker sport eller motion.

Uoverensstemmelserne kan være et udtryk for, at befolkningen dyrker aktiviteter, som mange ikke i første omgang definerer som sport eller motion. Måske dyrker de aktiviteter, som ligger uden for den traditionelle opfattelse af, hvad sport eller motion er, og først når de ser svarmulighederne, bliver de bevidste om, at det tæller med i det samlede regnskab – eksempelvis fodboldspil i haven, gåture i skoven etc. De opstillede svarkategorier med forskellige aktiviteter og forskellige sammenhænge, hvor aktiviteterne foregår, er desuden med til at stimulere hukommelsen og opfange flere aktiviteter, som respondenterne har dyrket inden for det seneste år.

Uoverensstemmelserne indikerer måske også, at befolkningens tilknytning til et aktivt liv med sport eller motion har ændret karakter. Mange har dyrket en idrætsaktivitet inden for det seneste år, selvom de ikke dyrker sport eller motion for tiden. Tidligere undersøgelser har ikke resulteret i samme grad af uoverensstemmelse mellem de forskellige måder at spørge på. Måske er det et udtryk for, at de idrætsaktive ikke længere har en så stabil tilknytning til en enkelt idrætsaktivitet, som de tidligere har haft. Dette er ikke usandsynligt, da en større og større andel af de dyrkede aktiviteter er fleksible og ofte foregår uden for organiserede rammer. Derved kan man forestille sig en større uregelmæssighed i idrætsdeltagelsen og deraf en større uoverensstemmelse mellem aktiviteter, man dyrker regelmæssigt inden for det seneste år, og aktiviteter, man dyrker for tiden.

Måske hænger uoverensstemmelserne også sammen med, at begreberne sport og motion ikke længere er tilstrækkeligt udtømmende. I takt med et øget fokus på fysisk aktivitet og de sundhedsmæssige effekter ved at være fysisk aktiv identificerer flere og flere danskere sig måske med begrebet fysisk aktivitet frem for begreberne sport eller motion, når de løber en tur i skoven. I undersøgelsen viser det sig helt tydeligt, at respondenterne generelt har en meget bred opfattelse af, hvad der bør tælles med i det samlede regnskab, da de nævner aktiviteter som hundeluftning, telefonbogsuddeling, havearbejde, rengøring, arbejde som postbud etc., når de bliver bedt om at angive, hvilke idrætsaktiviteter de dyrkede i sidste uge. Disse aktiviteter tæller de sandsynligvis også med, når de skal angive et kvantitativt mål for, hvor meget tid de bruger, selvom de ikke i første omgang anser sig selv som en person, der normalt dyrker sport eller motion. Disse betragtninger giver anledning til at overveje, om begrebet 'fysisk aktivitet' skal indgå i fremtidige undersøgelser af befolkningens motions- og sportsvaner, og om metoden bør fokusere mere på kvantitative mål, som også internationale undersøgelser benytter. Måske består det 'danske' spørgsmål "Dyrker du normalt sport eller motion?" i så høj grad af subjektive opfattelser, at det kan være vanskeligt at indkredse.

Samtidig sætter betragtningerne skub i bekymringerne omkring det traditionelle idrætsbegrebs fremtid. Er det unikke danske idrætsbegreb på vej til at miste sin betydning? Og vil fremtidens idrætsdeltagelse bunde i sundhedsmæssige intentioner om fysisk aktivitet (i større grad end den allerede gør?), mens de demokratiske, ideologiske og fællesskabsbetonede værdier forsvinder?

Hvis formålet var rent sundhedspolitisk at undersøge mængden af fysisk aktivitet i den danske befolkning, var det sandsynligvis mere anvendeligt med de kvantitative mål, som samtidig kunne forenes med objektive målinger som kalorieforbrug, puls eller skridttælling. Men denne undersøgelse har primært fokus på kulturpolitiske problemstillinger, hvorfor det er relevant at forholde sig til befolkningens egen opfattelse af de aktiviteter, den dyrker, hvilke aktiviteter der er tale om, samt hvor de foregår.

I denne bog skal sport og motion således forstås med bevidstheden om begrebernes diffuse karakter og det subjektive element i besvareelserne. Dette gør dog ikke undersøgelsen mindre aktuel. Selvom målingerne af danskernes idrætsdeltagelse langt fra er objektiv, er det alligevel interessant at anskue befolkningens opfattelse af, hvordan sport og motion indgår i hverdagen. Det er desuden interessant, at begreberne ændrer karakter i takt med samfundets udvikling. Men måske er det i virkeligheden forskningen, som går forrest i denne udvikling, da befolkningen i udgangspunktet har en mere snæver opfattelse af sport og motion, som først bliver udvidet i takt med spørgsmålenes udvidelse. Dette er nødvendigt at være opmærksom på, da forståelsen af begreberne i samtiden hører med til tolkningen af de aktiviteter, der foregår. Det er derfor nødvendigt med en løbende debat og forskning i disse kulturelle opfattelser og forandringer af begreberne, da det har stor betydning for den historiske forandring og udvikling af befolkningens idrætsdeltagelse.

Kapitel 2

BEFOLKNINGENS DELTAGELSE I SPORT OG MOTION

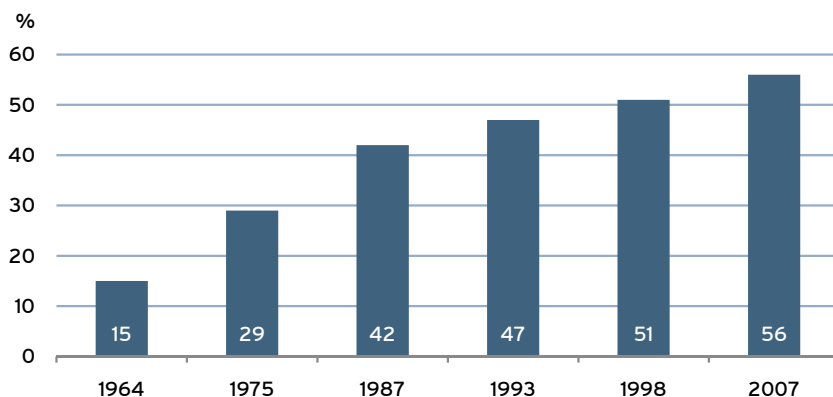
Danskernes idrætsdeltagelse er blevet undersøgt med ujævne mellemrum siden 1964. Andelen af idrætsaktive danskere er steget jævnt de seneste 43 år, og udviklingen peger på interessante forskydninger mellem køn og forskellige aldersgrupper. Men selvom idrætsdeltagelsen stiger på tværs af hele befolkningen, dyrker ikke alle befolkningsgrupper lige meget sport eller motion. Noget tyder på, at socioøkonomiske faktorer har stor betydning for idrætsdeltagelsen. Særlige aldersgrupper ser også ud til at trække markant ned på idrætsaktiviteten.

Dette kapitel beskriver idrætsdeltagelsen i den danske befolkning. Hvor mange dyrker sport eller motion? Hvordan varierer deltagelsen mellem forskellige befolkningsgrupper? Hvordan har udviklingen været?

UDVIKLING I IDRÆTSDELTAGELSEN BLANDT VOKSNE

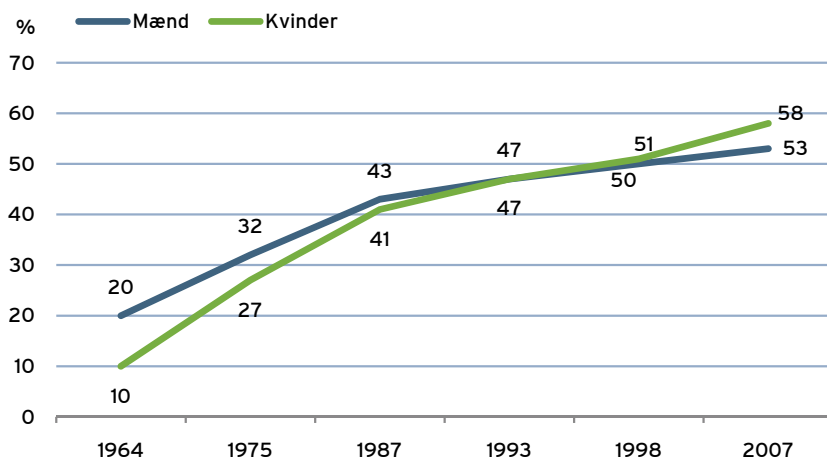
Siden den første idrætsvaneundersøgelse blev foretaget i 1964, er andelen af voksne idrætsudøvere tæt på firedoblet, og som det fremgår af figur 1 herunder, har der været en jævn stigning gennem hele perioden.

Figur 1. Befolkningens idrætsdeltagelse er steget jævnt siden 1964

Mænd har i mange år været mere tilbøjelige til at dyrke regelmæssig sport eller motion end kvinder. Forskellen blev dog udlignet i 1993, som det fremgår af figuren nedenfor. 1993 står dermed som et vendepunkt for en traditionel kønsfordeling i idrættens verden, og siden har kvinderne udgjort en stadig større andel af den idrætsaktive befolkning. Kvindernes indtog på den danske idrætsscene hænger nøje sammen med en kraftig opvækst af motions- og fitnessaktiviteter, som har fundet sted siden 1980'erne og 1990'erne. Der er således ikke tale om, at kvinderne pludselig dominerer medlemsskaren i traditionelle sportsgrene som fodbold, tennis, golf, badminton mv., der altid har været udprægede 'mandearener'. Stadig flere kvinder finder dog interesse for sådanne aktiviteter, men den primære vækst finder sted inden for en række nye motions- og fitnessaktiviteter. Kapitel 3 beskriver karakteren af befolkningens idrætsdeltagelse med flere nuancer.

Figur 2. Siden 1993 har danske kvinder været mere aktive i sport eller motion end mænd

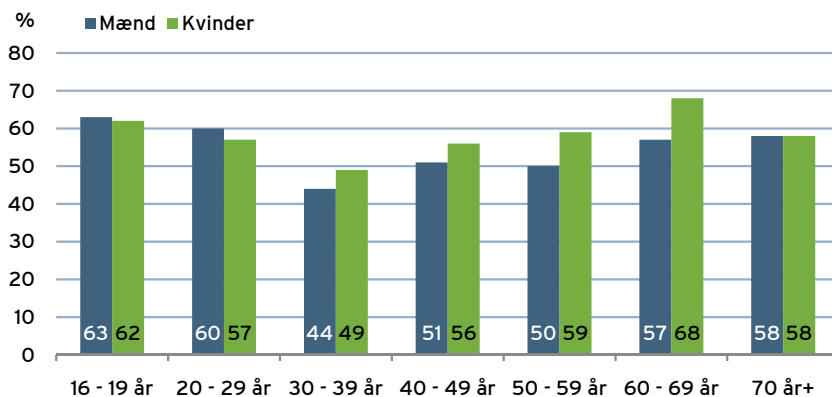

Den yngre del af befolkningen mellem 16 og 39 år viser for første gang tegn på at være mindre idrætsaktiv, end den tilsvarende gruppe var for ti år siden. I disse aldersgrupper toppede idrætsdeltagelsen i 1990'erne, men en mindre tilbagegang har fundet sted de seneste ti år. I dag er under halvdelen af alle 30 til 39-årige regelmæssigt aktive i sport eller motion, og in-

gen andre aldersgrupper deltager i så begrænset omfang. Omvendt dyrker de ældre generationer sport og motion som aldrig før. Seniorer over 60 år er tilmed lige så aktive som de 16-19-årige, og noget tyder på, at den generelle idrætsdeltagelse ikke nødvendigvis vil fortsætte med at stige jævnt i fremtiden. Især fordi de ældre generationer over 40 år er ene om at repræsentere den stigende udvikling.

Kvinder har haft størst indflydelse på den stigende andel af idrætsaktive blandt den ældre del af befolkningen. I alderen 30-69 år dyrker markant flere kvinder end mænd sport og motion, som figuren herunder viser.

Figur 3. Kvinder dyrker mere sport og motion end mænd

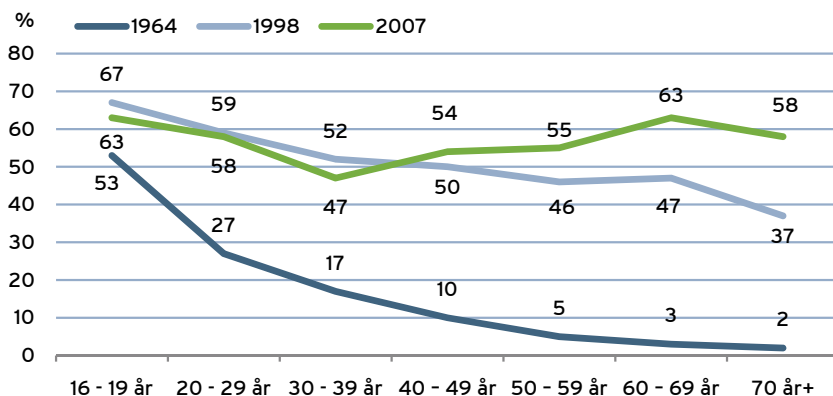

Både mænd og kvinder i 30'erne dyrker mindre sport og motion end andre aldersgrupper, men noget tyder på, at overgangsfasen fra ung til voksen går særligt ud over mænds tilknytning til sport og motion i hverdagen. I teenageårene og 20'erne overstiger mændenes idrætsdeltagelse således kvindernes, men billedet ændrer sig blandt de ældre respondenter.

Både kønsmæssige og aldersmæssige forandringer præger altså udviklingen i de seneste 43 års idrætsdeltagelse i Danmark. Tidligere deltog de ældre generationer sjældent i sport eller motion, og idrætsdeltagelsen er traditionelt faldet proportionelt med stigende alder. Dette billede er nu vendt, og befolkningen over 40 år dyrker historisk meget sport og motion i dag. Figur 4 illustrerer, hvordan den støt faldende kurve i andelen af ak-

tive med stigende alder er blevet erstattet af en u-formet kurve. Figuren viser samtidig, hvordan idrætsdeltagelsen er faldet blandt de yngre generationer gennem de seneste ti år.

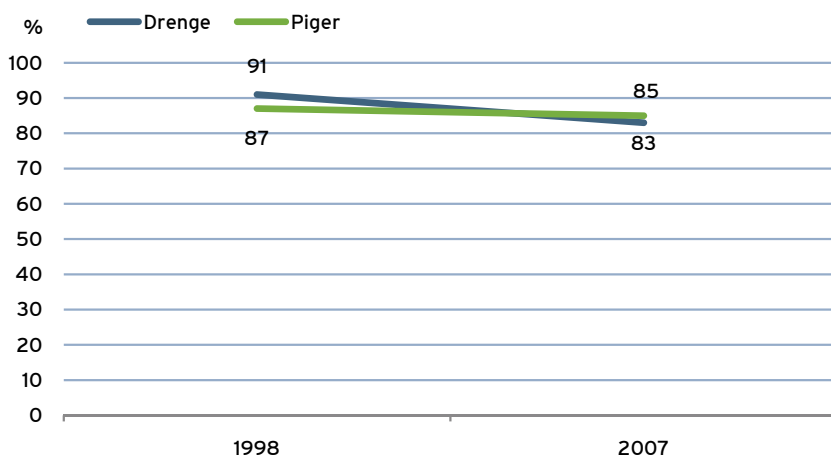
Figur 4. For første gang siden 1964 er den ældre del af befolkningen blevet mere aktiv end midaldrende

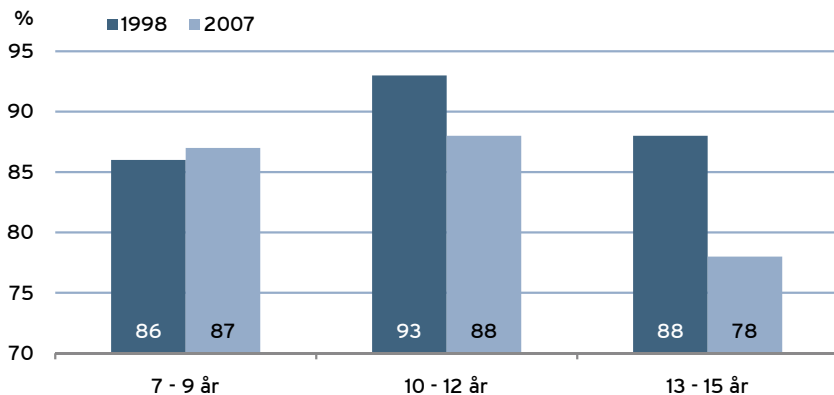
UDVIKLING I IDRÆTSDELTAGELSEN BLANDT BØRN

Mens de ældre generationer dyrker historisk meget sport eller motion i disse år, går udviklingen i en anden retning blandt børn. Selvom børn generelt er meget mere idrætsaktive end voksne, dyrker færre børn sport eller motion i dag end for ti år siden. Andelen er faldet fra 89 til 84 pct.

Når børn ser ud til at være mindre idrætsaktive i dag end for ti år siden, skyldes det især, at færre drenge dyrker sport eller motion i dag. Pigerne er i stedet på næsten samme niveau som i 1998, når alle aldersgrupper fra 7-15 år indgår. I løbet af de seneste ti år har børn således vist samme udviklingstræk i kønsprofilen, som fandt sted mellem mænd og kvinder i 1990'erne. Piger dyrker dermed mere sport og motion end drenge i dag.

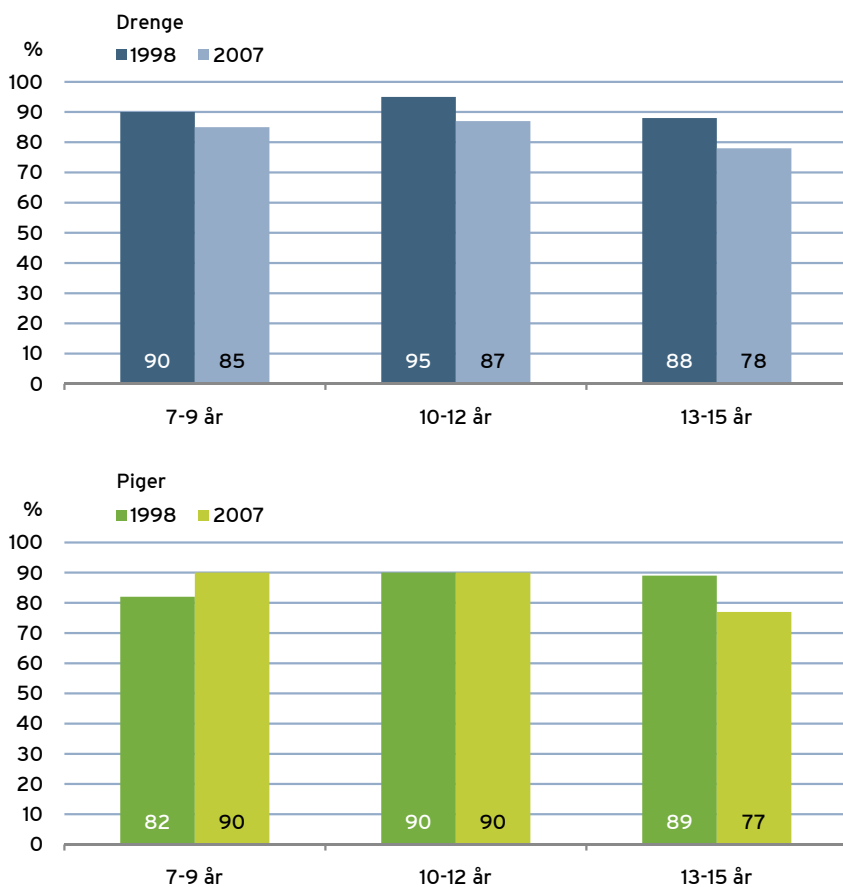
Figur 5. Piger er de seneste ti år blevet mere idrætsaktive end drenge

Idrætsdeltagelsen varierer dog mellem forskellige aldersgrupper, og der er stor forskel på at være barn mellem 7 og 12 år og 'ung' i starten af teenagealderen. Dette viser sig også, når udviklingen bliver beskrevet på forskellige alderstrin, som det fremgår i figur 6. Idrætsdeltagelsen blandt de yngste børn mellem 7 og 9 år har ikke forandret sig nævneværdigt de seneste ti år, og måske er idrætsdeltagelsen ligefrem på vej til at stige i denne aldersgruppe. Omvendt dyrker ældre børn ikke så meget sport eller motion, som de tidligere har gjort.

Figur 6. Børn mellem 10 og 15 år er blevet mindre aktive end i 1998

Drenge er blevet mindre idrætsaktive i alle tre aldersgrupper siden 1998, mens pigerne udelukkende dyrker mindre sport eller motion i teenagealderen. Omvendt dyrker de 7-9-årige piger som eneste gruppe blandt børnene mere sport og motion end samme aldersgruppe gjorde i 1998. Teenagealderen ser derfor ud til at være den livsfase, som øver størst indflydelse på pigernes idrætsdeltagelse. Foruden et betydeligt frafald fra idrætten i denne periode finder mange teenagepiger også vej til de fleksible motions- og fitnessaktiviteter, som de voksne kvinder samles om. Det går især ud over tilknytningen til foreningsidrætten, som mister mange af sine medlemmer netop blandt teenagere.

Figur 7. Både drenge og piger dyrker mindre sport/motion i teenagealderen i forhold til 1998

Når man betragter idrætsdeltagelsens udvikling på forskellige klassetrin frem for aldersgrupper, kommer det endnu tydeligere til udtryk, hvorledes idrætsdeltagelsen har forandret sig. Tabellen herunder viser en oversigt over andelen, der dyrker regelmæssig sport eller motion i fritiden på forskellige klassetrin for 1998 og 2007.

Tidligere toppede idrætsdeltagelsen i femte klasse med hele 95 pct. idrætsaktive, men i dag er børn i tredje klasse de mest idrætsaktive med en andel på 90 pct., der dyrker sport eller motion. Desuden var det største frafald i 1998 på 10 procentpoint fra femte til niende klasse, mens det i dag er på 17 procentpoint fra tredje til niende klasse.

Ud fra tabellens højre kolonne kan man tilmed danne sig et overblik over forskellen fra 1998 til 2007 på hvert enkelt klassetrin. En sådan opgørelse er interessant, da den understreger, at de yngste børn er blevet mere idrætsaktive, mens de ældste børn dyrker mindre sport og motion i dag.

Tabel 2. Idrætsdeltagelsen topper tidligere end i 1998 og samtidig er frafaldet blandt teenagere blevet større

Klassetrin	Andel, der dyrker regelmæssig sport eller motion (pct.)		Forskel i procentpoint
	1998	2007	
1. klasse	86	89	+3
2. klasse	87	87	0
3. klasse	84	90	+6
4. klasse	93	89	-4
5. klasse	95	88	-7
6. klasse	88	82	-6
7. klasse	90	77	-13
8. klasse	90	74	-16
9. klasse	85	73	-12

DE IDRÆTSAKTIVE DANSKERES FORBRUG AF TID PÅ SPORT ELLER MOTION

Selvom mere end hver anden voksne dansker og mellem 8-9 ud af 10 børn er regelmæssigt involveret i sport eller motion, dyrker de færreste sport og motion dagligt. De fleste bruger mellem to og fire timer om ugen, hvilket understreger, at en høj idrætsdeltagelse i befolkningen ikke nødvendigvis betyder, at befolkningen bevæger sig meget i løbet af hverdagen.

Tabellen herunder viser, hvor meget tid børn og voksne bruger på sport eller motion om ugen. Det viser sig, at lige over halvdelen af alle børn samt 35 pct. blandt voksne bruger mere end fire timer om ugen².

Tabel 3. De fleste børn og voksne bruger mellem to og fire timer om ugen på sport eller motion (pct.)

	7-15 år	16 år+
Under en time	6	20
1:00 - 1:59	11	15
2:00 - 3:59	31	30
4:00 - 5:59	25	17
6:00+	28	18
Total	100	100

Voksnes tidsforbrug på sport og motion

Den voksne del af befolkningen kan inddeles i fire nogenlunde lige store grupper i forhold til, hvor meget tid de bruger på sport eller motion om ugen. Resultaterne viser, at knapt en fjerdedel bruger højst en time om ugen, en fjerdedel bruger mellem en time og to en halv time om ugen, en fjerdedel bruger mellem to en halv time og fire en halv time om ugen, mens den mest idrætsaktive fjerdedel bruger mere end fire en halv time om ugen.

Voksne mænd bruger i gennemsnit mere tid på sport og motion end kvinder. Særligt yngre mænd dedikerer meget af deres fritid til sport og motion, og mange bruger mindst seks timer om ugen. Som tabellen her-

² Tabellen er baseret på alle, der bruger højst 1.800 minutter om ugen. Personer, der har angivet mere, er kategoriseret som outliers i denne sammenhæng.

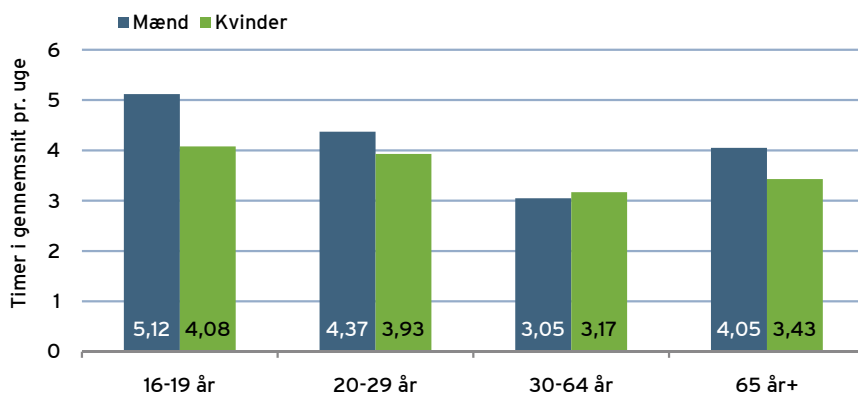
under viser, gælder det dog ikke midaldrende mellem 30 og 64 år, hvor næsten hver fjerde mand bruger under én time om ugen. Sport og motion fylder derfor tidsmæssigt mindre i hverdagen blandt midaldrende mænd i forhold til jævnaldrende kvinder.

Tabel 4. I de yngre og ældre aldersgrupper er mænd mere idrætsaktive end kvinder (pct.)

	16-19 år			20-29 år		
	Mænd	Kvinder	Total	Mænd	Kvinder	Total
Under en time	16	18	17	17	19	18
1:00 - 5:59	45	61	54	51	60	57
6:00+	39	22	30	32	21	26
Total	100	101	101	100	100	101

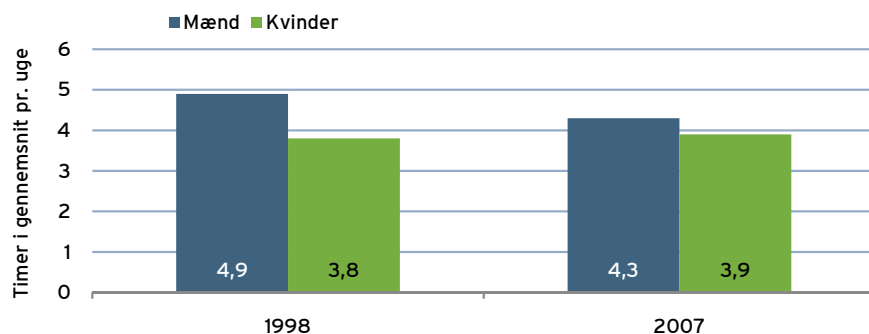
	30-64 år			65 år+		
	Mænd	Kvinder	Total	Mænd	Kvinder	Total
Under en time	24	18	21	20	22	21
1:00 - 5:59	60	67	64	54	61	58
6:00+	16	15	15	25	17	21
Total	100	100	100	99	100	100

Figur 8. De midaldrende bruger mindst tid på sport eller motion

Siden 1998 har idrætsdeltagelsen blandt kvinder og mænd udviklet sig i hver sin retning. Mænd bruger i gennemsnit en halv time mindre om ugen, end de gjorde for ti år siden, mens kvinder bruger seks minutter mere. Mænd bruger dog stadig mest tid, men den modsatte udvikling har gjort, at forskellen mellem mænd og kvinder er blevet indsnævret som illustreret i figur 9 herunder.

Figur 9. Mænd bruger mindre tid end i 1998, mens kvinder bruger mere tid

Børns tidsforbrug på sport og motion

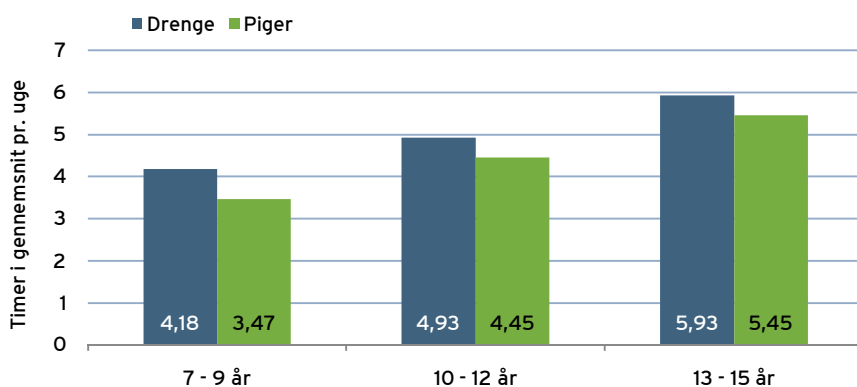
Når børn inddeles i fire nogenlunde lige store grupper efter tidsforbrug på sport og motion om ugen, viser det sig, at den mindst idrætsaktive fjerdedel bruger to timer om ugen. Dernæst bruger en fjerdedel mellem to og fire timer om ugen, mens en fjerdedel bruger mellem fire og seks timer. Den mest idrætsaktive fjerdedel bruger således over seks timer om ugen.

Allerede som børn bruger drenge mere tid på sport og motion end piger. I gennemsnit bruger de en halv time mere om ugen end piger. Desuden bruger de ældste børn mere tid end de yngste. Drenge er altså målt på tidsforbrug mere idrætsaktive end piger i alle aldersgrupper, og som tabel 5 viser, bruger især teenagedrenge meget tid, da hele 41 pct. bruger mindst seks timer om ugen på sport eller motion.

Tabel 5. De ældre børn bruger mere tid på sport eller motion end de yngre børn (pct.)

	7-9 år			10-12 år			13-15 år		
	Drenge	Piger	Total	Drenge	Piger	Total	Drenge	Piger	Total
Under en time	8	4	6	2	4	3	9	11	10
1:00 - 5:59	70	84	76	64	75	70	49	58	53
6:00+	21	13	17	33	22	28	41	33	37
Total	99	101	99	99	101	101	99	102	100

Figur 10. Drenge bruger mere tid i gennemsnit om ugen end piger

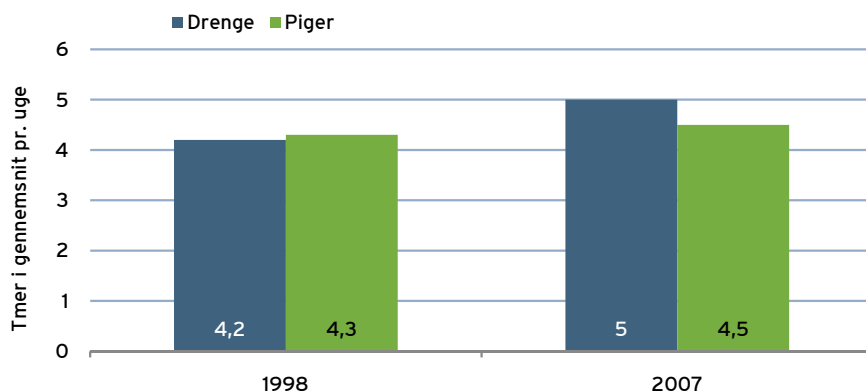

Børn bruger i gennemsnit lige over en halv time mere om ugen på sport eller motion, end børn gjorde for ti år siden. Figur 11 viser udviklingen i det gennemsnitlige tidsforbrug fra 1998 til 2007 fordelt på køn.

Både piger og drenge bruger mere tid i gennemsnit i dag end i 1998, og det er især drengene, som er begyndt at bruge mere tid med et gennemsnit på hele fem timer om ugen i 2007. De er således blevet mere idrætsaktive end pigerne, mens pigerne i 1998 brugte seks minutter mere i gennemsnit end drengene.

Figur 11. Drenge bruger mere tid på sport eller motion end i 1998.
De bruger samtidig mere tid end piger

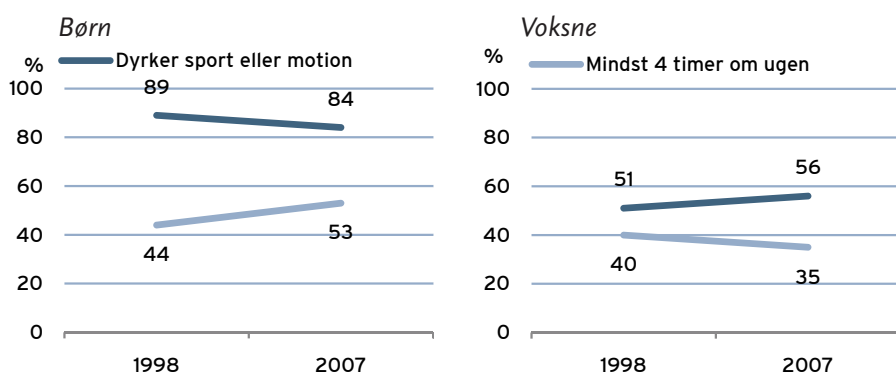
Drenge og pigers idrætsdeltagelse har udviklet sig meget forskelligt siden 1998, hvorfor det kan være vanskeligt at holde rede på den faktiske situation. Piger dyrker generelt mere sport og motion end drenge, men piger mellem 7 og 9 år repræsenterer alene denne udvikling, mens piger i de ældre årgange ikke længere dyrker lige så meget sport og motion som drenge. Samtidig bruger pigerne ikke så meget tid som drenge, hvilket er med til at sænke pigernes gennemsnitlige tidsforbrug, som derfor ligger lavere end drengenes i dag.

Selvom tendenserne blandt idrætsaktive børn har udviklet sig i en positiv retning med et gennemsnitligt timeforbrug, der ligger en halv time højere end i 1998, er der samtidig sket en stigning fra 11 til 16 pct. af helt idrætsinaktive børn siden 1998. Desuden er andelen af idrætsaktive, som bruger mindre end én time om ugen på sport eller motion, steget fra 4 til 6 pct. Idrætsdeltagelsen toppe i en yngre alder, og frafaldet er mere markant, end det var for ti år siden blandt de ældre børn. En overordnet betragtning af situationen indikerer, at der eksisterer en stigende udfordring med fastholdelse af unge – og særligt de unge piger, men samtidig træner de idrætsaktive unge, som fastholder aktiviteten, i flere timer om ugen.

Figur 12 illustrerer det polariseringsparadoks, at andelen af børn, som bruger mange timer om ugen, stiger, samtidig med at den generelle idrætsdeltagelse er faldende. Blandt voksne er tendensen lige omvendt. Flere voksne er blevet regelmæssigt aktive, men færre bruger fire timer

eller mere om ugen. Dette kan hænge sammen med, at kvinder udgør en større andel af de aktive i dag, og de generelt bruger mindre tid end mænd. Her kan man altså tale om en udvikling i retning af flere, som rører sig regelmæssigt, selvom de ikke nødvendigvis bevæger sig mange timer om ugen. Nedenstående figurer illustrerer, hvorledes udviklingen er forløbet med modsatrettede fortegn blandt børn og voksne de seneste ti år.

Figur 12. Der sker en stigende polarisering mellem meget idrætsaktive og meget idræts-inaktive børn. Blandt voksne er tendensen lige modsat.

SOCIALE VARIATIONER I IDRÆTSDELTAGELSEN

Sport og motion er forbundet med en række sociale forskelle, som kan være med til at tydeliggøre, hvilke grupper i samfundet der især involverer sig i sport eller motion. Ikke kun når det gælder idrætsdeltagelse, men også i relation til tidsforbrug, valg af aktiviteter samt måder at organisere sig på. Det følgende afsnit giver et overblik over nogle af de væsentligste forskelle i forhold til selve deltagelsen.

Ud over køn og alder sætter analysen fokus på socioøkonomiske variable som nationalitet, bopæl og familiesituation i analysen af børn, mens voksnes idrætsdeltagelse bliver beskrevet i forhold til nationalitet, uddannelse, indkomst og bopæl.

Disse variable repræsenterer sociale og økonomiske baggrundsfaktorer, som er med til at definere det enkelte menneskes sociale position i samfundet. De bliver opfattet som baggrundsfaktorer, fordi de ofte er fastlagte og ikke umiddelbart står til at ændre. Man er født som mand eller kvinde, den fysiske alder går sin gang, man bor et givet sted i landet

og er på et givet uddannelsesmæssigt niveau. Nogle af faktorerne ændrer sig naturligvis i løbet af livet, man kan flytte, uddanne sig, skifte nationalitet, blive gift, få børn, blive skilt, få nyt job og bedre løn etc. Men alligevel giver faktorerne som regel en god indikation af, hvilken social position den enkelte har i samfundet. Faktorerne giver information om den enkeltes kompetencer og de livsvilkår, som ofte præger menneskets handlinger og holdninger i andre sammenhænge. Et godt eksempel herpå er politiske holdninger, som ofte afspejler den socialisering, individet opnår i livets forskellige sociale sammenhænge (Ankersen 2003, Easton & Dennis 1967).

Traditionelt har man også kunnet spore variationer i idrætsdeltagelsen på baggrund af sådanne socioøkonomiske faktorer, og det følgende afsnit analyserer, hvorvidt faktorerne stadig er med til at påvirke befolkningen.

Sociale forskelle blandt børn

Nedenstående tabel viser en oversigt over de sociale variables indflydelse på børns idrætsdeltagelse.

Tabel 6. Sociale forskelle på idrætsdeltagelsen blandt børn, fordelt på køn (pct.)

		Andel, der dyrker sport eller motion regelmæssigt:		
		Drenge	Piger	Total
Alder	7 til 9 år	85	90	87
	10 til 12 år	87	90	88
	13 til 15 år	79	77	78
Nationalitet	Mor og far har dansk oprindelse	84	85	85
	Far er født i udlandet	81	93	86
	Mor er født i udlandet	75	91	83
	Både mor og far er født i udlandet	70	58	66
Familiestatus	Bor med mor og far	84	87	86
	Bor med mor eller far	77	73	75
	Bor hos andre	78	88	83

		Andel, der dyrker sport eller motion regelmæssigt:		
Bopæl	Region Hovedstaden	85	85	85
	Region Sjælland	83	86	85
	Region Syddanmark	81	88	84
	Region Midtjylland	83	82	82
	Region Nordjylland	86	87	86

Nationalitet

173 børn i undersøgelsen har enten en far eller en mor med anden etnisk oprindelse end dansk. Det svarer til ni procent af hele stikprøven og udgør et forholdsvist lavt og dermed mindre sikkert grundlag for at beregne statistiske forskelle. Det er dog muligt at berøre overordnede tendenser med forbehold for materialets begrænsede størrelse.

Tabel 7. Fordeling over forældrenes nationale baggrund

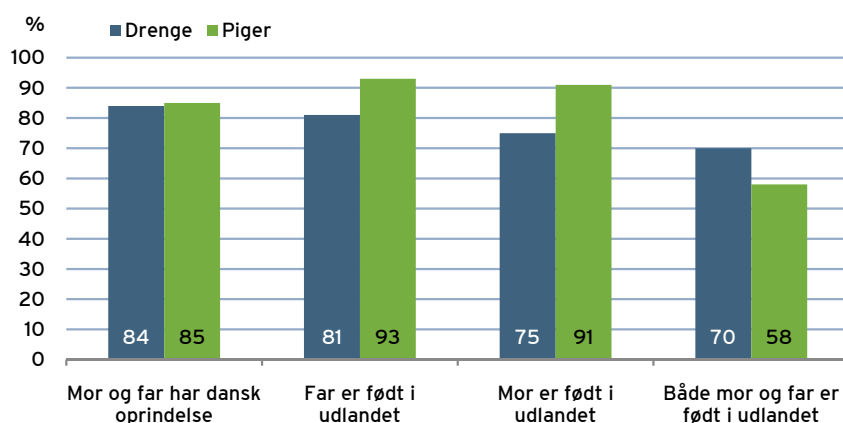
	Antal (N)	Andel (pct.)
Mor og far er født i Danmark	1.700	91
Mor er født i udlandet	42	4
Far er født i udlandet	66	2
Mor og far er født i udlandet	46	3
Total	1.854	100

Det viser sig udelukkende at være børn, hvis forældre begge har anden etnisk baggrund end dansk, der deltager i idræt i markant mindre omfang end øvrige børn. Når både mor og far er født i udlandet, er sandsynligheden for, at barnet dyrker idræt, lavere, end hvis mor og far er født i Danmark.

En kommunal undersøgelse foretaget i 2008 af børn på 5. og 9. klassetrin indeholder flere svar fra børn med anden etnisk baggrund end dansk (Ibsen & Nielsen 2008). Denne undersøgelse viser også tegn på, at børn, hvis forældre er født i et andet land, generelt dyrker mindre sport og motion end børn af danske forældre.

De to undersøgelser viser desuden tendenser til, at børn, hvis fædre er født i et andet land, har en tilsvarende eller ligefrem højere idrætsdeltagelse end børn af danske forældre. Dette kan skyldes, at disse fædre kommer fra andre vestlige lande, men data giver ingen specifikke oplysninger om respondenternes nationale baggrund.

Figur 13. Børn af forældre med anden etnisk baggrund end dansk dyrker mindre sport eller motion end børn af danske forældre

Det springer særligt i øjnene, at kun 58 pct. af piger med forældre født i et andet land dyrker regelmæssig sport eller motion. Det er meget færre end piger med danske forældre, men også en del færre end andelen af idrætsaktive drenge med samme baggrund. På trods af en vis usikkerhed i det begrænsede materiale er tendensen dog ikke til at tage fejl af, og den kommunale undersøgelse fremhæver også piger med anden etnisk baggrund end dansk – især i Københavnsområdet – som markant mindre idrætsaktive end andre børn. Omvendt ser drenge ikke ud til at være påvirket i samme omfang af den nationale baggrund (Ibsen & Nielsen 2008).

Familiestatus

Langt de fleste børn i Danmark bor i en kernefamilie med både mor og far. Et mindretal bor dog under andre forhold hos enten mor eller far, på skift mellem mor og far, hos plejeforældre eller andre (f.eks. efterskole, kostskole, institution, familiepleje). Fordelingen i denne undersøgelse er vist i

tabellen herunder. Der er ikke taget højde for, at nogle børn bor med mors eller fars nye kone, mand eller kæreste, men opdelingen differentierer primært mellem at bo med én eller to forældre/voksne.

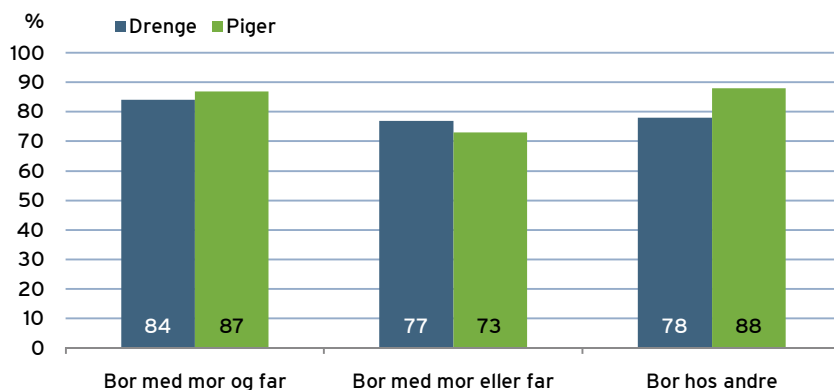
Tabel 8. Fordeling over familiestatus

	Antal (N)	Andel (pct.)
Bor med både mor og far	1.681	85
Bor med enten mor eller far	232	12
Bor hos andre	69	4
Total	1.982	101

Børn, der bor med både mor og far, dyrker mere idræt end børn, der bor med enten mor eller far. Idrætsdeltagelsen blandt de få, som bor hos andre end deres forældre, er på niveau med børn, som bor med både mor og far.

En opdeling på køn viser, at piger er særligt påvirkede af den familiære situation. Piger, som bor med enten mor eller far, dyrker meget mindre idræt end piger, der bor med både mor og far. Drengene ser også ud til at være påvirket – om end i mindre omfang – og de statistiske tests afviser en signifikant forskel.

Figur 14. Pigers idrætsdeltagelse er markant lavere, hvis de kun bor med én forælder

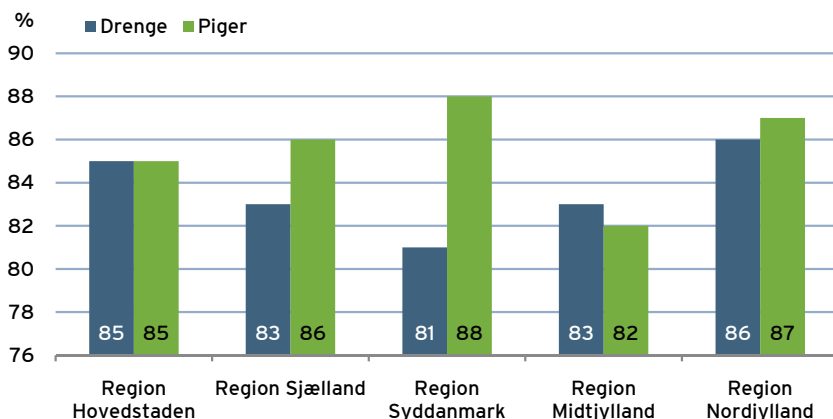

Det tyder på, at pigernes tilknytning til idræt i større omfang end drengenes hænger sammen med det sociale bagland – hvad enten det omhandler familiestatus eller national/etnisk baggrund. Sociale forudsætninger kan dermed være meget afgørende for den enkelte piges grundlægnings af idrætsvaner, mens drenge i mindre omfang synes styret af sociale forhold og den sociale kontekst.

Bopæl

I alle landets regioner deltager over 80 pct. af børnene regelmæssigt i sport eller motion. I Region Syddanmark er pigerne mere idrætsaktive end drengene, mens drenge og piger dyrker lige meget sport og motion i de øvrige regioner.

Figur 15. Idrætsdeltagelsen varierer kun ganske lidt mellem landets fem regioner

I Region Hovedstaden og Region Sjælland dyrker de yngre børn mere sport og motion end de ældre børn og samtidig mere end jævnaldrene fra andre regioner. Andelen af idrætsaktive teenagere varierer derimod kun ganske lidt de fem regioner imellem. Frafaldet i andelen af aktive fra yngre børn til teenagere forekommer derfor i særligt omfang i hovedstadsområdet og på det øvrige Sjælland, som tabel 9 viser. Omvendt adskiller teenagere sig ikke så kraftigt fra de yngre børn på Fyn og i Jylland, hvor idrætsdeltagelsen er mere stabil imellem de forskellige aldersgrupper. Piger står næsten ude-

lukkende for forskellene mellem yngre og ældre børn på Sjælland, mens en større overensstemmelse forekommer mellem yngre og ældre drenge.

Inden for de enkelte regioner forekommer dog store indbyrdes forskelle. Den kommunale undersøgelse fra 2008 er et godt eksempel herpå, da den undersøger skolebørn fra tre kommuner i hovedstadsområdet samt Fredericia. Ifølge den undersøgelse er idrætsdeltagelsen i Københavns Kommune meget lavere end i omegnskommunerne Rudersdal og Albertslund. Variationerne skyldes både forældrenes socioøkonomiske baggrund og tilgængeligheden af faciliteter. Befolkningssammensætningen varierer således meget i de undersøgte kommuner, ligesom børnenes muligheder for at gå til bestemte idrætsgrene ser ud til at spille en rolle.

Da frafaldet af teenagere er større i hovedstadsregionen end i andre regioner, giver det også anledning til at overveje, om andre faktorer spiller ind på den lave idrætsdeltagelse i netop dette område. Især fordi de yngre børn dyrker rigtig meget sport og motion i hovedstaden, hvorfor andre faktorer end facilitetsudbud og forældrenes baggrund må have en betydning. Ibsen og Nielsen nævner i den kommunale undersøgelse, at andre fritidstilbud som biograf- og cafebesøg kan være med til at mindske de unges interesser for at bruge fritiden på idrætsaktiviteter. København byder på rigtig mange tilbud i fritiden, som ikke findes i samme omfang i andre dele af landet.

Tabel 9. Børn mellem 7 og 9 år er meget idrætsaktive i Region Hovedstaden, men andelen falder meget blandt ældre børn (pct.)

	Drenge				Piger			
	7-9-årige	10-12-årige	13-15-årige		7-9-årige	10-12-årige	13-15-årige	
Region Hovedstaden	92	81	82	-10	96	92	72	-24*
Region Sjælland	86	83	80	-6	95	93	75	-20*
Region Syddanmark	80	91	74	-6	91	89	84	-7
Region Midtjylland	83	90	77	-6	79	90	77	-2
Region Nordjylland	84	89	83	-1	100	88	78	-22**

* Kun de to forskelle markeret med en stjerne er statistisk signifikant.

** Dette tal er baseret på 19 respondenter og udgør en stor usikkerhed i forhold til at sige noget om den reelle sammenhæng mellem alder og idrætsdeltagelse blandt nordjyske piger. Forskellen mellem yngre og ældre piger er derfor ikke signifikant.

De foregående analyser har fokuseret på separate sammenhænge mellem socioøkonomiske variable og idrætsdeltagelse. Dette har givet indsigt i nogle af de sociale forhold, som kan præge idrætsdeltagelsen i forskellige grupper. Nogle af faktorerne er dog med til at forstærke eller påvirke hinanden, hvorfor det er interessant at undersøge alle faktorerne i en samlet model. En samlet analyse tager højde for indbyrdes sammenhænge og kontrollerer, om en sammenhæng stadig gør sig gældende, når de andre variable også indgår i modellen.

En sådan analyse viser, at både alder, familiesituation samt forældrenes nationale baggrund har en selvstændig, negativ indflydelse på idrætsdeltagelsen. De har altså alle en forklarende kraft. Det betyder samtidig, at de ældste børn i teenagealderen, som bor med én forælder, er mindre tilbøjelige til at dyrke sport og motion end andre børn. Hvis forældrene samtidig har en anden etnisk baggrund end dansk, er idrætsdeltagelsen nede på 33 pct. blandt disse børn. Omvendt er yngre børn i en dansk kernefamilie de mest idrætsaktive med hele 94 pct., der dyrker sport eller motion.

Det betyder ikke noget, hvilken region børnene bor i, når de øvrige variable indgår i modellen. En sådan opdeling er for overordnet til at vise forskelle, men en undersøgelse på kommunalt niveau påpeger altså, at lokale forskelle godt kan spille en rolle. Dels i forhold til befolkningssammensætningen i forskellige områder, dels fordi facilitetsudbuddet varierer meget fra et lokalområde til et andet. Som nævnt kan der også være særlige holdningsmæssige barrierer blandt unge i storbyen og andre tilbud i fritiden, som gør, at de unge i København dyrker mindre sport eller motion.

Sociale forskelle blandt voksne

Voksnes idrætsdeltagelse er også påvirket af en række socioøkonomiske faktorer. Tabel 10 viser fem forskellige faktorerers betydning for idrætsdeltagelsen blandt mænd og kvinder.

Tabel 10. Sociale forskelle blandt voksne, fordelt på køn (pct.)

		Andel, der dyrker regelmæssig sport eller motion:		
		Mænd	Kvinder	Total
Alder	16-19 år	63	62	63
	20-29 år	60	57	58
	30-39 år	44	49	47
	40-49 år	51	56	54
	50-59 år	51	59	55
	60-69 år	57	58	63
	70 år+	58	58	58
Nationalitet	Mor og far har dansk oprindelse	54	58	56
	Far er født i udlandet	56	55	55
	Mor er født i udlandet	46	43	44
	Både mor og far er født i udlandet	44	45	44
Højeste uddannelsesniveau	Grundskole	33	47	40
	Gymnasial/ erhvervsfaglig	50	57	53
	Kort videregående	61	61	61
	Mellemlang videregående	62	61	61
	Lang videregående	61	65	63
Indkomst	<300.000 kr.	49	56	53
	300.000-500.000 kr.	51	55	53
	500.000-700.000 kr.	53	61	57
	700.000-900.000 kr.	63	68	65
	>900.000 kr.	60	69	64
Bopæl	Region Hovedstaden	58	59	59
	Region Sjælland	51	58	55
	Region Syddanmark	54	59	57
	Region Midtjylland	51	56	54
	Region Nordjylland	45	58	52

Nationalitet

Forældrenes nationale baggrund bliver brugt til at undersøge, om voksnes idrætsdeltagelse er påvirket af nationalitet. Man kunne også vælge at benytte de voksnes egen nationale baggrund frem for deres forældres. Men i undersøgelsen forekommer flere respondenter, hvis forældre har anden national baggrund end dansk i forhold til antallet, som selv angiver at have anden national baggrund. Dette forhold skyldes sandsynligvis, at nogle respondenter har fået dansk statsborgerskab eller er født i Danmark, men at de er efterkommere af indvandrere. I analysen af sammenhængen mellem national baggrund og idrætsdeltagelse er det derfor hensigtsmæssigt at benytte forældrenes baggrund, da det giver et større respondentgrundlag, som kan være med til at forstærke den statistiske analyse.

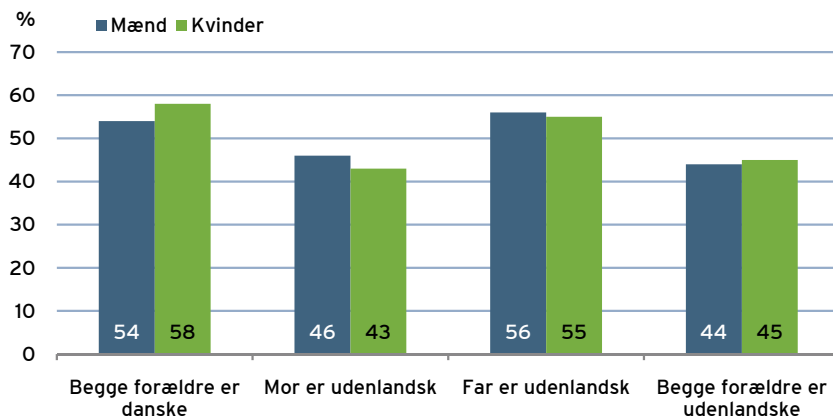
Nedenfor er vist en oversigt over, hvor mange respondenter der har forældre – enten den ene eller begge – med en anden etnisk oprindelse end dansk.

Tabel 11. Oversigt over respondenternes nationale baggrund opdelt på forældrenes baggrund

	Antal (N)	Andel (pct.)
Begge forældre er danske	3.510	93
Mor har udenlandsk baggrund	73	2
Far har udenlandsk baggrund	53	1
Begge forældre har udenlandsk baggrund	144	4
Total	3.780	100

Analysen viser, at idrætsdeltagelsen varierer afhængig af forældrenes baggrund. Personer, hvis forældre begge er født i Danmark, dyrker mest sport eller motion, som angivet i figur 16. Faderens nationale baggrund spiller ingen rolle, mens færre dyrker idræt, når enten moderen eller begge forældre har anden etnisk baggrund end dansk.

Figur 16. Oversigt over respondenternes idrætsdeltagelse afhængig af den nationale baggrund

Mønstret i forhold til forældrenes nationale baggrund ligner dermed den sammenhæng, som gør sig gældende blandt børn. Det har betydning for såvel børn som voksnes idrætsdeltagelse, om moderen eller begge forældre har udenlandsk baggrund, mens det ikke påvirker idrætsdeltagelsen, hvis faderen kommer fra et andet land. Dette kan sandsynligvis forklares med, at disse fædre kommer fra andre vestlige lande, men det er bemærkelsesværdigt, at tendensen ikke holder, hvis moderen kommer fra et andet land.

Måske skyldes det i lige så høj grad forskelle i kønsrollemønstret? Undersøgelser af etniske minoriteter har vist, at indvandrerne og efterkommernes kønsrollemønstre er forskelligt fra danskernes i retning af mere traditionelle forskelle, som tidligere eksisterede i Danmark (Dahl & Jakobsen 2005). Kvinden har traditionelt haft en større indflydelse på barnets opdragelse, da hun har haft den primære funktion i hjemmet. Derfor kan barnet være mere påvirket af moderens værdier. Danske kvinder har tidligere været mindre idrætsaktive end mænd, og i mange andre europæiske samt ikke-vestlige lande halter kvinderne stadig efter mændene i forhold til idrætsdeltagelse (Bottenburg 2005 & Breuer 2006). Dette kan altså være forklaringen på, at idrætsdeltagelsen er lavere blandt både børn og voksne, hvis moderen kommer fra et andet land. Dels fordi moderen har en mindre tendens til at dyrke idræt, hvis hun kommer fra et andet

land, dels fordi hun har en større indflydelse på barnets opdragelse. Voksne kvinder er tilmed mere påvirket af forældrenes nationale baggrund end voksne mænd, som det også var tilfældet blandt børn.

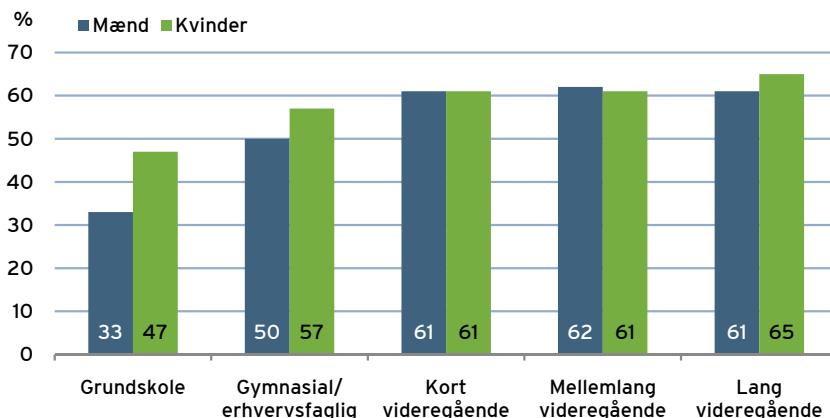
Når mønstrene blandt børn også gælder blandt voksne, tyder det på, at socialiseringen og de forudsætninger for at dyrke idræt, man er vokset op med, følger den enkelte ind i voksenlivet. Sådanne forestillinger er det dog ikke mulige at dokumentere med den eksisterende empiri, da gentagne undersøgelser af de samme respondents idrætsdeltagelse gennem et livsforløb ikke foreligger (også kaldet longitudinale undersøgelser). Men analyserne tyder på, at forældrenes baggrund påvirker idrætsdeltagelsen helt op i voksenlivet.

Uddannelse

Uddannelse er en interessant faktor at undersøge i forhold til idrætsdeltagelse, da tidligere undersøgelser har vist, at uddannelse spiller en afgørende rolle. En del af forklaringen har dog bundet i, at uddannelsesniveaut generelt er lavere i de ældre aldersgrupper, hvor idrætsdeltagelsen også har været lavere end i de yngre grupper af befolkningen (Fridberg 2000). Denne alderssammenhæng gør sig ikke længere gældende, og derfor er det interessant at undersøge, hvorvidt de uddannelsesmæssige forskelle stadig udspiller sig på trods af dette ændrede aldersaspekt.

Som figur 17 illustrerer, er uddannelse uden tvivl stadig en afgørende faktor for idrætsdeltagelsen. Personer med en grunduddannelse eller en erhvervsfaglig uddannelse dyrker således mindre idræt end andre personer. Omvendt dyrker folk med en kort videregående uddannelse næsten lige så meget sport eller motion som folk med en lang videregående uddannelse. Idrætsdeltagelsen varierer således primært i forhold til at læse videre efter endt ungdomsuddannelse.

Figur 17. Idrætsdeltagelsen – særligt blandt mænd – er påvirket af uddannelseslængde

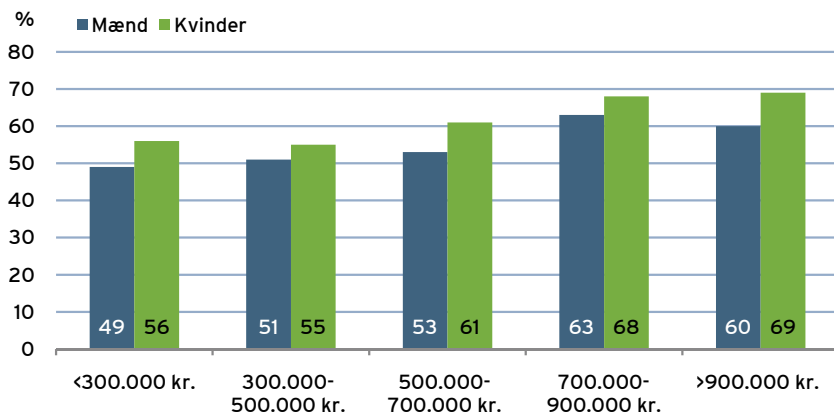
Kønsopdelingen i figuren tydeliggør, at mænd er særligt påvirkede af uddannelsesniveaut i forhold til ikke at dyrke sport eller motion. Blot en tredjedel af mændene med en grunduddannelse dyrker sport eller motion sammenholdt med næsten to tredjedele i den anden ende af uddannelsesskalaen. Omvendt markerer kvinderne med lange videregående uddannelser sig med en rekordhøj idrætsdeltagelse. Mens uddannelseslængden ser ud til at påvirke mænd negativt, når de ikke læser videre efter endt ungdomsuddannelse, influerer et langt uddannelsesforløb i stedet kvinderne i positiv retning.

Indkomst

Befolkningens årlige husstandsindkomst øver også indflydelse på idrætsdeltagelsen. De højeste indtjeningsgrupper i samfundet er samtidig de mest idrætsaktive. Grænsen ser dog ud til at være nået med et indtjeningsniveau på omkring 900.000 kr. om året. Især mænd, hvis årlige husstandsindkomst overstiger dette beløb, tenderer til at dyrke mindre idræt end mænd, som tjener mellem 700.000 og 900.000 kr. om året. Det hænger sandsynligvis sammen med arbejdsbelastningen, som på dette niveau bliver så omfattende, at de ikke har tid til sport og motion i hverdagen.

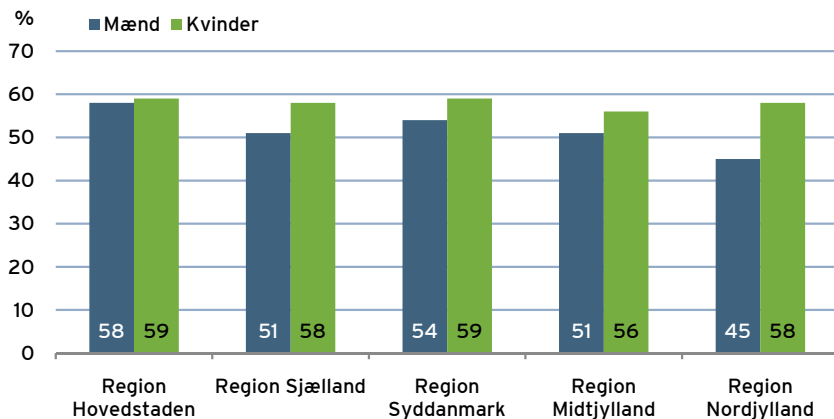
Figur 18. Personer med de højeste husstandsindkomster dyrker mest sport eller motion

Bopæl

En analyse af befolkningens idrætsdeltagelse på tværs af landets fem regioner viser, at befolkningen længst væk fra hovedstadsområdet dyrker mindst sport og motion. Denne sammenhæng ses dog primært blandt mænd. I Region Hovedstaden dyrker mændene mest idræt og i et omfang, der matcher kvinderne, mens nordjyske mænd dyrker mindre sport og motion end kvinderne. Omvendt er kvindernes idrætsdeltagelse næsten på samme niveau i alle landets regioner, som det fremgår af figur 19.

Figur 19. Jyske mænd dyrker mindre sport og motion end københavnske mænd

Når alle de nævnte faktorer blandt voksne samles i én model, viser det sig, at nationalitet og bopæl mister deres selvstændige indflydelse på idrætsdeltagelsen. De ovenfor nævnte forskelle på disse parametre er altså kun aktuelle, fordi nogle af de andre faktorer spiller ind på denne sammenhæng. Når folk med anden etnisk baggrund end dansk er mindre idrætsaktive end folk med dansk oprindelse, skyldes det primært, at uddannelsen også varierer de to grupper imellem. Uddannelse indikerer dermed en stærkere sammenhæng med idrætsdeltagelse end forældrenes nationale baggrund. Personer med anden etnisk baggrund har således en idrætsdeltagelse på højde med andre danskere, hvis de samtidig har en tilsvarende uddannelse. Dette viser interessante kvaliteter ved uddannelse som en socialiserende instans, der tilsyneladende kan ændre befolkningsgruppers adfærd og tilknytning til at dyrke sport og motion.

Samme uddannelsesmæssige påvirkning gør sig gældende i forhold til de regionale forskelle. I hovedstadsområdet bor 7-8 gange så mange personer med lange videregående uddannelser end i Region Nordjylland (Danmarks Statistik). Forskellen i uddannelsesniveau er altså med til også at skævvride andelen af idrætsaktive i regionerne. Når de regionale forskelle viser sig at være særlig iøjnefaldende blandt mænd, skyldes det, at mænd på grunduddannelsesniveau dyrker markant mindre sport eller motion end kvinder på samme uddannelsesniveau, som det fremgår af figur 17. Når Nordjylland har flere borgere uden videregående uddannelser, betyder det således mere i forhold til mændenes idrætsdeltagelse.

De øvrige faktorer; køn, alder, uddannelseslængde og indkomst øver alle en selvstændig indflydelse på idrætsdeltagelsen. Kvinder er mere idrætsaktive end mænd, mens aldersfaktoren udgør en kompliceret sammenhæng, da idrætsdeltagelsen falder støt med alderen fra 16-35 år for derefter at stige svagt blandt respondenter mellem 36 og 69 år. Først herefter falder idrætsdeltagelsen igen. Uddannelseslængde og indkomst øver begge positiv indflydelse på idrætsdeltagelsen.

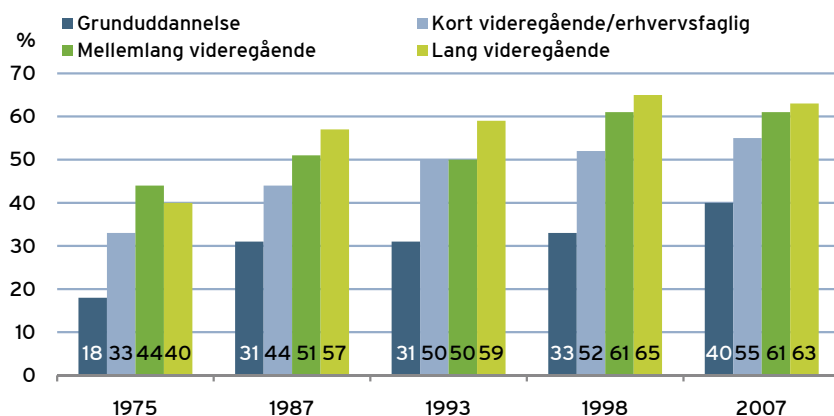
Udvikling i den sociale profil

De socioøkonomiske forskelle er også blevet fremhævet i tidligere undersøgelser af befolkningens idrætsdeltagelse (Fridberg 2000). Tidligere blev forskellene mellem uddannelsesgrupper dog forklaret med forskelle på alder, da ældre personer oftere var på et lavere uddannelsesniveau og sam-

tidig deltog mindre i sport og motion. I dag er det interessant, at uddannelse stadig spiller en rolle, på trods af at kønsforskellene har ændret sig.

Som det fremgår af figuren herunder, er idrætsdeltagelsen således steget jævnt på alle uddannelsesstrin siden 1975, men den relative forskel mellem lang uddannelse og grunduddannelse er dog blevet mindre. Personer med lange videregående uddannelser har tidligere været tilnærmelsesvist dobbelt så godt repræsenteret i idrætsdeltagelsen i forhold til personer med en grunduddannelse. I 2007 er de nærmere halvanden gang mere idrætsaktive.

Figur 20. Sammenhængen mellem uddannelseslængde og idrætsdeltagelse er stadig markant i 2007

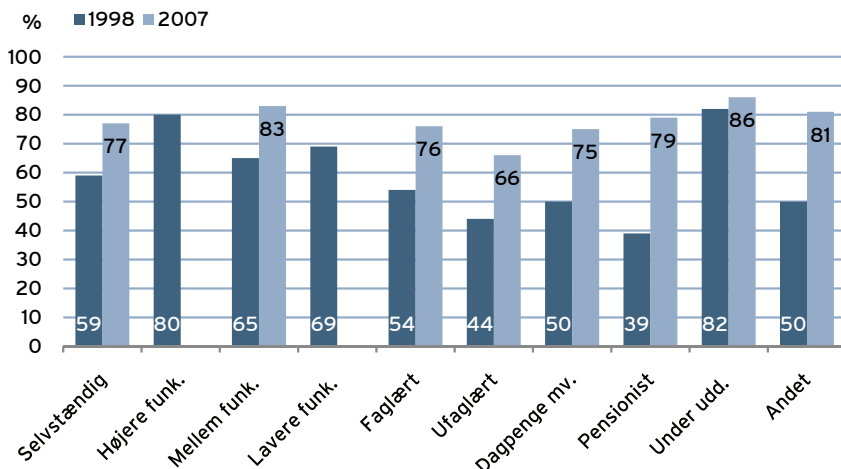

Pensionister repræsenterer den største udvikling. Som figur 21 viser, er andelen af idrætsaktive pensionister, der dyrker mindst én times sport eller motion om ugen, fordoblet på bare ti år. Pensionister har dermed flyttet sig fra at være de mindst idrætsaktive i samfundet til at være på højde med funktionærer og selvstændige i den anden ende af skalaen³. Samtlige øvrige beskæftigelsesgrupper er også blevet mere idrætsaktive, men i mere begrænset omfang⁴.

³ I 1998 opdelte man funktionærer i tre kategorier (højere, mellem og lavere funktionærer), mens undersøgelsen fra 2007 kun opererede med én kategori.

⁴ I 1998 opgjorde Knud Larsen idrætsdeltagelsen blandt beskæftigelsesgrupperne baseret på, hvor mange der dyrkede sport eller motion mindst én gang om ugen. Derfor er dette mål benyttet frem for andelen, der angiver at dyrke regelmæssig sport eller motion. Det er samtidig årsagen til, at værdierne er så høje, da andelen, der dyrker mindst én times sport eller motion om ugen, er større end andelen, der angiver at dyrke regelmæssig sport eller motion.

Figur 21. Særligt pensionister er blevet mere idrætsaktive, men alle beskæftigelsesgrupper har oplevet fremgang siden 1998

DET GÅR DA MEGET GODT – ELLER HVAD?

I et internationalt perspektiv har idrætsdeltagelsen i Danmark generelt nået et højt niveau på trods af færre idrætsaktive de seneste ti år i alderen 10 til 39 år. I 2005 blev Danmark sammenlignet med 15 andre EU-lande i en stor international undersøgelse baseret på danske tal fra kulturvaneundersøgelsen i 1998 samt Lokale- og Anlægsfondens undersøgelse fra 2002. Heraf fremgår det, at Danmark er et af de lande i Europa, som har flest idrætsaktive indbyggere. Sverige og Finland overgår dog Danmark i denne opgørelse, som baserer sig på andelen, der deltager i sport eller motion mindst én til tre gange om måneden (Bottenburg 2005).

Danmark er altså godt repræsenteret i et internationalt perspektiv, når det handler om andelen, der dyrker sport eller motion mindst en til tre gange om måneden. Men ser man på andelen, som bruger mindst fire til syv gange om ugen, har Danmark sværere ved at følge med. Her bliver Danmark overgået af lande som Holland, Tyskland, Grækenland og Portugal. Derved tegner der sig et mønster, hvor Danmark sammen med flere af de øvrige nordiske lande ligger helt i top i forhold til andelen af befolkningen, som dyrker regelmæssig sport eller motion, mens de nordiske lande ikke er så godt repræsenteret i forhold til at bruge tid på sport eller

motion flere gange om ugen. Forskellen mellem meget aktiv og meget inaktiv er således mindre udbredt i Norden sammenlignet med de sydeuropæiske lande. Det skyldes formentlig, at kvinder og personer over 40 år udgør en relativ stor andel af de idrætsaktive i både Danmark, Sverige og Finland. I Sverige dyrker den ældre del af befolkningen dog stadig noget mindre sport og motion end yngre personer, men i forhold til andre lande i EU er de svenske seniorer meget idrætsaktive.

Disse befolkningsgrupper bruger generelt mindre tid på sport eller motion end unge idrætsaktive mænd, som præger billedet i flere andre lande. Analyserne blandt børn og unge viser dog, at forskellene også i Danmark bliver mere markante i disse år.

På tværs af landene i EU fremhæver den internationale undersøgelse, at europæiske mænd generelt dyrker mere sport eller motion end europæiske kvinder. Desuden falder idrætsdeltagelsen proportionalt med stigende alder, og seniorer udgør en meget lille andel af den samlede idrætsdeltagelse i Europa (Bottenburg 2005). På disse to områder har Danmark sammen med Sverige og Finland revolutioneret hele det traditionelle idrætsmønster, da lige mange mandlige og kvindelige idrætsudøvere præger billedet. I Danmark er andelen af idrætskvinder tilmed større end blandt mændene. Desuden er de ældre borgere efterhånden lige så idrætsaktive som den yngre del af befolkningen. Dermed adskiller Danmark sammen med Sverige og Finland sig fra andre EU-lande i idrætsaktivitetsprofil.

Den internationale undersøgelse blev gennemført i 2005 og baserede sig på tal fra en Eurobarometerundersøgelse i 2004 samt nationale undersøgelser foretaget mellem 1998 og 2004. Siden har Danmark gennemført denne undersøgelse i 2007, men også andre lande som England og Sverige har opdateret de nationale tal.

Ifølge nyere data ligger Danmark langt højere end både England og Sverige, selv når det gælder det ugentlige tidsforbrug. I England viste en undersøgelse fra 2007/08, at godt 17 pct. af den voksne befolkning dyrker sport eller motion – 'participated in sport' – mindst tre gange om ugen, mens hele 42 pct. blandt voksne danskere finder træningstøjet frem så ofte (www.sportengland.org/one_million_fact_sheet2.pdf). Man kan dog ikke udelukke indholdsmæssige forskelle i undersøgelsesernes fokus. Når undersøgelsen i England spørger ind til andelen, som deltager i sport, indgår samtidig en definition, som lyder på deltagelse i mindst en halv

time med mindst moderat intensitet i mindst tre dage om ugen. Gåture og uregelmæssige cykelture ('recreational walking or infrequent recreational cycling') tæller udelukkende med, hvis turene indeholder mindst moderat niveau, som for eksempel power walking. Når disse betingelser skal opfyldes, vil den danske deltagelse sandsynligvis være mindre end 42 pct. I den danske undersøgelse fra 2007 eksisterer ikke nogen definition som sådan, og derfor er det vanskeligt at sige præcist, hvor mange der ville indgå under denne kategori. Men som det vil blive gennemgået i næste kapitel, udgør idrætsaktive, som udelukkende angiver at vandre, blot 4 pct., og i kapitel 7 viser en analyse, at andelen, som dyrker aktiviteter, der normalt ikke indeholder høj intensitet, begrænser sig til 4 pct. Det indikerer, at den danske idrætsdeltagelse sandsynligvis ikke ville dale nævneværdigt, hvis de engelske forbehold skulle tilgodeses.

I Sverige viste en opgørelse fra 2007, at 74 pct. af voksne svenskere dyrker sport eller motion – 'motionerar' – mindst en til to gange om ugen, hvilket hele 77 pct. af danskerne angiver. Af tabellen herunder fremgår det, at danskere og svenskere næsten lige ofte dyrker sport eller motion, men en del flere svenske kvinder er idrætsaktive mindst fem gange om ugen.

Tabel 12. Både danskere og svenskere motionerer oftest en til to gange om ugen (pct.)

	Danmark			Sverige		
Nationalitet	Kvinder	Mænd	Total	Kvinder	Mænd	Total
Mindst 5 gange/uge	13	14	13	20	16	18
3-4 gange/uge	29	30	29	29	24	27
1-2 gange/uge	35	36	34	30	28	29
1-3 gange/måned	6	5	7	8	9	8
Sjældnere	7	6	8	6	9	8
Aldrig	11	9	13	7	13	10
Total	101	100	101	100	100	100

Noget tyder dermed på, at både danskerne og svenskerne udvikler sig i en stadig positiv retning, hvad angår idrætsdeltagelse, mens England og flere øvrige europæiske lande er langt bag efter.

Bag tallene gemmer sig dog et mindre rosenrødt billede, som går på tværs af de fleste landegrænser i EU, og altså også i Danmark: For det første er udviklingen vendt i de yngre generationer, og de fleste EU-lande måler i dag en tilbagegang blandt unge. Fremtidige interventioner på idrætsområdet vil derfor formentlig have ekstra fokus på fastholdelse af de unge. I en årrække har blikket været rettet mod det ældre segment, da forskningen har dokumenteret sundhedsmæssige effekter ved at opretholde en fysisk aktiv tilværelse livet igennem. Dette fokus har allerede båret frugt i de nordiske lande, som altså befinder sig et skridt længere fremme end andre lande i Europa med færre idrætsaktive seniorer. Forhåbentlig vil fremtidige indsatser mod fastholdelse af unge medføre lignende succes.

For det andet hænger idrætsdeltagelsen sammen med sociale forskelle. Uddannelse og indkomst er nogle af de mest afgørende faktorer for idrætsdeltagelsen. Selvom Danmark skiller sig ud ved at have ændret profil i relation til køn og alder, gælder det altså ikke øvrige sociale faktorer. Også her ligger en udfordring i hele EU i arbejdet med at udligne de sociale forskelle i idrætsdeltagelsen, ikke mindst i forhold til at bekæmpe den sociale ulighed i sundhed.

AFRUNDING

- I aldersgruppen 10-39 år dyrker befolkningen for første gang mindre sport og motion end samme aldersgruppe tidligere har gjort.
- Især teenagere ser ud til at falde fra i disse år, men samtidig bruger de idrætsaktive teenagere mere tid end nogen sinde på sport og motion. En polarisering mellem meget idrætsaktive og helt inaktive unge er under opsejling.
- Den voksne del af befolkningen over 40 år dyrker stadig mere og mere sport og motion.
- Kvinderne fylder mere i det samlede billede og har siden midten af 1990'erne overgået mændene i andel idrætsaktive.

- Sociale forskelle skinner tydeligt igennem i befolkningens idrætsdeltagelse. Mens markante forandringer over tid kan spores i køns-, alders- og aktivitetsprofilen, eksisterer der omvendt nogle meget træge strukturer mellem forskellige uddannelsesgrupper og indkomstgrupper i samfundet og deres forhold til sport og motion.

Idrætsdeltagelsen har nået et højt niveau i Danmark. Sport og motion har udviklet sig fra at være en børne- og ungdomsaktivitet i 1960'erne til i dag at indgå i de fleste danskeres hverdag. Kvinderne dominerer billedet i de ældre årgange, som generelt dyrker lige så meget sport og motion som de unge. Børn topper dog stadig idrætsdeltagelsen omkring 10-12 år, mens udviklingen de seneste ti år peger på et mindre fald i andelen af idrætsaktive blandt hele den yngre del af befolkningen mellem 10 og 39 år.

Teenagere stopper med idræt i større omfang end for ti år siden. Det har skabt en væsentlig idrætspolitisk udfordring blandt mange af de aktører, der har teenagere som målgruppe. Denne udvikling finder sted sideløbende med, at de idrætsaktive teenagere bruger mere og mere tid på idræt. De 13-15-årige har et gennemsnitsforbrug på hele fem timer og 47 minutter om ugen, og 37 pct. dyrker mindst seks timers sport eller motion om ugen. I den anden ende af skalaen vokser andelen, som slet ikke dyrker sport eller motion.

Når de idrætsaktive børn involverer sig mere og mere intenst i en aktiv fritid med sport eller motion, samtidig med at færre deltager i almindelighed, betyder det en polarisering mellem meget idrætsaktive børn på den ene side og helt inaktive på den anden side. Men hvorfor opstår denne polarisering?

En del af forklaringen kan skyldes, at børn i dag generelt bliver præsenteret for sport eller motion i flere forskellige sammenhænge i hverdagen. Både skoler, fritidsinstitutioner og idrætsforeninger har større fokus på at skabe gode muligheder for, at alle børn kan bevæge sig og dyrke sport eller motion. Men når interessen for sport eller motion foreligger, er der ofte en tendens til, at de i forvejen aktive børn involverer sig i mere end én sammenhæng og bliver meget aktive i mange forskellige sammenhænge. Omvendt er der en tendens til, at de børn, som ikke dyrker sport eller motion i fritiden, heller ikke ønsker at deltage i idrætsaktiviteter i SFO'en eller fritidsordningen. En undersøgelse af børns idrætsdeltagelse i skole, institution og fritid viser, at børn, som i forvejen dyrker sport og

motion i organiserede idrætsforeninger, samtidig er mere interesserede i idræt i skolen og deltager mere i idrætsaktiviteter i SFO'en eller fritidsklubben (Nielsen 2006).

Måske opstår der ligefrem et bevidst fravalg af sport eller motion blandt de ikke-idrætsaktive børn? Når de bliver præsenteret for idræt i mange af hverdagens sammenhænge, kan der være tale om en konstant konfrontation med aktiviteter, som de af den ene eller anden grund ikke finder interessante. I forhold til at konstituere egne holdninger og legitimere ønsket om ikke at deltage i sport og motion kan man forestille sig, at børnene ligefrem udvikler et 'antiforhold' til sport eller motion. Som en form for manifestation af en særlig ikke-idrætsaktiv kulturel kapital, der forstærker deres overbevisning om, at det er okay ikke at deltage i sådanne fællesskaber. Hvis dette er tilfældet, er det udtryk for en paradoksal udvikling stik imod de oprindelige intentioner om at tilbyde alle børn lige muligheder for at dyrke sport eller motion. Undersøgelsen fra 2007 viser flere eksempler på, at børn er havnet i fællesskaber, hvor sport eller motion ikke tillægges høj værdi. Noget tyder tilmed på, at disse fællesskaber kan være svære at bryde, selvom man ønsker det. For eksempel svarer en 15-årig dreng på spørgsmålet om, hvad der kunne få ham til at dyrke sport eller motion i en forening: "At folk ville bakke mig op i, at det er en god ting at dyrke motion." En anden dreng på 14 skriver i stedet: "At komme på efterskole, hvor jeg starter i en ny omgangskreds." Generelt er muligheden for at kunne starte på idræt sammen med vennerne den altoverskyggende faktor, hvis børn skulle begynde på idræt i en forening. Dette er tankevækkende, da foreningsidrætten traditionelt anses for netop at skabe gode fællesskaber. Meget tyder på, at fællesskaberne helst skal manifestes inden børnene ønsker at starte på en idrætsgren, og samtidig handler det måske mere om at tænke i hele fællesskaber i stedet for individer, når forskellige idrætsaktører forsøger at få flere til at dyrke sport eller motion. Netop fordi børn er meget afhængige af de nære relationer.

En anden forklaring på, hvorfor børn i stigende grad polariserer sig mellem meget idrætsaktive og ikke-idrætsaktive børn, kan have at gøre med større krav til træningsmængde og færdigheder, i særdeleshed når børn bliver ældre, og de ønsker at fortsætte med den samme idrætsgren. Mange idrætsgrene er bygget op omkring en traditionel trænings- og konkurrencekultur, hvor konkurrenceniveauet stiger med alderen. Men hvad er alternativet for de unge, som enten ikke har talent, tid eller interesse

for at efterkomme de stigende krav? Mange stopper med aktiviteten, men starter sandsynligvis ikke umiddelbart på en anden idrætsgren, som har samme karakter af intensiveret træningsmængde og fokus på præstation og konkurrence. I stedet stopper mange med at dyrke sport eller motion. Nogle teenagere finder dog interesse for alternative motionsformer, og særligt løb på egen hånd eller fitnessaktiviteter som styrketræning, aerobic og spinning bliver i stigende grad populært blandt de unge.

Det er paradoksalt, at de traditionelle foreninger oplever store problemer med frafald blandt teenagere i disse år, samtidig med at kravene til teenagernes præstation bliver større. Mange af børnene og de unge efterspørger muligheder for at dyrke aktiviteter uden fokus på konkurrence, men hvor det handler om at have det sjovt med vennerne. På spørgsmålet om, hvad der kunne få børn og unge til at dyrke idræt i en forening, svarer en 14-årig pige: "At det kun var på motionsplan og ikke med træning 2 gange om ugen og en kamp næsten hver weekend." En anden pige på 12 skriver: "Hvis trænerne hjalp børnene til at lære hinanden at kende lidt hurtigere. En sjovere form for opvarmning, mere leg, mindre konkurrence."

Foreningerne må måske samtidig indse, at tiderne har ændret sig. Teenagere i dag tænker anderledes, end teenagere gjorde for 20 år siden. De er vokset op i en tid, hvor de har fået større opmærksomhed fra deres forældre, end man har set i tidligere generationer (Howe 2008). Det har gjort børn i denne generation meget opmærksomme på, at de er specielle individer, der kræver individuelle hensyn og har særlige ønsker og behov. De er de meget tryghedssøgende, i og med de har været under stor beskyttelse og overvågning fra forældre og samfundet generelt i en utryk verden. Desuden består denne generation af meget selvsikre og selvbevidste individer, som tror på sig selv og fremtiden. De stiller derfor store krav til en tilværelse, der giver både frihed og tryghed på samme tid (Ibid.). To begreber, som spiller vanskeligt sammen i en traditionel foreningskultur, hvor medlemmerne ofte forpligter sig til at møde på faste tidspunkter i løbet af ugen. En massiv enighed blandt børnene om, at 'nogen at følges med' er en afgørende faktor for at starte på en idrætsgren i foreningsregi, understøtter påstanden om børnenes søgen efter tryghed. Desuden kan iscenesættelsen af kroppen skabe utryghed i konkurrencesituationer, medmindre børnene har talent og kan opnå succes ved at konkurrere.

Sådanne faktorer kan altså være med til at forklare, hvorfor færre børn – og primært teenagere – dyrker sport eller motion i dag. Men samtidig

også hvorfor flere børn bruger mere tid. Det handler om at skabe tilbud, som kan rumme forskelligheden. Mange børn befinder sig godt med at være talenter og træne i mange timer om ugen, men hvis frafaldet skal mindskes, handler det om at tilbyde gode koncepter, som kan rumme børn på flere niveauer – socialt og færdighedsmæssigt.

Idrætsdeltagelsen ser dog ikke kun ud til at være faldet blandt teenagere. Også yngre voksne og folk i 30-års-alderen viser tegn på en dalende tilknytning til sport og motion i hverdagen. I 30-års-alderen ændrer livet som regel karakter. Mange færdiggør uddannelse, påbegynder job, stifter familie og dermed træder en ny livsfase i kraft, hvor mange nye forpligtelser fylder hverdagen ud. Mange sportsgrene betegner desuden udøvere over 30 år som veteraner, og med alderen kommer flere skader, og mange hører op med at deltage på konkurrenceniveau. Alle disse faktorer spiller ind på idrætsdeltagelsen. Nogle vælger at dyrke mere fleksible idrætsaktiviteter på egen hånd i disse aldersgrupper, og kvinder hælder mere til sådanne aktiviteter end mænd. Derfor er det ikke overraskende, at denne livsfase er særlig afgørende for mænds idrætsdeltagelse. De dyrker generelt mere holdsport og individuelle sportsgrene, hvor der indgår konkurrence, hvilket stiller større krav til regelmæssig træning. Når hverdagen bliver fyldt ud med arbejde og familie, ser det i mange tilfælde ud til at være på bekostning af idrætsdeltagelsen.

Kvinder bliver dog fortsat mere idrætsaktive end tidligere og samtidig mere idrætsaktive end mænd. Denne udvikling har fundet sted sideløbende med ændringer i det traditionelle kønsrollemønster. Kvinder er kommet på arbejdsmarkedet inden for det seneste halve århundrede, og i moderne familier deler mænd og kvinder efterhånden de fleste gøremål imellem sig. Disse ændringer kan være med til også at ændre på kvindernes forhold til fritiden, hvor sport og motion spiller en stor rolle i hverdagen.

De ældre generationer har revolutioneret idrætsdeltagelsen ved for første gang at være mere idrætsaktive end midaldrende. De er vokset op i 1960'erne og afspejler på mange måder den særlige 68'er-generation, som i de seneste årtier har præget samfundsudviklingen og gjort op med traditionelle forestillinger omkring mange forhold i livet. Denne generations idrætsdeltagelse bærer også præg af et opgør med traditionelle forestillinger om voksnes aktivitetsniveau og har dermed ændret karakteren af danskernes idrætsmønster gennem livet. Men da yngre generationer ikke

længere følger den positive udvikling, bliver det interessant at se, hvordan idrætsdeltagelsen gennem livsforløbet vil udvikle sig i fremtiden. Det er således ikke sikkert, at seniorer fremover vil fortsætte med så megen idrætsaktivitet, som de gør i disse år, og måske hænger idrætsdeltagelsen sammen med denne særlige generation.

Der er dog ikke nogen grund til at tro, at seniorerne ikke i fremtiden vil fortsætte med at være idrætsaktive i stort omfang. Tidligere generationer har traditionelt opfattet aldring som en tiltagende fysisk inaktiv tilværelse med tilbagetrækning fra et hårdt og nedslidende arbejdsliv. I dag har arbejdet ændret karakter, og det består sjældent af fysisk hårdt arbejde. Seniorerne er derfor ikke på samme måde fysisk 'slidt ned' i dag. Seniortilværelsen har ændret sig til en selvrealiserende livsfase, og når børnene er flyttet hjemmefra, og pensionsalderen er nået, er det tid til udleve drømme og dyrke sunde og aktive fritidsvaner. Desuden vil flere seniorer i fremtiden have tradition for at dyrke idræt i voksenlivet, end seniorer i dag har haft. Fremtidens seniorer vil også langt oftere have en lang videregående uddannelse med sig i bagagen, hvilket som bekendt er meget afgørende for idrætsdeltagelsen.

Dette kapitel har undersøgt idrætsdeltagelsen i forskellige befolkningsgrupper samt udviklingen siden 1964. Analyserne viser, at forskellige socioøkonomiske faktorer betyder meget for tilbøjeligheden til at dyrke idræt. Disse faktorer kan derfor være med til at forklare variationer mellem forskellige grupper i befolkningen. Samtidig bliver samfundsmæssige betragtninger nævnt i relation til forklaringen af den generelle udvikling i idrætsdeltagelsen. Overordnet set antyder kapitlet dermed, at idrætsdeltagelsen på den ene side er bestemt af individuelle forudsætninger, som skaber variation på tværs af befolkningsgrupper, mens samfundets udvikling på den anden side generelt er med til at præge det samlede billede.

Kapitel 3

TRADITION OG FORNYELSE I AKTIVITETSMØNSTRET

Kapitel 2 viste, hvorledes idrætsdeltagelsen ser ud i Danmark blandt forskellige grupper af befolkningen, men belyste også, hvor Danmark er placeret i forhold til andre lande i Europa. I dette kapitel er karakteren af befolkningens idrætsdeltagelse i fokus. Hvilke aktiviteter dyrker befolkningen? Hvordan varierer karakteren af idrætsdeltagelsen på tværs af køn, alder og andre socioøkonomiske forskelle? Hvordan organiserer befolkningen sig, og hvilke ændringer har fundet sted siden 1964?

Som helhed dyrker den danske befolkning mange flere forskellige aktiviteter i dag end for 40-50 år siden. Den første undersøgelse fra 1964 beskæftigede sig udelukkende med ti forskellige aktiviteter i forhold til de 34 børneaktiviteter samt 43 voksenaktiviteter, som undersøgelsen indeholder i 2007. Dertil kommer nye organiseringsformer, som har udviklet sig til væsentlige arenaer for befolkningens idrætsaktiviteter. Blandt andet fokuserer mange SFO'er og fritidsklubber på at udbyde idrætsaktiviteter, når børnene opholder sig i dette regi, og antallet af kommercielle idrætsudbydere vokser markant i disse år. Men også selvorganiseret sport og motion er blevet en almindelig måde at bruge fritiden på.

De traditionelle idrætsforeninger har langt fra monopol på danskeres idrætsdeltagelse, men fylder stadig meget i det samlede billede. Hele 90 pct. af alle børn og 41 pct. af alle voksne har dyrket mindst én aktivitet i forening det seneste år, og selvom andre organiseringsformer er i vækst, stiger andelen af foreningsaktive stadig.

Befolkningen udvikler sig i retning af at have en mere alsidig og afvekslende idrætsdeltagelse, og de idrætsaktive knytter sig ikke i samme grad til én bestemt aktivitet, som det tidligere var tilfældet.

De individuelle boldspil betyder relativt mere end holdaktiviteter blandt de ældre generationer. Fitnessstilknytningen stiger drastisk i starten af teenageårene, mens der atter bliver færre fitnessaktive over 30 år. Motionsaktiviteter udgør den største samlede aktivitetstype blandt både

dreng, piger, mænd og kvinder, men det er især piger og kvinder, som disse aktivitetsformer fanger. Dreng og mænd fordeler sig i større grad mellem mange forskellige aktivitetstyper, og spiller generelt mere bold.

IDRÆTTENS BØLGER

Idrætsforskeren Knud Larsen beskrev i 2002 udviklingen i befolkningens aktivitetsmønster som bestående af tre bølger. Bølgerne overlapper hinanden tidsmæssigt, men karakteriserer hver især forskellige trends i befolkningens idrætsdeltagelse de seneste 43 år (Larsen 2003a).

Fra 1960'erne til starten af 1990'erne skete en udvikling inden for de traditionelle, klassiske idrætsgrene. Tabel 13 viser udviklingen i denne første bølge, hvor den største fremgang fandt sted i svømning, badminton og gymnastik. Jogging vandt markant frem i starten af 1990'erne og indgår derfor også i oversigten over første bølge, hvor den fremstår som en af de mest fremgangsrige aktiviteter på daværende tidspunkt.

Jogging vokser dog endnu mere i den anden bølge, som Knud Larsen definerer som en udvikling af nye, hidtil ukendte aktiviteter fra 1970'erne til slutningen af 1990'erne. Ud over jogging begynder man også at definere vandreture og fiskeri som egentlige sports- eller motionsformer, og samtidig kommer fitnessaktiviteter som styrketræning, aerobic og yoga på banen. Golf vinder ligeledes frem i denne periode sammen med en række asiatiske kampaktiviteter som karate, judo og taekwondo mv. Ifølge nedenstående opgørelser oplever svømning dog stadig den største fremgang gennem 1980'erne og 1990'erne.

Tredje bølge beskriver Knud Larsen som en periode fra slutningen af 1980'erne frem til begyndelsen af det nye årtusinde. Han karakteriserer bølgen som en udvikling af forskellige former for hverdagsmotion. Af nedenstående figur fremgår det da også, at de motionsprægede aktiviteter, jogging og vandring, vinder mest frem. Vandring har i særlig grad haft en revolutionerende fremgang i perioden fra 3 pct. i 1975 til hele 40 pct. i 2002. Dette skyldes dog ikke udelukkende en reel stigning i andelen, som vandrer, men i lige så høj grad en bredere opfattelse af idrætsbegrebet til også at indbefatte gåture i skov og natur som sport og motion. Jogging vinder frem med 9 procentpoint, og samtidig bliver styrketræning en fremtrædende aktivitet. Aerobic har i samme periode kun oplevet en mere beskeden udvikling, men dette kan skyldes, at der er uklare grænser

mellem definitionen på at gå til gymnastik og gå til aerobic, da de traditionelle gymnastikforeninger også begynder at udbyde aerobicaktiviteter.

Aerobic har dog gennemlevet en selvstændig udvikling de seneste ti år. Siden 1998 er andelen, der dyrker aerobic, således steget fra 7 til 17 pct. Dermed er aerobic sammen med vandreture jogging og styrketræning de aktiviteter, der har gennemgået den største udvikling siden 1990'erne. Motions- og fitnessprægede aktiviteter dominerer altså stadig billedet i det nye årtusinde, og spørgsmålet er, om idrætsdeltagelsen stadig befinder sig under tredje bølge, eller om en ny, fjerde bølge er på vej?

Noget tyder på, at nye tendenser er under opsejling sideløbende med en intensiveret motionsbølge. De seneste to årtier er ud over mere motion og fitness kendetegnet ved, at en hel række af traditionelle aktiviteter indgår i nye kombinationsformer. Gennem 1990'erne og starten af det nye årtusinde knopskyder flere traditionelle aktiviteter til særlige street- eller subkulturer som eksempelvis streetbasket, streethåndbold, streetfodbold, streetgolf, beachvolley, kitesurfing, mountainbike, kajakpolo, kano-dart, futsal, parkour eller freerunning og biathlon, hvor skytterne inddrager et motionselement og kombinerer skydning med løbetræning på samme måde, som man ser det i skiskydning. Andre eksempler er fysisk aktive computerspil som Wii.

Desuden bliver idrætten løbende kædet sammen med nye teknologiske muligheder. Geocaching er et godt eksempel herpå, hvor man bruger en GPS-funktion i mobiltelefoner til at finde poster som en moderne udgave af orienteringsløb. Tracking er en anden trend, hvor brugen af GPS f.eks. kan lagre løbe- eller cykelruter på nettet. Tracking er et moderne bud på, hvordan man kombinerer tryghed og frihed i måden at dyrke idræt på (www.endomondo.dk, www.sportzlife.com, www.geocaching.dk m.fl.). Samtidig opstår der løbende nye idrætsrelaterede virtuelle mødesteder på internettet, hvor man selv kan planlægge sine aktiviteter alene eller sammen med andre. Trygheden eksisterer ved at være en del af et fællesskab, man kan danne en gruppe, som har opstillet mål og rammer for træningen. Samtidig har den enkelte frihed til at træne på tidspunkter og steder, der passer ind i hverdagen.

Fælles for de nævnte aktiviteter er en omformning af en traditionel, indendørs aktivitet med faste banestørrelser til mere fleksible og varierende omgivelser, der udnytter byrum og natur på nye og kreative måder. Denne bevægelse væk fra indendørs haller og anlæg til udendørs, mere

fleksible 'arenaer' for idrætsudøvelse er interessant set i lyset af Breddeidrætsudvalgets karakteristik af idrætsmønstret i 1987. Tyve år tilbage flyttede idrætsdeltagelsen paradoksalt nok væk fra udendørs naturområder til kunstige anlæg i takt med en intensiv udbygning af haller, baner og anlæg i Danmark (Breddeidrætsudvalgets betænkning 1987).

I dag søger de idrætsaktive atter ud i naturen. Der har ganske vist altid eksisteret fodbold, leg og andre boldspil i gaderne og på uformelle områder, som børn og unge selv har sat i gang. Men det er først i løbet af 1990'erne, at en egentlig begrebsliggørelse har fundet sted af sådanne aktiviteter som særlige street-aktiviteter, samtidig med at flere nye aktiviteter kommer til, for eksempel streetgolf.

Alle disse aktiviteter er endnu ganske små i det samlede idrætsbillede og kommer derfor ikke til udtryk i de overordnede opgørelser, men hører måske alligevel med til en karakteristik af idrætsdeltagelsen i det nye årtusinde. En tid, hvor sport og motion er blevet en livsstil, der indgår som en del af ens identitetsdannelse i en travl hverdag (Se Thomas Ziehe & Ulrik Beck for yderligere information om livsstilsbegrebet i relation til individualitet og modernisering).

Tabel 13. Andel af voksne, der dyrker forskellige aktiviteter, med fokus på udviklingen i fire bølger (pct.)

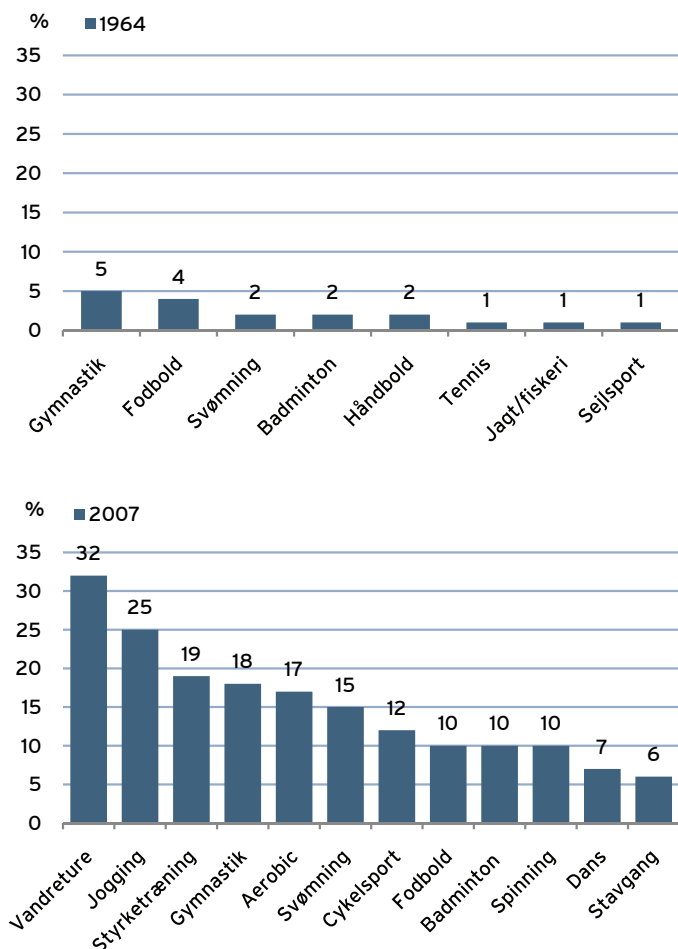
Aktivitet	1964	1975	1993	Udvikling 1. bølge (1964-1993)	1998	Udvikling 2. bølge (1975-1998)	2002	Udvikling 3. bølge (1993-2002)	2007	Udvikling 4. bølge (1998-2007)
1 Fodbold	4	5	7	+3	6	+1	9	+2	10	+4
2 Håndbold	2	3	3	+1	3	-	3	-	4	+1
3 Badminton	3	5	9	+6	8	+3	8	-1	10	+2
4 Tennis	1	1	3	+2	3	+2	4	+1	4	+1
5 Golf	-	-	1	-	3	+2	5	+4	6	+3
6 Gymnastik	5	10	10	+5	11	+1	13	+3	18	+7
7 Skydning	0	1	1	+1	2	+1	2	+1	2	-
8 Ridning	0	1	2	+2	2	+1	2	-	3	+1
9 Cykelsport	0	1	2	+2	5	+4	3	+1	12	+7
10 Svømning	2	4	10	+8	18	+14	15	+5	15	-3
11 Jogging	-	3	9	+6	15	+12	18	+9	25	+10
12 Aerobic	-	-	5	-	7	+2	5	-	17	+10
13 Styrketræning	-	-	4	-	10	+6	11	+7	19	+9
14 Yoga	-	-	1	-	2	+1	2	+1	6	+4
15 Dans	-	-	1-2	-	4-5	+3	3-4	+2	7	+2-3
16 Spinning	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-
17 Vandring	-	-	3	-	15	+12	40	+37	32	+17
18 Jagt	1	1	2	+1	4	+3	3	+1	4	-
19 Fiskeri	1	1	3	+2	8	+7	9	+6	6	-2

Voksnes idrætsmønster

Voksne idrætsdeltagere vælger for det meste individuelle motionsaktiviteter, der rummer fleksibilitet i forhold til facilitetsbrug, fysiske rammer og/eller tidspunkter. De syv største aktiviteter i 2007, vandring, jogging, styrketræning, gymnastik, aerobic, svømning og cykelsport, er af denne karakter og adskiller sig fra de største aktiviteter i 1964, som figur 22 illustrerer.

I 1964 var voksne idrætsudøvere mere engageret i egentlige sportsaktiviteter som fodbold, håndbold, badminton og tennis, men gymnastik og svømning er dog nogle af de traditionelle aktiviteter, som til alle tider har ligget højt på danskernes liste.

Figur 22. De mest dyrkede aktiviteter blandt voksne i 1964 og 2007

Motionsidrætten står næsten alene for danskernes stigende aktivitet, mens interessen for mange af de traditionelle sportsaktiviteter er stagneret. Fodbold og badminton er dog også vokset markant, mens nye aktiviteter som golf vinder frem. Nogle aktiviteter er ikke tidligere blevet opfattet som egentlige motions- eller sportsaktiviteter. Det drejer sig især om vandring. Når vandring i dag er den mest udbredte aktivitet, kan det medføre en mistanke om, at den stigende idrætsdeltagelse blot er et udtryk for en bredere opfattelse af motions- og sportsbegreberne. Andelen, der har

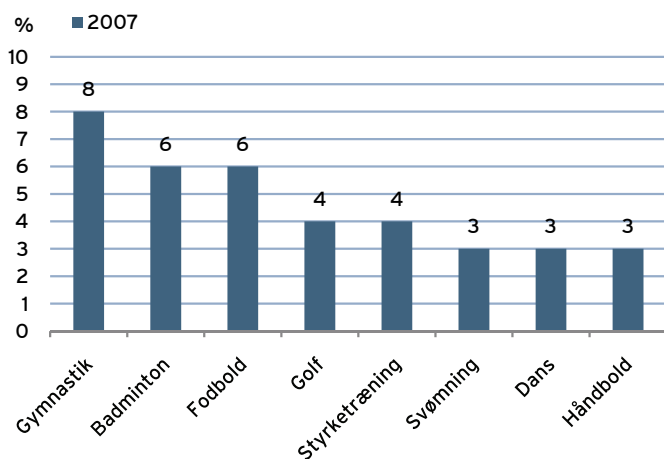
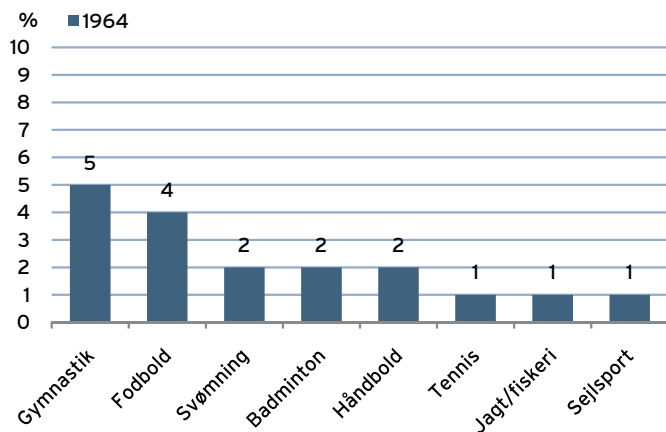
dyrket mindst én aktivitet regelmæssigt inden for det seneste år, falder da også fra 86 til 79 pct., når man ser bort fra personer, der udelukkende vandrer. Blandt de 56 pct., som dyrker regelmæssig sport eller motion 'for tiden', er der 4 pct., som udelukkende vandrer. Det vil altså sige, at 52 pct. af befolkningen dyrker andre aktiviteter regelmæssigt. Vandring betyder desuden mere for de ældres idrætsdeltagelse. Blandt 60-69-årige dyrker 6 pct. udelukkende vandring, mens det gælder 8 pct. af personer på 70 år eller derover. Det vil sige, at aldersprofilen i idrætsdeltagelsen jævner sig ud blandt den ældre del af befolkningen, når vandring ikke opfattes som en reel motions- eller sportsaktivitet, men det ændrer dog ikke ved, at de ældre er mere idrætsaktive end midaldrende. Blandt børn er der ingen, som udelukkende vandrer, og det flytter derved ikke ved deres samlede idrætsdeltagelse.

Ovenstående opgørelse af voksnes mest dyrkede aktiviteter i 2007 tager ikke højde for de organisatoriske rammer, hvorunder aktiviteterne foregår. Idrætsdeltagelsen er derfor ikke et udtryk for, hvad der foregår i landets idrætsforeninger, men et udtryk for, hvad der foregår, når både foreningsaktive, selvorganiserede, fitnessudøvere, aftenskoledeltagere, firmaidrætsaktive og øvrige er samlet under ét. En opgørelse over foreningsaktiviteter giver i stedet et noget andet billede på udviklingen i voksnes idrætsdeltagelse, som det fremgår af figur 23.

Gymnastik, fodbold, svømning, badminton og håndbold er stadig nogle af de største foreningsaktiviteter, men set i forhold til den mange-doblede stigning i befolkningens idrætsdeltagelse siden 1964 (fra 15 til 56 pct.) har udviklingen været mere begrænset inden for disse enkelte aktiviteter. Tennis, jagt/fiskeri og sejlsport er ikke længere blandt de otte største foreningsaktiviteter, men er blevet erstattet af golf, dans og styrketræning. I 1964 indeholdt opgørelsen udelukkende de listede otte aktiviteter, mens de efterfølgende pladser udgøres af tennis, aerobic, jogging og spinning i 2007. Det vil sige, at motionsaktiviteterne, som traditionelt har fundet sted uden for foreningsregi, nu også presser sig på blandt de største foreningsaktiviteter i disse år. På trods af foreningsidrættens begrænsede fremgang blandt de største sportsgrene formår de altså at øge medlemsskaren via nogle af de nye, motionsprægede idrætsformer.

Figur 23. Siden 1964 har foreningsidrætten udviklet sig i begrænset omfang

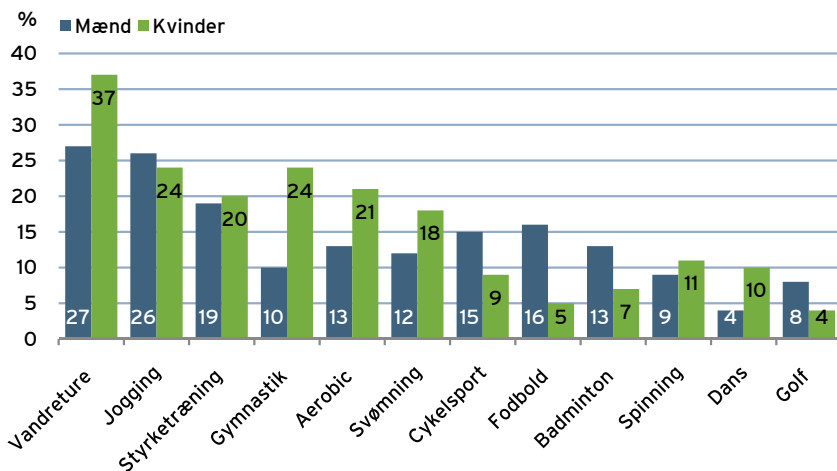
Køn og aktivitetsvalg

Idrætsdeltagelsen er ikke længere domineret af yngre mænd, som det forholdt sig i 1960'erne. Kvinderne er sprunget i træningstøjet, og ikke mindst kvinder over 40 år overgår mænd i idrætsdeltagelse. Men selvom kvinderne er blevet 'ligestillet' med mændene i idrætsdeltagelsen, afviger idrætsmønstrene stadig fra hinanden blandt kønnene. Som professor Hans Bonde er inde på i debatbogen 'Det ekstreme køn', er sportens ver-

den et af de få steder, hvor de traditionelle kønsroller stadig lever i bedste velgående (Bonde 2008). Figuren herunder illustrerer forskellene i mænd og kvinders idrætstilknnytning.

Kvinder er generelt langt mere optaget af motion i form af vandreture, gymnastik, aerobic, svømning, dans og stavgang. Mænd spreder sig i stedet ud på mange flere forskellige aktiviteter. Selvom vandring og jogging er de største aktiviteter blandt både mænd og kvinder, er mænd i højere grad repræsenteret i sportens verden inden for boldspil som fodbold, badminton, tennis og golf, men de går også mere op i jagt og fiskeri, bowling og billard. En kønsopdelt tabel med alle idrætsgrene er vedlagt som bilag 2.

Figur 24. Kønsforskelle præger stadig idrætsdeltagelsens karakter

Jogging og styrketræning er dog nogle af de aktiviteter, som kønnene kan samles om og dyrker i lige stort omfang i dag. Bare ti år tilbage udgjorde kvinderne en signifikant mindre andel inden for begge aktiviteter, og her udgør køn i dag en mindre afgørende faktor.

I 2003 opgjorde Knud Larsen andelen af kvinder i de enkelte idrætsgrene i et forsøg på at illustrere ændringer i kønnenes fordeling fra 1975 til 1998 (Larsen 2003b). På daværende tidspunkt oplevede primært kampsport en markant stigning i andelen af kvindelige udøvere. Derudover fik

holdboldspillene, sejlsport og cykelsport en lidt større andel af kvinder, mens relativt færre kvinder involverede sig i individuelle boldspil.

Tabel 14. Kvinder udgør generelt en større andel i de forskellige idrætsaktiviteter i 2007 i forhold til tidligere

	Andel af kvinder (pct.)		
	1975	1998	2007
Fodbold	8	10	25
Håndbold	47	55	55
Andre holdboldspil	36	45	46
Badminton	34	30	39
Tennis	38	21	42
Andre individuelle boldspil	32	23	40
Gymnastik	83	75	74
Skydning	9	4	9
Kampsport	13	43	47
Ridning	66	71	87
Sejlsport	15	22	31
Svømning	62	60	64
Jogging	42	37	53
Cykelsport	30	37	43
Styrketræning	-	-	50

I dag er der sket en yderligere udligning i kønsprofilen, og kvinder fylder generelt meget i de enkelte idrætsgrene. Hvor kvinderne i 1998 udgjorde mindre end 40 pct. af udøverne i otte af de 14 ovenfor listede aktiviteter, forekommer dette kun i fire aktiviteter i dag. Det drejer sig om fodbold, badminton, skydning og sejlsport, som mænd stadig dyrker mere end kvinder, men kvinder fylder mere i tennis, øvrige individuelle boldspil, jogging og cykelsport, end de tidligere har gjort. Selvom mænd udfylder tre ud af hvert fjerde par fodboldstøvler, er andelen af kvindelige fodboldspillere steget fra 10 til 25 pct. på bare ti år, og måske kan man ikke længere opfatte fodbold som en decideret 'mandesport'. Kvindernes sti-

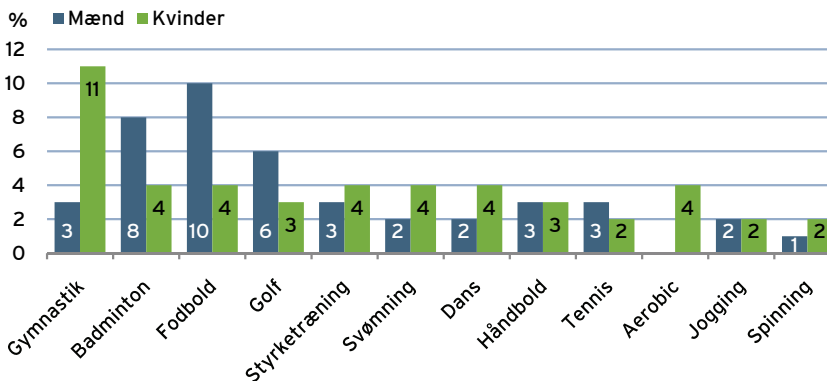
gende indtog i den danske idrætskultur hænger altså ikke alene sammen med en kraftig stigning i interessen for motion. Traditionelle sportsgrene fanger ligeledes flere kvinders interesse, dog i et mere begrænset omfang.

De traditionelle kønsforskelle lever dog stadig, når det handler om gymnastik, ridning og skydning. Ridning er en udpræget kvindesport, som tegner til at blive endnu mere udtalt, da kvinder i dag udgør hele 87 pct. af udøverne. Omvendt er der kommet flere mandlige gymnastikudøvere, hvilket skyldes flere idrætsudøvere blandt seniorerne, hvor både mænd og kvinder dyrker forholdsvist meget gymnastik. Skydning er en sport, der – helt uændret siden 1975 – tiltaler mænd med hele 91 pct. af udøverne.

Dermed tegner sig et billede af en udvikling i retning af mere ligelig fordeling mellem mænd og kvinder i en række idrætsgrene. Men forskellene eksisterer stadig, og i nogle aktiviteter endda så klart, at det efterlader en dyb konnotation af enten 'mande-' eller 'kvindesport'.

Foreningsidrætten bærer også præg af kønsforskelle. Mens gymnastikforeninger, svømmeklubber, danseforeninger og foreninger, som tilbyder aerobic, henter de fleste af medlemmerne blandt kvinder, er badminton-, fodbold-, golf- og tennisklubberne mere attraktive for mænd. Omvendt dyrker lige mange mænd og kvinder håndbold og jogging i foreningsregi.

Figur 25. Kønsforskelle skinner igennem i foreningsidrætterne

Alder og aktivitetsvalg

Voksne idrætsudøvere foretrækker forskellige aktiviteter i forskellige aldersgrupper. Generelt vælger befolkningen aktiviteter med mindre puls og mere natur med stigende alder.

Den yngre del af befolkningen foretrækker fitness i form af styrketræning, jogging og aerobic, men også fodbold og øvrige boldspil betyder fortsat meget blandt yngre under 30 år. De midaldrende grupper samler sig mest omkring aktiviteter som jogging, vandring, aerobic og cykelsport, mens den ældre del af befolkningen helt overvejende hælder til vandreture. Gymnastik, svømning, stavgang, golf og petanque får desuden større betydning i seniorernes idrætsdeltagelse.

Tabellen herunder viser andelen i forskellige aldersgrupper, som dyrker de forskellige aktiviteter. En tabel med alle aktiviteter opdelt på aldersgrupper er vedlagt som bilag 2.

Tabel 15. Idrætsdeltagelsen ændrer karakter i forskellige aldersgrupper (pct.)

	16-19 år	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70 år+
Fodbold	35	22	9	8	5	4	3
Håndbold	15	8	4	3	2	1	1
Andre holdboldspil	11	5	2	2	1	2	1
Badminton	21	13	6	9	12	8	3
Tennis	8	5	2	4	5	4	2
Golf	4	5	4	4	6	10	7
Andre individuelle boldspil	1	1	1	0	1	1	1
Gymnastik	21	7	10	12	17	27	31
Ridning	7	7	5	5	1	0	1
Svømning	15	21	15	13	14	16	13
Jogging	33	44	38	30	22	11	4
Cykelsport	8	9	10	14	14	14	9
Vandreture	22	22	27	31	40	42	26
Stavgang	2	2	2	3	6	11	11
Styrketræning	38	42	41	19	14	12	7
Aerobic	32	33	22	19	13	10	5
Dans	15	9	6	6	6	8	7
Yoga	6	10	6	6	8	4	4
Spinning	8	14	11	13	10	7	7
Fiskeri	4	3	6	7	5	8	3
Rulleskøjter	10	8	4	3	3	1	1
Jagt	2	2	5	4	3	6	3

Fra 1975 til 1998 steg aldersgennemsnittet i traditionelle aktiviteter som tennis, badminton, ridning, skydning, sejlsport og svømning, mens udøvere i jogging og cykelsporten var blevet yngre. Tabel 16 viser udviklingen. Det skal her bemærkes, at gennemsnittet udelukkende er baseret på voksne idrætsudøvere fra 16 år.

De seneste ti år har de forskellige idrætter udelukkende oplevet stigende aldersgennemsnit. Det skyldes til dels, at seniorer generelt fylder mere i det samlede idrætsbillede, og boldspil som golf, bowling, petanque og billard er i særlig grad med til at løfte aldersgennemsnittet i boldspillene.

Derudover hænger et stigende gennemsnit sammen med, at flere i de yngre generationer vender sig mod nye aktiviteter, hvorfor de traditionelle aktiviteter oplever, at deres udøvere bliver ældre.

Det er interessant, at udøverne i jogging og cykelsport blev yngre i løbet af 1980'erne og 1990'erne, mens de i 2007 atter er blevet ældre med gennemsnit tæt på værdierne fra 1975. Det kan skyldes, at motionsaktiviteter vandt meget frem i 1980'erne og 1990'erne og vandt mange udøvere i den yngre del af befolkningen, som siden har fastholdt aktiviteten, selv om de er blevet ældre.

Tabel 16. Udvikling i gennemsnitsalder siden 1975 på udvalgte idrætsgrene

	Gennemsnitsalder (år)		
	1975	1998	2007
Fodbold	29	31	35
Håndbold	27	26	33
Andre holdboldspil	28	30	42
Badminton	31	41	43
Tennis	33	40	45
Andre individuelle boldspil	37	35	49
Gymnastik	45	49	54
Skydning	35	43	47
Kampsport	31	30	35
Ridning	29	35	36
Sejlsport	33	40	50
Svømning	36	41	47
Jogging	44	35	40
Cykelsport	49	39	50
Styrketræning	-	33	40

Aldersforskellene skinner også igennem i foreningsidrætten, men i mindre udpræget grad. Golf og gymnastik er nogle af de eneste aktiviteter, som seniorerne dyrker mere i forening end yngre personer. Tennis, svømning og dans har medlemmer blandt både unge og ældre, og dans er interessant i denne sammenhæng, da de yngre generelt danser mest. Det foregår blot oftere uden for foreningsregi.

Tabel 17. Aldersforskelle i foreningsaktiviteter (pct.)

	16-19 år	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70 år+
Fodbold	18	14	6	6	3	1	1
Håndbold	10	6	3	3	1	0	0
Badminton	9	5	3	5	8	6	3
Tennis	2	1	1	3	3	3	2
Golf	1	1	3	3	5	8	6
Gymnastik	7	2	6	6	6	15	11
Styrketræning	9	8	4	4	2	3	2
Svømning	4	3	3	3	3	3	4
Dans	4	1	1	3	3	5	4
Aerobic	2	3	3	3	2	0	0
Jogging	0	3	2	2	2	1	0
Spinning	2	2	2	2	1	1	0

Valg af aktivitetstyper

Samtlige 43 aktiviteter for voksne kan samles i fem overordnede kategorier, og tabel 18 viser, hvilke aktiviteter der indgår i hver enkelt kategori. Kategorierne giver et overblik over, hvem der dyrker holdboldspil i forhold til individuelle boldspil, motionsaktiviteter, fitnessaktiviteter samt øvrige idrætsgrene.

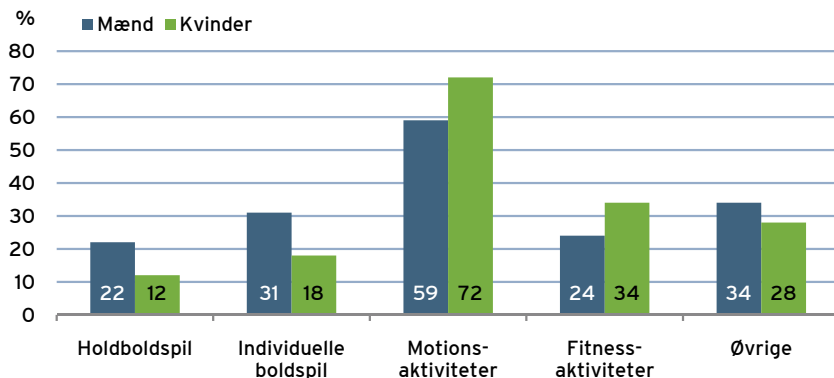
Tabel 18. Befolkningens idrætsaktiviteter opdelt i fem kategorier

Kategori	Aktiviteter
Boldspil for hold	Fodbold, håndbold, basketball, volleyball, andre boldspil for hold
Individuelle boldspil	Badminton, tennis, golf, bordtennis, bowling, petanque, billard, squash, andre individuelle boldspil
Motionsaktiviteter	Stavgang, jogging, vandring, cykling, gymnastik, pausegymnastik, svømning, anden vandtræning
Fitnessaktiviteter	Styrketræning, aerobic, spinning/kondicykel, yoga
Øvrige idrætsgrene	Rulleskøjter, skateboard, ridning, motorsport, dans, boksning, kampsport, atletik, klatring, kano, roning, kajak, sejlsport, skøjteløb, skydning, jagt, fiskeri, handicapidræt, anden sportsgren

Boldspil er ikke en ideel betegnelse for de aktiviteter, som indgår i kategorien individuelle boldspil. Badminton, tennis og squash er ketcherspil, mens golf er et slagspil. Desuden er billard, bowling og petanque ikke rigtige boldspil, men benytter i stedet kugler. For overblikkets skyld bliver aktiviteterne alligevel kategoriseret under individuelle boldspil, da de alle har til formål at kontrollere en form for bold i et eller andet omfang.

Analysen viser, at mænd foretrækker boldspil samt øvrige aktiviteter i højere grad end kvinder, mens kvinder er langt mere tilknyttet motions- og fitnessaktiviteter. Som det fremgår af figur 26, har hele 72 pct. af alle de kvindelige respondenter dyrket mindst én motionsaktivitet regelmæssigt inden for det seneste år. Det svarer til seks gange flere, end der går til et holdboldspil. Til sammenligning dyrker mellem to og tre gange flere mænd motionsaktiviteter end holdboldspil. Mænd fordeler sig generelt i større omfang på mange forskellige aktivitetstyper, mens kvinder i meget udpræget grad hælder til motionsaktiviteterne.

Figur 26. Mænd vælger mange forskellige aktivitetstyper, mens kvinder foretrækker motion

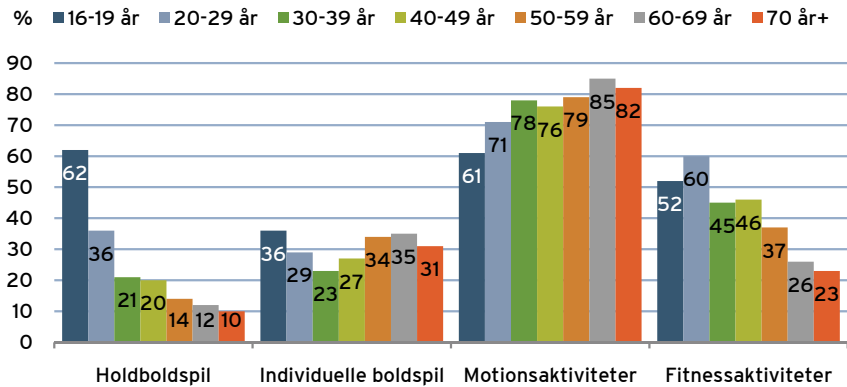
Figur 27 illustrerer dernæst, at unge generelt fordeler sig i større omfang på alle fem aktivitetstyper, mens ældre personer kredser om motionsaktiviteterne. Motionsaktiviteterne udgør dog den største aktivitetsform i samtlige aldersgrupper. Holdsportsgrenene har de yngste deltagere med et aldersgennemsnit på 39 år, mens gennemsnitsalderen i fitness følger med 43 år. I øvrige idrætsgrene er gennemsnittet på 45 år, hvorefter de ældste idrætsudøvere dyrker individuelle boldspil og motionsaktiviteter med aldersgennemsnit på henholdsvis 48 og 49 år. Øvrige idrætsgrene er ikke vist i figuren, men varierer fra 48 procent blandt 16-19 årige til 24 procent blandt personer på 70 år eller ældre.

16-19-årige dyrker altså flere boldspil for hold end andre aldersgrupper, og andelen falder meget blandt den ældre del af befolkningen. Unge foretrækker desuden holdboldspil frem for individuelle boldspil, mens de individuelle boldspil får større og større relativ betydning i forhold til holdboldspillene blandt de ældre respondenter.

Ældre idrætsudøvere dyrker således forholdsvist meget badminton, tennis, bowling, petanque og golf, og i disse individuelle aktiviteter indgår som regel muligheder for at tilpasse spillet den enkeltes niveau, mens det er sværere at tilgodese individuelle forbehold i holdsportsgrenene.

Fitness appellerer, ligesom holdsporten, mest til de unge, og andelen af fitnessudøvere er størst blandt 20-29-årige. Den yngre del af befolkningen dominerer således stadig denne arena til trods for de ældres stigende deltagelse på fitnessmarkedet.

Figur 27. De mest dyrkede aktivitetsformer blandt voksne idrætsudøvere samlet set samt fordelt på aldersgrupper

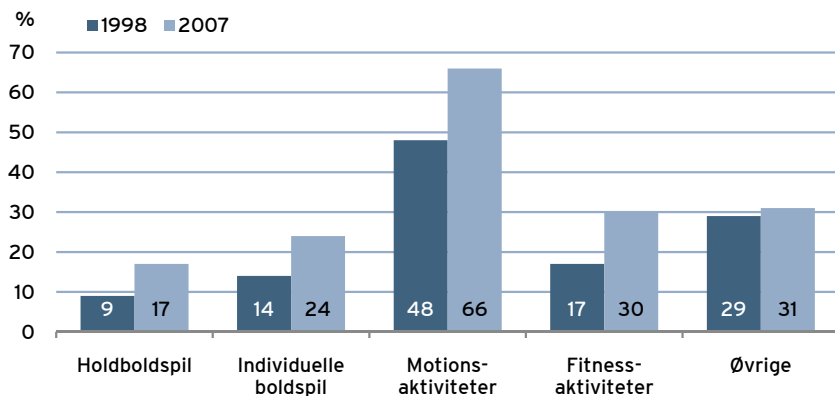

I det samlede perspektiv er det interessant, at fitnessaktiviteter udgør den næststørste aktivitetsform i betragtning af, at denne kategori udelukken- de indeholder fire forskellige aktiviteter. Til sammenligning indgår un- der kategorien 'øvrige aktiviteter' hele 19 forskellige aktiviteter, mens mo- tionskategorien indeholder ni aktiviteter. Selvom motionsaktiviteterne dog stadig er den mest dominerende idrætsform, har fitnessaktiviteterne gennemgået en opsigtsvækkende udvikling de sidste 20-30 år. Tilbage i 1975 var det således endnu en nærmest ukendt aktivitetsform i Danmark.

Der er metodiske usikkerheder ved at lave en sammenligning af 2007 med tidligere undersøgelser, da der ikke tidligere har været så mange for- skellige aktiviteter under så mange forskellige organiseringsformer inklu- deret i undersøgelsen. Med forbehold for metoden viser figur 28, at det ikke udelukkende er de motions- og fitnessprægede aktiviteter, der er i fremgang. Også traditionelle boldspil følger med i udviklingen, og alle fem aktivitetskategorier oplever fremgang.

Figur 28. Udvikling i de fem aktivitetsformer blandt voksne fra 1998 til 2007

Fremgangen på alle områder skyldes i høj grad, at den idrætsaktive del af befolkningen dyrker stadig flere forskellige aktiviteter i løbet af et år. I 1975 dyrkede de idrætsaktive 1,4 aktiviteter i gennemsnit, hvilket udviklede sig til 2,0 aktiviteter i 1998 (Larsen 2003b). I 2007 deltager de idrætsaktive i hele 3,0 aktiviteter i gennemsnit.

Tabel 19. Befolkningen dyrker i gennemsnit flere og flere aktiviteter på et år

Årstal	Antal aktiviteter i gennemsnit:	Antal foreningsaktiviteter i gennemsnit:
1975	1,4	-
1998	2,0	-
2007	3,0	0,8

BØRNS IDRÆTSMØNSTER

Børns idrætsmønster i 2007 minder på mange måder om voksnes, som det så ud i 1964. Det er således de samme tre aktiviteter, fodbold, svømning og gymnastik, som er mest populære blandt børn mellem 7 og 15 år, ligesom det var blandt voksne i 1960'erne. Teenagere mellem 16 og 19 år udgjorde den gang en meget stor andel af den samlede idrætsaktive befolkning, og det er derfor ikke særligt overraskende, at aktivitetsvalget minder om den gang.

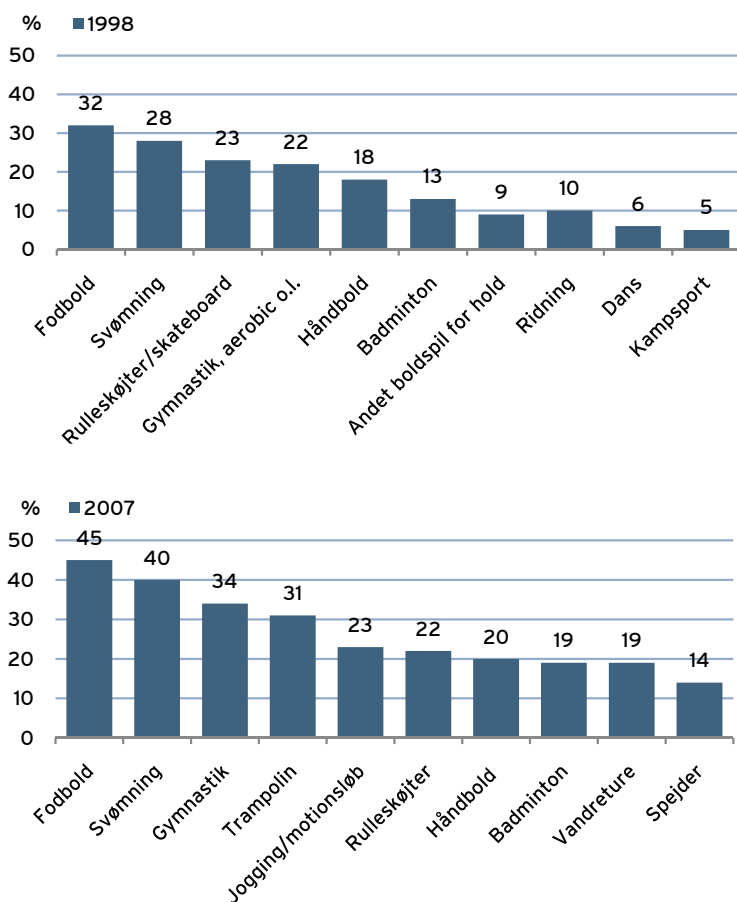
Det er dog interessant, at børn har bevaret et helt traditionelt og klassisk idrætsmønster, mens såvel teenagere som voksne har ændret præferencer i stor stil de seneste 40-50 år. Hele 85 pct. af alle børn mellem 7 og 12 år har dyrket enten fodbold, svømning eller gymnastik regelmæssigt inden for det seneste år.

Til gengæld sker et markant fald i andelen, som svømmer eller går til gymnastik, når børnene bliver lidt ældre, mens mange andre specialidrætter bliver mere populære. Fodbold ser først ud til for alvor at miste deltagere blandt ældre teenagere fra 16 år.

Børn og unge går generelt til mange forskellige idrætsaktiviteter i fritiden. Foruden de tre store idrætter, fodbold, svømning og gymnastik, tilslutter de sig både holdspil og individuelle aktiviteter med og uden bold. Oversigten på næste side viser ti af de største aktiviteter blandt børn i 1998 og 2007. En oversigt over samtlige aktiviteter i 2007 er vedlagt som bilag 3.

Figur 29. De største aktiviteter blandt børn er traditionelle idrætsgrene

Fodbold, svømning og gymnastik har altid haft en solid placering som de mest populære aktiviteter blandt børn i Danmark. Figurene herover viser, at børn også stadig spiller meget håndbold, badminton og løber på rulleskøjter, mens nye aktiviteter som trampolin, jogging og vandring erstatter ridning, dans og kampsport på børns top ti-liste.

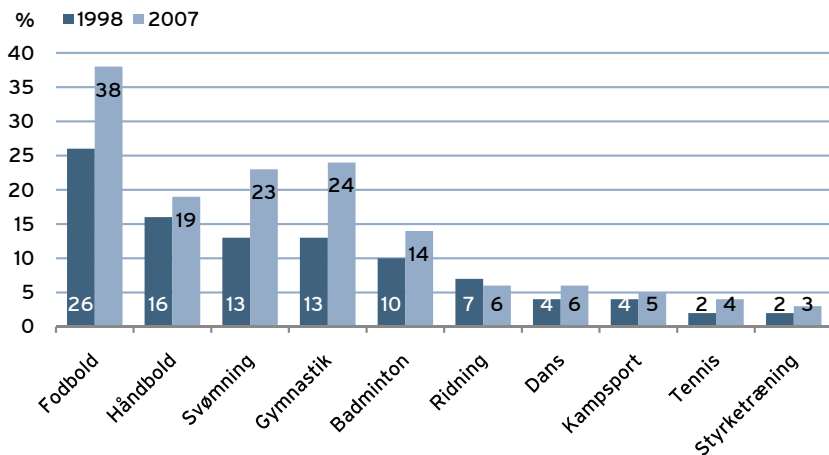
Trampolin indbefatter typisk havetrampoliner i hjemmet, men også jogging og vandring foregår oftest på egen hånd. De yngste børn mellem 7 og 9 år vandrer mere end ældre børn, hvilket højst sandsynligt foregår sammen med forældrene som gåture i skov og natur. Færre end én pro-

cent angiver udelukkende trampolin, vandring eller jogging som motionsform, og disse tre aktiviteter bidrager derfor ikke selvstændigt til den samlede mængde af idrætsaktive børn. Børn har dog alle dage gået, løbet og hoppet rundt, men i dag er der en øget bevidsthed om disse aktiviteter karakter af sport eller motion. Aktiviteterne erstatter dog ikke andre former for sport og motion, som børn dyrker i fritiden, men ser nærmere ud til at bidrage til yderligere bevægelse i børnenes hverdag.

De ti største foreningsaktiviteter er nøjagtig de samme som i 1998. Rækkefølgen inden for top ti varierer dog en smule, og flere af aktiviteterne udgør en større andel i dag end for ti år siden. Ridning er faktisk den eneste idrætsgren, som har oplevet nedgang i foreningsregi, som figur 30 herunder illustrerer.

En del af forklaringen på den markante fremgang i flere aktiviteter bundes i samme argument som blandt voksne: I dag dyrker børn flere forskellige aktiviteter på et år. Mange børn har for eksempel gået til svømning, fodbold, gymnastik og/eller badminton inden for det seneste år, selvom de ikke længere er medlemmer alle steder. Denne 'shoppe-kultur' har udviklet sig, og børn dyrker i gennemsnit flere aktiviteter end samme aldersgruppe gjorde for ti år siden. Udviklingen er dermed ikke nødvendigvis et udtryk for, at de enkelte idrætsforeninger oplever en reel fremgang i antallet af medlemmer, men i stedet en mere ustabil medlemstilknæytning til de enkelte aktiviteter end tidligere.

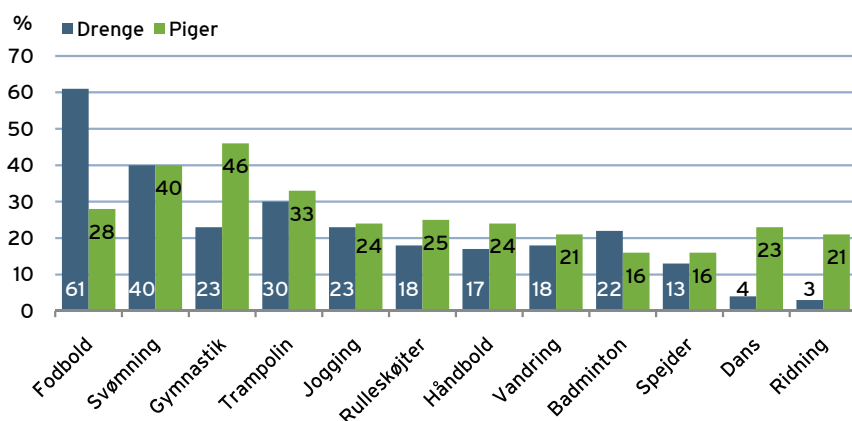
Figur 30. De ti største foreningsaktiviteter i 2007 er nøjagtig de samme som i 1998

Køn spiller også en rolle blandt børn

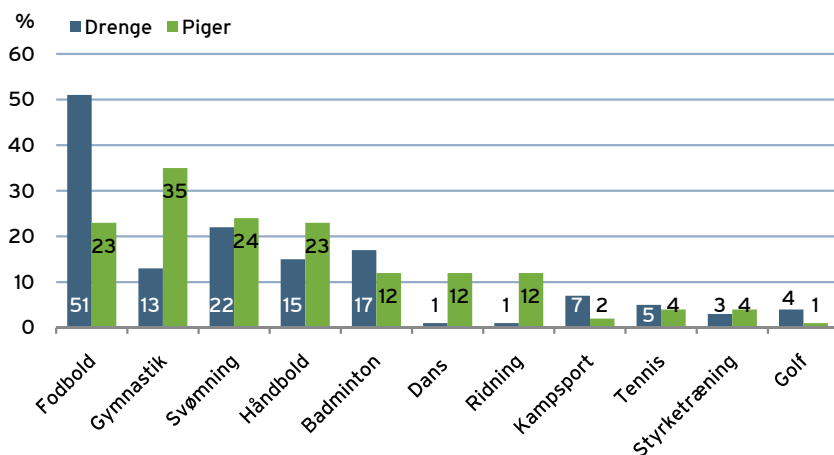
Kønsforskelle skinner igennem i børns idrætsdeltagelse, som det også er tilfældet blandt voksne. Figuren herunder viser, at piger er mere tilbøjelige til at vælge gymnastik, dans og ridning, mens drenge dyrker fodbold. Fodbold tiltaler dog flere og flere af begge køn og udgør den fjerde største aktivitet blandt pigerne.

Figur 31. Piger går til gymnastik, dans og ridning, mens drengene vælger fodbold

Forskellene mellem drenge og piger gør sig også gældende i foreningsidrætten som vist i figuren herunder.

Figur 32. Foreningsidrætten er opdelt i traditionelle 'pige-' og 'drenge-aktiviteter'

De seneste ti år har kønsforskellene mellem drenge og piger stort set ikke ændret sig. Tabellen herunder viser dog, at piger specielt udgør en mindre andel i de individuelle boldspil.

Kampsport rummer også færre piger i dag med et markant fald i andelen siden 1998. Dette er interessant, da kampsport netop udviklede sig i løbet af 1980'erne og 1990'erne fra at være en decideret drengeaktivitet til løbende at få flere kvinder og piger med interesse for disciplineret træning og kamp teknik. Siden 1975 har kvinder således udgjort en stadig større andel af udøverne. Men blandt de yngre piger mellem 7 og 15 år ser interessen altså ud til at være på retur i disse år. Omvendt er andelen af piger, der spiller fodbold stigende.

Tabel 20. Udvikling i andel pigeudøvere siden 1998 på udvalgte idrætsgrene

	Andel af piger (%)	
	1998	2007
Fodbold	23	30
Håndbold	64	58
Andre holdboldspil	37	36
Badminton	46	40
Tennis	52	40
Andre individuelle boldspil	39	25
Gymnastik	67	64
Rulleskøjter	48	56
Skateboard		24
Kampsport	53	26
Ridning	91	87
Sejlsport	38	43
Svømning	50	48
Cykelsport	26	34
Dans	80	84

Aldersforskelle blandt børn

Der er stor forskel på at være 'barn' og 'ung', når det gælder valg af idrætsgren. De yngste børn mellem 7 og 9 år samler sig om de store, traditionelle aktiviteter fodbold, svømning og gymnastik. Ældre børn vælger i stedet flere forskellige aktiviteter, og mindre specialidrætter som basketball, volleyball og tennis får relativ større betydning. Desuden vinder fitnessaktiviteter frem allerede blandt de yngste teenagere, som deltager i jogging, styrketræning og spinning. Aerobic bliver først rigtig populært blandt de lidt ældre teenagere over 15 år.

Tabel 21. Opgørelse over andel børn og unge, der dyrker forskellige aktiviteter regelmæssigt fordelt på køn og alder (pct.)

Idrætsgren	7-9 år	10-12 år	13-15 år
Fodbold	46	47	43
Håndbold	16	25	20
Basketball	4	5	7
Volleyball	2	2	5
Hockey/floorball	6	5	3
Andet boldspil for hold	5	3	3
Badminton	12	22	22
Tennis	4	7	9
Golf	4	4	5
Bordtennis	9	11	10
Andet individuelt boldspil	2	2	3
Jogging	21	20	28
Vandreture	28	15	17
Trampolin	40	34	22
Rulleskøjter	28	26	12
Skateboard	7	7	4
Cykelsport	12	11	10
Ridning	12	13	11
Motorsport	4	5	4
Gymnastik	47	33	24
Aerobic	1	2	3

Idrætsgren	7-9 år	10-12 år	13-15 år
Styrketræning	2	6	20
Dans	15	12	13
Spinning	1	3	6
Boksning	1	2	4
Kampsport	4	7	6
Atletik	4	7	4
Svømning	55	47	21
Anden vandtræning	2	2	2
Kano/kajak/roning	2	2	4
Sejlsport/windsurfing	2	2	3
Spejder	18	15	10
Rollespil	8	10	6
Skak	7	4	3
Fiskeri	7	9	7
Handicapidræt	2	1	1
Anden sport/motion	6	6	8

Foreningsidrætten rummer rigtig mange af de yngste børn mellem 7 og 9 år i de store idrætsgrene fodbold, svømning og gymnastik. Håndbold er også en stor foreningsaktivitet blandt de yngste, men bliver endnu større blandt 10-12-årige. Disse idrætsgrene oplever dog et frafald blandt børn i teenagealderen. Teenagerne stopper især fra aktiviteter som svømning og gymnastik, mens frafaldet fra håndbold og fodbold først bliver markant blandt de lidt ældre teenagere fra 15 til 16 år.

I stedet dyrker flere teenagere individuelle aktiviteter som badminton, tennis og golf, mens kun få børn ned til 7-9-års alderen finder vej til disse aktiviteter. Det samme gælder styrketræning, som flere og flere dyrker, når de bliver ældre – også i foreningsregi.

Tabel 22. Foreningsidrætten oplever også aldersforskelle (pct.)

	7-9 år	10-12 år	13-15 år
Fodbold	39	40	35
Gymnastik	33	25	15
Svømning	37	24	10
Håndbold	15	23	19
Badminton	8	17	17
Dans	5	7	7
Ridning	7	7	6
Kampsport	4	6	5
Tennis	3	4	6
Styrketræning	0	2	6
Golf	2	2	3

Børns valg af aktivitetstyper

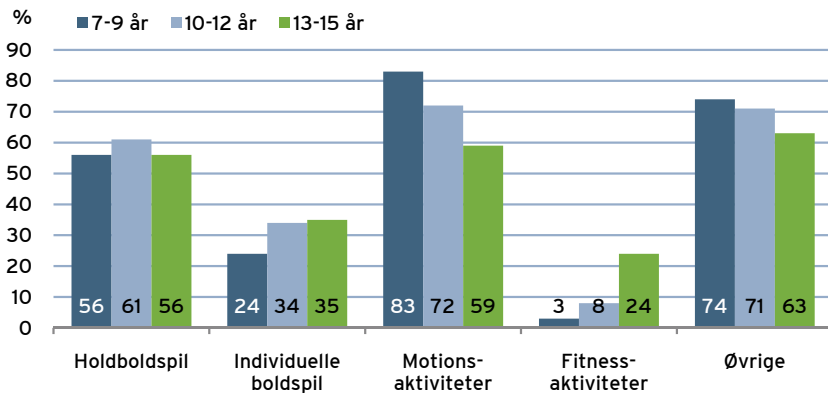
Når børns idrætsaktiviteter samles i fem aktivitetskategorier, viser det sig, at også børn i stort omfang dyrker motionsaktiviteter. Denne overordnede betegnelse er dog muligvis lidt upassende, når det drejer sig om børn, selvom de samme aktiviteter indgår i kategorien blandt både børn og voksne. Det skyldes, at børn ikke i samme omfang som voksne dyrker aktiviteterne som deciderede motionister. Men for at bevare strukturen i undersøgelsen og have mulighed for at sammenligne børn med voksne er der ikke lavet en særskilt kategori til børn.

Mens voksne primært hører under motionskategorien, fordi de dyrker motionsløb eller vandrer, går børn i de fleste tilfælde til svømning eller gymnastik. Børn adskiller sig generelt væsentligt fra voksne i fordelingen af aktivitetstyper.

Næsten lige mange går til 'øvrige aktiviteter' som til 'motionsaktiviteter', og samtidig går flere end halvdelen af alle børn til en holdsportsgren – næsten dobbelt så mange, som dyrker individuelle boldspilsaktiviteter – mens voksne omvendt foretrækker individuelle boldidrætter frem for de holdprægede. Af figur 33 fremgår det også, at der sker en større udligning i holdboldspillene og de individuelle boldspil mellem de yngste og de ældste børn.

Endelig dyrker kun hvert tiende barn fitnessaktiviteter sammenholdt med næsten hver tredje blandt voksne. Som figuren også viser, sker der dog en interessant udvikling med stigende alder inden for netop fitness-kategorien fra 3 pct. blandt de 7-9-årige til 24 pct. blandt 13-15-årige.

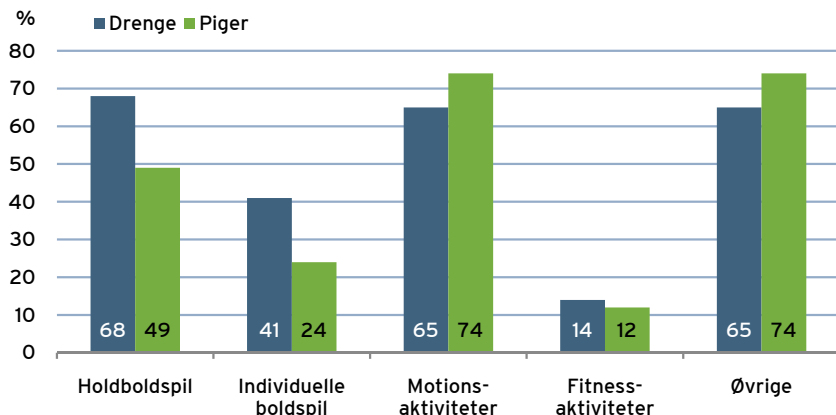
Figur 33. Børn dyrker oftest motionsaktiviteter, men fordeler sig også på mange andre aktiviteter

Figur 34 viser, at piger adskiller sig væsentligt fra drenge i valg af aktivitetstype. Drenge engagerer sig meget mere i boldspil – individuelle som på hold – mens piger foretrækker motionsaktiviteter samt øvrige aktiviteter. Drenge spiller især fodbold, badminton, bordtennis, hockey, basketball og golf, mens piger spiller mere håndbold end drenge. Piger vælger også oftere gymnastik, hvilket er årsagen til, at motionsaktiviteterne fylder mere blandt pigerne. Samtidig interesserer de sig mere for øvrige aktiviteter som ridning, dans og rulleskøjter. Drenge og piger dyrker i samme grad fitnessaktiviteter.

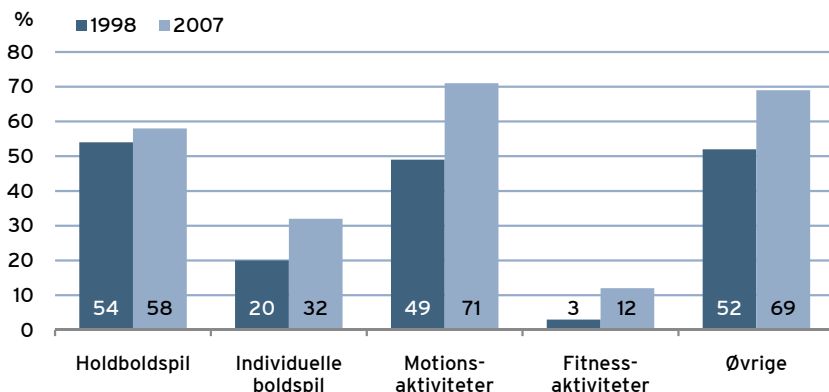

Figur 34. Drengene spiller mere boldspil end piger, som omvendt foretrækker motionsaktiviteter

Alle aktivitetskategorier er vundet frem siden 1998, som det fremgår af figur 35. Motions- og fitnessaktiviteterne har dog gennemgået den største udvikling, mens holdboldspillene oplever en beskeden fremgang. Det betyder, at holdboldspillene har mistet status som de mest dyrkede blandt børn, og i dag er motionsaktiviteter og øvrige aktiviteter de største. Motionsaktiviteterne udgjorde tidligere svømning, gymnastik og cykling, mens børn også i dag registrerer jogging og vandring, hvilket er med til at gøre denne aktivitetstype til den største. Desuden indeholder kategorien 'øvrige' mange flere aktiviteter end tidligere.

Figur 35. Motions- og fitnessaktiviteter har gennemgået den største udvikling siden 1998

Fremgangen på alle fem aktivitetstyper skyldes samme udvikling som blandt voksne i måden at dyrke aktiviteter på. Børn involverer sig i mange forskellige aktiviteter på et år. Voksne dyrker 3 aktiviteter i gennemsnit, mens børn er helt oppe på 4,3 aktiviteter. Det er en stigning siden 1998, hvor børn dyrkede 2,2 aktiviteter i gennemsnit.

Tabel 23. Børn dyrker flere aktiviteter i gennemsnit end i 1998

Årstal:	Antal aktiviteter i gennemsnit:	Antal foreningsaktiviteter i gennemsnit:
1998	2,2	1,3
2007	4,3	2,0

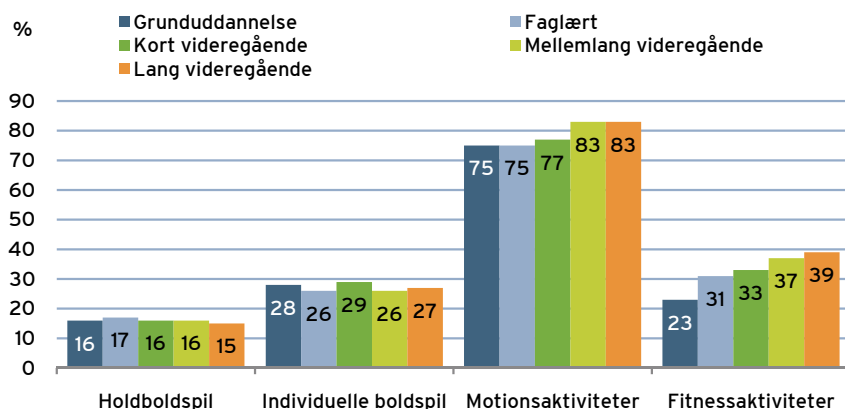
SOCIALE FORSKELLE I AKTIVITETSVALGET

Dette afsnit sætter fokus på socioøkonomiske forskelle i de enkelte valg af aktiviteter. Sporten har traditionelt set altid været knyttet til bestemte sociale klasser, og mens arbejderklassen spillede fodbold, gik overklassen til tennis, fægtning eller roning. Sådanne sociale relationer har hængt ved mange idrætsgrene gennem hele det 20. århundrede, og i 1998 dyrkede folk med lange videregående uddannelser og høje indkomster især mere tennis og golf end andre befolkningsgrupper. Omvendt styrketrænede de mindre, mens sociale forskelle i fodbold ikke længere fandtes.

Et blik på de fem aktivitetstyper viser, at uddannelseslængde ikke spiller nogen rolle i dag i forhold til at dyrke holdsportsgrene eller individuelle idrætsgrene. Personer med lange videregående uddannelser vælger dog oftere fitness og motion, mens den uddannelsesmæssige baggrund ikke øver indflydelse på valget af øvrige aktiviteter, når denne kategori betragtes som helhed.

Figur 36. Uddannelseslængde spiller en rolle for valg af motion eller fitnessaktiviteter

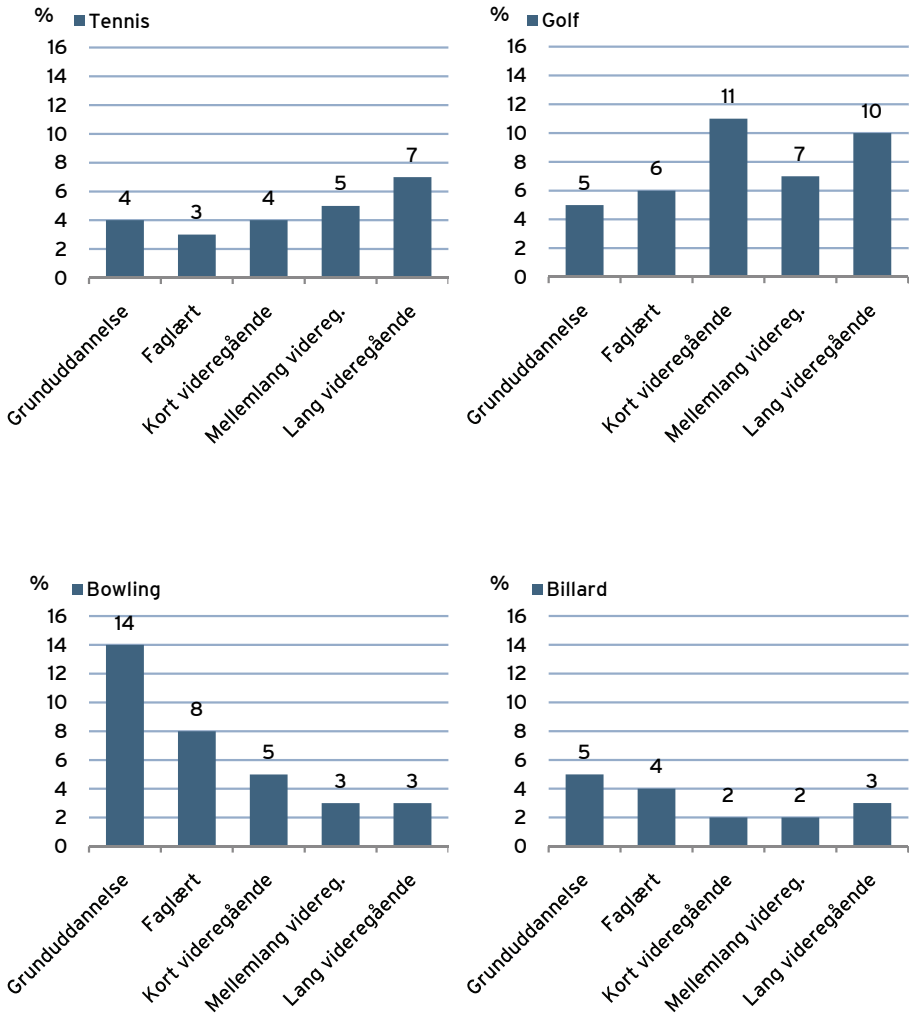

Inden for de enkelte aktivitetstyper træder uddannelsesmæssige forskelle dog stadig i kraft i nogle idrætsgrene. Befolkningen bliver således stadig i visse tilfælde draget ind i en særlig idrætskultur, som hænger sammen med dens uddannelsesbaggrund.

Særligt de individuelle boldspil samt motions- og fitnessaktiviteterne deler befolkningen i sociale grupper, mens holdsportsgrenene samler deltagere fra alle uddannelseslag.

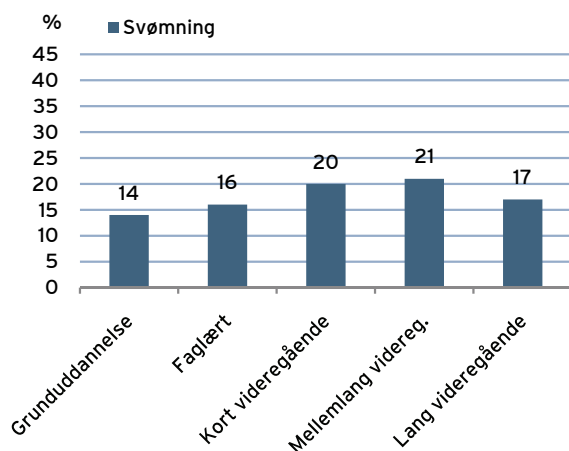
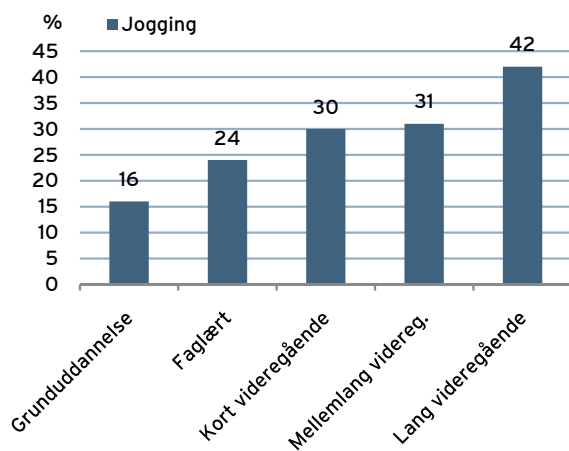
Således er der inden for kategorien 'individuelle boldspil' markante uddannelsesmæssige forskelle på, hvilke boldspil befolkningen typisk vælger. Personer med lange videregående uddannelser spiller stadig mere tennis og golf, mens faglærte og ufaglærte befolkningsgrupper hælder til bowling og billard. Sådanne forskelle forekommer også ved kontrol for alder. Omvendt ser badminton og bordtennis ikke ud til at blive foretrukket af personer fra bestemte uddannelsesgrupper.

Figur 37. Andel, der går til tennis, golf, bowling og billard, fordelt på uddannelseslængde

Personer med lange videregående uddannelser dyrker mere motionsidræt end andre befolkningsgrupper. Forskellene finder primært sted i forhold til jogging, mens mindre forskelle kan spores inden for svømning. I de øvrige motionsaktiviteter, vandring, cykelsport og gymnastik, betyder uddannelseslængden ikke noget. Personer med højst en grunduddannelse går oftere stavgang, hvilket dog hænger sammen med seniorernes dominerende deltagelse. De ældre generationer har sjældnere en videregående uddannelse.

Figur 38. Forskel på uddannelseslængde i jogging og svømning

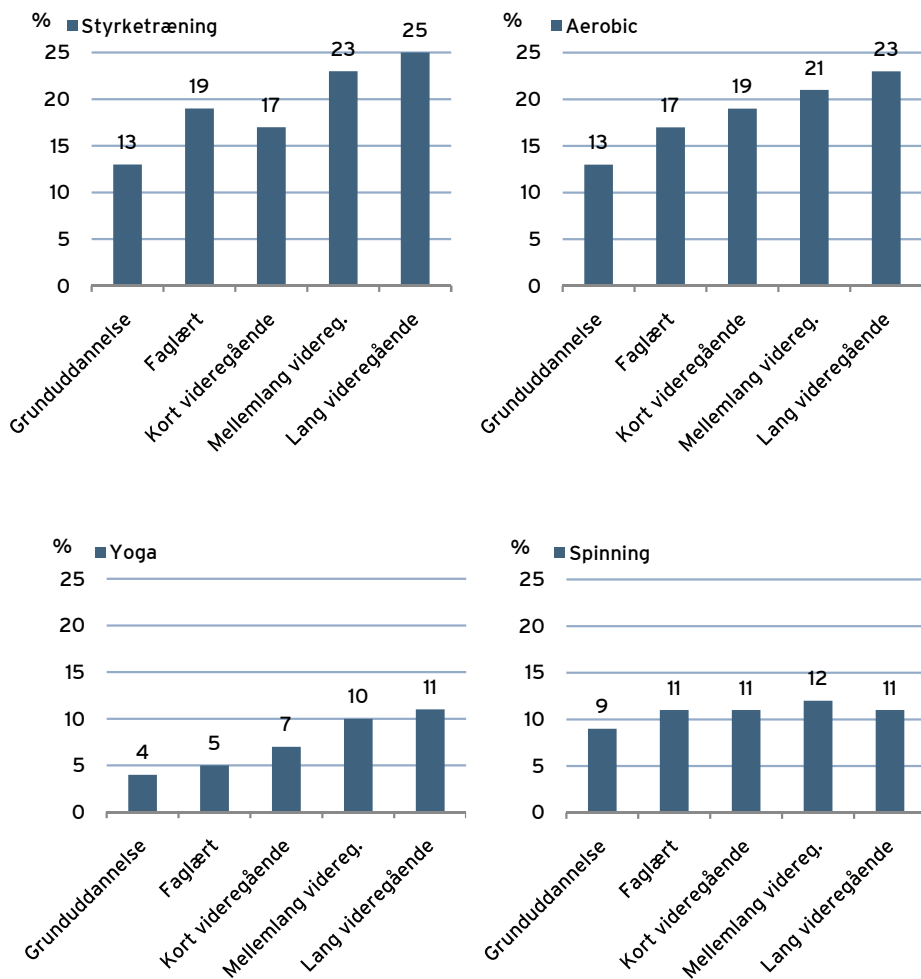

Fitness appellerer klart mest til personer med lange videregående uddannelser. Dette gælder både aerobic, styrketræning og yoga. Til gengæld er der ingen forskelle i spinning/kondicykel.

Bare ti år tilbage var tendensen dog en anden. På daværende tidspunkt styrketrænede 16 pct. af den faglærte befolkningsgruppe, mens mindre end 10 pct. blandt selvstændige og højere funktionærer deltog i denne aktivitet (Larsen 2003b). Aktiviteten har dog ændret karakter og navn fra vægttræning/bodybuilding til i dag at hedde styrketræning. Styrketræning kan i dag have mange formål, og træningen tjener ikke kun et ønske om at få en stor, muskuløs krop. Befolkningen er blevet mere opmærksom på styrketræningens mange fordele i forhold til forebyggelse, opretholdelse af bevægeapparatets funktioner, supplerende træning til andre idrætsgrene samt generel toning af kroppen. Dette kan have forårsaget, at ikke kun uddannelsessammensætningen, men også køns- og alderssammensætningen har ændret sig. Det er således én af de mest dyrkede aktiviteter i mange grupper af befolkningen, men andelen blandt personer med lange videregående uddannelser er næsten dobbelt så stor (25 pct.) som blandt personer med en grunduddannelse (13 pct.). Samme forhold gælder for så vidt aerobic og yoga, mens spinning altså når bredt ud på alle uddannelsesniveauer. Det gælder også i forhold til køn og alder, mens de øvrige aktiviteter dominerer blandt yngre voksne.

Figur 39. Uddannelseslængde over indflydelse på, hvor mange der går til styrketræning, aerobic og yoga

De ovenfor listede forskelle mellem uddannelseslængde og deltagelse i bestemte idrætsgrene gør sig også gældende i forhold til indkomst. Det skyldes, at uddannelseslængde og indkomstniveau ofte hænger sammen, hvorfor tilsvarende relationer viser sig, hvis analysen inddrager indkomst frem for uddannelseslængde.

Enkelte idrætsgrene dyrker befolkningen mere i nogle landsdele end andre. Håndbold er dog den eneste boldidræt, som varierer mellem regionerne, og jyderne spiller meget oftere håndbold end folk på Sjælland. Muligheden for at spille håndbold hænger meget sammen med adgangen til en almindelig idrætshal med håndboldstørrelse, og det er derfor interessant, at håndbold som en af de eneste traditionelle idrætsgrene bliver dyrket mere i Jylland. Næste kapitel sætter fokus på faciliteter i Danmark, og tilgængeligheden til almindelige haller med håndboldstørrelse er generelt meget bedre i Jylland og på Fyn end resten af Danmark.

I hovedstaden går befolkningen mere til fitness i form af styrketræning, aerobic og yoga, mens indbyggere i alle landsdele går til spinning/kondicykel. Desuden løber indbyggerne mere i hovedstaden, mens folk i det øvrige Danmark vandrer og går lidt oftere til ridning.

Kano og roning dyrkes mest omkring København og Århus, og især kajak er en idrætsgren for midtjyderne. De regionale forskelle på de nævnte aktiviteter er vist i tabellen herunder. Øvrige aktiviteter giver ikke udslag i regionale forskelle.

Tabel 24. I Hovedstaden dyrker befolkningen mere fitness end i resten af Danmark (pct.)

	Region Hovedstaden	Region Sjælland	Region Syddanmark	Region Midtjylland	Region Nordjylland
Håndbold	2	3	4	4	6
Jogging	32	20	21	24	22
Vandring	29	31	31	37	34
Ridning	2	2	4	3	4
Aerobic	22	17	16	17	11
Styrketræning	24	18	17	19	14
Yoga	9	4	5	7	4
Kano, roning	2	1	1	2	1
Kajak	2	1	2	3	<1

Børn og sociale forskelle

Blandt børn skinner sociale forskelle kun igennem i forhold til enkelte aktiviteter:

- Børn vandrer og svømmer mere, hvis de bor med både mor og far
- Børn spiller mere tennis, men dyrker sjældnere fiskeri, hvis forældrene har en videregående uddannelse
- Børn spiller mere tennis og golf, hvis forældrene har en høj indkomst
- Børn går mere til ridning, hvis forældrene har en lav indkomst.

Regionerne betyder lidt mere for børns idrætsdeltagelse, end det var tilfældet blandt voksne. Det er interessant, da noget kan tyde på, at facilitetsudbuddet og adgangen til forskellige faciliteter er med til at præge børns valg af idrætsgren. Fodbold og håndbold er nogle af de boldidrætter, som langt flere børn går til i Jylland og på Fyn i forhold til Sjælland. Badminton spiller børn særlig meget i Nordjylland, mens de omvendt spiller meget mere tennis på Sjælland. Desuden går flere børn til bordtennis i hovedstadsområdet.

Børn vandrer ligesom voksne mere i Jylland, og de har desuden mange flere havetrampoliner og løber mere på rulleskøjter end i Region Hovedstaden og det øvrige Sjælland. Men jogging og fitness finder sted i samme omfang på tværs af regioner og varierer altså ikke som blandt voksne. Endelig går børn i Jylland mere til spejder og fiskeri. De regionale forskelle er vist i tabellen herunder.

Tabel 25. Børn i Jylland foretrækker ikke de samme aktiviteter som børn på Sjælland (pct.)

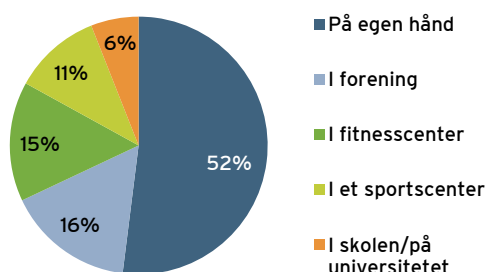
	Region Hovedstaden	Region Sjælland	Region Syddanmark	Region Midtjylland	Region Nordjylland
Fodbold	43	40	46	47	51
Håndbold	11	16	25	26	25
Badminton	17	19	18	18	27
Tennis	10	7	5	6	3
Bordtennis	13	11	9	9	8
Vandreture	16	19	20	20	23
Trampolin	23	21	35	40	37
Rulleskøjter	15	16	27	22	29
Spejder	12	12	17	16	15
Fiskeri	7	5	7	8	15

Når organisering spiller en rolle

Mange forskellige idrætsarenaer er kommet på banen de senere år. Undersøgelser af befolkningens idrætsvaner har hidtil været mest opsat på at belyse, hvor mange der dyrker de enkelte aktiviteter i idrætsforeninger vs. i selvorganiserede sammenhænge. I 2007 er der knyttet hele fem forskellige arenaer til børneskemaet samt seks forskellige arenaer til voksen-skemaet, hvorunder de enkelte aktiviteter kan foregå. I en idrætspolitisk sammenhæng er det ikke uvæsentligt, om aktiviteterne foregår i traditionelle idrætsforeninger, i private fitnesscentre, under firmaidrætten, på egen hånd, i aftenskolerne eller i andre sammenhænge. Desuden er det interessant at undersøge, om der er særlige mønstre i forhold til at vælge én organiseringsform frem for en anden i forhold til at målrette, tilpasse og videreudvikle tilbud inden for de respektive arenaer.

I internationale sammenhænge viste en analyse af europæiske lande i 2004, at idrætsaktiviteter uden for organiserede rammer udgør den største gruppe af idrætsaktive. Dernæst fylder idrætsforeninger ('sports clubs') og fitnesscentre næsten lige meget i det samlede billede, mens sportscentre eller skoler/universiteter betyder en mindre del for den samlede europæiske organisering af idræt. Figuren nedenfor viser organiseringen i Europa, som det forholdt sig i 2004.

Figur 40. Organisering af idrætsaktiviteter i Europa (Bottenburg 2005)

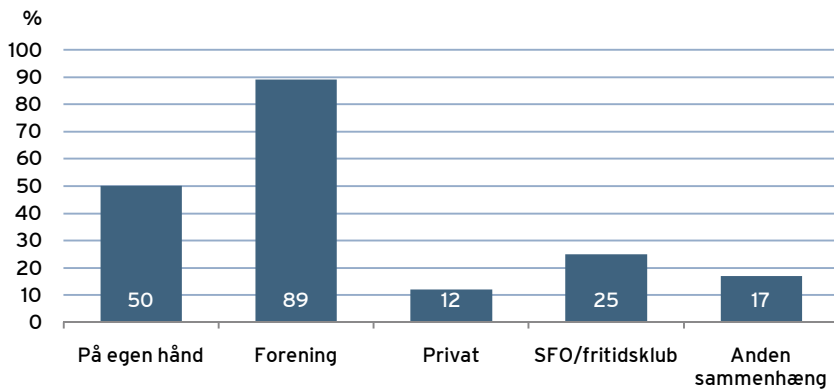
I Danmark afviger billedet på flere punkter. Det er dog ikke muligt at lave en direkte sammenligning af Danmark med opgørelsen for hele Europa. Dels fordi undersøgelserne opererer med forskellige organiseringsformer, dels fordi opgørelsen på internationalt plan summerer til 100 pct., mens det i den danske undersøgelse har været muligt at angive flere forskellige organiseringsformer. Der er således mange, der både deltager i foreningsaktiviteter samt dyrker aktiviteter på egen hånd uden for de organiserede rammer.

Alligevel får man ved en sammenligning et indtryk af, at det såvel i Danmark som i hele Europa er mest almindeligt for voksne at dyrke selvorganiseret idræt. Idrætsforeninger spiller dog en markant rolle som næststørste organiseringsform i Danmark, mens lige så mange dyrker fitness i international sammenhæng. Især i sydeuropæiske lande som Grækenland, Italien og Portugal dyrker mange fitness, mens foreningsidrætten udgør en væsentlig idrætsarena i nordvestlige lande som Holland, Sverige, Belgien, England, Tyskland og Danmark. Desuden organiserer mange lande i Europa en del af deres idræt i skoler og på universiteter, mens idræt i skolerne ikke er inkluderet i den danske undersøgelse fra 2007. Det skyldes, at den danske undersøgelse fra 2007 fokuserer på sport og motion i fritiden. Idræt er et obligatorisk skolefag, og af denne grund må man formode, at alle danske børn dyrker idræt i skoleregii. Foruden de allerede nævnte organiseringsformer har Danmark firmaidræt og aftenskoler, som ikke findes i tilsvarende omfang i andre lande.

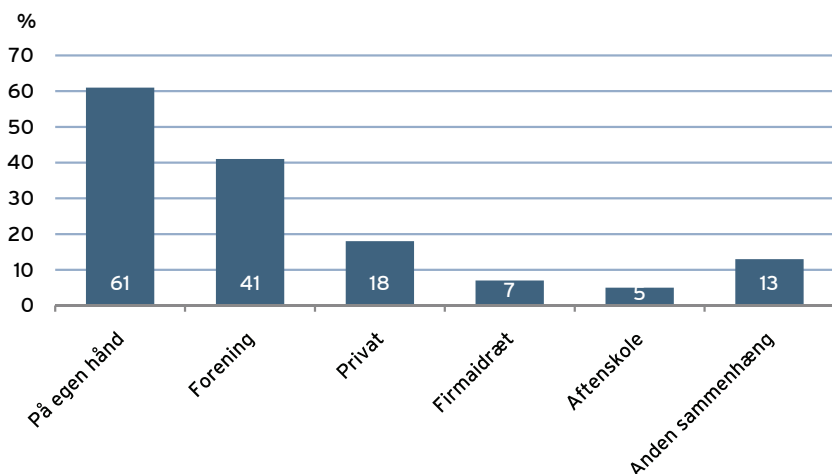
Denne sammenligning er udelukkende baseret på voksne idrætsudøvere. Der foreligger ikke tilsvarende internationale data på børneniveau, og når børn tages i betragtning, tegner der sig et helt andet billede, da børn generelt samler sig om foreningsidrætten som den primære arena for idrætsdeltagelse. Desuden er SFO/fritidsklubber kommet på banen som en væsentlig idrætsarena blandt børn, mens private centre kun betyder ganske lidt for de yngste i Danmark. Den selvorganiserede idræt finder dog også sted blandt børn i stor stil, og generelt engagerer børn sig i mange forskellige sammenhænge, når de dyrker sport eller motion.

Børn og voksnes organiseringsgrad er skitseret i figurerne herunder. Opgørelserne er baseret på alle respondenter i undersøgelsen og giver dermed en fornemmelse af, hvor mange børn og voksne i forhold til hele befolkningen, som organiserer sig i forskellige sammenhænge. Opgørelserne i den første rapportudgivelse om danskernes motions- og sportsvaner viste i stedet, hvor mange af de idrætsaktive der organiserer sig i forskellige sammenhænge.

Figur 41. Foreningsidrætten er den største organiseringsform blandt børn

Figur 42. Voksne dyrker oftest aktiviteter på egen hånd

I Danmark har der altid været tradition for at dyrke sport eller motion som medlem af en idrætsforening. Den internationale undersøgelse viste, at Danmark kun er overgået af Holland i forhold til andelen af befolkningen, som har deltaget i aktiviteter i en idrætsforening inden for det seneste år (Bottenburg 2005).

Organiseret idræt i foreningsregi har desuden udviklet sig i konstant positiv retning siden 1964. I 1990'erne rundede foreningerne dog en stagnationsperiode sideløbende med en markant forøgelse af selvorganiserede aktiviteter. De selvorganiserede aktiviteter overgik dermed for første gang foreningsidrætten.

De senere år bærer dog præg af vækst inden for begge organiseringsformer, og samtidig vinder de private fitnesscentre frem. Disse tre organiseringsformer fylder mest i det samlede billede, mens firmaidrætten og aftenskolerne appellerer til en mere snæver skare. Firmaidrætten organiserer naturligvis primært voksne på arbejdsmarkedet, mens aftenskolerne betyder meget for ældre kvinders idrætsorganisering. Figur 43 viser udviklingen i de forskellige organiseringsformer. Der er ikke tidligere blevet spurgt til andelen, som benytter private centre, men i 2004 klarlagde en undersøgelse, at 14 procent dyrkede idræt i motionscenter.

Figur 43. Både foreningsidræt og selvorganiseret idræt er i fremgang i disse år

Foreningsidræt

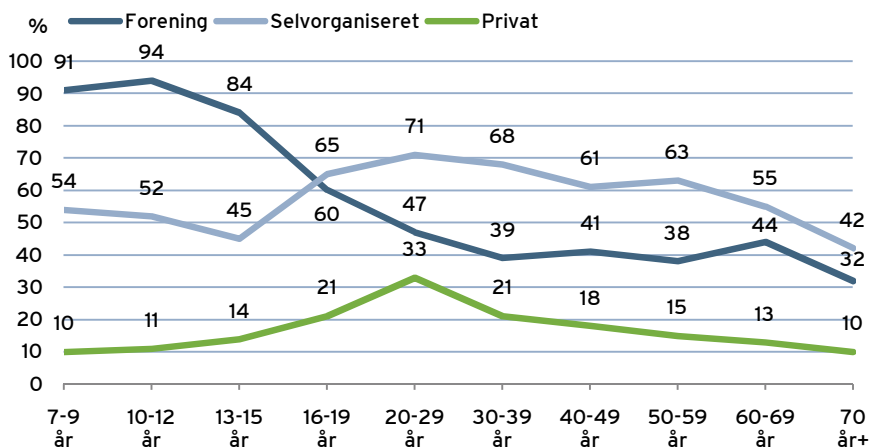
Foreningsidrætten er i dag stadig den mest foretrukne organiseringsform blandt børn. Ni ud af ti børn mellem 7 og 15 år har deltaget i mindst én foreningsidræt inden for det seneste år. Blandt 10-12-årige gælder det hele 94 pct., mens andelen dog falder til 84 pct. blandt de lidt ældre børn mellem 13 og 15 år.

Som figur 44 viser, er det udelukkende indtil teenagealderen, at foreningsidrætten dominerer. Teenagere fra 16 år og samtlige ældre aldersgrupper dyrker oftere selvorganiserede aktiviteter. Kun seniorerne dyrker næsten lige så ofte aktiviteter i forening som på egen hånd.

Yngre voksne mellem 20 og 29 år, og til dels også de lidt ældre på mellem 30 og 39 år, går markant mere i private centre end andre målgrupper. Både private centre og selvorganiseret idræt er således særlig populær i de aldersgrupper, hvor færrest generelt dyrker sport eller motion.

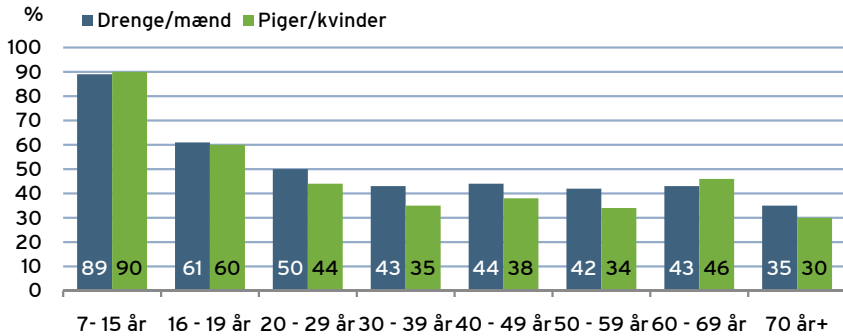
Figur 44. Fra teenagealderen bliver selvorganiseret idræt større end foreningsidræt

De danske idrætsforeninger ser i denne optik ud til at have stor succes med at rekruttere børn til en fritid med foreningsorganiseret idræt. Børn er dog ikke nødvendigvis loyale over for en bestemt idrætsforening eller idrætsgren, da de dyrker mange forskellige aktiviteter i flere forskellige sammenhænge i løbet af et år. I gennemsnit dyrker de 4,3 forskellige aktiviteter på et år, hvoraf to af aktiviteterne foregår som medlem af en idrætsforening. Mange stopper dermed også med en foreningsaktivitet i løbet af et år. Inden for det seneste år er 22 pct. af alle børn samt 11 pct. af alle voksne i undersøgelsen stoppet i en forening.

En analyse af foreningsdeltagelsen blandt forskellige befolkningsgrupper viser, at piger og drenge er lige tilbøjelige til at dyrke foreningsaktiviteter. I de voksne generationer organiserer mændene sig oftere i foreningsidræt end kvinder, men blandt seniorårgangene fra 60 år og ældre går både kvinder og mænd til foreningsidræt, som det fremgår af figuren herunder.

Figur 45. Voksne mænd dyrker oftere aktiviteter i forening end voksne kvinder

Selvom langt de fleste børn stifter bekendtskab med foreningsidrætten inden deres tiende leveår, tegner der sig alligevel et mønster i forhold til særlige børnegrupper, som involverer sig mindre i fritidsaktiviteter under dette regi. Det drejer sig typisk om børn fra dårligere stillede socialgrupper.

Som tabel 26 viser, dyrker børn, hvis forældre begge er født i Danmark, mere foreningsidræt end børn af udenlandske forældre. Tilsvarende forskel eksisterer mellem børn, som bor med begge forældre, i forhold til børn, som bor med enten mor eller far. I sidstnævnte tilfælde dyrker børnene ikke så meget idræt i foreningsregi. I hovedstadsområdet er lidt færre børn involveret i foreningsidræt i forhold til resten af landet. Forældrenes indkomst spiller også en rolle, og grænsen ligger ved et indtjeningsniveau på omkring 500.000 kr. om året. Tjener forældrene mindre, daler børns deltagelse i foreningsidræt.

Tabel 26. Børn fra danske kernefamilier dyrker mere foreningsidræt (pct.)

Børn:		Andel, der dyrker aktiviteter i forening:
Nationalitet	Mor og far har dansk oprindelse	90
	Far er født i udlandet	89
	Mor er født i udlandet	83
	Både mor og far er født i udlandet	72
Familiestatus	Bor med mor og far	90
	Bor med mor eller far	84
	Bor hos andre	87
Bopæl	Region Hovedstaden	86
	Region Sjælland	92
	Region Syddanmark	90
	Region Midtjylland	91
	Region Nordjylland	91
Forældrenes indkomst	< 300.000 kr.	80
	300.000-500.000 kr.	83
	500.000-700.000 kr.	93
	700.000-900.000 kr.	91
	>900.000 kr.	90

Sociale forskelle skinner også igennem i voksnes foreningstilknytning. Personer uden en videregående uddannelse dyrker ikke så ofte foreningsidræt som voksne, der har en længere uddannelse bag sig. Indkomsten spiller også ind, og personer med høje indkomster er mere foreningsaktive. Det hænger dog primært sammen med, at flere generelt dyrker sport eller motion i disse befolkningsgrupper.

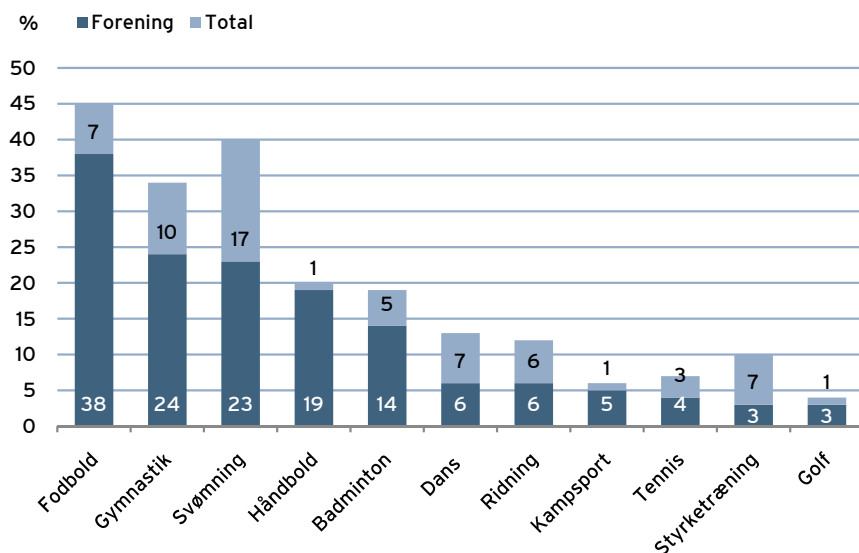
Københavnere dyrker sjældnere idræt i forening end resten af befolkningen, mens civilstatus og familiesituation ikke betyder noget for foreningsdeltagelsen. Dermed ser livsfasen som forældre ikke ud til have en selvstændig negativ indvirkning på tendensen til at dyrke idræt i en forening. Tabellen herunder viser foreningsdeltagelsen i forskellige befolkningsgrupper.

Tabel 27. Ikke alle befolkningsgrupper er lige tilknyttet foreningsidrætten (pct.)

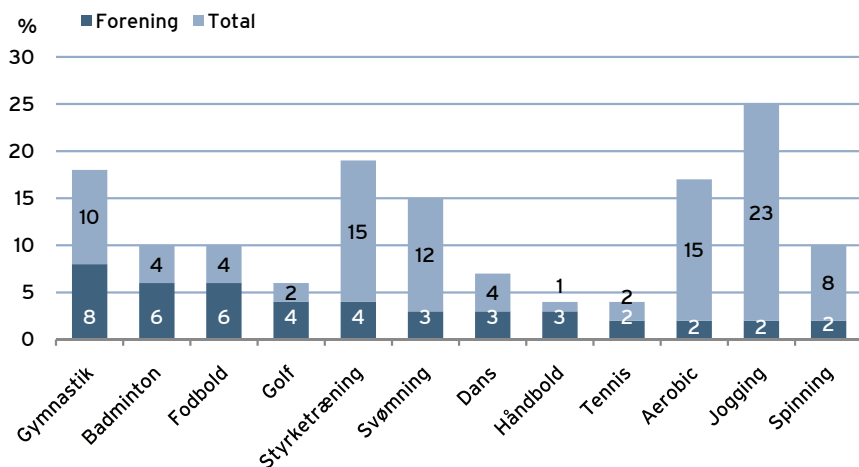
Voksne:		Andel, der dyrker aktiviteter i forening:
Nationalitet	Mor og far har dansk oprindelse	43
	Far er født i udlandet	28
	Mor er født i udlandet	42
	Både mor og far er født i udlandet	37
Højeste uddannelses-niveau	Grundskole	32
	Gymnasial/ erhvervsfaglig	41
	Kort videregående	44
	Mellemlang videregående	41
	Lang videregående	42
Indkomst	<300.000 kr.	36
	300.000-500.000 kr.	39
	500.000-700.000 kr.	45
	700.000-900.000 kr.	46
	>900.000 kr.	49
Civilstatus	Bor med ægtefælle	41
	Bor med samlever	39
	Bor alene	42
Familiesituation	Ingen børn	42
	Mindst ét barn	41
Bopæl	Kbh., Århus, Odense, Aalborg	38
	En anden stor by >15.000 indbyggere	43
	En mindre by <15.000 indbyggere	43
Bopæl	Region Hovedstaden	38
	Region Sjælland	40
	Region Syddanmark	46
	Region Midtjylland	42
	Region Nordjylland	44

Nedenfor er vist en oversigt over, hvilke aktiviteter børn og voksne i størst omfang dyrker i forening. Aktiviteterne er vist i forhold til, hvor mange der dyrker aktiviteterne i andre organiserede sammenhænge.

Figur 46. De største foreningsaktiviteter blandt børn

Figur 47. De største foreningsaktiviteter blandt voksne

Både børn og voksne dyrker meget traditionelle aktiviteter i forening. Børn deltager i størst omfang i boldspil samt aktiviteter som gymnastik, svømning, dans, ridning og kampsport. Golf er nummer 11 på listen blandt børn, hvilket er interessant, da det ikke tidligere har været en sport for børn. Bare tre år tilbage i kulturvaneundersøgelsen fra 2004 var golf endnu ikke inkluderet som en selvstændig sport blandt børn.

Lige så opsigtsvækkende er det, at styrketræning er den femtestørste aktivitet i foreningsregi blandt voksne. Undersøgelsen er foretaget i 2007 forud for DIF og DGIs lancering af et samarbejde om foreningsfitness. Da det samtidig er en aktivitet, som folk sjældent dyrker uden også at deltage i anden sport eller motion, tyder det på, at mange foreningsidrætter supplerer træningen med styrketræning.

Generelt er de enkelte foreningsaktiviteter blandt voksne af et begrænset omfang. Udelukkende de fem største aktiviteter har et medlemsgrundlag på mere end 3 pct. af hele befolkningen.

Håndbold, golf og tennis foregår næsten udelukkende i foreningsregi blandt både børn og voksne. Når det ikke foregår i forening, foregår det som regel på egen hånd. Det kan for eksempel være hjemme i haven eller i byens parker.

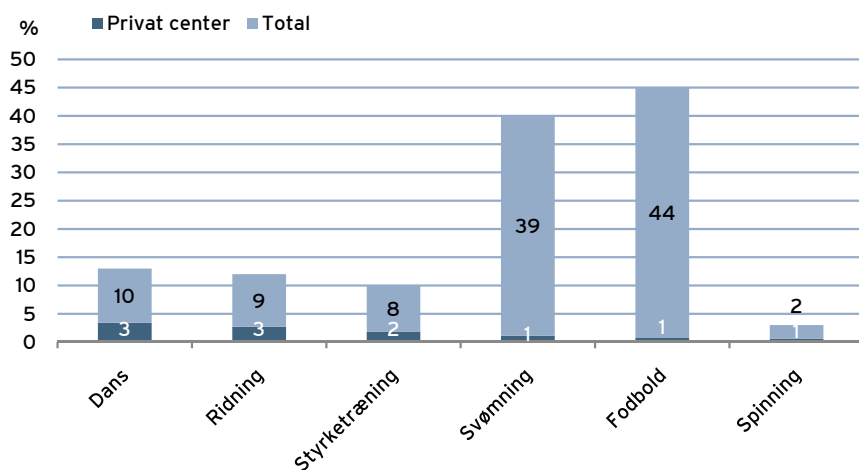
Kampsport og badminton er også udprægede foreningsaktiviteter, mens andre idrætsgrene som gymnastik, svømning, dans og ridning lige så ofte foregår på egen hånd. Fitnessaktiviteter som styrketræning og aerobic finder kun sjældnere sted i foreningsregi, på trods af at de er blandt de ti største foreningsaktiviteter.

Private centre

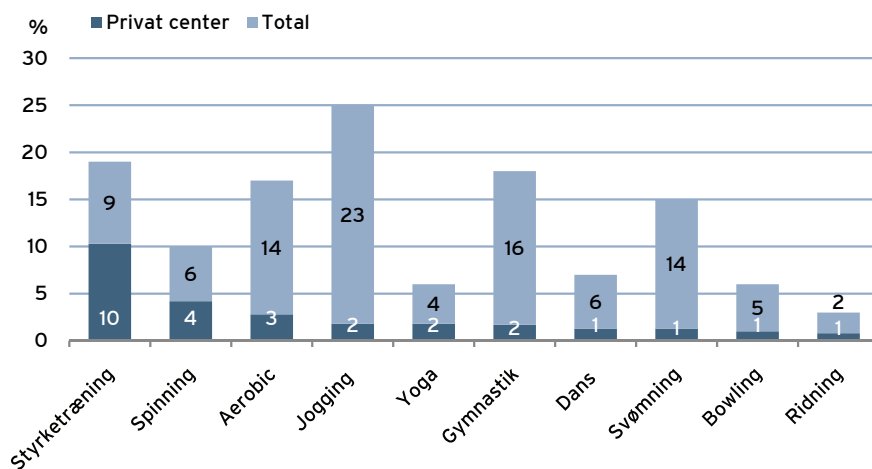
Fitnessaktiviteter foregår som regel i private centre. På næste side viser figur 48 og 49 de største aktiviteter, som børn og voksne dyrker under denne organiseringsform. Børn er generelt sjældent repræsenteret i private centre, og som oftest går de til dans og ridning i dette regi.

Mens flere af foreningsaktiviteterne i langt overvejende grad er organiseret i foreningsregi, har private centre ikke decideret 'monopol' på nogle aktiviteter. Når voksne styrketræner eller går til spinning, foregår det dog meget ofte i private centre, men som figurerne viser, finder sådanne aktiviteter lige så ofte sted under andre organiseringsformer.

Figur 48. De største aktiviteter i private centre blandt børn

Figur 49. Styrketræning og spinning er de største aktiviteter i private centre blandt voksne

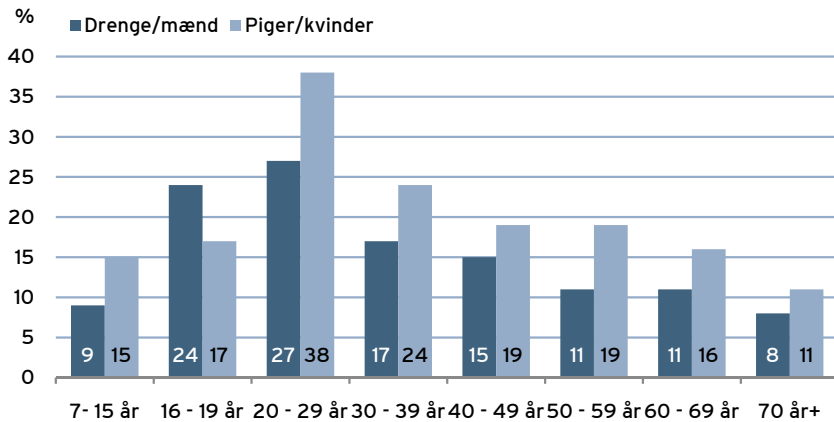

Voksne dyrker typisk styrketræning og spinning i private centre. Disse aktiviteter når ud til en bred gruppe af befolkningen, og både mænd og kvinder er begyndt at interessere sig for sådanne aktiviteter. Omvendt appellerer aerobic og yoga stadig til det kvindelige segment, hvorfor disse aktivitetstyper udgør en mindre andel, som figuren ovenfor viser.

Piger op til 15 år dyrker flere aktiviteter i private centre end drenge. Det skyldes primært, at mange piger går til ridning og dans i dette regi. I teenageårene begynder mange drenge at dyrke styrketræning og organiserer sig mere i private centre i denne aldersgruppe.

Voksne kvinder motionerer generelt mere i private centre end voksne mænd. Mænd organiserer sig oftest i denne sammenhæng i slutningen af teenageårene og i begyndelsen af 20'erne, mens kvinderne generelt er lidt ældre. Tilslutningen til private centre daler dog med stigende alder blandt både mænd og kvinder, men udviklingen giver anledning til at spørge, om de yngre voksnes stigende tendens til at vælge kommercielle udbydere af idræt frem for foreningsidrætten vil følge dem igennem livet og således blive en mere generel tendens i de kommende år.

Figur 50. Kvinder i 20'erne er mest tilbøjelige til at organisere sig i private centre

Børn dyrker sjældent idræt i private centre uanset social baggrund. Børn i hovedstadsområdet er dog lidt oftere tilknyttet private centre, mens børn i Nordjylland sjældent kommer i disse omgivelser.

Tabel 28. Generelt dyrker få børn idræt i private centre (pct.)

Børn		Andel, der dyrker aktiviteter i private centre:
Nationalitet	Mor og far har dansk oprindelse	12
	Far er født i udlandet	15
	Mor er født i udlandet	17
	Både mor og far er født i udlandet	15
Familiestatus	Bor med mor og far	11
	Bor med mor eller far	16
	Bor hos andre	10
Bopæl	Region Hovedstaden	13
	Region Sjælland	12
	Region Syddanmark	12
	Region Midtjylland	12
	Region Nordjylland	8
Forældrenes indkomst	< 300.000 kr.	7
	300.000-500.000 kr.	11
	500.000-700.000 kr.	15
	700.000-900.000 kr.	6
	>900.000 kr.	8

Blandt voksne viser analysen en tydelig variation i tilknytning til private centre afhængig af socioøkonomiske faktorer som uddannelseslængde, indkomst og bopæl. Personer med lange videregående uddannelser, høje indkomster og bopæl i hovedstaden går meget oftere til idræt i private centre end andre grupper af befolkningen. Omvendt betyder det ikke noget at have børn.

Tabel 29. Personer med videregående uddannelse, høj indkomst og bopæl i Hovedstaden organiserer sig mest i private centre (pct.)

Voksne:		Andel, der dyrker aktiviteter i private centre:
Nationalitet	Mor og far har dansk oprindelse	18
	Far er født i udlandet	23
	Mor er født i udlandet	27
	Både mor og far er født i udlandet	20
Højeste uddannelsesniveau	Grundskole	8
	Gymnasial/ erhvervsfaglig	15
	Kort videregående	17
	Mellemlang videregående	20
	Lang videregående	27
Indkomst	<300.000 kr.	15
	300.000-500.000 kr.	15
	500.000-700.000 kr.	19
	700.000-900.000 kr.	22
	>900.000 kr.	24
Civilstatus	Bor med ægtefælle	15
	Bor med samlever	24
	Bor alene	20
Familiesituation	Ingen børn	18
	Mindst ét barn	18
Bopæl	Kbh., Århus, Odense, Aalborg	23
	En anden stor by >15.000 indbyggere	21
	En mindre by <15.000 indbyggere	12
Bopæl	Region Hovedstaden	23
	Region Sjælland	17
	Region Syddanmark	16
	Region Midtjylland	17
	Region Nordjylland	10

SFO/fritidsklubber

Efter skoletid udbyder mange skolefritidsordninger og fritidsklubber forskellige aktiviteter for børnene, som har karakter af sport eller motion. Dels i form af organiserede aktiviteter, men også som selvorganiserede eller spontane legeaktiviteter.

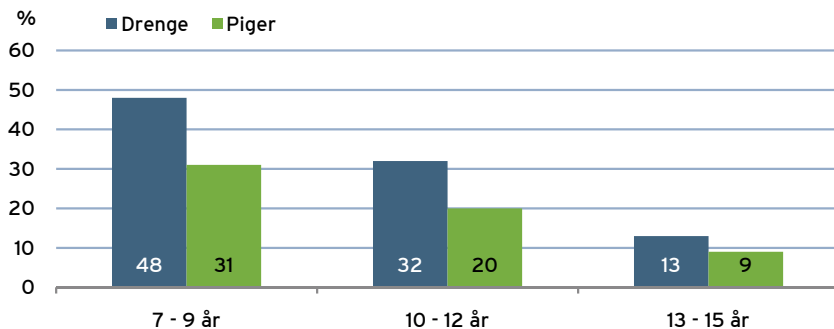
39 pct. af børnene i undersøgelsen går i en SFO/fritidsklub efter skoletid. Som det fremgår af tabellen herunder, er både drenge og piger tilknyttet en institution efter skoletid, men langt de fleste børn er mellem 7 og 9 år.

Tabel 30. Oversigt over børn, der går i SFO/fritidsklub efter skoletid (pct.)

	Drenge	Piger	Total
7-9 år	85	85	85
10-12 år	35	33	34
13-15 år	7	3	5
Total	41	37	39

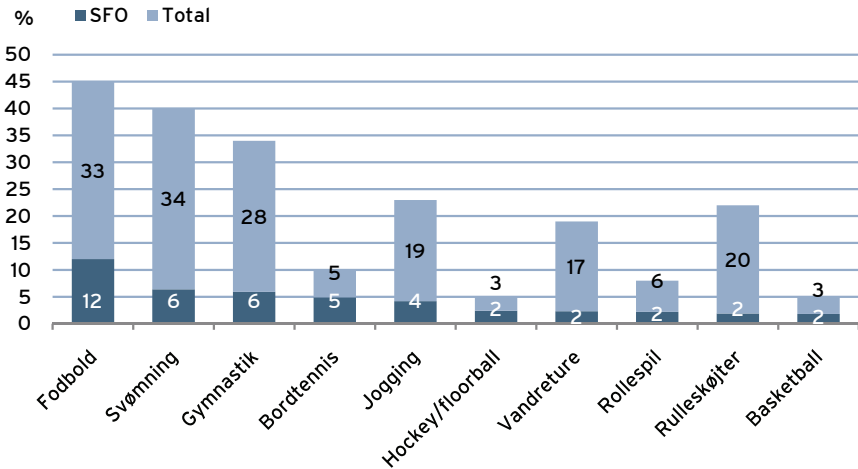
25 pct. af børn mellem 7 og 15 år har dyrket aktiviteter i SFO/fritidsklub inden for det seneste år. Det svarer til lige knap halvdelen af alle de børn, som går i en institution. Tabellen herunder viser, at drengene meget oftere end pigerne deltager i motions- eller sportsaktiviteter under denne organiseringsform.

Figur 51. Drenge dyrker mere sport og motion i SFO/fritidsklub end piger

Som oftest spiller børnene fodbold i SFO/fritidsklubben. Derudover svømmer de, laver gymnastik og spiller bordtennis, mens 4 pct. af børnene løber i denne sammenhæng.

Figur 52. De største aktiviteter i SFO/fritidsklub

Børn, hvis forældre er født i et andet land end Danmark, dyrker tilsyneladende oftere sport eller motion i SFO/fritidsklub end børn med danske forældre. Det er interessant, da disse børn generelt ikke dyrker så meget sport eller motion og i øvrigt er mindre tilbøjelige til at indgå i foreningsidrætten. Men noget tyder altså på, at de gerne vil være med til idrætsaktiviteter, når det foregår i SFO/fritidsklubben.

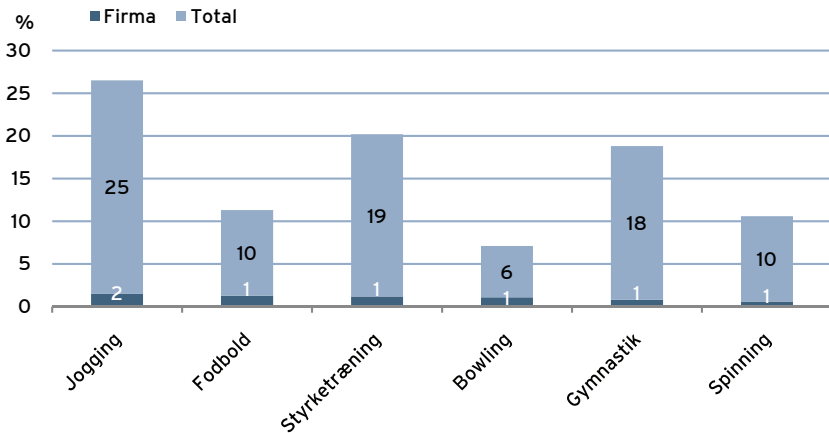
Tabel 31. Børn med anden etnisk baggrund end dansk dyrker oftere end andre børn idræt i SFO/fritidsklub (pct.)

Børn:		Andel, der dyrker aktiviteter i SFO/fritidsklub:
Nationalitet	Mor og far har dansk oprindelse	24
	Far er født i udlandet	28
	Mor er født i udlandet	38
	Både mor og far er født i udlandet	40
Familiestatus	Bor med mor og far	30
	Bor med mor eller far	25
	Bor hos andre	25
Bopæl	Region Hovedstaden	28
	Region Sjælland	26
	Region Syddanmark	22
	Region Midtjylland	22
	Region Nordjylland	27
Forældrenes indkomst	< 300.000 kr.	20
	300.000-500.000 kr.	23
	500.000-700.000 kr.	28
	700.000-900.000 kr.	21
	>900.000 kr.	28

Firmaidræt

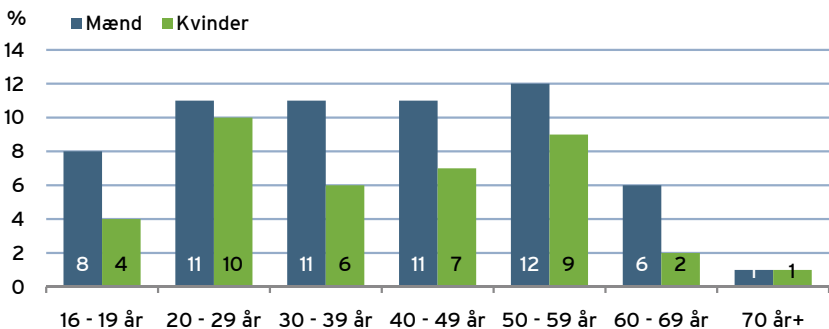
7 pct. af de voksne deltager i firmaidrætsaktiviteter. Typisk vælger de motionsaktiviteter som jogging, styrketræning, gymnastik eller spinning, men også fodbold og bowling er repræsenteret inden for firmaidrætten.

Figur 53. Aktiviteter i firmaidrætsregi

Mænd organiserer sig oftere end kvinder i denne sammenhæng, og forskellen er særlig udtalt blandt idrætsaktive i 30'erne og 40'erne.

Figur 54. Mænd bruger firmaidrætten mest

Folk med lange videregående uddannelser bosat i hovedstadsområdet benytter firmaidrætten mere end andre befolkningsgrupper. Idrætsaktive i firmaidrætsregi varierer dog kun ganske beskedent på tværs af befolkningen, som tabellen herunder viser.

Tabel 32. Firmaidrætten repræsenterer kun beskedne variationer på tværs af befolkningsgrupper (pct.)

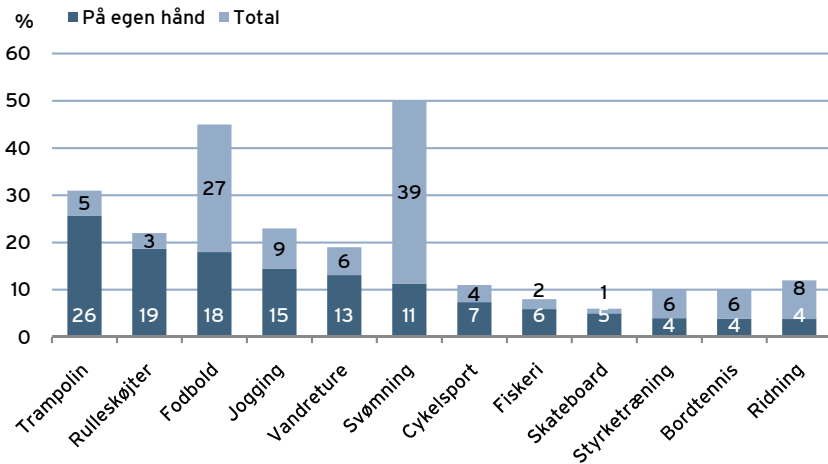
Voksne:		Andel, der dyrker firmaidræt:
Nationalitet	Mor og far har dansk oprindelse	7
	Far er født i udlandet	6
	Mor er født i udlandet	7
	Både mor og far er født i udlandet	8
Højeste uddannelses-niveau	Grundskole	4
	Gymnasial/ erhvervsfaglig	7
	Kort videregående	7
	Mellemlang videregående	9
	Lang videregående	9
Indkomst	<300.000 kr.	5
	300.000-500.000 kr.	8
	500.000-700.000 kr.	9
	700.000-900.000 kr.	8
	>900.000 kr.	6
Civilstatus	Bor med ægtefælle	7
	Bor med samlever	9
	Bor alene	8
Familiesituation	Ingen børn	7
	Mindst ét barn	7
Bopæl	Kbh., Århus, Odense, Aalborg	8
	En anden stor by >15.000 indbyggere	9
	En mindre by <15.000 indbyggere	6
Bopæl	Region Hovedstaden	10
	Region Sjælland	7
	Region Syddanmark	5
	Region Midtjylland	7
	Region Nordjylland	7

På egen hånd

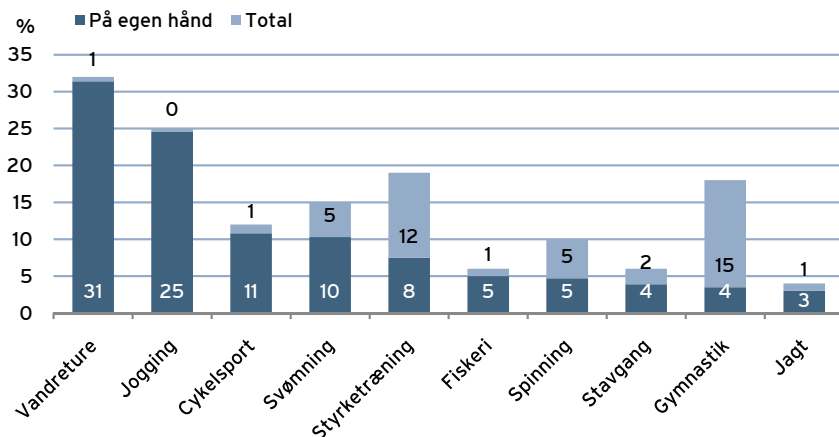
Når voksne dyrker sport eller motion, foregår det oftest uden for organiserede rammer på egen hånd. Men også mange børn dyrker idrætsaktiviteter på egen hånd i fritiden. Børn hopper blandt andet i trampolin, løber på rulleskøjter, spiller fodbold i haven, løber eller går ture, mens voksne primært vandrer og løber. Cykelsport, svømning og styrketræning foregår dog også ofte på egen hånd, og det er interessant, at befolkningen generelt selv sætter mange forskellige aktiviteter i værk i fritiden uden for organiserede rammer.

Det er karakteristisk for alle disse selvorganiserede aktiviteter, at de foregår udendørs. Befolkningen vælger ofte aktiviteter, som har tilknytning til natur, parker, gader, fortove, veje, stier m.v. Dette er i modsætning til mange af de foreningsorganiserede aktiviteter, der typisk foregår i en traditionel idrætshal eller på et særligt anlæg tilpasset den enkelte aktivitet.

Figur 55. De største aktiviteter på egen hånd blandt børn

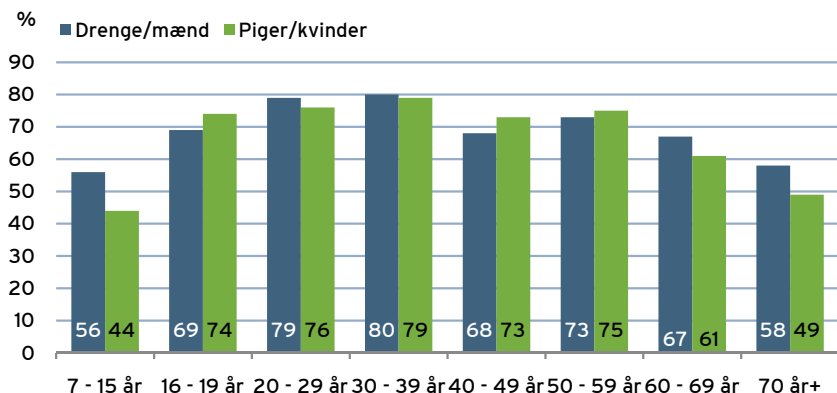

Figur 56. De største aktiviteter på egen hånd blandt voksne

Blandt både børn og seniorer udfylder drenge og mænd oftere end piger og kvinder fritiden med selvorganiserede lege/aktiviteter, som har karakter af sport eller motion. I de yngre årgange af voksne og midaldrende kommer kvinderne dog med, og både mænd og kvinder dyrker meget idræt under sådanne selvorganiserede rammer.

Figur 57. Aktiviteter på egen hånd finder oftest sted blandt midaldrende mænd og kvinder

Børn i Jylland dyrker flere selvorganiserede idrætsaktiviteter end børn i Region Sjælland og Hovedstaden. Det skyldes primært, at børnene i Jylland oftere har en havetrampolin, løber på rulleskøjter og generelt oftere dyrker aktiviteter hjemme i haven. Mange har sandsynligvis bedre muligheder for at lave sådanne aktiviteter i og omkring hjemmet. Børn i hovedstadsområdet bor oftere i boligblokke uden tilhørende haver eller ved trafikerede veje, hvor det kan være farligt at dyrke aktiviteter på egen hånd.

Tabel 33. Børn i Jylland dyrker flere selvorganiserede aktiviteter på egen hånd end børn i hovedstadsområdet (pct.)

Børn		Andel, der dyrker aktiviteter på egen hånd:
Nationalitet	Mor og far har dansk oprindelse	50
	Far er født i udlandet	59
	Mor er født i udlandet	47
	Både mor og far er født i udlandet	57
Familiestatus	Bor med mor og far	50
	Bor med mor eller far	49
	Bor hos andre	50
Bopæl	Region Hovedstaden	43
	Region Sjælland	46
	Region Syddanmark	53
	Region Midtjylland	53
	Region Nordjylland	58
Forældrenes indkomst	< 300.000 kr.	51
	300.000-500.000 kr.	44
	500.000-700.000 kr.	47
	700.000-900.000 kr.	43
	>900.000 kr.	54

Som de fleste øvrige organiseringsformer spiller socioøkonomiske variable også ind på tilbøjeligheden til at dyrke aktiviteter på egen hånd. Personer med lange videregående uddannelser og høje indkomster er oftere idrætsaktive på egen hånd end andre befolkningsgrupper.

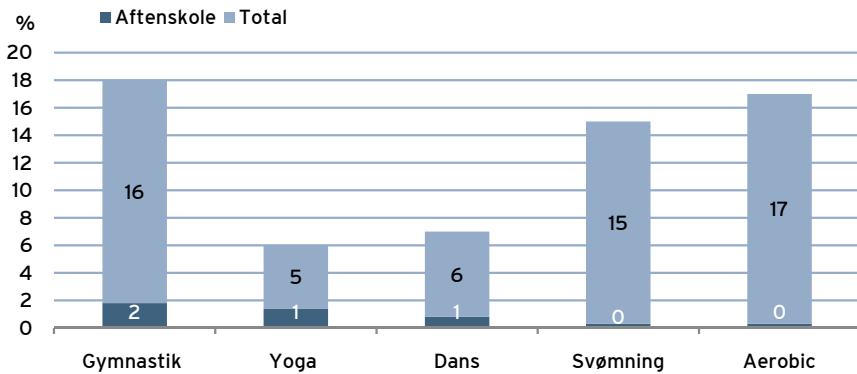
Tabel 34. Folk med lange videregående uddannelser og høje indkomster organiserer sig oftere på egen hånd (pct.)

Voksne:		Andel, der dyrker aktiviteter på egen hånd:
Nationalitet	Mor og far har dansk oprindelse	62
	Far er født i udlandet	60
	Mor er født i udlandet	67
	Både mor og far er født i udlandet	66
Højeste uddannelsesniveau	Grundskole	46
	Gymnasial/ erhvervsfaglig	56
	Kort videregående	63
	Mellemlang videregående	69
	Lang videregående	72
Indkomst	<300.000 kr.	55
	300.000-500.000 kr.	60
	500.000-700.000 kr.	62
	700.000-900.000 kr.	70
	>900.000 kr.	71
Civilstatus	Bor med ægtefælle	60
	Bor med samlever	65
	Bor alene	61
Familiesituation	Ingen børn	61
	Mindst ét barn	63
Bopæl	Kbh., Århus, Odense, Aalborg	63
	En anden stor by >15.000 indbyggere	62
	En mindre by <15.000 indbyggere	58
Bopæl	Region Hovedstaden	63
	Region Sjælland	58
	Region Syddanmark	59
	Region Midtjylland	62
	Region Nordjylland	58

Aftenskoler

Generelt udgør aftenskolerne en mindre del af den samlede idrætsdeltagelse. Ikke desto mindre har medlemstilslutningen udviklet sig positivt de seneste ti år fra 3 til 5 pct. af de idrætsaktive, som organiserer sig under dette regi. På trods af at kun få respondenter i undersøgelsen dyrker sport eller motion i aftenskoleregion, giver resultaterne indtryk af, at motion og fitness præger de aktiviteter, som foregår. Aftenskolerne har således størst tilslutning til aktiviteter som gymnastik, yoga, dans, vandtræning, svømning og aerobic.

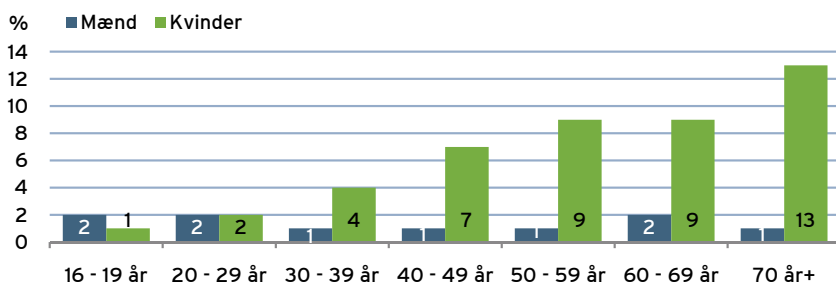
Figur 58. Aftenskolerne er præget af motions- og fitnessaktiviteter

Kvinder er næsten ene om at organisere sig i aftenskoleregion. 7 pct. af kvinderne bruger aftenskoler, mens det blot gælder 1 pct. af mændene. Det svarer til, at kvinder udgør 87 pct. af alle aftenskoledeltagere. Særligt ældre kvinder finder vej til aftenskolerne. Andelen stiger jævnt fra blot 1 pct. blandt de 16-19-årige piger til hele 13 pct. blandt kvinder på 70 år og ældre. Mænd er derimod kun ganske beskedent repræsenteret i alle aldersgrupper. Aftenskolerne udgør således en væsentlig aktør, når det handler om sport og motion for ældre kvinder.

Figur 59. Aftenskoler betyder primært noget for organiseringen af sport og motion til ældre kvinder

Aftenskolerne organiserer flest borgere i de største byer. I hovedstadsområdet organiserer mere end dobbelt så mange sig i aftenskoleregi i forhold til Nordjylland.

Tabel 35. Aftenskoler bliver oftest benyttet af ældre kvinder bosat omkring de største byer i Danmark (pct.)

Voksne:		Andel, der dyrker aktiviteter i aftenskoler:
Nationalitet	Mor og far har dansk oprindelse	4
	Far er født i udlandet	6
	Mor er født i udlandet	10
	Både mor og far er født i udlandet	6
Højeste uddannelsesniveau	Grundskole	3
	Gymnasial/ erhvervsfaglig	5
	Kort videregående	5
	Mellemlang videregående	6
	Lang videregående	5
Indkomst	<300.000 kr.	5
	300.000-500.000 kr.	4
	500.000-700.000 kr.	4
	700.000-900.000 kr.	4
	>900.000 kr.	6

Voksne:		Andel, der dyrker aktiviteter i aftenskoler:
Civilstatus	Bor med ægtefælle	5
	Bor med samlever	3
	Bor alene	4
Familiesituation	Ingen børn	5
	Mindst ét barn	4
Bopæl	Kbh., Århus, Odense, Aalborg	6
	En anden stor by >15.000 indbyggere	5
	En mindre by <15.000 indbyggere	3
Bopæl	Region Hovedstaden	7
	Region Sjælland	4
	Region Syddanmark	3
	Region Midtjylland	5
	Region Nordjylland	3

Ser man samlet på de forskellige organiseringsformer har foreningsidrætten bedre fat i de voksne i Jylland end i det østlige Danmark, mens de øvrige organiseringsformer, private centre, firmaidræt, selvorganiseret idræt på egen hånd samt aftenskolerne relativt set betyder mere for idrætsdeltagelsen i det østlige Danmark.

Befolkningen organiserer sig i mange sammenhænge

En stor andel af børnene har dyrket foreningsaktiviteter inden for det seneste år, og andelen er steget siden 1998. Idrætsforeningerne er rigtig gode til at rekruttere børn, mens fastholdelse af teenagere og voksne er en større udfordring. Det viser sig ved, at mange af børnene stopper i en forening, og allerede fra teenagealderen vælger flere selvorganiserede aktiviteter eller aktiviteter i private centre.

Foreningsidrætten er dog den eneste organiseringsform, som ofte 'står alene' som organiseringsform, og som således selvstændigt bidrager til at øge børns samlede idrætsdeltagelse. Op imod hvert tredje barn dyrker udelukkende aktiviteter i foreningsregi. De voksne, som kun organiserer sig på én måde, dyrker oftest selvorganiseret idræt. Den idrætsaktive del af befolkningen dyrker sjældent sport eller motion under organiseringsformer som private centre, SFO/fritidsklubber, firmaidræt og aften-

skoler uden også at være aktive i andre regi. Opgørelserne blandt børn og voksne fremgår af tabellen herunder, som viser, hvor stor en andel af hele befolkningen der udelukkende dyrker aktiviteter i én af flere forskellige organisatoriske sammenhænge.

Tabel 36. De færreste børn og voksne organiserer sig udelukkende under én organiseringsform (pct.)

Har dyrket aktiviteter inden for det seneste år:	Børn 7 til 15 år	Voksne 16 år +
Kun i forening	31	10
Kun i private centre	1	3
Kun i SFO/firmaidræt	1	1
Kun i aftenskole	-	1
Kun på egen hånd	2	26
Kun i anden sammenhæng	<1	2

Når organiseringsformerne sættes i relation til foreningsidrætten, som vist i den følgende tabel, bliver det klart, at meget få børn dyrker sport eller motion i fritiden uden at være involveret i foreningsidræt. Men over halvdelen af alle børn er idrætsaktive i andre sammenhænge, samtidig med at de går til foreningsidræt.

Dette billede er noget anderledes blandt voksne, som oftest er idrætsaktive uden for foreningerne. Alligevel organiserer op mod en tredjedel af de voksne sig både i forening og i anden sammenhæng.

Tabel 37. De fleste børn organiserer sig i forening, mens voksne oftere organiserer sig på egen hånd (pct.)

Har dyrket aktiviteter inden for det seneste år:	Børn 7 til 15 år	Voksne 16 år +
Kun i forening	31	10
Både i forening og i anden sammenhæng	58	31
Kun uden for forening	7	41
Dyrker aktiviteter, men har ikke angivet organiseringsform	1	4
Dyrker ikke aktiviteter	2	14
Total	99	100

AFRUNDING

- Børns aktivitetsvalg er meget traditionelt, og det afviger ikke meget fra de idrætsgrene, børn og unge dyrkede for 40 år siden.
- Børn dyrker også primært idræt i en traditionel idrætsforening, selvom mange også deltager i idrætsaktiviteter i mange andre sammenhænge.
- Omvendt har karakteren af unge og voksnes idrætsdeltagelse udviklet sig meget i retning af mere selvorganiserede, motions- og fitnessprægede aktiviteter.
- Idrætsdeltagelsens karakter har ændret sig blandt både børn og voksne. Befolkningen dyrker i dag flere forskellige aktiviteter på et år, og deltagelsen er ikke så kontinuerlig og konstant som tidligere, hvilket primært skyldes en øget selvorganiseret deltagelse, som har fleksibel karakter.

Dette kapitel har sat fokus på karakteren af befolkningens idrætsdeltagelse i en analyse af, hvilke aktiviteter børn og voksne dyrker i dag, og hvordan de organiserer sig. Mens børn er mest involveret i foreningsidræt, dyrker voksne oftest selvorganiseret aktivitet på egen hånd. De fleste børn og mange voksne organiserer sig dog ikke udelukkende i én sammenhæng. Mange er aktive i flere forskellige regi, og særligt private centre, SFO/fritidsklubber, firmaidræt, og aftenskolerne er kendetegnet ved udøvere, som også dyrker aktiviteter i andre sammenhænge.

Den fleksible idrætsdeltagelse

Tidligere var både børn og voksne mere tilknyttet én eller to aktiviteter, som de dyrkede i et stabilt forløb under en enkelt organiseringsform. Forskellen på andelen, der dyrkede mindst én aktivitet inden for det seneste år, var dermed ikke i samme grad afvigende fra andelen, der dyrkede sport eller motion på tidspunktet for spørgeskemaets indsamling. I 2007 dyrkede 56 pct. af voksne og 84 pct. af børnene sport eller motion, da de besvarede spørgeskemaet. Men 86 pct. af de voksne og hele 98 pct. af børnene havde dyrket mindst én aktivitet inden for det seneste år. Det vidner om, at idrætsdeltagelsen er blevet mere ustabil og samtidig mere afvekslende, da befolkningen går til mange flere forskellige aktiviteter i forskellige sammenhænge, som ikke nødvendigvis har et langt, kontinuerligt forløb.

Måske benytter befolkningen flere forskellige organiseringsformer, fordi de ønsker forskellige tilbud. Foreningsidrætten tilbyder som bekendt andre værdier end den kommercielle idræt. De mange valgmuligheder og dermed forskellige indgange til idrætten bidrager således positivt til befolkningens samlede idrætsdeltagelse og til at opretholde en mangfoldig og dynamisk idrætskultur i Danmark.

En sådan udvikling afspejler det moderne samfund, hvor man på mange områder ser en mere fragmentarisk livsførelse. Hverdagen er blevet et individuelt projekt, der for den enkelte handler om at sammensætte og realisere adskillige behov inden for spændingsfelter som arbejdsliv vs. fritidsliv, karriere vs. kærlighedsliv, familieliv vs. selvrealisering (Jacobsen 2005). I disse spændingsfelter kan idrætsdeltagelsen også blive et projekt, som den enkelte løbende revurderer. I sin yderste konsekvens kan det ende med, at den enkelte helt stopper med at dyrke idræt, som man i stigende grad ser det blandt teenagere og yngre voksne. Omvendt kan en øget refleksion også få flere til at begynde på sport eller motion. Det finder sted i disse år blandt mange, som ikke tidligere har været idrætsaktive (Kirkegaard 2009).

Desuden er mange af de populære aktiviteter i dag af en så fleksibel karakter, at det er nemt at veksle mellem dem. Mens de idrætsaktive tidligere gik til fodbold eller håndbold og dermed var 'bundet' af et hold, der forventede kontinuerlig mødedisciplin, veksler mange i dag mere mellem at løbe eller cykle en tur, tage i fitnesscentret eller afprøve en idrætsgren i et par måneder for derefter muligvis at beslutte sig for noget andet. Denne tendens har efterhånden været undervejs i en årrække og begyndte allerede under 2. og 3. bølge med udviklingen af fitness- og hverdagsmotionsaktiviteter samt klippekortstrukturen i mange gymnastikforeninger. Samtidig kan en tendens til at opfinde nye aktiviteter, som kombinerer elementer fra flere forskellige traditionelle idrætsgrene, afspejle, at befolkningen ønsker mere afveksling i idrætsdeltagelsen.

Forskellige arenaer fungerer således nærmere som supplerende frem for konkurrerende organiseringsformer, og både børn og voksne er aktive i flere forskellige sammenhænge. Samme udvikling har fundet sted i Norge mellem 'træningssentre' og 'idrettslag'. Den norske sociolog og idrætsforsker Anne-Lene Bakken Ulseth begrundet dette med, at træningssentrene begynder at nærme sig børne- og ungdomsmarkedet i disse år. Hun

forudser dog, at de forskellige arenaer i stigende grad vil udvikle sig til konkurrenter i fremtiden, fordi tilbuddene nærmer sig hinanden mere og mere i både form og indhold (Ulseth 2007). Sådanne formodninger er også aktuelle blandt danske idrætsaktører, da analyserne viser en stigende tilknytning til fitnesscentre i takt med et øget frafald fra foreningsidrætten i de yngre generationer. Selvom mange stadig er aktive i begge regi, er en stigende konkurrence mellem forskellige arenaer under opsejling.

Der foregår dog stadig mange af de traditionelle aktiviteter, som det også fremgår af idrætsdeltagelsens gennemgang blandt både børn og voksne. Således vælger langt fra alle de fleksible og omskiftelige løsninger – særligt børn og mænd har en mere traditionel tilknytning til sport og motion. Men det er væsentligt at være opmærksom på de nye tendenser, da de skaber stigende udfordringer for idrætsudbydere, ikke mindst for de traditionelle idrætsforeninger, der typisk bygger på en stabil medlemskreds og frivilligt arbejde.

En af udfordringerne er, hvorvidt de enkelte idrætsaktører kan og bør tilpasse sig ændrede idrætsmønstre. Skal idrætsforeningerne eksempelvis tilgodese stadig fleres behov for fleksibilitet og forandring? Eller bør man satse på de mange nuværende idrætsudøvere, som tilsyneladende værdsætter de traditionelle værdier?

Svaret er ikke enkelt, men intet tyder på, at udviklingen i retning af mere fleksibilitet, både i forhold til aktivitetstidspunkter samt facilitetsbrug, er på retur. Det bliver derfor en udfordring både at kunne rumme de idrætsudøvere, der ønsker fast træning, traditionelle aktiviteter og fællesskab, de personer, der ønsker uafhængighed, fleksibilitet og variation, og dem, som ønsker lidt af begge dele.

Nytænkning er et nøgleord, og når stadig flere idrætsudøvere dyrker mange forskellige aktiviteter og skifter fra det ene til det andet, er det paradoksalt, at mange af de traditionelle idrætsgrene værner om deres egen aktivitet i en fastlagt foreningsstruktur i stedet for at åbne op for øget samarbejde mellem aktiviteterne eller tænke i nye måder at strukturere træningen på. Kunne man forestille sig en foreningsstruktur, som kunne tilgodese de udøvere, som gerne vil dyrke forskellige aktiviteter fra gang til gang? Eller et samarbejde på tværs af klubber, som tilbyder forskellige aktiviteter? For eksempel supplerer langt de fleste konkurrenceidrætter

træningen med styrketræning. Dette er ikke kun gavnligt for personer på konkurrenceniveau, men kunne også forebygge skader og forlænge mulighederne for at deltage blandt motionister.

Fremtidens medlemmer bliver formentlig mindre villige til at lægge sig fast på én aktivitet og binde sig på årlig basis. Selve bevidstheden om nem tilgang (og eventuel afgang) kan muligvis få flere til at springe med på vognen og påbegynde en aktivitet. Denne logik gælder i øvrigt også i forbindelse med rekruttering af frivillige i foreningerne. Studier af unges syn på frivilligt arbejde anbefaler, at det frivillige arbejde tilrettelægges mere ad hoc frem for at binde personer til en bestemt post for en hel sæson (Nielsen, Højholdt & Simonsen 2004).

Nye målgrupper – nye tilbud?

En anden udfordring bliver at tilpasse forskellige aktiviteter til nye målgrupper. Børn mellem 7 og 9 år samler sig massivt om tre af de største og mest traditionelle aktiviteter, fodbold, svømning og gymnastik. Svømning er måske lidt særlig i denne sammenhæng, da mange forældre er interesseret i, at deres børn lærer at svømme, fordi Danmark er omgivet af vand. Men det er interessant at overveje, om den meget store tilknytning til de samme tre aktiviteter er et udtryk for børnenes ønsker om netop at dyrke disse, eller om det mere handler om, at disse aktiviteter ofte er tilgængelige i lokalområdet? Desuden er det sandsynligt, at forældrene har en traditionel opfattelse af, hvad man sender sine børn i de yngre aldersgrupper til, netop fordi de dyrkede de samme aktiviteter som børn. Børn lader sig også i høj grad påvirke af hinanden, og de ønsker ofte at gå til de samme aktiviteter, som deres venner. De ældre børn stopper med disse aktiviteter i stort omfang. Det kan tyde på, at de enten har fået 'nok', eller at den større frihed og selvstændighed med alderen gør, at de begynder på andre, måske mere interessante aktiviteter.

Idrættens udøvere er ikke længere domineret af børn og unge. Flere i de ældre generationer dyrker også idræt, og flere kvinder er blevet idrætsaktive. Men der er stadig langt mellem de hold, som kan tilbyde basket, volley eller håndbold til en mand eller kvinde, som ikke har de store forudsætninger for at spille bold, men som ønsker at dyrke motion på en anderledes måde og samtidig møde nye venner. Hvis man ikke har stiftet bekendtskab med en idrætsgren som barn eller ung (særligt holdboldspil

som kræver flow i spillet mellem flere udøvere), hvad er så mulighederne for at starte på et senere tidspunkt i livet? Allerede i 1999 gjorde idrætspsykologen Reinhard Stelter opmærksom på denne mangel i de danske idrætsforeninger. Han beskrev manglende tilbud til nye målgrupper som omverdensbetingelser, der var årsag til, at midaldrende ofte vælger andre aktiviteter som eksempelvis motionløb, cykling eller fitness, der er lettere at starte på uden særlige forudsætninger (Stelter 1999).

Men hvorfor findes disse tilbud ikke? Er det fordi halfaciliteter, baner og anlæg allerede bliver udnyttet til eksisterende hold, så kapaciteten til at starte nye hold er en begrænsning? Eller er efterspørgslen fraværende? Måske mangler der også instruktører og trænere i foreningerne, som har interesse i at beskæftige sig med disse målgrupper, eller som kan se et potentiale i at udbyde aktiviteter til nye målgrupper.

Stelters betragtning af aktivitetsudbuddet som en omverdensbetingelse for befolkningens valg af aktiviteter er interessant i denne sammenhæng. Det knytter sig til den indledende teori i denne bog, hvor ikke kun indre forhold som køn, alder, uddannelsesmæssig baggrund, indkomst etc. øver indflydelse på det enkelte menneskes valg af idræt. Ydre forhold som faciliteter og aktivitetstilbud kan også spille en rolle, og måske stiger efterspørgslen ikke, så længe udbuddet mangler?

Mennesket ønsker sig sjældent noget, hvis eksistens det ikke er bekendt med (Ulseth 2007). En sådan opfattelse afspejler en særlig proaktiv tilgang til idrætsaktørernes arbejde med at tilpasse og udvikle tilbud til den danske befolkning. Det var for eksempel ikke i 1980'erne åbenlyst at forestille sig, at fitnessbranchen ville udvikle sig til i dag at udbyde koncepter til det ældre segment af befolkningen.

Flere forhold understøtter dermed forestillingen om, at omgivelserne i form af det lokale miljø, venner, familien og ikke mindst de fysiske rammer og tilbud i et samspil med indre forudsætninger er medvirkende til det enkelte menneskes socialisering ind i en specifik idrætsgren.

Kapitel 4 fokuserer nærmere på lokalområdets facilitetsudbud og betydningen af de nærliggende tilbud for den enkeltes valg af aktivitet.

Boldspil – kun for de unge?

Karakteren af befolkningens idrætsdeltagelse peger på endnu et paradoks. Fra mænd er i 30'erne, er de mindre idrætsaktive end kvinderne, og sam-

tidig angiver de skader som den hyppigste årsag til at være stoppet i en forening inden for det seneste år (mere herom i kapitel 10). Mænd vælger generelt mere traditionelle idrætsgrene end kvinder, ofte boldspil, som følger en traditionel konkurrence- og turneringsstruktur. Når skaderne indtræffer, kan de ikke fortsætte med holdsportsgrenen på konkurrence-niveau. Holdboldspil kræver typisk særlige fysiske kundskaber som enten kondition, hurtighed, teknik eller koordination, og typisk vil hele holdets præstation være betinget af hver enkelt deltagers fysiske forudsætninger. I holdboldspil indgår man i et system af bevægelser, som sjældent rummer individuelle hensyn eller begrænsninger. De ældre aldersgrupper dyrker således flere individuelle boldspil, måske fordi det bedre lader sig gøre med diverse skader og skavanker. Men i aldersgruppen 60 år+ er gymnastik den største idrætsgren blandt mænd. Dette er tankevækkende, da kun få yngre mænd går til gymnastik. Skyldes dette, at gymnastik er det eneste alternativ til mænd, som ikke længere er fysisk på toppen? Mange midaldrende og ældre mænd går eksempelvis også til golf. Golf er netop et godt bud på en aktivitet, som minder om boldspil, og som samtidig kan dyrkes på trods af visse typer af skavanker. Golf ser desuden ud til at udkonkurrere den rolle, som tennissporten tidligere har haft, da samme segment af befolkningen hælder til disse aktiviteter. Golfporten har i dag flere voksne medlemmer end tennis. Økonomien udgør dog en væsentlig begrænsende faktor, da golf (endnu) er en forholdsvis dyr sportsgren. Tilgængeligheden til golf er også relativt vanskelig i forhold til mange andre idrætsaktiviteter, da der endnu er relativt langt mellem golfanlæggene i Danmark. Spørgsmålet er, om mænd generelt mangler muligheder for at dyrke boldspil, som tilgodeser individuelle begrænsninger?

Samtidig har boldspillene sjældent den fleksible struktur, som generelt er eftertragtet i disse år. Når mænd påbegynder karriere og stifter familie, kan det være svært at passe fast træning og kamp ind i hverdagen. Kvinderne har dermed bedre muligheder for at opretholde en idrætsaktiv fritid i dag, fordi de generelt interesserer sig mere for aktiviteter, der er fleksible, og derfor passer ind i en moderne hverdag. Men er det rimeligt, at kvindernes muligheder for at dyrke sport eller motion er bedre end mænds, blot fordi de foretrækker aktiviteter, som i dag har en mere fleksibel struktur?

Fremtidens idrætsdeltagelse vil muligvis udvikle sig i retning af mere 'pay-and-play'-struktur, som allerede finder sted i golf, squash og efterhånden også i fodbold og badminton netop for at efterkomme nogle af de behov, som især mænd har. Spørgsmålet er, under hvilken organiseringsform disse aktiviteter udvikler sig. Bliver de selvorganiserede, foreningsbaserede eller kommercielle? Det afhænger i høj grad af idrætsaktørernes arbejde med disse aktivitetsformer i de kommende år, da meget tyder på, at behovet allerede eksisterer.

Kapitel 4

LOKALOMRÅDETS BETYDNING FOR IDRÆTSDDELTAGELSEN

Den teoretiske forståelsesramme, som ligger til grund for forståelsen af befolkningens idrætsdeltagelse i denne bog, sætter fokus på forskellige individuelle og kontekstuelle faktorer, som præger det enkelte menneskes idrætsdeltagelse. De foregående kapitler har primært beskæftiget sig med individuelle faktorer i henhold til socioøkonomiske forskelle. Dette kapitel bevæger sig ud i en analyse af det omgivende miljø ved at rette blikket mod faciliteter og lokalområdets rolle for befolkningens idrætsdeltagelse.

Drift og anlæg af idrætsfaciliteter er den største post i det offentliges støtte til idræt i Danmark. I løbet af 1970'erne og 1980'erne steg antallet af idrætshaller, svømmehaller, baner og anlæg til bl.a. fodbold, tennis, ridning og atletik med voldsom hast. Befolkningen opfatter i praksis muligheden for adgang til offentlige idrætsfaciliteter som et velfærdsgode på linje med andre offentlige ydelser. Folkeoplysningsloven gør det til et lovkrav, at kommunerne stiller ledige faciliteter til rådighed for foreningslivet. Børn og unge skal ifølge loven prioriteres foran voksne, og de mest attraktive træningstider bliver derfor ofte givet til børn og unge (Folkeoplysningsloven § 21, stk. 2).

I løbet af 1990'erne opstod en nyorientering i udbygningen af faciliteter med fokus på fleksibilitet, mangfoldighed og æstetik. Samtidig blev Lokale- og Anlægsfonden stiftet og satte sit præg på idrætsbyggeriet. Mobile udendørs skøjtebaner, beachvolleybaner, havnebade, træningspavilloner, idrætslegepladser, petanquebaner, rulleskøjte- og skateboardanlæg er eksempler på sådanne faciliteter.

Kommercielle faciliteter, for eksempel i form af fitnesscentre, golfanlæg og squashbaner, er også vundet kraftigt frem de seneste årtier og afspejler i høj grad nye aktivitets- og organiseringsformer i befolkningens idrætsdeltagelse.

Antallet af idrætsaktive udøvere har været konstant stigende siden 1964, og udviklingen af idrætsfaciliteter skal imødekomme nye som ek-

sisterende målgrupper, der alle kræver plads, træningstider og faciliteter. Befolkningens ændrede idrætsmønstre stiller således krav til udvikling og opgradering af faciliteterne. Den store udfordring ligger i at udvikle faciliteter, som på bedst mulig måde kan efterkomme de ønsker og behov, befolkningen efterspørger.

Men hvad betyder det for facilitetsudbygningen, at en stadig større andel af befolkningen dyrker idræt uden for de organiserede rammer? Hvordan skal faciliteterne fordeles mellem forskellige befolkningsgrupper, når midaldrende og seniorer efterhånden dyrker lige så meget sport eller motion som børn og unge?

Dette kapitel belyser, hvilke faciliteter befolkningen benytter til idrætsaktivitet. Hvor mange benytter særlige idrætsfaciliteter i forhold til veje, natur og andre områder, som ikke er decideret målrettet sport eller motion? Hvilke holdninger har befolkningen til lokalområdets muligheder for at dyrke sport eller motion, og hvad betyder lokalområdets faciliteter for befolkningens idrætsdeltagelse?

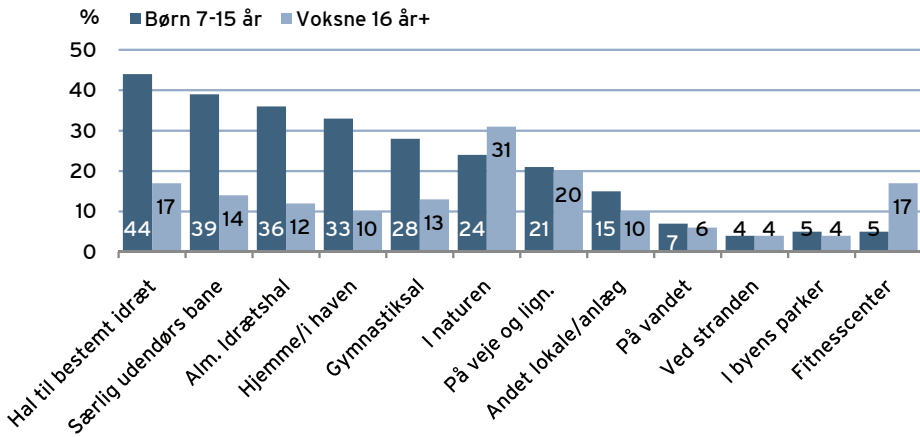
IDRÆTSFACILITETER BENYTTES PRIMÆRT AF BØRN

Børns idrætsdeltagelse er karakteriseret ved meget traditionelle aktiviteter, oftest organiseret i en almindelig idrætsforening. Omvendt ændrer voksnes idrætsdeltagelse sig mere og mere i retning af selvorganiserede og fleksible aktiviteter.

Disse mønstre afspejler sig også i facilitetsudnyttelsen, som figur 6o illustrerer. Børn er i langt højere grad end voksne tilknyttet særlige baner, haller eller anlæg, når de dyrker sport eller motion. Mens mere end en tredjedel af alle børn primært benytter en almindelig idrætshal, når de dyrker sport eller motion, gælder det godt en tiendedel blandt de voksne. Voksne dyrker i stedet sport og motion uden særlige idrætsfaciliteter. Aktiviteterne foregår typisk i naturen, på gader, veje og lignende. Desuden foregår mange aktiviteter i fitnesscentre.

Børn dyrker dog også meget sport og motion uden for idrætsfaciliteternes rammer. Hjemmet, haven, naturen og veje danner især ramme om børns selvorganiserede aktiviteter.

Figur 60. Der er stor forskel på, hvor børn og voksne dyrker idræt (1. prioritet)

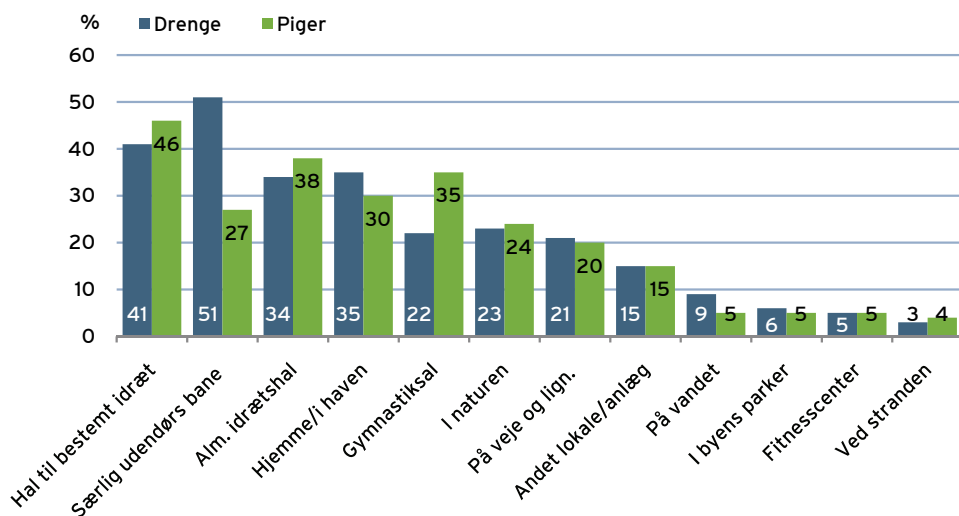
Faciliteter er tilknyttet kønnet

Nogle idrætsfaciliteter bliver oftere benyttet af det ene køn, som den følgende figur viser. For eksempel bruger drenge og mænd særlige udendørs baner og anlæg oftere end piger og kvinder. Det skyldes, at sådanne anlæg omfatter fodboldbaner, tennisanlæg og golfbaner, det vil sige aktiviteter, som det mandlige køn generelt dyrker mere end kvinderne. Omvendt benytter kvinderne oftere gymnastiksale og haller eller lokaler til bestemte idrætsgrene – typisk svømmehaller og ridebaner – mens kønnene færdes i samme omfang i de almindelige idrætshaller.

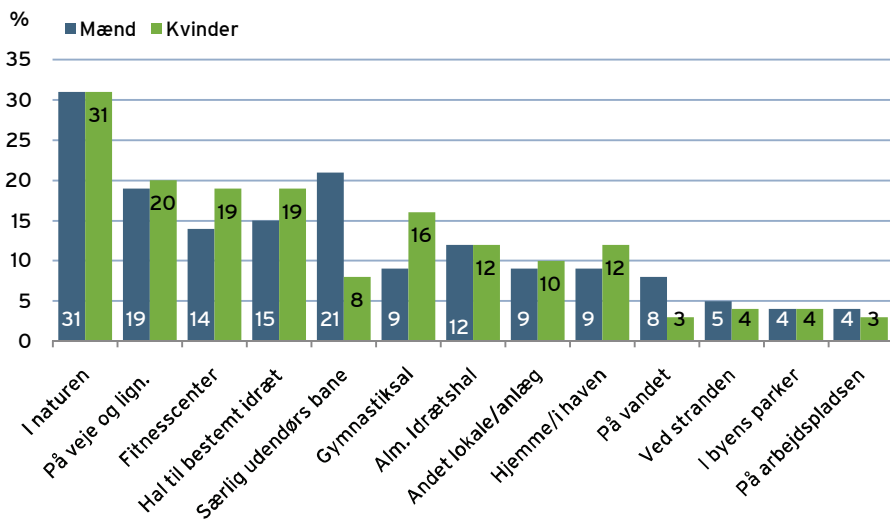
Både mænd og kvinder dyrker i samme omfang sport eller motion uden for idrætsfaciliteternes rammer, eksempelvis i naturen samt i hjemmet eller haven.

Figur 61. Nogle faciliteter benyttes oftere af det ene køn

Figur 62. Også blandt voksne er der kønsforskelle i facilitetsbruget

FACILITETSBRUGET ÆNDRER SIG MED ALDEREN

Allerede fra starten af teenagealderen dyrker de unge markant færre aktiviteter i almindelige idrætsfaciliteter som haller, lokaler til bestemte idrætsgrene, udendørs baner og anlæg. I stedet søger de mod fitnesscentre eller lignende, som især betyder noget for 20-29-åriges idrætsdeltagelse.

Det er interessant, at de midaldrende, som i mindst omfang dyrker sport eller motion, oftest er idrætsaktive uden for de etablerede faciliteter. De dyrker sport og motion i lettilgængelige omgivelser som veje, gader og fortove samt i naturen.

De ældre generationer bruger også natur, gader og veje i stort omfang, men gymnastiksale fylder samtidig relativt meget. Gymnastiksalene er dermed den eneste egentlige idrætsfacilitet, som de ældre generationer benytter som ét af de primære steder for sport eller motion.

Dermed varierer facilitetsbrugen imellem generationerne. Mens børn færdes i idrætshaller og andre faciliteter til bestemte idrætsgrene, bliver uformelle, lettilgængelige områder som naturen, fitnesscentre, gader og veje den primære arena blandt unge og voksne. Seniorer motionerer også i naturen, men bruger samtidig gymnastiksale i stort omfang.

Den stigende idrætsdeltagelse blandt den ældre del af befolkningen ser altså ikke ud til at ændre markant på typen af brugere i de eksisterende idrætsfaciliteter. Hallerne og baneanlæggene bliver stadig fortrinsvist brugt af børn og unge, mens voksne finder alternative områder. Dette er interessant, da antallet af idrætshaller er steget med over 400 pct. siden 1970 (Kulturministeriet 2009).

Tabel 38. Brugen af idrætsfaciliteter varierer mellem generationerne (pct.)

	7-12 år	13-15 år	16-19 år	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70 år+
Gymnastiksal	43	36	22	12	9	11	12	17	15
Arbejdspladsen	-	-	1	4	5	4	4	1	1
Alm. idrætshal	51	52	30	16	12	10	10	10	6
Hal/lokale til bestemt idrætsgren	59	37	23	25	19	15	16	14	11
Fitnesscenter og lign.	4	14	25	36	20	16	13	10	5
Andet lokale eller anlæg	29	26	9	15	9	8	8	11	11
Hjemme/ i haven	55	48	12	11	11	10	11	9	10
Særlig udendørs bane eller anlæg	49	45	28	21	12	13	11	12	8
I byens parker	10	16	6	10	4	3	3	3	3
På vandet	11	12	6	5	6	7	5	6	3
På veje, gader, fortove og lign.	36	37	24	26	26	22	18	15	8
Ved stranden	20	14	4	4	3	4	5	5	3
I naturen	37	34	30	25	31	34	34	34	20

HVAD FOREGÅR DER I DE FORSKELLIGE FACILITETER?

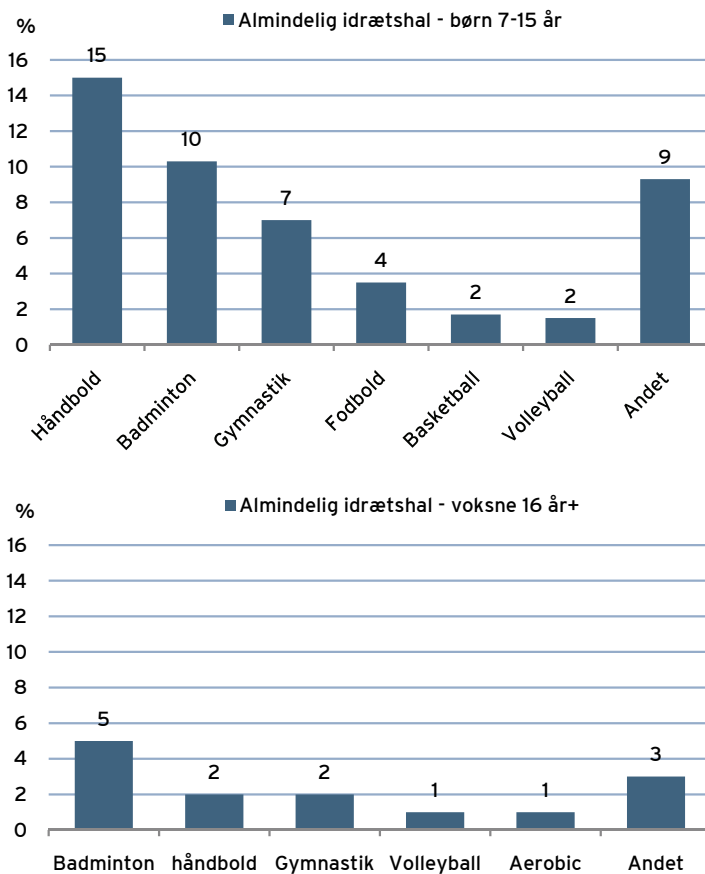
Idrætshaller med en banestørrelse på mindst 20 x 40 meter er en af de oftest forekomne idrætsfacilitetstyper i Danmark. I 2008 eksisterede der 1.624 haller af denne type (Kulturministeriet 2009). Hallerne bliver først og fremmest brugt til at spille håndbold, badminton og gymnastik, mens andre idrætsgrene som indendørs fodbold, basketball og volleyball udgør mindre andele af den samlede aktivitet.

Langt flere børn end voksne dyrker idræt i almindelige idrætshaller, og de færreste aktiviteter kræver en hel bane på 20 x 40 meter. Kun 2 pct. af alle voksne spiller håndbold i en idrætshal, mens håndbold blandt børn op til 8 år foregår på mindre baner på tværs af den traditionelle håndboldbane.

Hockey/floorball, basket og volleyball kræver dog også i mange tilfælde brug af hele banen, men som det fremgår af figurerne, benytter en begrænset andel af befolkningen idrætshallerne til sådanne aktiviteter.

Opgørelserne siger dog ikke noget om, hvor mange timer om ugen den enkelte aktivitet råder over hallen. Tallene er alene baseret på andelen af befolkningen, som benytter de almindelige idrætshaller til en bestemt aktivitet. Selvom kun 2 pct. af alle voksne spiller håndbold i en idrætshal, kan de godt udnytte hallen i mange timer om ugen, hvorved denne aktivitet sandsynligvis dominerer den samlede mængde af aktiviteter, som foregår, i endnu større grad end det billede, som tegner sig ud fra nedenstående opgørelser.

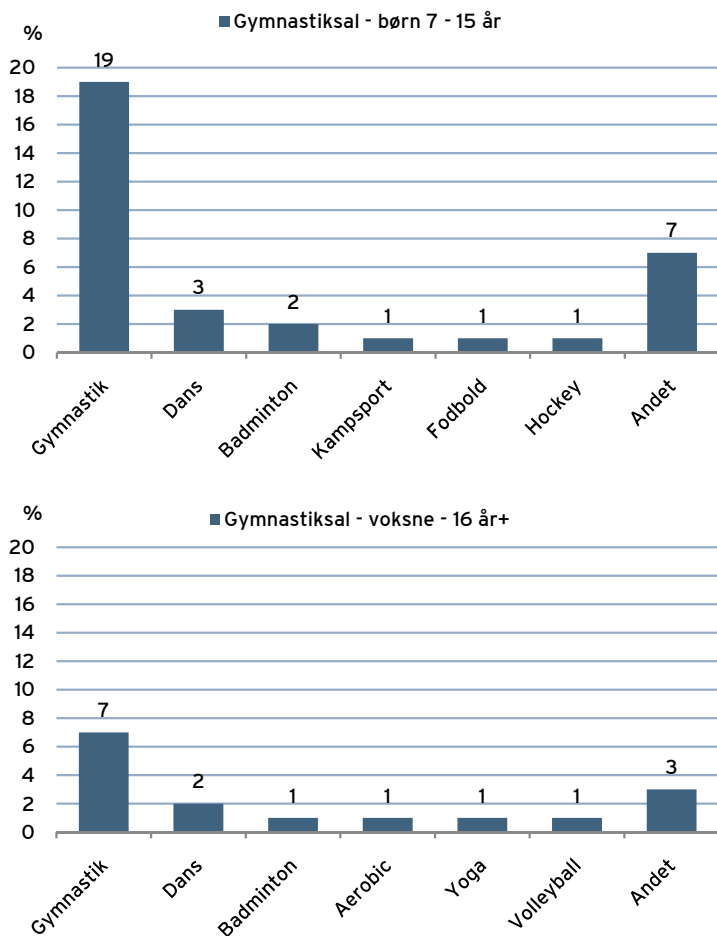
Figur 63. I almindelige idrætshaller er håndbold den mest almindelige idrætsgren

Mange går også til sport eller motion i en gymnastiksal. Gymnastiksale og haller med mindre baneareal end 20 x 40 meter er den type idrætsfacilitet, der findes flest af i Danmark, og i 2008 var der 2.825 af slagsen (Kaas 2008).

I gymnastiksalene foregår ikke overraskende gymnastik og dans, og derfor kommer piger og kvinder der oftere end drenge. Men mindre andele af befolkningen spiller også badminton, fodbold og hockey/floorball, går til kampsport, aerobic, yoga etc. i disse faciliteter.

Figur 64. Gymnastiksale bliver brugt til gymnastik

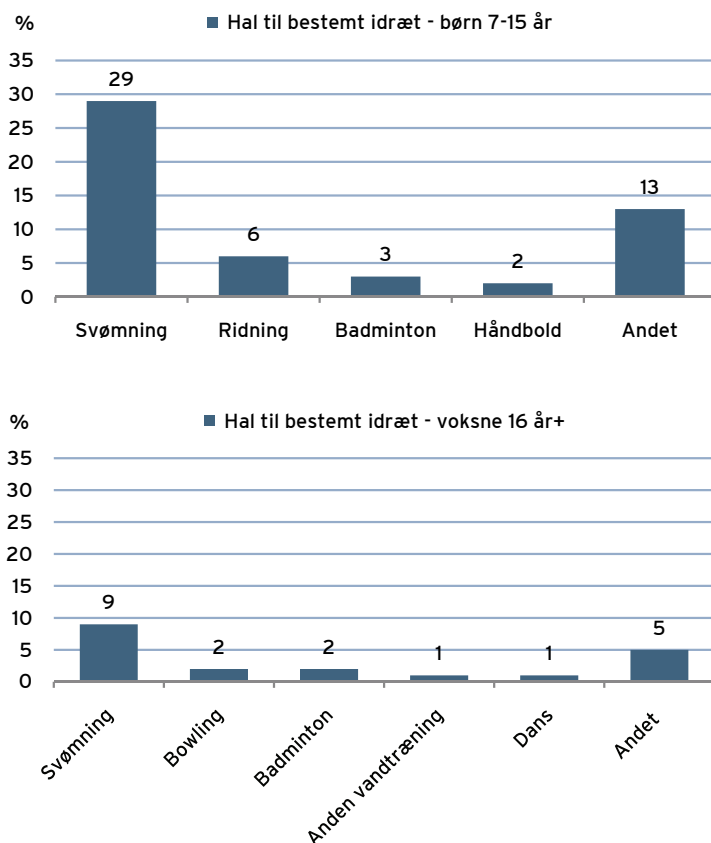

Under betegnelsen 'særlige haller/lokaler til bestemte idrætsgrene' indgår svømmehaller, ridehaller, bowlingbaner, danselokaler mv. De følgende figurer viser, at 29 pct. af alle børn samt 9 pct. af alle voksne bruger en svømmehal som førsteprioritet, når de dyrker sport eller motion. Der findes 586 svømmehaller i Danmark (Kaas 2008). Med forbehold for mindre usikkerheder i det statistiske materiale svarer det til godt 2.250 regelmæssige brugere pr. svømmehal, når man ser bort fra svømmehallernes placering og befolkningstætheden i forskellige områder.

Foruden svømmehallerne bruger børn især ridehaller, mens en mindre andel af børn og voksne dyrker andre aktiviteter i bestemte haller til for eksempel bowling, badminton eller dans. Der eksisterer 628 ridehaller i Danmark, hvilket svarer til 129 regelmæssige brugere pr. ridehal. Man kan ikke umiddelbart sidestille dette tal med antallet af brugere i svømmehallerne, da svømmehallerne kan rumme mange flere brugere ad gangen. Desuden er en svømmehal meget dyrere i både opførelse og drift, mens en ridebane kræver færre midler.

Figur 65. Haller/lokaler til særlige idrætsgrene omfatter typisk svømmehaller

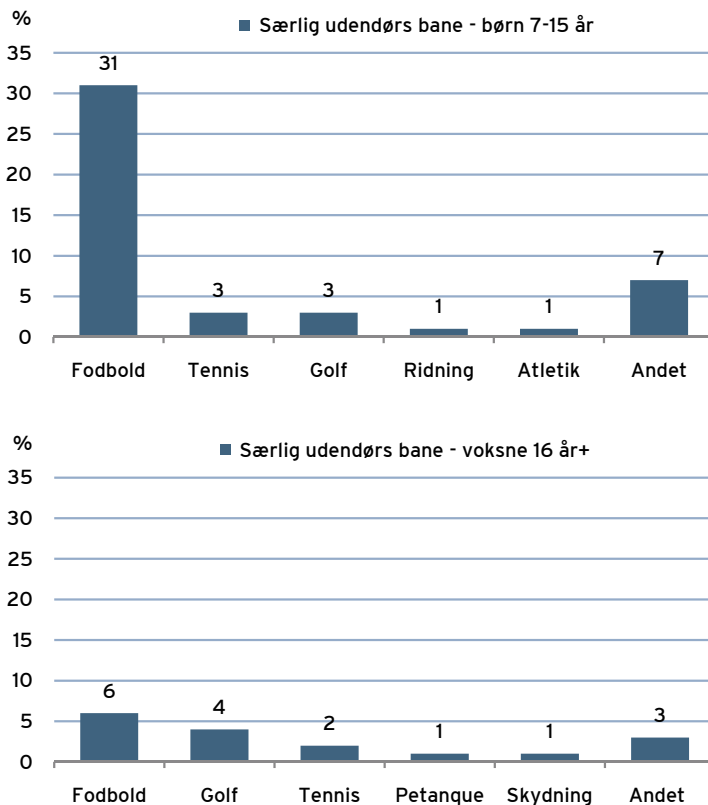

Idrætsfaciliteter indbefatter også mange udendørs baner og anlæg. For eksempel er der omkring 12.000 forskellige udendørs baner til fodbold, tennis, atletik, skøjteløb, beachvolley, petanque etc. i Danmark.

Langt de fleste børn benytter udendørs baner til fodbold, mens få også spiller tennis, golf, går til ridning eller atletik på særlige udendørs baneanlæg. Blandt voksne er brugen af udendørs fodboldbaner mere begrænset, og kun halvdelen gang så mange spiller fodbold på udendørs baner i forhold til, hvor mange der spiller golf. Børn bruger dog disse boldbaner flittigt. Voksne anvender også tennisbaner, petanquebaner og skydeanlæg, mens få samler sig om andre udendørs anlæg.

Atletikanlæg er ét af de udendørs baneanlæg, som kun få respondenter benytter. Omkring 1 pct. af alle børn, samt 0,3 pct. af voksne dyrker idræt på en udendørs atletikbane. Det er tankevækkende, da der faktisk findes 517 atletikanlæg i landet – 69 anlæg færre end svømmehaller. Langt de fleste af disse anlæg er dog mindre skoleanlæg, som primært benyttes til undervisning. Der findes reelt ca. 150 atletikbaner i Danmark med 400 meter løbebane. Mange af de eksisterende atletikbaner er så nedslidte eller begrænsede i kapacitet, at de aldrig bliver brugt. Derfor samler mange af brugerne sig om de større og nyere anlæg. Antallet af atletikanlæg svinder i disse år, og ifølge Lokale- og Anlægsfondens facilitetsanalyse, er antallet blevet reduceret med 9 pct. i perioden 2005 til 2008 (Kaas 2008). Kun skøjteanlæg og faciliteter til friluftsliv følger samme negative udvikling, mens antallet af svømmehaller og boldbaner stadig stiger.

Figur 66. På særlige udendørs baner eller anlæg spilles primært fodbold

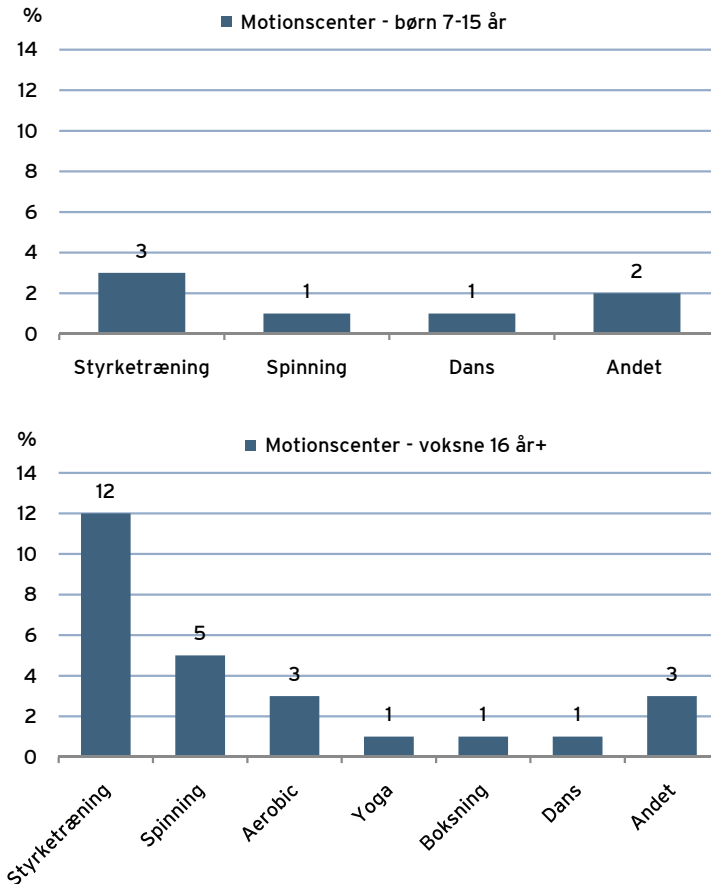

De seneste årtier har befolkningens interesse for fitness været stigende. I 1970 fandtes motionscentre stort set ikke i Danmark, mens der i 1983 blev registreret 150 centre. I dag er antallet steget til mindst 633, og stadig flere vinder frem, dels i form af kommercielt drevne fitnesscentre⁵, men også som følge af idrætsorganisationernes satsning på foreningsfitness (www.foreningsfitness.dk).

Fitnesslokaler eller motionscentre er således blevet en almindelig brugt idrætsfacilitet blandt voksne, som kun i endnu større omfang benytter naturen, gader, veje, fortove og lignende som rum for idrætslige udfoldelser. Børn benytter (endnu?) kun fitnessfaciliteter i beskedent omfang, men anvendelsen stiger dog markant fra 3 pct. blandt børn i 1. klasse til 19 pct. i 9. klasse. Både børn og voksne går i motions-/fitnesscenter for at styrketræne og deltage på spinninghold, mens en mindre andel dyrker aerobic, yoga, dans eller lignende.

5 www.idan.dk/Home/Kommentaren/044Fitness2008.aspx

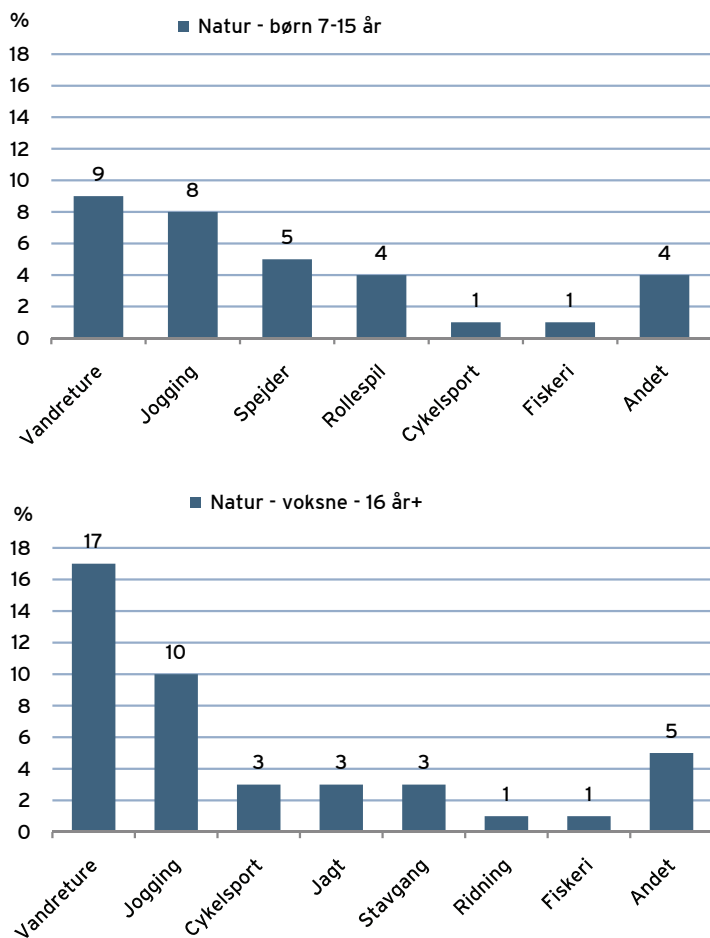
Figur 67. Motions-/fitnesscentre er (endnu) primært for voksne

Sport og motion foregår dog ikke kun i særligt indrettede eller tilpassede idrætsfaciliteter. Stadig flere idrætsaktive dyrker aktiviteter uden brug af faciliteter. Især den selvorganiserede idræt foregår ofte udendørs i naturen, på gader, veje og stier i lokalområdet.

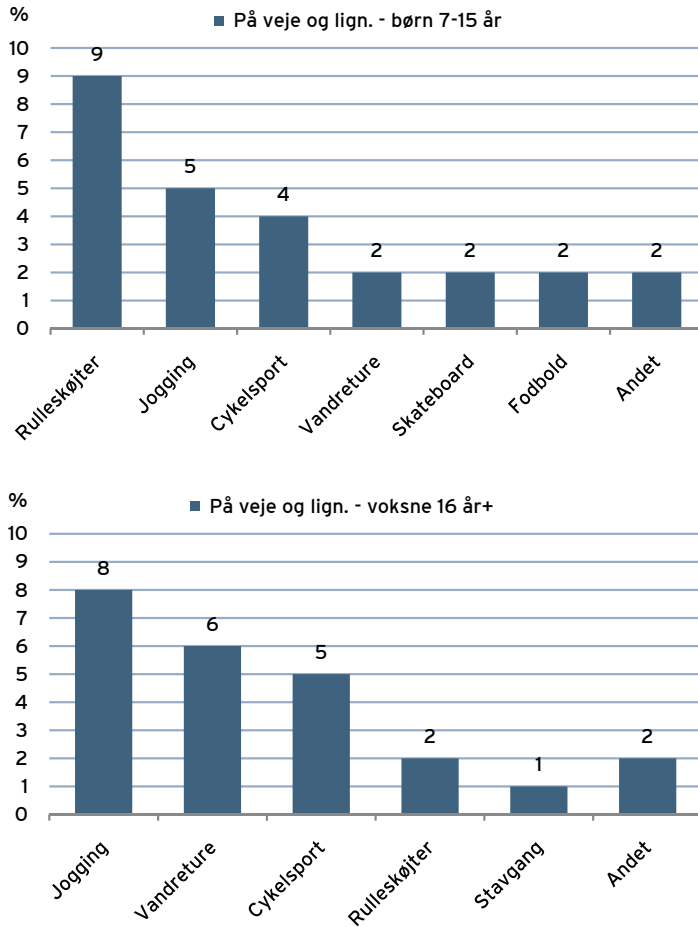
Naturen er voksnes mest foretrukne rum for idrætsudfoldelse. Op mod en tredjedel af de voksne dyrker sport eller motion i naturomgivelser, typisk i form af løbe, vandre- eller cykelture. Naturen bliver også brugt af spejderne, og rollespil er ved at manifestere sig som en egentlig idrætsaktivitet i naturen blandt børn.

Figur 68. Naturen betyder meget for befolkningens idrætsdeltagelse

Mange vælger også at lægge løbe-, vandre- eller cykelruter på gader, veje, fortove og lignende. Børn bruger dog oftest de lokale veje og fortove til at stå på rulleskøjter, mens langt færre står på skateboard i det offentlige rum. Det kan muligvis hænge sammen med en forøgelse af særlige skateboardanlæg, som skaterne i stedet benytter sig af. Færre end én pct. angiver dog at benytte sådanne anlæg.

Figur 69. Rulleskøjter og jogging finder ofte sted på veje, gader, fortove og lign.

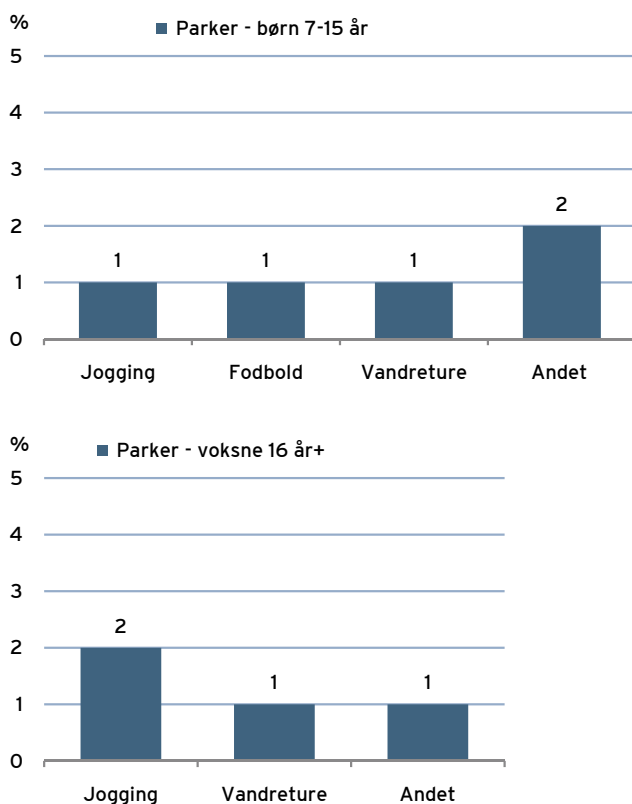

Parker og grønne områder fylder generelt en mindre del af befolkningens motions- og sportsdeltagelse. 14 pct. af voksne og hvert tiende barn bruger parker som første prioritet, når de dyrker sport eller motion. Teenagere mellem 13 og 15 år benytter parkerne oftere end andre aldersgrupper. Det beskedne brug af parker er dog ikke nødvendigvis udtryk for,

at befolkningen ikke har interesse i at dyrke idræt i sådanne omgivelser. Det hænger naturligvis sammen med, at parkerne primært eksisterer omkring de større byer, mens befolkningen benytter skov, natur, gader eller veje i andre lokalområder, hvor man ikke har adgang til parker. Som det vil blive gennemgået i næste afsnit, varierer brugen af parker derfor også med bopæl.

I disse omgivelser vil man oftest støde på løbere eller folk, der går ture, men også en mindre hyppig fodboldkamp eller andre spil som for eksempel frisbee eller rundbold præger det samlede billede.

Figur 70. Parker og grønne områder bliver sjældent brugt til sport eller motion

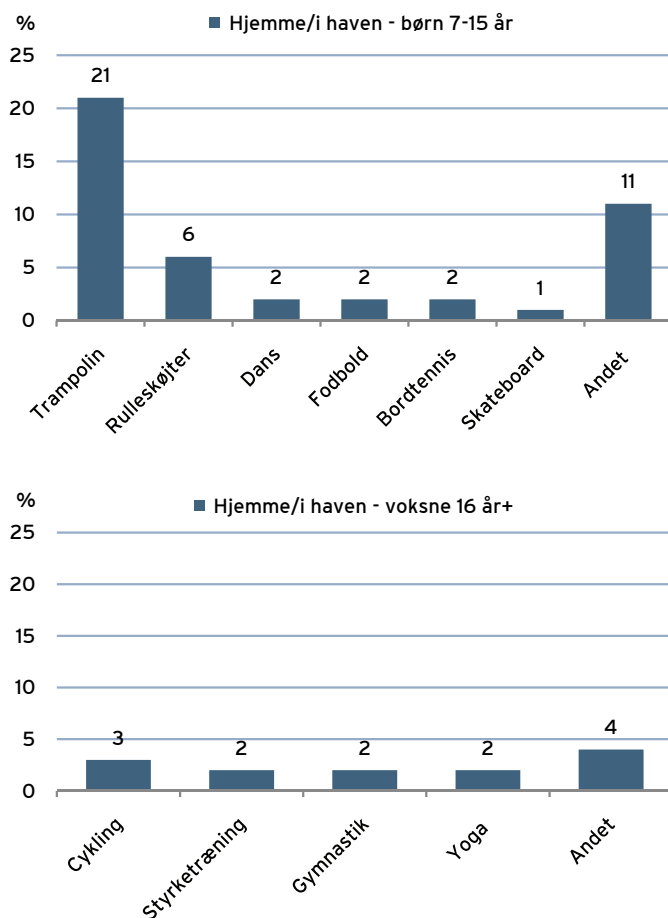

Selvom børn er meget tilknyttet traditionelle haller og banefaciliteter, dyrker over halvdelen af alle børn aktiviteter i hjemmet eller i haven. Dermed udgør hjemmet den største arena for børns idrætsudfoldelse, mens blot hver tiende voksen er aktiv i hjemmet. Dette er interessant, selvom aktiviteterne ikke nødvendigvis er af tidsmæssig eller intensitetsmæssig omfattende karakter. Når børn dyrker idrætsaktiviteter i hjemmet, antyder det, at børn gerne vil 'lege' nogle af de aktiviteter, som i andre sammenhænge opfattes som struktureret træning (i idrætsforeningerne) eller læring (i skolen). Blot 0,6 pct. af børnene har dog udelukkende angivet, at de dyrker aktiviteter i hjemmet. Hjemmet fungerer således ikke som et egentligt alternativ til børns idrætsdeltagelse i andre sammenhænge, men kan være med til at supplere den daglige motion blandt børnene.

Som figuren herunder viser, er havetrampoliner en meget populær aktivitet i disse år, særligt blandt yngre børn mellem 7 og 12 år. Børn står også meget på rulleskøjter i eller omkring hjemmet, men generelt nævner de mange forskellige aktiviteter. Børn spiller også meget fodbold i hjemmet/haven, men hjemmet/haven er sjældent første prioritet, da de fleste børn også spiller fodbold i en forening på særlige idrætsanlæg. Derfor fremgår det ikke af figuren, at 18 pct. af alle børn også spiller fodbold i haven.

Når voksne dyrker aktiviteter i hjemmet, foregår det oftest på kondicykel, men cirka 2 pct. laver også gymnastik, styrketræner eller dyrker yoga i hjemmet.

Figur 71. Hjemmet er det sted, hvor flest børn dyrker idrætsaktiviteter

FACILITETER VARIERER FRA LAND TIL BY

Den foregående gennemgang af idrætsfaciliteter i Danmark viser, at etablerede idrætsfaciliteter betyder meget for især børns idrætsdeltagelse, da langt de fleste børn benytter sig af faciliteter, når de dyrker sport eller motion. Både børn og voksne er dog også meget idrætsaktive på egen hånd, hvor natur, gader og veje bliver udnyttet i stor stil. I forlængelse heraf er det nærliggende at spørge, om gode facilitetsforhold kan være med til at præge idrætsdeltagelsen i forskellige områder af landet.

Ifølge Lokale- og Anlægsfondens analyse af facilitetsdatabasen foretaget af Tommy Kaas fra Kaas & Mulvad, Research and Analyse i 2008, varierer adgangen til idrætsfaciliteter på tværs af landets kommuner (Kaas 2008). Hovedstadskommunerne Frederiksberg, København, Rødovre, Hvidovre og Ballerup rummer flest idrætsfaciliteter pr. kvadratmeter. Men samtidig er befolkningstætheden høj i disse områder, og paradoksalt nok er adgangen til faciliteter dermed dårligst, hvis man opgør antallet af idrætsfaciliteter pr. indbygger frem for pr. kvadratmeter.

Omvendt er der længere mellem faciliteterne i mindre befolkede kommuner som Kalundborg, Tønder, Lolland, Thisted og Samsø, mens adgangen alligevel er god på grund af færre indbyggere pr. facilitet.

I analysen vurderer Kaas, at befolkningstallet sandsynligvis er mere afgørende end antallet af faciliteter i forhold til befolkningens muligheder for at dyrke sport eller motion. Det vil sige, at de tyndt befolkede landområder ofte har de bedste muligheder, da adgangen er bedre. Generelt er adgangen til idrætsfaciliteter dermed bedre i mange områder af Jylland og andre steder med mindre befolkede kommuner, mens indbyggerne i de store byer København, Århus og Odense er flere om at dele de eksisterende faciliteter.

Denne sammenhæng betyder dog ikke nødvendigvis noget for idrætsdeltagelsen. Generelt er idrætsdeltagelsen blandt voksne nemlig højere i de store og mellemstore byer. Opdelt på regioner er idrætsdeltagelsen højest i hovedstadsområdet, mens nordjyderne dyrker mindst sport og motion. Børn er dog lige aktive i hele landet på tværs af land og by⁶. Betyder det, at mange forskellige faciliteter, som eksisterer omkring de store byer og i hovedstadsområdet, i virkeligheden fører til en højere idrætsdeltagelse blandt voksne?

Fitness er et eksempel, som peger i denne retning. En analyse af den danske fitness-sektor viser, at den højeste koncentration af fitnesscentre samt den højeste andel af fitnessudøvere skal findes i de største byer (Kirkegaard 2007). Som det fremgår af nedenstående tabel 39, benytter næsten dobbelt så mange sig af fitnesscentre i byer med mindst 15.000 indbyggere i forhold til mindre byer og på landet.

6 En kommunal undersøgelse påpeger dog, at børn i det indre København halter noget bagefter og dyrker mindre sport eller motion end resten af hovedstadsområdet og øvrige dele af landet. Ibsen, Bjarne & Nielsen, Gert (2008).

Tabel 39. Facilitetsbruget varierer mellem land og by (pct.)

	København, Århus, Odense, Aalborg	En (anden) stor provinsby (15.000 indbyggere eller derover)	En mindre by (under 15.000 indbyggere) eller på landet)
Gymnastiksal	13	13	13
Arbejdspladsen	4	3	3
Alm. idrætshal	10	11	14
Hal/lokale til bestemt idrætsgren	18	19	15
Fitnesscenter og lign.	21	20	12
Andet lokale eller anlæg	11	9	9
Hjemme/i haven	11	8	11
Særlig udendørs bane eller anlæg	15	13	13
I byens parker	9	3	1
På vandet	5	6	6
På veje, gader, fortove og lign.	20	21	19
Ved stranden	5	4	4
I naturen	26	34	32

Befolkningen omkring de store byer er dog generelt mere interesseret i nye typer af fleksible motionsaktiviteter. Foruden fitness gælder det især jogging, som jo oftest finder sted uden brug af faciliteter. Her spiller andre faktorer som uddannelseslængde og beskæftigelsestype også en vigtig rolle for valg af aktivitet. Den store efterspørgsel efter fitness har således også at gøre med befolkningssammensætningen omkring de store byer. En analyse, som tager højde for både uddannelseslængde og bopæl viser dog, at begge faktorer spiller en rolle for tilbøjeligheden til at vælge fitness. Selve det at bo i en stor by har altså en selvstændig indflydelse på fitnessdeltagelsen.

Efterhånden vinder fitnessfaciliteter dog også frem i mindre lokalsamfund, og meget tyder på, at befolkningen i alle dele af landet er interesseret i at anvende fitnessfaciliteter, såfremt de er tilgængelige.

Det samme gælder svømning. Både uddannelseslængde og bopæl øver selvstændig indflydelse på tendensen til at gå til svømning. I de større byer, hvor svømmehallerne oftest er placeret, svømmer omkring 17-18

pct. af de voksne regelmæssigt, hvilket blot gælder 12 pct. af beboerne i mindre byer og landområder. Sammenhængen skyldes altså ikke udelukkende, at folk med videregående uddannelser, som generelt svømmer mere, er bedre repræsenteret i de store byer. Bopælen – og dermed nærhed til en svømmehal – spiller en selvstændig rolle.

Omvendt bruger befolkningen i de mindre byer og landområder de almindelige idrætshaller i lidt større omfang end beboerne i byerne, på trods af at antallet af haller pr. kvadratmeter er bedre i de store byer. Måske betyder trængsel mere i forhold til denne type facilitet, da trængslen er mindre i de mindre byer og landområder? Den større tilknytning til hallerne i landområderne fører dog ikke til en større andel, som generelt dyrker sport eller motion i disse områder. De dyrker heller ikke mere boldspil. Måske skyldes det, at den lokale idrætshal er samlingspunkt for mange forskellige aktiviteter i de mindre kommuner og lokalområder, mens de store byer kan stille flere specifikke typer af faciliteter til rådighed afhængig af den aktivitet, som foregår. Samtidig dyrker befolkningen i de store byer flere selvorganiserede aktiviteter, som ikke kræver særlige idrætsfaciliteter.

Håndbold er dog en af de få aktiviteter, foruden vandring, som indbyggerne i de små byer og landområder spiller/dyrker mere end beboerne i større byer. Denne forskel forekommer i øvrigt blandt både børn og voksne, og særligt hovedstadsområdet ligger lavt i forhold til andelen af børnehåndboldspillere. I hovedstaden spiller omkring 11 pct. af børnene håndbold sammenholdt med mellem 25 og 26 pct. i resten af landet, og særligt i Nordjylland er håndbolddeltagelsen stor – netop i et område, hvor mange kommuner scorer højt i Lokale- og Anlægsfondens facilitetsanalyse over områder, hvor tilgængeligheden til idrætshaller er god. Håndbold er dog en meget traditionsbunden aktivitet, som ofte går i arv fra forældre til børn, og selve foreningskulturen i mindre lokalsamfund kan også være afgørende for demografiske forskelle. Måske er traditionerne i mindre byer og landområder med til at opretholde håndbold som en fritidsaktivitet, forældre sender deres børn af sted til. Men det er ikke utænkeligt, at adgangen til en almindelig idrætshal samt muligheder for træning på attraktive tidspunkter i sig selv er med til at bevare håndbolddeltagelsen i mindre byer og på landet.

Et andet eksempel, som ser ud til at variere med adgangen, er brug af naturen. Beboerne i landområder og mellemstore byer bruger således

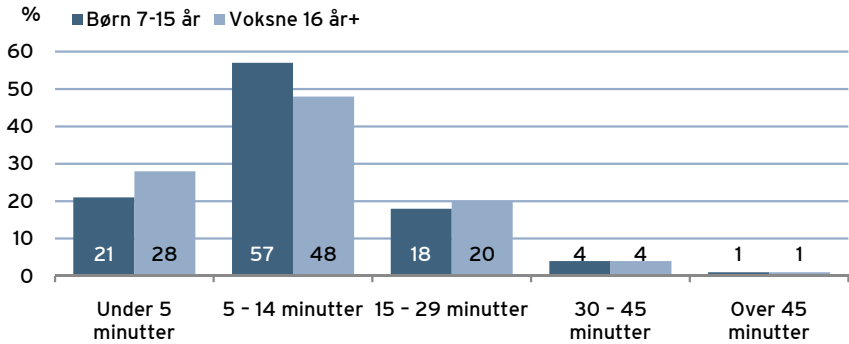
oftere naturen end folk i de store byer. Dette er ikke overraskende, da adgang til natur må forventes at være bedre i landområder sammenholdt med de store byer. I stedet bruger indbyggerne i storbyerne parker i større omfang. Det samme gør sig gældende i forhold til børns brug af hjemmet/haven til forskellige aktiviteter. Børn i Jylland – særligt nordjyske børn – dyrker generelt flere aktiviteter på egen hånd i og omkring hjemmet. Rulleskøjter og trampolin er aktiviteter, som børn i Jylland beskæftiger sig med langt oftere end børn i hovedstadsområdet. Det skyldes sandsynligvis, at disse børn har bedre og mere trafiksikre arealer at boltre sig på i forhold til børn i hovedstadsområdet, hvor pladsen er trang, og trafikken er mere koncentreret.

Med udgangspunkt i disse eksempler ser det ud til, at specifikke faciliteter som fitnesscentre og svømmehaller samt adgang til haver, parker og natur i højere grad bliver brugt i de områder, hvor sådanne faciliteter findes i umiddelbar nærhed på trods af en større befolkningstæthed og risiko for trængsel. Omvendt bruger befolkningen oftere generelle faciliteter – konkret forstået som almindelige idrætshaller – i områder med færre indbyggere.

BEFOLKNINGEN DYRKER SPORT OG MOTION 'LIGE I NÆRHEDEN'

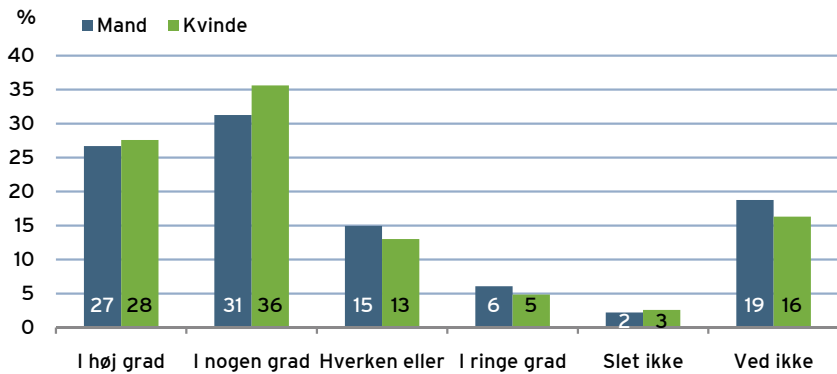
Nærhed er et afgørende begreb, som spiller ind på brugen af faciliteter. Det handler ikke kun om at skabe god adgang til faciliteter, det er samtidig vigtigt, at faciliteterne er tilgængelige i nærheden af hjemmet eller arbejdspladsen. Langt de fleste, både børn og voksne, dyrker sport eller motion inden for et kvarters transporttid fra hjemmet eller arbejdspladsen, som det fremgår af figur 72. 'Lige i nærheden' betyder således inden for rækkevidde på under et kvarter uden forbehold for transportmiddel. En lokal undersøgelse af idrætsfaciliteter i Frederikssund Kommune peger på, at faciliteter tæt på hjemmet især har betydning for børn, børnefamilier og ældre, fordi de generelt er mindre mobile. Desuden finder undersøgelsen, at det er vigtigt for de små lokalsamfund at have lokaler og faciliteter, der kan fungere som samlingspunkter, og hvor det lokale fællesskab kan dyrkes (Høyer-Kruse 2008).

Figur 72. Befolkningen dyrker sport eller motion inden for et kvarters afstand fra hjemmet

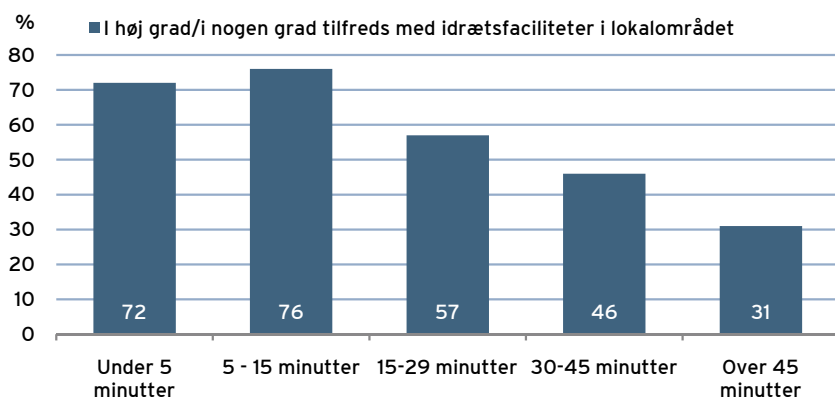
Transporttid betyder desuden noget for tilfredsheden med lokalområdets faciliteter. Generelt udtrykker den voksne del af befolkningen dog stor tilfredshed med faciliteterne i lokalområdet, som figuren herunder viser. (Børn er ikke blevet spurgt om tilfredshed med faciliteter).

Figur 73. Den voksne befolkning udviser generelt tilfredshed med idrætsfaciliteter

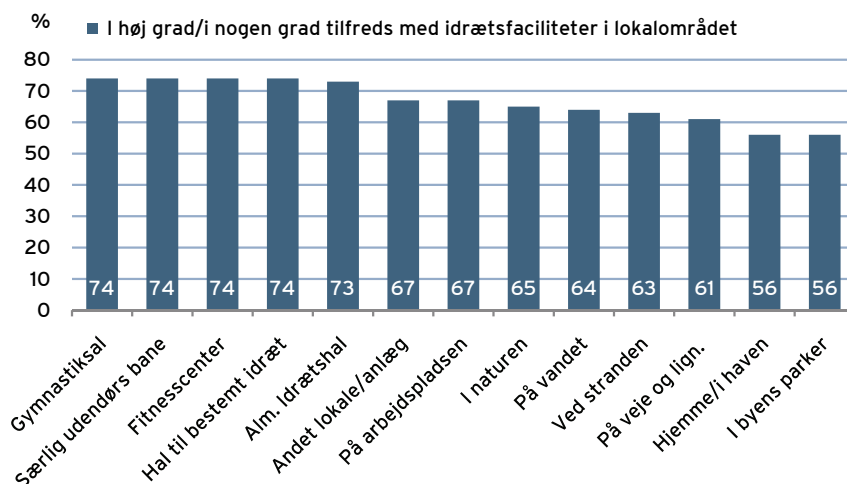
Men tilfredsheden ændrer sig i takt med længere transporttid til idrætsaktivitet. Under halvdelen af de personer, der har over en halv times transport til den dyrkede aktivitet, er i høj grad eller nogen grad tilfredse med lokalområdets faciliteter. Omvendt angiver over 70 pct. at være tilfredse, hvis de dyrker sport eller motion mindre end et kvarter fra hjem eller arbejdsplads.

Figur 74. Jo længere transporttid til sport eller motion, desto mindre tilfredshed med lokalområdets faciliteter

Folks tilfredshed varierer også med typen af aktiviteter, de benytter. De mest fleksible idrætsdeltagere, som benytter sig af udendørs områder som natur, gader, veje, parker m.m., er samtidig mindre tilfredse end personer, som er tilknyttet traditionelle haller, baner og fitnesscentre.

Figur 75. Personer, der benytter traditionelle haller, baner, anlæg og fitnesscentre, er mest tilfredse

Denne variation i tilfredshed er interessant, da det ikke nødvendigvis er et udtryk for utilfredshed med de lokale gader, veje, stier, parker og naturområder. I stedet kan det betyde, at personer, som benytter sig af offentlige lokalområder, føler sig nødsaget hertil, fordi de ikke har mulighed for at benytte etablerede faciliteter, som er lettilgængelige, og som kan indpasses i den travle og fleksible hverdag, især teenagere og voksne med karriere og små børn skal have til at fungere. Da folkeoplysningsloven prioriterer børn og unge, kan det også være vanskeligt at finde attraktive tidspunkter eller i det hele taget få træningstider i de etablerede idrætsfaciliteter.

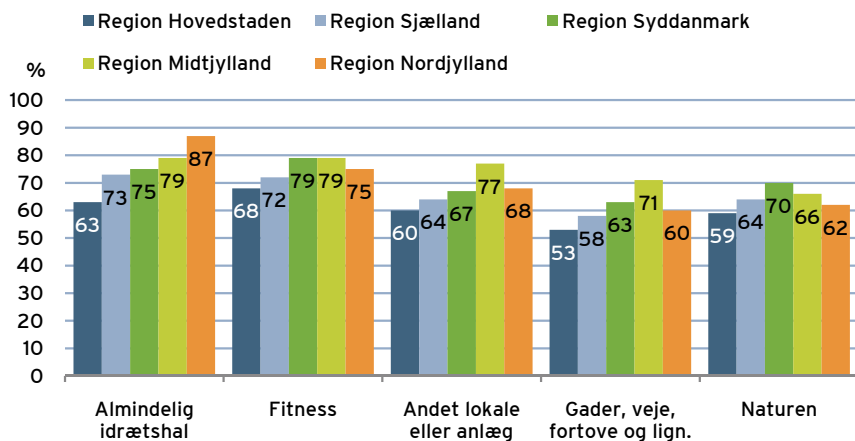
I den forbindelse eksisterer også en interessant sammenhæng mellem tilfredshed og tilbøjeligheden til overhovedet at dyrke idræt. De ikke-idrætsaktive borgere udtrykker faktisk mere utilfredshed end de idrætsaktive. Forskellen er dog ganske lille med 12 pct. af de ikke-idrætsaktive, der forholder sig negativt til faciliteterne, i forhold til 8 pct. af de idrætsaktive. I teorien bliver holdninger ofte betragtet som incitament til bestemte handlinger, det vil sige, at holdningerne ligger forud for handlingerne i en kausal sammenhæng. En sådan opfattelse vil betyde, at utilfredshed med faciliteter kan være årsag til, at nogle borgere ikke dyrker

sport eller motion. Men i denne sammenhæng er det måske mere nærliggende at se lidt anderledes på det. En forholdsvis stor andel på 28 pct. af de ikke-idrætsaktive angiver 'ved ikke' til spørgsmålet om tilfredshed med faciliteter i forhold til 9 pct. af de idrætsaktive. Det manglende kendskab til faciliteter blandt personer, der ikke benytter dem, kan derfor give anledning til at opfatte de idrætsaktive som mere tilfredse, alene fordi de har kendskab til faciliteterne og samtidig dyrker en idræt, de er glade for.

Tilfredsheden varierer desuden regionerne imellem, og generelt er borgere i hovedstadsregionen mere utilfredse end borgere fra andre dele af landet. Særligt iøjnefaldende er den markante forskel i tilfredshed med almindelige idrætshaller. Jo længere man bevæger sig væk fra hovedstadsområdet, desto mere tilfredshed udtrykker borgerne med de eksisterende idrætshaller. Som figuren herunder viser, er næsten 25 procentpoint flere tilfredse i Nordjylland end i Region Hovedstaden.

Analysen indikerer dermed, at tilfredsheden er større i områder, hvor facilitetsadgangen er bedst på grund af færre brugere pr. facilitet. Da tilfredsheden samtidig er større blandt brugere af etablerede idrætsfaciliteter vidner det om, at både muligheden for at benytte en idrætsfacilitet samt tilgængeligheden til faciliteten spiller en rolle for befolkningen.

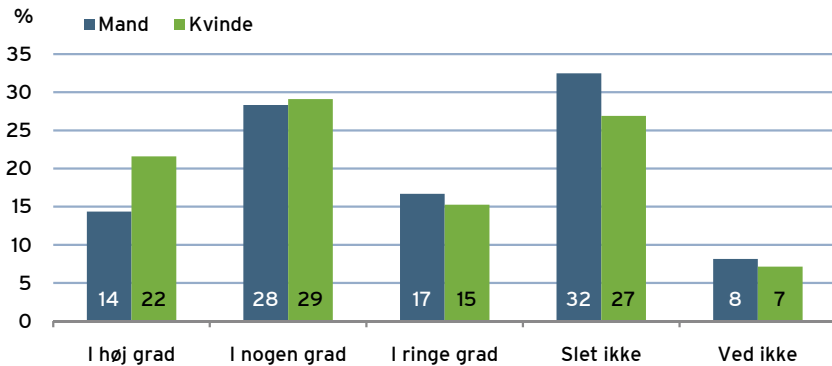
Figur 76. I Region Hovedstaden er befolkningen generelt mere utilfreds med faciliteterne end i øvrige dele af landet

Hvad betyder faciliteter for idrætsdeltagelsen?

Når voksne bliver spurgt, i hvilken grad deres valg af idrætsaktivitet er afhængig af de faciliteter, som findes i lokalområdet, angiver næsten halvdelen, at faciliteterne i nogen eller høj grad har afgørende betydning. Den følgende figur viser, at faciliteterne er mere afgørende for kvinders valg, og mere end hver femte kvinde har i høj grad valgt en form for sport eller motion, som er tilgængelig i nærområdet. Teenagere og yngre voksne vælger desuden i større omfang end ældre personer aktivitet på baggrund af facilitetsudbuddet i nærheden.

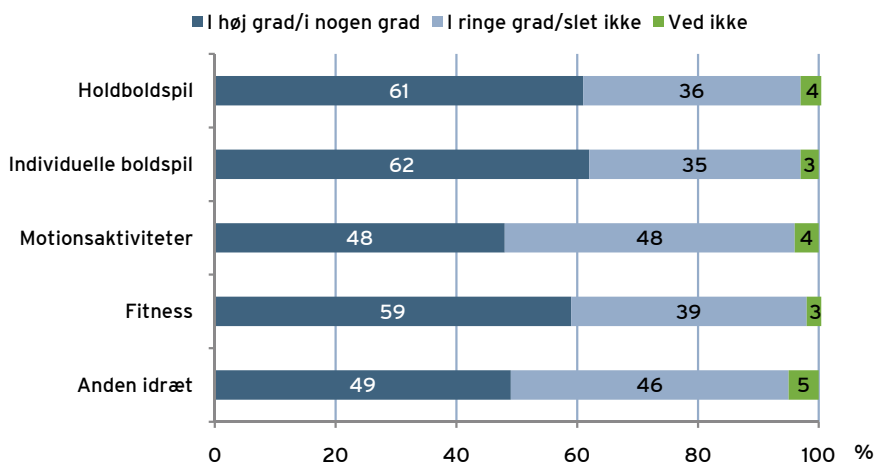
Figur 77. Kvinder er særligt tilbøjelige til at vælge sport eller motion afhængig af faciliteter i nærområdet

Indbyggere i både store og små byer fordeler sig dog stort set lige i forhold til dette spørgsmål. I de mindre byer og landområder, hvor antallet af faciliteter pr. kvadratmeter er mindre end i de store byer, vælger også omkring halvdelen aktiviteter på baggrund af nærliggende faciliteter. Noget kunne derfor tyde på, at mange vælger sport eller motionsform på baggrund af de muligheder, nærmiljøet stiller til rådighed. Dette uafhængig af antallet af facilitets- og aktivitetsmuligheder.

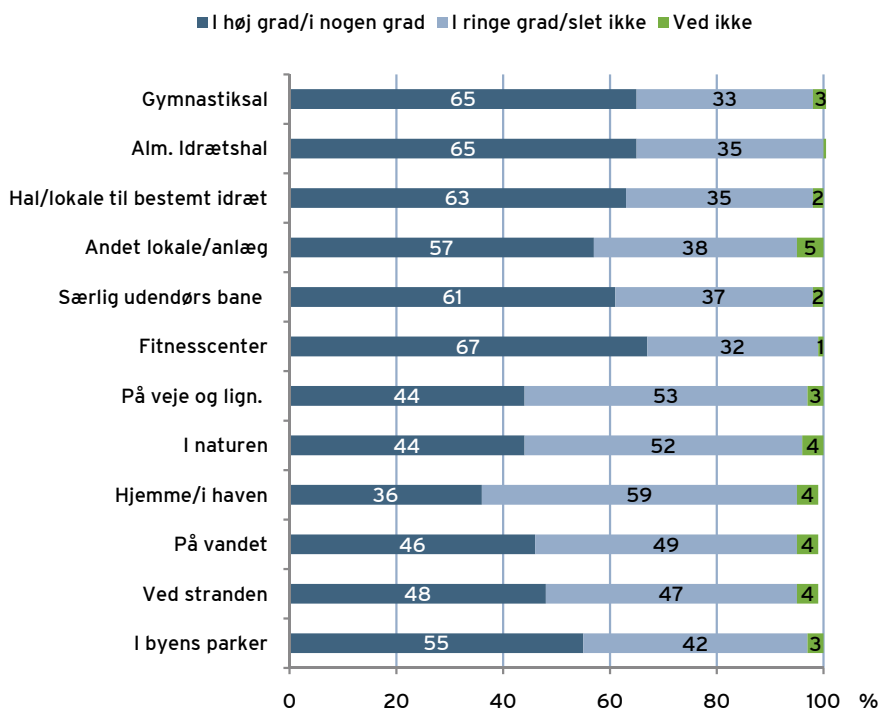
Det er dog ikke alle former for aktiviteter, som er lige påvirkelige over for lokalområdets facilitetsudbud. Holdboldspil, individuelle boldspil samt fitnessaktiviteter er i høj grad valgt ud fra de faciliteter, nærområdet stiller til rådighed. Det er illustreret i figuren herunder. Omvendt har motionsudøvere som løbere, stavgængere eller motionscyklister i mindre omfang valgt sådanne aktiviteter ud fra områdets muligheder.

Figur 78. Folk, der dyrker holdboldspil, individuelle boldspil og fitness, angiver i højere grad at have valgt aktivitet efter lokalområdets facilitetsudbud

Det betyder samtidig, at folk, som dyrker aktiviteter i bestemte idrætsfaciliteter som gymnastiksale, almindelige idrætshaller, særlige indendørs- og udendørs baner/anlæg samt fitnesscentre, i højere grad har valgt aktiviteter på baggrund af adgangen til disse faciliteter i nærområdet. Omvendt har lokalområdets faciliteter i ringe grad eller slet ikke betydning for valg af aktiviteter, der foregår på veje, fortove, i naturen eller hjemmet. Personer, der bruger andre områder som stranden, havet eller byens parker, svarer ikke anderledes end gennemsnittet.

Figur 79. Folk, der bruger særlige idrætsfaciliteter, vælger i høj grad aktivitet efter facilitetsmulighederne i nærområdet

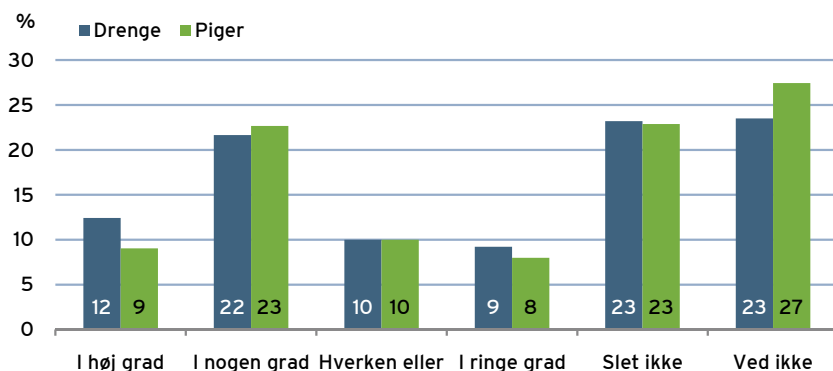

Analysen påpeger dermed, at lokalområdets facilitetsudbud er med til at præge befolkningen i retning af bestemte aktivitetsvalg. Godt halvdelen af befolkningen vælger idrætsaktiviteter alt efter, hvilke muligheder der findes lige i nærheden. Når befolkningen dyrker idræt uden brug af særlige faciliteter, har de dog i mindre grad truffet dette valg på baggrund af lokalområdets adgang til natur, gader, veje mv.

Børn er blevet bedt om at angive, i hvilket omfang de kunne tænke sig at dyrke andre aktiviteter, såfremt andre faciliteter var til rådighed i nærområdet. Figuren herunder viser, at både drenge og piger fordeler sig med lige mange 'for' og 'imod', mens en stor andel har vanskeligt ved at tage stilling til spørgsmålet. Det skyldes sandsynligvis, at spørgsmålet er meget hypotetisk formuleret. Der er ikke tale om nogle konkrete faciliteter, og det kan være vanskeligt for børnene at forestille sig, hvordan de ville

agere uden at kende den situation, de skal tage stilling til. Alligevel er det interessant, at op mod hvert tredje barn mellem 7 og 15 år udtrykker interesse for at prøve andre former for sport eller motion, hvis muligheden dukkede op i lokalområdet. Det tyder på en grad af åbenhed over for nye idrætsfaciliteter og aktiviteter blandt mange børn, mens en stor andel på den anden side ser ud til at være så knyttet til en aktivitet allerede, at de ikke kan forestille sig at skulle gå til andet.

Figur 80. Hvert tredje barn ville dyrke en anden slags sport/motion, hvis der fandtes andre faciliteter i nærheden af, hvor de bor

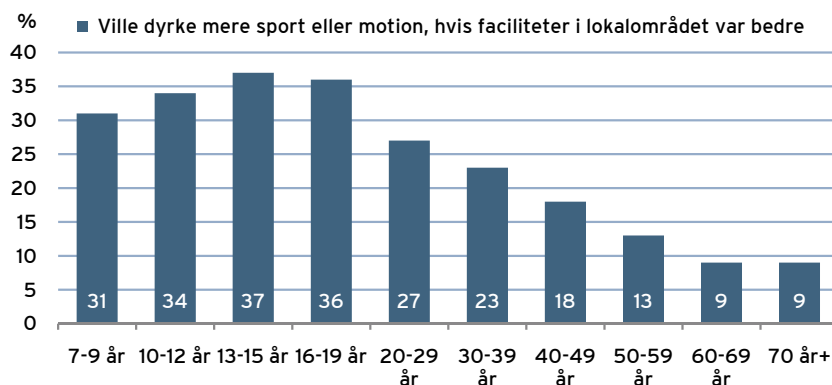

Teenagere er generelt mere ivrige efter bedre faciliteter i lokalområdet end andre grupper i befolkningen. Figur 81 viser, at op mod en tredjedel af alle 13-19-årige forholder sig positivt til at ville dyrke mere sport eller motion, forudsat at lokalområdet var udstyret med bedre faciliteter. Til-sagn om at ville dyrke andre aktiviteter viser sig desuden også blandt de 16 pct. af alle børn, som ikke dyrker sport eller motion. Andelen, blandt de ikke-idrætsaktive, som er positivt indstillet, svarer til 6 pct. af alle børn mellem 7 og 15 år. Det ville betyde en samlet idrætsdeltagelse på 90 pct., såfremt disse børn påbegyndte at dyrke sport eller motion.

Voksne, og særligt de ældre generationer, ønsker i mindre omfang at dyrke mere sport eller motion på baggrund af nye faciliteter. Men også blandt voksne kunne 6 pct. af de ikke-idrætsaktive forestille sig at dyrke mere sport eller motion, hvis faciliteterne i lokalområdet var bedre. Samtidig viser det sig, at både børn og voksne med lang transporttid i højere

grad ville dyrke mere sport eller motion, hvis faciliteterne i lokalområdet var bedre.

Figur 81. Teenagere vil gerne dyrke mere sport eller motion, hvis faciliteterne var bedre

Kan idrætsfaciliteter skabe flere idrætsaktive udøvere?

I den idrætspolitiske debat omkring prioritering og fordeling af midler til forskellige indsatsområder er det interessant at undersøge, om idrætsfaciliteter i sig selv kan være med til at skabe flere idrætsaktive udøvere. Spørgsmålet kan ikke besvares empirisk, da undersøgelsen ikke er designet til at belyse den direkte betydning af idrætsfaciliteters betydning for tilbøjeligheden til at gå til sport eller motion. Men på baggrund af den foregående analyse er det alligevel muligt at foretage en vurdering, som giver indsigt i faciliteternes rolle.

Den foregående analyse af faciliteter indikerer, at lokalområdets facilitetsudbud kan være med til at præge danskernes idrætsdeltagelse. Men måske mere i forhold til selve valget af idrætsaktivitet frem for at have afgørende betydning for, om befolkningen dyrker sport eller motion. Idrætsdeltagelsen varierer på tværs af landets fem regioner, og voksne er generelt mere idrætsaktive i de større byer, hvor der er flest idrætsfaciliteter pr. kvadratmeter. Men idrætsfaciliteterne spiller ikke en rolle alene. De indgår i et samspil med andre socioøkonomiske variable som uddannelse, indkomst, køn, alder mv., som er med til at præge såvel idrætsdeltagelsen som idrætsdeltagelsens karakter. Kommuneundersøgelsen af børn

i 5. og 9. klasse påpeger dog, at særligt ringe facilitetsforhold kan have en betydning for den meget lave idrætsdeltagelse blandt unge i Københavns Kommune (Ibsen & Nielsen 2008). Netop teenagere kunne også forestille sig at dyrke mere sport eller motion, hvis andre faciliteter var til stede i lokalområdet. Så bedre faciliteter kunne tilsyneladende inspirere de unge til mere aktivitet, hvilket er interessant at undersøge nærmere, da netop denne aldersgruppe er vanskelig at fastholde i de traditionelle arenaer for idrætsdeltagelse. Samtidig kunne en tredjedel af alle børn og unge mellem 7 og 15 år forestille sig at dyrke andre aktiviteter, hvis andre faciliteter var til stede.

Det er dog interessant, at adgangen til særlige idrætsfaciliteter betyder noget for befolkningens valg af idrætsgren. Både i mindre og større byer vælger halvdelen af alle voksne således en aktivitet på baggrund af de faciliteter, som lokalmiljøet stiller til rådighed. Det er især interessant, fordi denne sammenhæng forekommer i mindre omfang blandt folk, der bruger veje, naturen eller hjemmet. Det er altså sjældnere på grund af god adgang til natur, at man vælger at være idrætsaktiv i naturen i forhold til, hvordan adgang til et fitnesscenter kan betyde, at man vælger at dyrke fitness.

Når nogle grupper i befolkningen dyrker mere idræt end andre, hænger det altså primært sammen med individuelle faktorer som uddannelseslængde og andre livsvilkår, de lever under. Men idrætsdeltagelsens karakter er i høj grad præget af lokalområdets faciliteter. Når bestemte muligheder for at dyrke idræt er til stede, inspirerer det i højere grad til at vælge netop den aktivitet, og måske inspirerer det også folk, som ikke i forvejen dyrker sport eller motion. Generelt kunne 6 pct. af alle ikke-idrætsaktive børn og voksne forestille sig at dyrke idræt, hvis der var bedre faciliteter.

AFRUNDING

- Facilitetsdækningen har ikke fulgt med udviklingen i deltagerprofilen. De traditionelle idrætshaller, lokaler, baner og anlæg rummer stadig fortrinsvist børn og unge, der dyrker traditionelle idrætsgrene, mens voksne og især kvinderne dyrker idræt på gader, veje, fortove, grønne områder og i naturen.
- Kun de private fitnesscentre ser ud til at modsvare nogle af de facilitetsmæssige behov, de nye målgrupper efterspørger i dag.

I forlængelse af facilitetsanalysen rejser dette kapitel en række relevante spørgsmål.

Ændrede idrætsvaner kræver ændrede idrætsfaciliteter. Store dele af den danske befolkning samler sig om udendørs, selvorganiserede motions- og fitnessprægede aktiviteter, og det er derfor naturligt, at facilitetsudbuddet følger efter og skaber gode forudsætninger og rammer omkring denne type idræt. Men tilbage står spørgsmålet, om voksnes vigende brug af traditionelle faciliteter bunder i ønsker om andre aktivitetsformer i naturen og lokalmiljøets omgivelser, eller om det skyldes en nødvendighed som følge af manglende tilgængelighed og fleksibilitet i de eksisterende haller. Måske har det også at gøre med manglende organisering eller dårlig udnyttelse af de nuværende faciliteter som for eksempel ubenyttede eller forfaldne atletikanlæg, tennisanlæg, boldbaner etc.

Et direkte ønske om bedre adgang til egentlige idrætsfaciliteter kan ikke udledes af denne undersøgelse. Men som analysen viser, bruger befolkningen i landområderne og i Jylland oftere den almindelige idrætshal, hvilket kan hænge sammen med, at hallerne er mere tilgængelige i de mindre byer og landområder. Samtidig er disse folk mere tilfredse med faciliteterne end folk, der bruger gader, veje og parker. Derfor kan noget tyde på et behov for at tilpasse faciliteter til de selvorganiserede og fleksible idrætsaktive.

Ét af de væsentligste fokuspunkter i facilitetsdebatten bliver dog nok at rette opmærksomhed på lokale forskelle. Behovene for særlige idrætsfaciliteter kan variere meget fra et lokalområde til et andet, og desuden kan man forestille sig, at befolkningen først bliver opmærksom på særlige behov, i det øjeblik den bliver præsenteret for nye muligheder. I denne forstand kan idrætsfaciliteter inspirere til nye aktiviteter, som det også

kommer til udtryk blandt en tredjedel af de idrætsaktive børn, som kunne forestille sig at skifte til andre aktiviteter, hvis faciliteterne var til rådighed.

Den lokale undersøgelse af Frederikssund Kommune antyder dog, at det i praksis ofte er idrættens behov, som ligger til grund for nye faciliteter. Dermed eksisterer en paradoksalt træghed i udviklingen af faciliteter: På den ene side skaber faciliteternes tilstedeværelse interesse og kendskab og dermed et godt udgangspunkt for selve idrætsaktiviteten, mens det omvendt er idrætsaktivitetens behov, som er med til at etablere nye faciliteter. Men hvordan indgår sådanne vekselvirkninger i de idrætspolitiske strategier og facilitetssatsninger? Skaber det interesseudsættninger mellem at bevare, opgradere og bygge flere af de eksisterende facilitetstyper på den ene side og varetage nye interesser og behov på den anden? Som følge af folkeoplysningsloven kommer børn og unge i første række, når det gælder de offentligt tilgængelige idrætsfaciliteter. Langt de fleste børn bruger således særlige haller, baner eller anlæg. Men når voksne og seniorer efterhånden fylder lige så meget som børn i det samlede idrætsbillede, bør mulighederne for at dyrke aktiviteter i forskellige faciliteter så også tilpasses de nye målgrupper?

Herudover står spørgsmålet, hvorvidt byplanlæggere og kommuner skal fokusere mere på infrastruktur, stisystemer, grønne områder, tilgængelig natur mv., som ligeledes kan give gode muligheder for at være idrætsaktiv. Sådanne 'rum' kan ikke kategoriseres som egentlige idrætsfaciliteter, men udgør alligevel en særlig arena for bestemte typer af idrætsaktiviteter – både blandt børn og voksne. Den vigende tilfredshed blandt brugere af disse områder bør undersøges nærmere i et forsøg på at klarlægge, hvori den større utilfredshed bunder. Muligheder for selvorganisering leg i haven og på gader og stier bidrager desuden mere til børns idrætsdeltagelse i Jylland end i hovedstadsområdet, netop på grund af bedre tilgængelighed.

Når byens rum kommer mere i centrum, og der kommer større fokus på at tilrettelægge offentligt tilgængelige pladser til idrætsdeltagelse, følger også en udfordring i forhold til at inspirere og opfordre befolkningen til at bruge disse 'faciliteter'. Der eksisterer nemlig en vekselvirkning mellem det selvorganiserede eller uorganiserede element på den ene side og behovet for organisering på den anden side. De offentligt tilgængelige faciliteter organiserer så at sige ikke altid sig selv. Hvis ikke befolkningen

bliver inspireret, taget i hånden eller bliver fortalt, hvordan de enkelte områder kan bruges, er der risiko for, at faciliteterne ender med at ligge øde hen. Således ser man flere steder forskellige træningspavillioner, street basketbaner mv., der sjældent bliver brugt. Enten fordi de er placeret i et område, hvor ingen ønsker at bruge faciliteterne, eller fordi nye vaner i forhold til at dyrke nye aktiviteter eller benytte nye faciliteter sjældent kommer af sig selv.

Et andet område af facilitetsdebatten omhandler de sociale forskelle i brugen af faciliteter. Personer uden uddannelse, ufaglærte og lavindkomstgrupperne dyrker ikke i samme omfang sport og motion på egen hånd i lokalområdet, og de er ikke i samme grad tilknyttet fitnesscentre, som personer med lange videregående uddannelser. I stedet bruger de – i lige så høj grad som andre – de traditionelle idrætshaller, gymnastiksalene, arbejdspladsernes faciliteter samt særlige udendørs baner eller anlæg.

Socioøkonomiske forskelle kan altså have indflydelse på valget af aktivitetstyper og deraf facilitetsbruget. Derved kan man forestille sig, at en højere prioritering af fleksible og selvorganiserede aktiviteter vil have mindst betydning for personer uden videregående uddannelser. En gruppe, som i forvejen dyrker mindre idræt. Denne gruppe finder ikke så hurtigt alternative løsninger i form af selvorganiserede aktiviteter på egen hånd i naturen, i hjemmet eller i fitnesscentrene som personer med videregående uddannelser. Faglærte og ufaglærte arbejdere vil i stedet have fællesskabet og konkurrenceelementet i spil, og hvis ikke banefaciliteter og haltider er tilgængelige, er der risiko for, at man slet ikke ønsker at deltage i sport eller motion.

Derfor er der grund til at tænke nyt i udnyttelsen af de eksisterende idrætsfaciliteter. Der skal både være plads til nye krav om fleksibilitet, fitness og motionsaktiviteter, integration af udendørs natur eller grønne områder og samtidig være plads til den del af befolkningen, som stadig ønsker mere traditionelle aktiviteter.

Kapitel 5

IDRÆTSVANER OG ARBEJDSLIV

Dette kapitel sætter fokus på, hvordan idrætsdeltagelsen hænger sammen med danskernes arbejdsforhold. Hvilke forskelle er der mellem forskellige erhverv og idrætsdeltagelse? Er der sammenhæng mellem fysisk og mental belastning i arbejdet i forhold til at dyrke sport eller motion? Og hvordan spiller arbejdstider ind?

Danskernes arbejdsvaner har ændret sig meget gennem de seneste 50 år. For det første er en stor del af arbejdet blevet effektiviseret som følge af den teknologiske udvikling, og den fysiske belastning i arbejdet er derfor reduceret inden for langt de fleste erhverv. I stedet består befolkningens arbejde i stigende grad af stillesiddende kontorarbejde eller styring af maskinelt udført arbejde. En sådan udvikling har betydet, at danskerne generelt bevæger sig mindre i hverdagen. Dette gælder ikke kun i forhold til arbejdet, men også i forhold til transport og andre hverdagsgøremål, som i større omfang bliver automatiseret.

For det andet er der en stigende tendens til, at arbejdsvanerne ændrer sig i forhold til tid og rum. Selvom langt de fleste stadig har et traditionelt otte-til-fire-job, er 'flekstid' og 'hjemmearbejdsplads' blevet velkendte begreber inden for erhvervslivet i dag (Sennett 1999). Desuden foregår en stigende andel af danskernes arbejde med stor fysisk distance til hjemmet. Alene fra 2006 til 2007 steg den gennemsnitlige pendlingsafstand fra 17,6 til 18,1 km mellem hjem og arbejde (Danmarks Statistik). Desuden pendler mænd i gennemsnit længere end kvinder. Det kræver ekstra transporttid og udelukker i større omfang muligheden for at transportere sig via enten cykling eller gang. Samtidig forekommer der i dag oftere rejser inden for en række erhverv, som bevirker, at man opholder sig væk fra hjemmet over flere dage, hvorved hverdagsrutinerne bliver brudt.

Hvor hverdagen tidligere har forløbet meget cirkulært med faste arbejdstider, faste rutiner og primær fysisk placering i lokalmiljøet, er hverdagen i dag blevet beskrevet som en centrifuge, der består af mange frag-

menterede delelementer, som det enkelte menneske skal sætte sammen til en helhed trods spændinger mellem arbejdsliv, familieliv og fritidsliv (Jacobsen 2005). Desuden er kvinderne kommet på arbejdsmarkedet på lige fod med mændene, og arbejdsfordelingen i hjemmet ændrer dermed også karakter.

Selvom den ugentlige arbejdstid blev ændret fra 1970'erne til 1990'erne fra 40 til 37 timer om ugen⁷, har befolkningen i de senere år brugt mere og mere tid på arbejde (Mindegaard 2008). Det skyldes til dels længere transporttid og overarbejde, men også at ledigheden har været meget lav i de senere år. Desuden viser undersøgelser, at danskerne bruger mere tid på husholdning, søvn og spisning, hvorved den samlede mængde 'frie tid' til fritidsaktiviteter som sport og motion er indskrænket (Ibid.).

Sådanne ændringer i arbejdslivet er interessante at undersøge i forhold til, hvordan danskerne indpasser sport og motion i deres hverdag. På baggrund af de forskellige analysemuligheder, som datamaterialet til denne undersøgelse stiller til rådighed, vil det blive belyst, på hvilken måde beskæftigelse, herunder arbejdets karakter, omfang, fysiske og mentale belastning, øver indflydelse på danskernes deltagelse i sport eller motion.

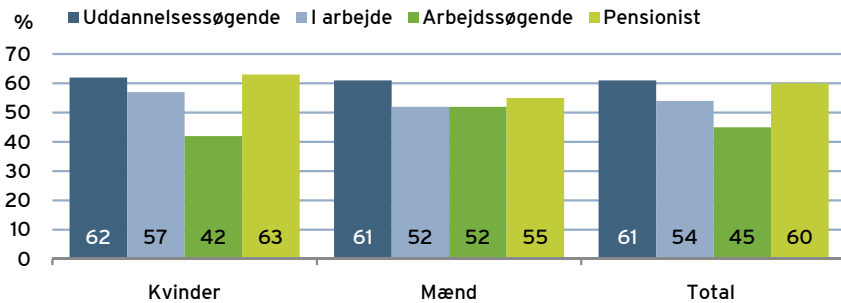
HVORDAN HÆNGER BESKÆFTIGELSE SAMMEN MED IDRÆTSDELTAGELSE?

Den første del af analysen sætter fokus på befolkningens beskæftigelse. Hvor idrætsaktive er studerende i forhold til folk, der har et arbejde? Og hvad betyder det at være arbejdssøgende i forhold til at være på pension?

Figuren herunder viser, at deltagelsen i sport eller motion hænger tydeligt sammen med respondenternes beskæftigelsessituation. Personer under uddannelse samt folkepensionister er de befolkningsgrupper, som i størst omfang dyrker regelmæssig sport eller motion, og op mod 60 pct. er idrætsaktive i disse to grupper. Når folk har et arbejde, finder de lidt sjældnere tid eller interesse for sport og motion, mens arbejdssøgende er de mindst idrætsaktive.

7 http://da.wikipedia.org/wiki/8-timers_arbejdsdag

Figur 82. Studerende og pensionister dyrker mest sport og motion i den voksne befolkning. Figuren viser andelen, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

Kvindens idrætsdeltagelse varierer mere med beskæftigelse

Kvinder har en mere markant tilknytning til at dyrke sport eller motion end mænd på baggrund af den livssituation, de befinder sig i. Særligt pensionerede kvinder samt kvinder i arbejde er mere tilbøjelige til at dyrke idræt end mænd i samme situation. Men ledighed får idrætsdeltagelsen til at dale, som det fremgår af figur 82 ovenfor, mens arbejdssøgende mænd faktisk dyrker lige så meget sport eller motion som mænd, der har et arbejde.

Arbejdssøgende kvinders lavere idrætsdeltagelse skyldes dog primært, at de holder pause fra idrætten. Det hænger sandsynligvis sammen med barselsforløb, som afholder dem fra at være idrætsaktive i en midlertidig periode.

Mænd har i mindre grad intentioner om at involvere sig i sport eller motion i fremtiden, og både blandt gruppen af beskæftigede, og især blandt gruppen af arbejdssøgende, er der faktisk flere mænd end kvinder, som har en permanent hverdag uden sport eller motion, fordi de ikke i samme grad som kvinderne holder pause.

Kvindernes idrætsdeltagelse ser således ud til at være mere påvirket af sociale forhold eller midlertidige omstændigheder i livet, som medfører ophold i en regelmæssig idrætsaktiv hverdag. Mændenes idrætsdeltagelse er omvendt mere ensartet på tværs af grupper, som befinder sig på forskellige stader i livsforløbet.

Arbejdssøgende dyrker mindre sport og motion

De arbejdssøgende dyrker mindre sport og motion end både studerende, beskæftigede samt pensionister. De svarer dog ofte, at de normalt dyrker regelmæssig sport eller motion, men bare ikke for tiden. Arbejdssøgende omfatter både ledige på kontanthjælp, dagpenge og orlov. Personer på orlov adskiller sig fra ledige på dagpenge og kontanthjælp, da hele 36 pct. angiver at holde pause fra idrætten, hvorfor hverdagen ikke permanent forløber uden sport og motion. Dagpengemodtagerne adskiller sig desuden markant fra kontanthjælpsmodtagerne. Langt flere dagpengemodtagere end kontanthjælpsmodtagere dyrker sport eller motion regelmæssigt, som tabel 40 herunder viser. Dette er interessant, da det belyser, at den arbejdssøgende del af befolkningen ikke blot kan betragtes som en homogen gruppe. Kontanthjælpsmodtagere står typisk uden en videregående uddannelse, mens dagpengemodtagere ofte har en faglig eller boglig videregående uddannelse. Selve uddannelsesniveaue og den potentielle placering i samfundet som enten ufaglært, faglært arbejder eller funktionær spiller altså en rolle i forhold til, hvorvidt de arbejdssøgende udfylder hverdagen med sport eller motion.

Tabel 40. Idrætsdeltagelsen varierer meget mellem ledige, afhængig af ledighedstype (pct.)

Ledighedstype:	Dyrker du regelmæssig sport eller motion?		
	Ja	Ja, men ikke for tiden	Nej
Ledig på orlov	42	36	22
Ledig på dagpenge	50	21	29
Ledig på kontanthjælp	37	21	42

Kontanthjælpsmodtagere er dog alligevel mindre idrætsaktive end ufaglærte, som har et arbejde, og tilsvarende dyrker arbejdssøgende på dagpenge mindre sport og motion end beskæftigede funktionærer og selvstændige.

Selve ledighedssituationen og det midlertidige ophold fra en hverdag med fast arbejde har altså en negativ effekt på den regelmæssige motions- eller sportsdeltagelse. De ledige dyrker mindre sport eller motion, selvom deres hverdagssituation umiddelbart synes at give mere plads til

en idrætsaktiv fritid, end hvis de havde fast arbejde 37 timer om ugen. Den lave idrætsdeltagelse blandt arbejdssøgende peger dermed på et interessant paradoks, som sætter tidsbegrebet i perspektiv. En af de største årsager til ikke at dyrke sport eller motion er netop, at folk bruger tid på arbejdet. Omvendt er de arbejdssøgende begrænset af, at de ikke har en arbejdsdag.

Når arbejdssøgende angiver årsager til ikke at dyrke sport eller motion regelmæssigt, skiller de sig ud fra andre ikke-idrætsaktive på tre udsagn. For det første holder de oftere pause for tiden, men har planer om at starte igen. Personer på orlov angiver primært denne årsag. Det hænger sandsynligvis sammen med, at orlov ofte forekommer i forbindelse med barsel, udenlandsrejser eller andre ophold i den almindelige hverdag, som giver svære betingelser for regelmæssig motions- eller sportsdeltagelse.

For det andet har de ledige svært ved at få børnene passet. Ledige kvinder angiver dette meget oftere end mænd. En sådan barriere ligger i umiddelbar forlængelse af at være på barsel, men også dagpengemodtagere og kontanthjælpsmodtagere har sværere ved at få børnene passet end beskæftigede personer. Måske kommer de ikke i arbejde igen efter endt barsel, men går i stedet hjemme, fordi de har små børn, og derfor har de ikke mulighed for at komme af sted til sport eller motion. Mangel på børnepasning peger på en interessant problematik, som kaster lys over de lediges – særligt de ledige kvinders – hverdagssituation og de særlige barrierer, de oplever for at dyrke sport eller motion. Måske har de også færre økonomiske midler til at købe sig til børnepasning. Særlige idrætskoncepter, som gør det muligt at medbringe børnene uden store ekstra-udgifter i dagtimerne, kunne tilsyneladende være til stor gavn for denne gruppe.

For det tredje angiver arbejdssøgende oftere et dårligt helbred, som årsag til ikke at dyrke sport eller motion regelmæssigt. Helbredet hindrer arbejdssøgende mænd meget oftere end kvinder. Når respondenterne skal vurdere deres helbred, viser undersøgelsen således, at 12 pct. af de ledige angiver at have et dårligt eller meget dårligt helbred, mens det blot gælder 3 pct. blandt arbejdende personer. Også denne barriere giver indtryk af, at ledige – mænd især – står over for særlige fysiske vanskeligheder i hverdagen, som kræver målrettede indsatser fra idrætsaktørerne, hvis de skal have mulighed for at dyrke mere sport eller motion.

Beskæftigelsestype betyder noget for deltagelsen i sport og motion

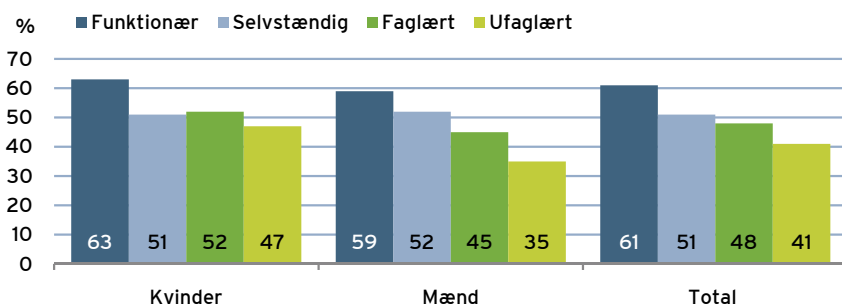
Selvom arbejdssøgende dyrker mindre sport eller motion end beskæftigede, varierer idrætsdeltagelsen meget på tværs af forskellige beskæftigelsestyper i den arbejdende del af befolkningen. Nedenfor er vist, hvilke erhverv respondenterne besidder under kategorierne funktionær, selvstændig, faglært og ufaglært arbejde.

Tabel 41. Oversigt over respondenternes fordeling på beskæftigelsestype (pct.)

Køn:	Funktionær	Selvstændig	Faglært	Ufaglært
Kvinde	57	4	24	15
Mand	50	14	21	15
Total	53	9	23	15

Der er stor forskel på respondenternes idrætsdeltagelse inden for de enkelte typer af beskæftigelse. Det viser sig, at funktionærer dyrker mere sport eller motion regelmæssigt end nogle af de øvrige erhvervsgrupper, som figuren herunder illustrerer. Især de kvindelige funktionærer top- per idrætsdeltagelsen med hele 63 pct. idrætsaktive. I kontrast hertil står de ufaglærte arbejdere, som meget sjældnere dyrker sport eller motion i hverdagen. De ufaglærte arbejdere er tilmed mindre idrætsaktive end arbejdssøgende og fremstår dermed som den mindst idrætsaktive befolk- ningsgruppe i Danmark.

Figur 83. Idrætsdeltagelsen toppe blandt kvindelige funktionærer. I den anden ende af skalaen figurerer ufaglærte mænd. Figuren viser andelen, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

Kvindelige funktionærer topper idrætsdeltagelsen

Over halvdelen af de ufaglærte arbejdere deltager aldrig i sport eller motion. Blandt ufaglærte mænd dyrker blot hver tredje sport eller motion i fritiden. Igen viser dette interessante kønsforskelle i tilgangen til at dyrke sport eller motion. Kvindelige funktionærer skiller sig ud fra de tre øvrige beskæftigelsestyper ved at være meget idrætsaktive. Blandt mænd er det i stedet de ufaglærte, som skiller sig ud ved at være meget få idrætsaktive. Faglærte mænd dyrker desuden mindre sport og motion end ufaglærte kvinder.

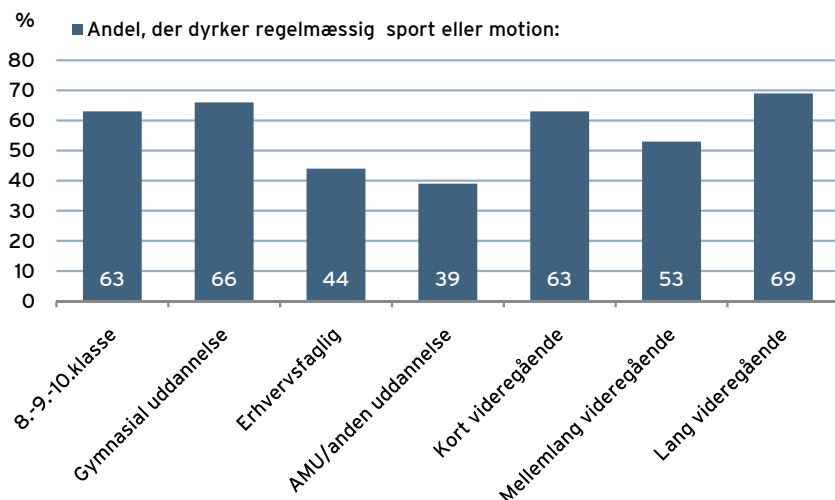
Mønstret blandt mænd og kvinder i forskellige beskæftigelsesgrupper hænger således sammen med de kønsforskelle, der eksisterer mellem højtuddannede og personer med højst en grunduddannelse. Som beskrevet i kapitel 2 betyder en lang videregående uddannelse en meget høj idrætsdeltagelse blandt kvinder, mens mænd i stedet skiller sig ud i den modsatte ende med en meget lav idrætsdeltagelse blandt mænd uden en videregående uddannelse.

Idrætsdeltagelsen varierer også i uddannelsesforløbet

Forud for arbejdslivet ligger et uddannelsesforløb til grund, som er med til at præge befolkningens idrætsdeltagelse. Undersøgelsen viser, at idrætsdeltagelsen allerede varierer blandt studerende på forskellige uddannelser afhængig af uddannelsens karakter. Studerende på de erhvervsfaglige uddannelser samt elever på AMU-uddannelser, specialarbejderuddannelser eller lignende dyrker meget mindre sport eller motion end gymnasieelever og studerende på landets videregående uddannelsesinstitutioner som vist i figur 84. Figuren giver et overblik over idrætsdeltagelsen blandt elever, som stadig er under uddannelse på de pågældende studier. Forskellene ser man både blandt mænd og kvinder.

Figur 84. Idrætsdeltagelsen er størst blandt studerende på de boglige uddannelser

Idrætsdeltagelsen i studieforløbet ser altså ud til at hænge sammen med idrætsdeltagelsen senere i livet. Alene valget af faglært eller boglig uddannelse har betydning for befolkningens tilhørsforhold til sport og motion i hverdagen.

Flere idrætsvaneundersøgelser har vist, at uddannelseslængde generelt har stor indflydelse på idrætsdeltagelsen. Disse sammenhænge viser sig også internationalt (Bottenburg 2005, Breuer 2006). Da ufaglærte arbejdere sjældent har en uddannelse, og erhvervsuddannede ikke har siddet på skolebænken i lige så mange år som personer med videregående uddannelser, betyder det samtidig, at denne del af befolkningen generelt dyrker mindre sport eller motion.

Det er interessant at sætte fokus på nogle andre forklaringstyper end uddannelseslængde alene i et forsøg på at forstå, hvorfor forskelle opstår på tværs af uddannelses- og beskæftigelsestyper. De følgende afsnit fokuserer på, i hvilket omfang andre faktorer i arbejdslivet eventuelt påvirker idrætsdeltagelsen.

Beskæftigelsessektor betyder primært noget for tidsforbrug på sport og motion

Ifølge Danmarks Statistik er der en klar overvægt af kvinder i den offentlige sektor, mens mænd oftere er beskæftiget i det private erhvervsliv (Danmarks Statistik). Respondenterne i denne undersøgelse fordeles sig tilsvarende med flere kvinder i det offentlige, som tabellen herunder viser.

Tabel 42. Oversigt over fordeling på offentlig og privat beskæftigelsessektor (pct.)

	Køn:		Total
	Kvinde	Mand	
Offentlig	55	23	39
Privat	45	77	61
Total	100	100	100

Selvstændige samt faglærte og ufaglærte arbejdere er desuden oftere beskæftiget i det private erhvervsliv, mens funktionærer fordeles sig med næsten lige mange under hver sektor.

Beskæftigelsessektoren øver kun en begrænset indflydelse på deltagelse i sport eller motion, og primært mænd i det private erhvervsliv dyrker lidt mindre sport eller motion end mænd, som arbejder i det offentlige.

Til gengæld betyder beskæftigelsessektoren meget for, hvor ofte mænd dyrker idræt. I det offentlige dyrker de idræt to dage om ugen i gennemsnit. Mænd, der er ansat i det private erhvervsliv, bruger i stedet én dag om ugen i gennemsnit. Tabellen på næste side viser desuden, at næsten dobbelt så mange offentligt ansatte mænd bruger mindst fem dage om ugen på sport eller motion, end det er tilfældet blandt privatansatte.

Tabel 43. Privatsatte mænd dyrker typisk idræt højst én gang om ugen (pct.)

		Hvor ofte dyrker du sport eller motion?		
Køn:	Sektor:	5 gange om ugen eller mere	2-4 gange om ugen	1 gang om ugen eller mindre
Kvinder	Offentlig ansat	13	51	37
	Privat ansat	14	52	34
Mænd	Offentlig ansat	13	52	35
	Privat ansat	7	46	47

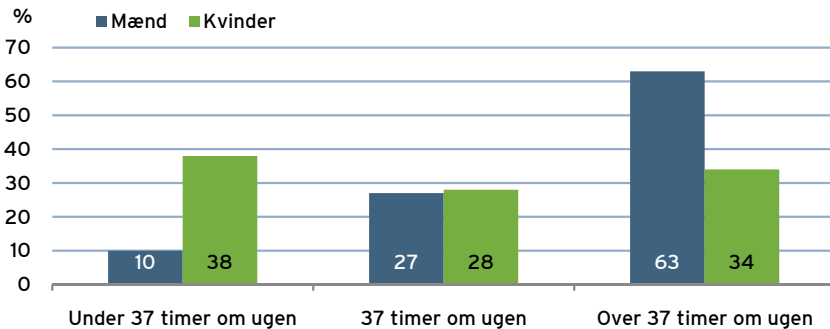
Når mænd i det private erhvervsliv dyrker mindre sport eller motion – og samtidig bruger mindre tid end mænd i det offentlige – skyldes det, at faglærte og ufaglærte mænd, som for eksempel håndværkere, slagteriarbejdere mv. ofte arbejder i den private sektor. Ufaglærte og faglærte kvinder er i stedet oftere ansat i det offentlige som for eksempel serviceassistenter, sosu-assistenter, pædagogmedhjælpere mv. Mænd i faglærte og ufaglærte stillinger deltager som tidligere nævnt meget mindre i sport og motion end beskæftigede i andre erhvervstyper, og dette kan være med til at forklare den lave idrætsdeltagelse blandt privatsatte mænd.

BETYDER LANGE ARBEJDESTIDER MINDRE SPORT OG MOTION I HVERDAGEN?

I Danmark er det mest almindelige antal arbejdstimer 37 timer om ugen. Respondenterne i denne undersøgelse udgør ingen undtagelse, da 37 timer er det oftest forekomne timetal pr. uge, de arbejdende respondenter angiver. Men derudover er det interessant, at næsten hver anden (48 pct.) faktisk angiver at have en ugentlig arbejdstid på 38 timer eller mere. Det betyder samtidig, at en gennemsnitlig arbejdsuge blandt respondenterne er på 38,6 timer. Selvstændige og funktionærer arbejder mest med et ugentligt gennemsnitstimetal på henholdsvis 45,2 og 39,3 timer om ugen. Til sammenligning bruger ufaglærte gennemsnitligt 37,5 timer om ugen, mens faglærte arbejdere har det mindste gennemsnit på 36,7 timer om ugen.

Mænd arbejder generelt mere end kvinder. Figur 85 illustrerer, at langt de fleste mænd i modsætning til kvinderne har en arbejdstid på over 37 timer om ugen. Mænd arbejder desuden mere end kvinder inden for alle fire beskæftigelsestyper, og forskellen er særlig markant blandt selvstændige og funktionærer.

Figur 85. Mænd arbejder typisk mere end 37 timer om ugen, mens kvinder typisk arbejder under 37 timer

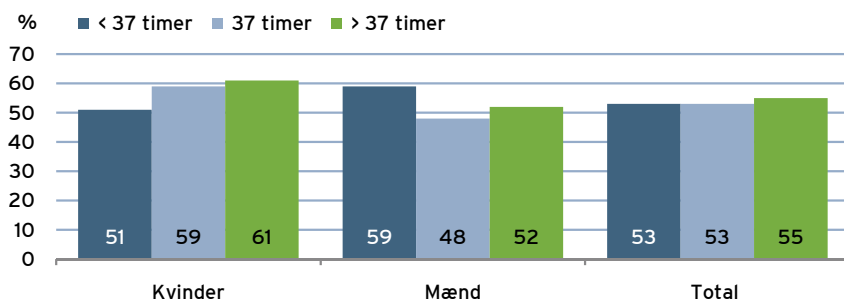

Arbejdstimer påvirker mænds idrætsdeltagelse

Det teoretiske oplæg til dette kapitel gjorde rede for, at danskerne generelt har fået mindre fri tid til sig selv, navnlig fordi nettoarbejdstiden er blevet udvidet de senere år. Ovenfor viser figuren, at mænd i særlig grad angiver at være underlagt et stort tidsmæssigt arbejdspress i hverdagen. En analyse af arbejdsmængdens indflydelse på idrætsdeltagelsen viser da også, at mænds idrætsdeltagelse daler med flere ugentlige arbejdstimer. Kvinderne ser omvendt ud til at være positivt påvirket af flere arbejdstimer. Jo flere arbejdstimer kvinder har på en uge, desto flere dyrker regelmæssig sport eller motion. Figur 86 viser de modsatrettede tendenser blandt kønnene.

Figur 86. Andelen af idrætsaktive kvinder stiger med stigende antal arbejdstimer om ugen. Blandt mænd er tendensen omvendt. Figuren viser andelen, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

Sammenhængen mellem kvinders arbejdstid og tilbøjelighed til at dyrke sport eller motion er ulogisk i den forstand, at det umiddelbart virker mere sandsynligt, at et travlt arbejdsliv med mange ugentlige arbejdstimer vil betyde, at færre kvinder kan få indpasset regelmæssig sport eller motion i sin hverdag, sådan som det forholder sig blandt mænd. Når det ikke hænger sådan sammen, skyldes det til dels, at flere arbejdstimer indikerer flere funktionærer, som generelt er mere idrætsaktive en selvstændige, faglærte og ufaglærte arbejdere. Denne sammenhæng mellem antal arbejdstimer og beskæftigelsestype gør sig også gældende blandt mænd. Men de mandlige funktionærer og selvstændige, som arbejder mere end 37 timer om ugen, arbejder typisk i så mange timer om ugen, at det går ud over idrætsdeltagelsen. Mandlige selvstændige og funktionærer arbejder således i henholdsvis 47,8 og 42 timer om ugen i gennemsnit. Tilsvarende arbejder kvindelige selvstændige og funktionærer henholdsvis 38 og 37 timer om ugen i gennemsnit.

Analysen tyder dermed på, at mænd dyrker mindre sport eller motion, når arbejdet fylder mange timer i hverdagen. Omvendt arbejder kvinderne sjældent mere end 38 timer om ugen, hvorfor arbejdstiden ikke øver indflydelse på deres idrætsdeltagelse. Dette viser en interessant forskel mellem mænd og kvinder. Afsnittet 'Hvordan hænger beskæftigelse sammen med idrætsdeltagelse?' beskriver, at kvindernes idrætsdeltagelse er mere afhængig af sociale eller midlertidige omstændigheder i tilværelsen. Socioøkonomiske faktorer som lang uddannelse og/eller en funktionær-

stilling betyder således, at kvinderne finder tid og interesse for sport eller motion, selvom de arbejder lidt flere timer om ugen i gennemsnit end faglærte og ufaglærte arbejdere. Mænd ser omvendt ud til at have en anden tilgang, hvor sport og motion må vige for mange ugentlige arbejdstimer, hvad enten de er faglærte, ufaglærte eller besidder en funktionærstilling.

HVORDAN ER ARBEJDESTIDERNE PLACERET?

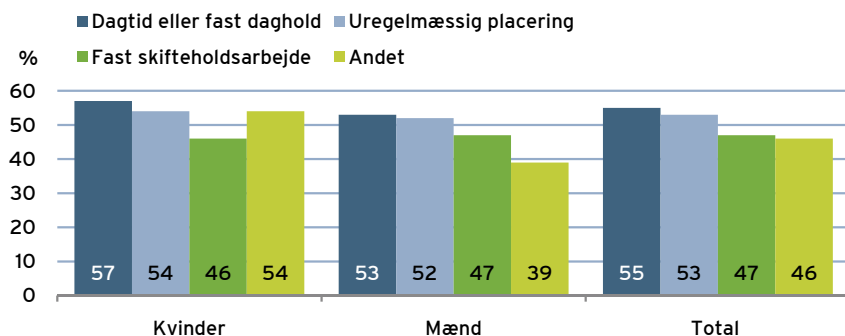
Otte ud af ti respondenter angiver, at deres arbejdstid er placeret som fast dagtid. Langt de fleste har altså en 'normal' arbejdstid placeret i løbet af dagtimerne. Derudover angiver blot 3 pct. at have fast skifteholdsarbejde, mens hver tiende har uregelmæssige arbejdstider i løbet af døgnet eller ugen. Desuden har 8 pct. andre arbejdstider, hvilket ofte indbefatter, at de arbejder meget mere end 37 timer om ugen på forskellige tidspunkter, hvor arbejdstiden ikke kan afgrænses fra den øvrige hverdag. Fordelingen over respondenternes arbejdstider er vist nedenfor.

Tabel 44. Oversigt over respondenternes fordeling på placering af arbejdstider (pct.)

	Kvinde	Mand	Total
Dagtid eller fast daghold	77	79	80
Uregelmæssig placering i løbet af døgnet/ugen	12	8	10
Fast skifteholdsarbejde	2	3	3
Andet	9	10	8

En analyse af sammenhængen mellem arbejdstidernes placering og idrætsdeltagelse viser, at personer med fast dagtid samt personer med uregelmæssig placering i løbet af døgnet dyrker sport eller motion oftere end folk med skifteholdsarbejde eller 'andre' arbejdstider. Figur 87 illustrerer sammenhængen. Sammenhængen skyldes dog primært, at skifteholdsarbejdere ofte er enten ufaglærte eller faglærte, som dyrker mindre sport eller motion end andre beskæftigelsesgrupper. Men sammenhængen er alligevel med til at nuancere forståelsen for, hvorfor disse beskæftigelsesgrupper i mindre omfang dyrker sport eller motion. Når man arbejder på vekslende tidspunkter af døgnet, kan det være svært at få indpasset regelmæssig motions- eller sportsdeltagelse i hverdagen.

Figur 87. Idrætsdeltagelsen afviger kun minimalt mellem personer med fast dagtid og uregelmæssige arbejdstider. Figuren viser andelen, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

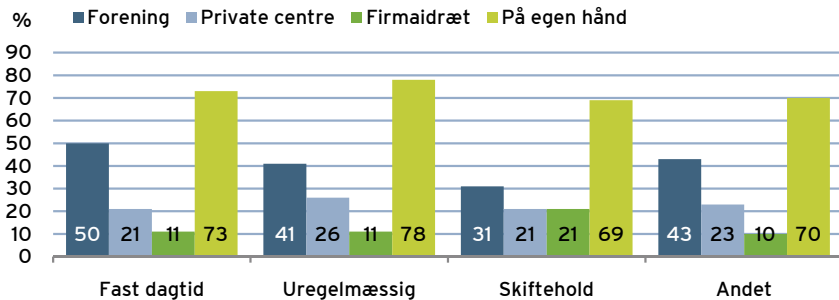
Personer, der har svaret 'andet' i forhold til placering af arbejdstid, er helt nede på 46 pct., der dyrker regelmæssig sport eller motion. Mændene står især for at trække idrætsdeltagelsen i denne retning, og de dyrker meget mindre sport og motion end kvinder, som også har 'andre' arbejdstider. I denne gruppe indgår typisk respondenter, som arbejder mange timer i døgnet, og hvor arbejdstiden ofte bliver integreret i det øvrige hverdagsliv. I mange tilfælde arbejder selvstændige under sådanne forhold, og de er derfor under et stort tidspres i hverdagen.

Det er interessant, at personer med uregelmæssige arbejdstider dyrker sport eller motion i næsten samme omfang som personer med faste dagtimer. Det vidner om, at muligheden for selv at tilrettelægge sin arbejdstid i løbet af ugen kan være en fordel for et aktivt fritidsliv, da det giver mere fleksibilitet og muligheder for at indpasse sport eller motion og arbejde efter hinanden. Faste dagtimer skaber til gengæld rammerne for en fast tilrettelagt hverdag, hvor sport eller motion kan indpasses i et ugentligt skema, mens skifteholdsarbejde ser ud til at give den største udfordring i forhold til en hverdag med regelmæssig sport eller motion.

Arbejdstiderne har dog ikke kun indflydelse på, i hvilket omfang respondenterne dyrker sport eller motion. Selve organiseringsformen adskiller sig også blandt de idrætsaktive afhængig af arbejdstiderne. Forskellen i organiseringsform blandt de forskellige arbejdsgrupper er illustreret i figuren herunder. Selvorganiserede idrætsaktiviteter overgår alle

øvrige organiseringsformer uanset, hvilke arbejdstider befolkningen er underlagt i hverdagen. Men personer med fast dagtid dyrker mere foreningsidræt end personer med andre og mere vekslende arbejdstider. Omvendt dyrker personer med uregelmæssige arbejdstider mere idræt i private centre. Når skifteholdsarbejdere får inkorporeret sport eller motion i hverdagen, foregår det langt oftere i firmaidrætsregi end blandt nogle af de øvrige arbejdsgrupper.

Figur 88. Organisering af idræt hænger sammen med placering af arbejdstider

Arbejdstiderne spiller således en rolle for befolkningens idrætsdeltagelse. Mænd er særligt påvirkede, hvis de arbejder i mange timer i hverdagen. Men arbejdstiderne har ikke kun indflydelse på selve idrætsdeltagelsen. De kan også være afgørende for karakteren via den måde, befolkningen vælger at organisere sine idrætsaktiviteter på. Faste arbejdstider betyder en fast, skemalagt hverdag, og dermed ser flere ud til at kunne indpasse foreningsidræt i hverdagen, som typisk er kendetegnet ved træning på faste tidspunkter i løbet af ugen. Omvendt organiserer befolkningen sig mere i private centre – typisk fitnesscentre – når arbejdstiderne er uregelmæssige. Fitnesscentrene giver netop mulighed for den fornødne fleksibilitet i et omskifteligt arbejdsliv. Skifteholdsarbejdere dyrker generelt mindre sport og motion end andre grupper. Derfor er det interessant, at dobbelt så mange af de idrætsaktive organiserer sig under firmaidrætten i denne gruppe i forhold til de øvrige grupper. Måske gør de vekslende skifteholds-arbejdstider det mere relevant at søge firmaidrætten, som kan integrere erhvervsliv og idrætsliv på en måde, som foreningsidrætten har

sværere ved på grund af en mindre fleksibel struktur. Firmaidrætten har desuden et mere varieret udbud af aktiviteter end private centre og giver muligheder for at dyrke forskellige boldspilsidrætter som fodbold og badminton, men under forhold, som formentlig ligger bedre i tråd med arbejdets betingelser.

NÅR ARBEJDESTIDEN FLYDER SAMMEN MED FRITIDEN

Foruden de ugentlige arbejdstimers indflydelse på idrætsdeltagelsen er det interessant at undersøge, hvordan forskellige arbejdsforhold som fysisk og mental belastning i arbejdet kan spille en rolle for regelmæssig deltagelse i sport eller motion. Således varierer typen og indholdet af arbejdet i de forskellige beskæftigelsesgrupper. I det følgende vil det blive undersøgt, hvordan den 'mentale belastning' i arbejdet øver indflydelse på idrætsdeltagelsen.

Mental belastning skal i denne sammenhæng forstås som forholdet mellem arbejde og fritid i forhold til at tænke på arbejdsopgaver efter fyraften eller i weekenderne. Der er ikke tale om dybere indsigt i det psykologiske arbejdspress eller graden af mental belastning i forhold til selve typen af arbejde, hvorfor udtrykket skal opfattes som en overordnet betegnelse for det mentale pres, der kan være, når arbejdstid og arbejdsopgaver flyder sammen med fritiden.

Dette afsnit kigger på, om befolkningen har mindre overskud til fritidsaktiviteter som sport og motion, når arbejdet fylder mentalt meget. Bliver idrætsdeltagelse tilsidesat til fordel for karriere, når mange skal have enderne til at mødes i den moderne hverdag?

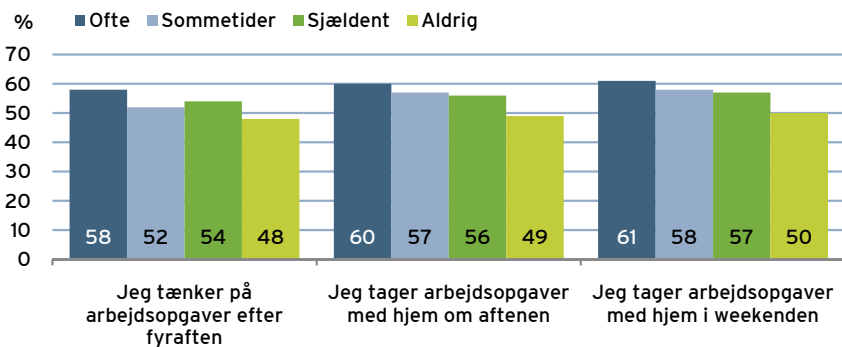
Over halvdelen af alle respondenter tænker sommetider eller ofte på arbejdsopgaver uden for den reelle arbejdstid. Tabellen på næste side, at mænd og kvinder næsten lige ofte tænker på arbejdsopgaver efter fyraften, mens mænd oftere tager arbejdsopgaverne med hjem. Generelt tyder resultaterne dog på, at arbejdsopgaver, der flyder ud over den reelle arbejdstid, er en meget normal måde at strukturere arbejdet på i dag.

Tabel 45. Mange tænker på arbejdsopgaver efter fyraften (pct.)

	Jeg tager ofte/somme tider arbejde med hjem:		
	Mænd	Kvinder	Total
Jeg tænker på arbejdsopgaver efter fyraften	71	75	73
Jeg tager arbejdsopgaver med hjem om aftenen	41	36	38
Jeg tager arbejdsopgaver med hjem i weekenden	34	29	32

En analyse af sammenhængen mellem at tage arbejdsopgaver med hjem efter arbejde og deltagelse i sport eller motion viser, at befolkningen faktisk dyrker mere sport eller motion, jo oftere de tænker på arbejde efter fyraften. Begge køn er karakteriseret herved. Sammenhængen er vist i figuren herunder.

Figur 89. Jo oftere, befolkningen tænker på arbejdsopgaver i hverdagen, desto større er tendensen til at dyrke sport eller motion. Figuren viser andelen, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

Sammenhængen er dog igen et udtryk for, at funktionærer og især selvstændige oftere end faglærte og ufaglærte arbejdere tager arbejdsopgaver med hjem, samtidig med at der er flere i disse grupper, som dyrker sport eller motion.

Dog eksisterer indbyrdes forskelle inden for gruppen af faglærte arbejdere. Jo mere de faglærte tager arbejdsopgaver med hjem om aftenen eller i weekenden, desto større er andelen, som dyrker sport eller motion. Idrætsdeltagelsen varierer dog ikke i de øvrige faggrupper af funktionærer, selvstændige og ufaglærte på baggrund af tendensen til at tage arbejdsopgaver med hjem.

Utydelige grænser mellem arbejde og fritid og et fokus på arbejde i store dele af hverdagslivet hæmmer dermed ikke den generelle idrætsdeltagelse. Måske kan det i stedet være et direkte motiv, som er med til at forstærke interessen for at dyrke sport eller motion? Jo mere dagligdagen består af fleksible og sammenflydende sfærer, der griber ind i hinanden, desto mere kan man forestille sig et behov for at koble hjernen fra ved at dyrke sport eller motion. Selv inden for en samlet beskæftigelsesgruppe af faglærte arbejdere er idrætsdeltagelsen afhængig af arbejdets udformning. Jo større frihed i tid og rum til at udføre arbejdet, desto flere dyrker sport eller motion.

Muligheden for et fleksibelt arbejdsliv, hvor forskellige arbejdsopgaver kan løses om aftenen og i weekenden, åbner muligheder for at indpasse sport og motion på andre tidspunkter i hverdagen, som ikke kan lade sig gøre, hvis arbejdet er bundet af faste arbejdstider eller skifteholdsarbejde. Noget tyder dermed på, at et moderne, fleksibelt arbejdsliv på ingen måde forhindrer befolkningen i at dyrke sport eller motion.

FYSISK BELASTNING I ARBEJDET

Den sidste analyse i dette kapitel om arbejdslivets indflydelse på idrætsdeltagelsen sætter fokus på arbejdets fysiske karakter. Når befolkningen har et arbejde med fysisk belastning i hverdagen, betyder det så, at de dyrker mindre sport eller motion i fritiden? Selvom motion – og især sport – er mere og andet end ‘fysisk aktivitet’, er det interessant at undersøge, hvordan befolkningen selv forholder sig til de forskellige begreber. Mange danskere blander ofte begreberne sammen, og fysisk aktivitet bliver ofte sidestillet med begreber som sport og motion. Således nævner nogle respondenter, at de får meget motion gennem arbejde, husarbejde og havearbejde, når de skal angive, hvilke former for sport eller motion, de dyrkede i sidste uge. “Har ikke behov for at dyrke motion. Er postbud til daglig”. “Rydder op i en skov efter fældede træer”. Dette ‘behov’ er interessant, da

det antyder en holdning, som reducerer sport og motion til ren fysisk aktivitet i sundhedsmæssig forstand.

Tabellen herunder viser, at de ufaglærte og faglærte arbejdere oftere har et job, som er fysisk krævende, mens funktionærer, og til dels også selvstændige, primært har et stillesiddende arbejde.

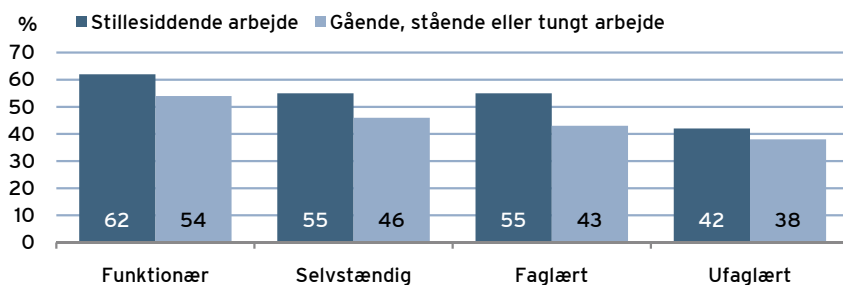
Tabel 46. Funktionærer og selvstændige har primært stillesiddende arbejde, mens faglært og ufaglært arbejde oftere indeholder fysisk belastning (pct.)

	Fysisk belastning i arbejdet			
Beskæftigelses-type:	Mest stillesiddende	Mest stående/gående	Stående/gående med løft	Hårdt fysisk krævende arbejde
Funktionær	68	22	9	1
Selvstændig	44	23	25	8
Faglært	17	27	47	9
Ufaglært	13	20	54	13

Mænd udfører langt oftere end kvinder hårdt fysisk arbejde, men kvinder er dog lige så ofte beskæftiget i erhverv, hvor de går eller står meget. Godt halvdelen af både mænd og kvinder har et stillesiddende arbejde på tværs af beskæftigelsesgrupper.

Deltagelse i sport eller motion står i direkte relation til mængden af fysisk aktivitet, befolkningen udfører i løbet af arbejdstiden. Efter en lang dag med gående, stående, hurtigt eller tungt arbejde er der ikke den samme tilslutning til en aktiv fritid med sport eller motion som blandt personer, der har siddet stille i mange timer. Dette gælder både mænd og kvinder. Figur 90 viser andelen, der dyrker regelmæssig sport eller motion, baseret på mængden af fysisk belastning i arbejdet. Stillesiddende arbejde indbefatter de to udsagn 'mest stillesiddende arbejde, som ikke kræver fysisk anstrengelse' og 'mest stående eller gående arbejde, som ellers ikke kræver fysisk anstrengelse'. Gående, stående eller tungt arbejde indbefatter 'stående eller gående arbejde med en del løfte- eller bærearbejde' samt 'tungt eller hurtigt arbejde, som er fysisk krævende'.

Figur 90. Idrætsdeltagelsen toppe blandt funktionærer med stillesiddende arbejde. Figuren viser andelen, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

Inden for de enkelte erhvervsgrupper eksisterer ligeledes en sammenhæng mellem fysisk belastning i arbejdet og andelen af regelmæssigt idrætsaktive udøvere. Forskellen er især markant blandt faglærte arbejdere. Dette er interessant, da det viser, at idrætsdeltagelsen kan afhænge af mange forskellige faktorer. Selv inden for en samlet gruppe af faglærte arbejdere varierer idrætsdeltagelsen på baggrund af arbejdets karakter. Forskellene er også antydnet blandt øvrige beskæftigede, men i mere begrænset omfang.

Sammenhængen mellem fysisk belastning i arbejdet og idrætsdeltagelse er ikke overraskende, når man ser, hvilke motiver idrætsaktive danskere generelt angiver som de vigtigste, for at dyrke sport eller motion. Denne undersøgelse indeholder ikke oplysninger om motiver, men andre undersøgelser har tidligere vist, at voksne i størst omfang dyrker sport eller motion for at 'få brugt sin krop', 'for at holde sig sund' og 'for at koble af' (Ottesen & Ibsen 1999). Alt sammen motiver, som vidner om et behov for at få sig rørt i kontrast til et stillesiddende eller stressende arbejdsliv.

Dette kan også være én af grundene til, at personer med lange videregående uddannelser dyrker mere sport eller motion end andre befolkningsgrupper. De har siddet stille igennem hele studieforløbet, hvor de som kompensation har etableret eller opretholdt et aktivt fritidsliv med sport eller motion. Som figur 84 viste, eksisterer forskellene allerede under uddannelsesforløbet, og studerende, der er i gang med en overvejende stillesiddende, boglig uddannelse, deltager oftere i sport eller motion end studerende, der uddanner sig inden for det praktiske felt. Denne

sammenhæng er interessant, da den antyder, at selve det fysiske aktivitetsniveau i den daglige beskæftigelse kan spille ind på 'trangen' til at dyrke sport eller motion i fritiden.

I internationale sammenhænge er man også blevet opmærksom på en sammenhæng mellem graden af stillesiddende arbejde og idrætsdeltagelse. I de skandinaviske lande beskæftiger en stor del af befolkningerne sig i erhverv, hvor stillesiddende arbejde præger den daglige arbejdsgang, og samtidig ligger disse lande helt i top i forhold til deltagelse i sport og motion (Bottenburg 2005).

Den fysiske belastning i arbejdet er altså med til at forklare, hvorfor ufaglærte og faglærte arbejdere i mindre grad dyrker regelmæssig sport eller motion. De føler tilsyneladende ikke samme 'trang' til en idrætsaktiv fritid efter en hård arbejdsdag. Men det er naturligvis ikke den eneste årsag. Idrætsdeltagelse er et komplekst fænomen, som har mange indgangsvikler, og dette kapitel om arbejdsliv beskæftiger sig kun med et af mange forhold, som øver indflydelse på befolkningens idrætsdeltagelse. Det næste kapitel gennemgår sammenhængen mellem idrætsdeltagelse og familieliv, hvor der er fokus på, hvordan børns idrætsdeltagelse afhænger af familiens påvirkning. Når uddannelsestype, beskæftigelsestype samt fysisk belastning i arbejdet spiller en rolle, foregår det således i en kompliceret og vekselvirkende proces, hvor mange forskellige faktorer kan spille ind på det enkelte menneskes særlige idrætsdeltagelse.

ARBEJDSLIV, SPORT OG MOTION

Med analyserne af arbejdslivets forskellige sammenhænge med idrætsdeltagelsen er det blevet klart, at flere faktorer betyder noget for befolkningens tilknytning til sport og motion i hverdagen. Ikke kun uddannelseslængde øver indflydelse på idrætsdeltagelsen. Selve karakteren af arbejdet spiller også en rolle. Muligheder for fleksible arbejdstider ser ud til at være en positiv udvikling for befolkningens vilkår for at dyrke sport og motion i fritiden.

I mange tilfælde ser uddannelseslængden dog ud til at være den mest afgørende bagvedliggende faktor, da lange videregående uddannelser ofte fører til funktionærjobs og deraf oftere stillesiddende arbejde, fleksible arbejdstider, mulighed for at tage arbejdsopgaver med hjem om aftenen og i weekenden, som alt sammen virker til at påvirke idrætsdeltagelsen

positivt. En analyse kan undersøge de enkelte variables selvstændige indflydelse, når de andre variables indflydelse er taget i betragtning.

En sådan analyse viser faktisk, at beskæftigelsestype og fysisk belastning i arbejdet udgør den primære forklaringskraft på idrætsdeltagelsen i relation til arbejdsliv. Således dyrker ufaglærte arbejdere med fysisk belastende arbejde mindst sport og motion, mens funktionærer med stillesiddende arbejde er de mest idrætsaktive. Tabellen herunder viser forskellene. En opdeling på køn viser yderligere, at kvindelige funktionærer med stillesiddende arbejde topper deltagelsen med 64 pct. aktive, mens blot 35 pct. af de mandlige ufaglærte med fysisk belastning i arbejdet dyrker sport eller motion.

Tabel 47. Funktionærer med stillesiddende arbejde er de mest idrætsaktive af alle arbejdsgrupper (pct.)

	Andel, der dyrker sport eller motion	
	Funktionær	Ufaglært
Stillesiddende arbejde	62	42
Gående, stående eller tungt arbejde	54	38

Det er interessant, at fysisk belastning har en selvstændig forklarende kraft og dermed kan være direkte årsag til en mindre idrætsaktiv hverdag. Det vidner om en meget pragmatisk og sundhedsbetonet opfattelse af sport og motion som en ren kvantitativ mængde af fysisk aktivitet frem for en egentlig interessebetonet fritidsbeskæftigelse med mange andre kvaliteter end den fysiske udfoldelse.

Den fysiske belastning i arbejdet er desuden ikke altid positiv i forhold til fysisk bevægelse af kroppen. Det fysiske arbejde består ofte af ensidige bevægelser og dermed nedslidning af kroppen, som kan føre til overbelastningsskader. Ifølge Arbejdstilsynet udgjorde muskel- og skeletbesvær 44 pct. af alle anmeldte arbejdsbetingede sygdomstilfælde i 2007 (Arbejdstilsynet 2008). De hyppigste skader vedrører nakke- og skulderproblemer, arm- og håndsmærter eller ryg- og lændesmerter. Det er netop det hårde fysiske arbejde i form af repeterede bevægelser samt løfte-, bære-, skubbe- og trækkearbejde, som er årsag til de fleste anmeldte skadestilfælde. Samtidig går mange danskere arbejdsløse, fordi de har et dår-

ligt helbred. Men hvordan ville situationen se ud, hvis personer i fysisk belastende jobs gik til forebyggende træning eller generelt opretholdt en idrætsaktiv fritid? Måske ville det have positiv indvirkning og nedsætte antallet af skader og skavanker, som opstår gennem arbejdet.

AFRUNDING

- Arbejdsvilkårene på tværs af befolkningsgrupper kan være med til at forklare de sociale forskelle. Moderne arbejdsformer uden fysisk aktivitet og fleksible løsninger i arbejdstiden kan have en direkte positiv indvirkning på tilbøjeligheden til at dyrke sport eller motion. Sådanne forhold indgår oftest i funktionærernes arbejde, mens de faglærte og ufaglærte arbejdere ofte har et hårdt fysisk krævende arbejde, og de har sjældnere mulighed for fleksible arbejdstider.
- En tilværelse uden arbejde bevirker dog, at endnu færre deltager i sport eller motion. Ofte er de samme faktorer årsag til, at nogle befolkningsgrupper hverken kan passe et fast arbejde eller deltage i sport eller motion. Faktorerne har ofte en kropslig, fysisk karakter som for eksempel skavanker, skader eller graviditet.

Det moderne arbejdssamfund er overgået fra et rutinepræget industri- og produktionssamfund til et fleksibelt, moderne videnssamfund gennem de seneste årtier. Langt de fleste har stadig et job med faste arbejdstider, men mange tager arbejdet med hjem om aftenen eller i weekenderne. Analysen af arbejdslivets indflydelse på idrætsdeltagelsen peger på forskellige udviklingstræk ved idrætsdeltagelsen i et moderne arbejdssamfund.

Siden 1964 har idrætsdeltagelsen løbende ændret karakter i retning af mere fleksible og selvorganiserede idrætsformer. I mange tilfælde relaterer denne større fleksibilitet sig til en større fleksibilitet i arbejdslivet. Analysen viser, at befolkningen dyrker mere idræt i private centre, når arbejdsdagen forløber med vekslende arbejdstider. Omvendt fylder foreningsidrætten mere blandt folk med faste arbejdstider. Funktionærer, som typisk har en lang videregående uddannelse, har oftere et job med fleksible muligheder, og denne befolkningsgruppe dyrker langt oftere idræt – og langt oftere fleksibel motionsidræt end faglærte og ufaglærte arbejdere med højst en grunduddannelse. På denne måde ser arbejdslivet

ud til at påvirke idrætsdeltagelsen, og de befolkningsgrupper, som arbejder under mere moderne, fleksible arbejdsformer, dyrker ikke blot mere sport og motion, men samtidig mere fleksibel og selvorganiseret sport og motion i fritiden. Således kan arbejdslivet også være med til at forklare forskelle i idrætsdeltagelsen mellem forskellige befolkningsgrupper.

Det moderne arbejdsliv er desuden kendetegnet ved stigende inaktivitet som følge af den teknologiske udvikling. Analyserne viser i relation hertil, at idrætsdeltagelsen er påvirket af arbejdets karakter i form fysisk belastning. Jo hårdere fysisk arbejde, desto mindre sport og motion dyrker befolkningen i fritiden. Når færre danskere i dag har et arbejde, som kræver fysisk belastning, kan det derfor være med til at forklare, hvorfor den generelle idrætsdeltagelse i den voksne del af befolkningen er stigende. Den fysiske aktivitet flytter sig så at sige fra hverdagslivet over i fritidslivet. Samtidig giver det forståelse for, hvorfor faglærte og ufaglærte arbejdere ikke dyrker så meget sport og motion som funktionærer. De bevæger sig mere i hverdagen og har måske derfor mindre 'behov' eller 'trang' til en idrætsaktiv fritid.

Det er interessant, at idrætsdeltagelsen i forskellige beskæftigelsesgrupper hænger sammen med den fysiske belastning i arbejdet, når man samtidig kan se en direkte linje fra idrætsdeltagelsen på de forskellige uddannelsesstyper til idrætsdeltagelsen i de tilsvarende erhvervstyper. Måske bliver idrætsdeltagelsen allerede påvirket under uddannelsesforløbet på baggrund af det fysiske aktivitetsniveau, de studerende udfører i løbet af studietiden? Således viser forskellene i idrætsdeltagelse sig allerede under uddannelsesforløbet, og studerende på de stillesiddende, boglige uddannelser dyrker mere idræt end studerende på mere praktiske, erhvervsfaglige uddannelser. Når uddannelsesforløbet kræver stillesiddende aktivitet i mange timer om dagen, fører det så til et større behov for en idrætsaktiv fritid i kontrast hertil? Og omvendt: Har personer på erhvervsfaglige uddannelser et større behov for at slappe af i fritiden, fordi de rører sig mere i hverdagen? Når respondenterne angiver arbejde, havearbejde og rengøring som sport og motion, tyder noget på, at mange opfatter sport og motion som en meget pragmatisk fritidsbeskæftigelse, der har at gøre med kroppens sundhedsmæssige tilstand. Måske har det seneste årtis intensiverede fokus på fysisk aktivitet og sundhed influeret så meget på opfattelsen af sport og motion, at flere og flere voksne – men også efterhånden unge – forbinder sport og motion med en fornuftig hverdagspligt i stedet

for en rekreativ fritidsbeskæftigelse, der appellerer til følelserne, det sociale fællesskab og indre værdier?

Analysen af arbejdsforhold og idrætsdeltagelse peger på en række forskelle mellem mænd og kvinder. Kvinder er generelt meget idrætsaktive, mens barselsperioden ser ud til at være den største hindring for kvinders deltagelse i sport eller motion. Mænd lader sig i stedet påvirke af mange ugentlige arbejdstimer, mens også beskæftigelsestype har stor indflydelse på deres idrætsdeltagelse. Det vidner samtidig om en forskel i mænd og kvinders tilgang til at dyrke sport eller motion. Mange kvinder finder fleksible løsninger i hverdagen, og de fleste dyrker en eller anden form for motion, uanset hvilken beskæftigelse de har. Det handler i store træk om at skabe tilgængelige og fleksible motionsløsninger, hvor praktiske forhold som børnepasning, de rette tidspunkter og nærhed kan forenes. Mænd ser derimod ud til at være mindre kompromisvillige. Hvis de arbejder mange timer, går det ud over idrætsdeltagelsen. Desuden er idrætsdeltagelsen meget lav blandt ufaglærte arbejdere, som typisk har et hårdt fysisk arbejde.

Til trods for at idrætsdeltagelsen varierer meget imellem forskellige beskæftigelsesgrupper, ser det dog ud til at være den del af befolkningen, som står uden for arbejdsmarkedet, der dyrker mindst sport og motion i fritiden. De er hverken ophængt af et stort tidspres i hverdagen eller præget af mange timers ensformigt, stillesiddende eller hårdt fysisk arbejde. Alligevel har denne befolkningsgruppe en svagere relation til en aktiv fritid med sport eller motion. Denne undersøgelse viser forskellige forklaringer på dette forhold. For det første er de arbejdssøgende ofte på orlov og holder derfor også pause fra idrætten, typisk på grund af graviditet. For det andet er mange tvunget ud af arbejdsmarkedet på grund af skader eller dårligt helbred. Derfor oplever de arbejdssøgende ofte praktiske og fysiske barrierer for at dyrke sport eller motion. Mange oplever, at de ikke kan få børnene passet, mens andre ikke kan være med på grund af fysiske skavanker. Selvom arbejdsliv og fritidsliv reelt står i kontrast til hinanden, ser de to facetter af hverdagen alligevel ud til at hænge sammen. Når arbejdslivet ændrer sig, følger fritidslivet med.

Foruden de to angivne årsager til arbejdssøgendes lave idrætsdeltagelse ligger der uden tvivl forskellige psykologiske forklaringer gemt. Hvis hverdagen ikke fyldes med fast indhold og rutineprægede vaner, flyder

det hele lettere sammen. Disse psykologiske årsager er meget interessante og relevante at undersøge nærmere i en mere dybdegående analyse af arbejdslivets – samt arbejdslivets fravær – og disses indflydelse på idrætsdeltagelsen.

Kapitel 6

IDRÆTSVANER OG FAMILIELIV

I dette kapitel er der fokus på familieforholdenes betydning for idrætsdeltagelsen. Hvordan er sammenhængen mellem forældrenes og børnenes idrætsdeltagelse? Hvilken rolle spiller familie og civil status for idrætsdeltagelsen? Er nogle familieforhold særlig hæmmende eller befordrende for idrætsdeltagelsen?

Familien udgør en tæt kerne omkring den enkelte person. Handlinger og holdninger vil derfor ofte præge alle familiens medlemmer, og barnets primære socialisering er meget afhængig af forældrenes værdier, holdninger, mønstre og vaner. Socialisering og påvirkninger er dog ikke kun rettet fra forældre mod børnene. De voksne parter kan også påvirke hinanden og derigennem have indflydelse på, hvordan hverdagen bliver fyldt ud med sport og motion. Sport og motion skal indpasses i hverdagen, det kræver planlægning og organisering, og det kræver ofte partnerens accept, hvis tiden skal bruges på egen idrætsdeltagelse i en travl hverdag. Måske kan partneren ligefrem være en direkte årsag til ikke at dyrke så meget sport eller motion, hvis denne ikke udviser forståelse for eller accept af det tidsforbrug, der går fra familielivet, når egne fritidsinteresser skal plejes. Endelig kan man forestille sig, at børnenes idrætsdyrkelse også kan være med til at præge forældrenes idrætsdeltagelse. Traditionelt har der ikke været så meget fokus på en påvirkningsrækkefølge, der går fra børnene til forældrene, da det er mest logisk og naturligt at forklare adfærdsmønstre som en del af socialiseringen fra voksen til barn. Men efterhånden kommer der også fokus på at skabe idrætstilbud til forældre samme tid og sted, som deres børn går til idræt. Dette udvikler sig især i disse år som følge af ny viden og et nyt fokus på, at forældre og voksne generelt mellem 30 og 39 år netop er nogle af de mindst idrætsaktive befolkningsgrupper. De har paradoksalt nok ikke tid til sport eller motion, fordi de har travlt med familie og arbejde. De har blandt andet travlt med at fragte deres ofte meget foreningsaktive mindre børn til og fra idræt. Derfor kan

der være organiseringsmæssige og strukturelle fordele ved at tænke forældre og børn sammen i de forskellige idrætstilbud.

Dette kapitel analyserer familielivets betydning for idrætsdeltagelsen. Fokus hviler på civilstatus, partnerens idrætsdeltagelse, familiesituationen samt sammenhænge mellem børn og forældres idrætsdeltagelse.

Tal fra Statens Institut for Folkesundhed viser, at civilstatus kan have en negativ indflydelse på et aktivt liv med regelmæssig sport eller motion. Således er det blevet påvist, at ægtefolk dyrker mindre sport eller motion end personer, der kun bor sammen med sin partner, mens enlige er de mest idrætsaktive (<http://susy2.si-folkesundhed.dk>). Sammenhængen er blevet forklaret med, at ægtefæller ikke bekymrer sig så meget om deres udseende og derfor 'bliver mere dovne', når de ender i et fast forhold. Dette kapitel undersøger blandt andet, om ægteskabet stadig fører til en lavere idrætsdeltagelse og samtidig, hvilke faktorer der kan forklare en sådan sammenhæng.

Den teoretiske referenceramme giver anledning til en række hypoteser om sammenhængen mellem de forskellige variable og den enkeltes idrætsdeltagelse. Der er således en formodning om, at familiemedlemmerne påvirker hinanden i familiemiljøet, og at der derfor er en sammenhæng mellem egen og familiemedlemmernes tilbøjelighed til at dyrke sport eller motion. Desuden er der en formodning om, at forældrefasen er en begrænsende faktor, da børn tager tid fra forældrenes egne fritidsinteresser.

Det er blevet påvist, at socioøkonomiske faktorer som uddannelseslængde, beskæftigelsestype, indkomst og visse arbejdsforhold spiller en rolle i forhold til idrætsdeltagelsen. I dette kapitel vil det tilmed blive undersøgt, om sådanne faktorer udelukkende har indflydelse på egen deltagelse, eller om det også smitter af på ægtefæller eller børnenes idrætsdeltagelse.

Når man ser på familielivets indflydelse på idrætsdeltagelsen, er det ikke kun interessant at finde sammenhænge, som fører til deltagelse i sport eller motion. Lige så relevant er det at finde frem til særlige mønstre i idrætsdeltagelsen, så de forskellige idrætsaktører kan blive klogere på, hvordan befolkningen dyrker sport eller motion, når familien fylder meget i hverdagen.

CIVILSTATUS OG IDRÆTSDELTAGELSE

Den første del af analysen undersøger sammenhængen mellem civilstatus og idrætsdeltagelse. Som tabellen herunder antyder, dyrker ægtefolk og enlige lidt oftere sport eller motion end folk, der bor med en samlever. Dette strider imod forventningen, da tidligere undersøgelser har påvist, at ægtefolk er mindre idrætsaktive end andre personer (<http://susy2.si-folkesundhed.dk.>). Dog bruger såvel ægtefolk som samboende mindre tid end enlige, hvilket også fremgår af tabellen.

Tabel 48. Folk, der er gift, dyrker oftere sport eller motion end ugifte, men de bruger mindre tid end enlige (pct.)

Civilstatus:	Dyrker regelmæssig sport eller motion:	Gennemsnitligt timeforbrug pr. uge:
Bor alene	56	3 timer og 53 minutter
Bor med partner	51	3 timer og 10 minutter
Bor med ægtefælle	57	3 timer og 14 minutter

Civilstatus har altså ingen indflydelse på selve idrætsdeltagelsen, men kan være afgørende for, hvor meget tid man finder til dette formål i løbet af ugen.

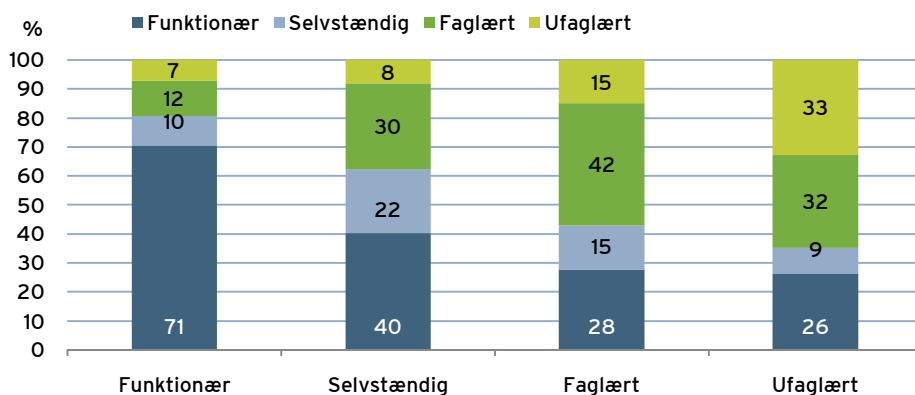
Det at være gift er dog ikke i sig selv en afgørende barriere. Det er derimod det forhold, at flere samboende eller gifte folk har børn. Så snart børn kommer ind i billedet, daler tidsforbruget uanset civilstatus. Generelt bruger forældre mindre tid end personer uden børn uafhængig af, om de er enlige, samboende eller gift.

En anden årsag til, at tidligere undersøgelser viste, at ægtefæller dyrker mindre sport og motion end enlige, kan hænge sammen med aldersforskelle. Aldersgennemsnittet blandt enlige er lavere end blandt ægtefolk. Tidligere faldt idrætsdeltagelsen med stigende alder, hvilket kunne være med til at forklare, at ægtefolk generelt dyrkede mindre idræt end enlige. I dag dyrker seniorer lige så meget sport eller motion som yngre voksne – og endda mere end midaldrende, hvorfor der ikke længere er samme forhold mellem civilstatus og deltagelse i sport eller motion.

‘LIGE VOKSNE LEGER BEDST’

Der er en hel klar tendens til, at befolkningen finder sammen med personer fra samme ‘sociale klasse’. Frasen ‘lige børn leger bedst’ er dermed stadig en kendsgerning i Danmark anno 2007, hvor især funktionærer danner par med andre funktionærer. Hele 71 pct. af alle partnerne i denne beskæftigelsesgruppe er ligeledes funktionærer. Blandt selvstændige, faglærte og ufaglærte arbejdere fordeler partneren sig mere mellem forskellige beskæftigelsestyper, men sammenhængen mellem egen og partnerens placering på arbejdsmarkedet skinner stadig tydeligt igennem, som figuren herunder illustrerer.

Figur 91. *Befolkningen finder partnere inden for egen beskæftigelsestype*

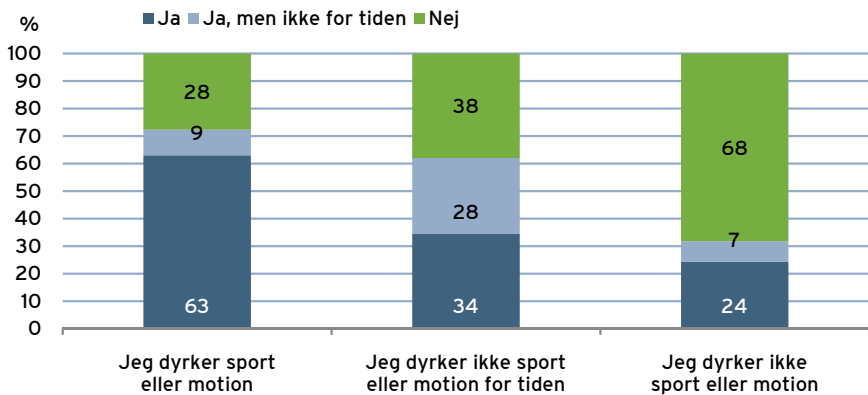
De vandrette kategorier angiver respondenternes beskæftigelsestype, mens tallene i de enkelte søjler angiver fordelingen af deres partners beskæftigelse.

Denne relation afspejler sig også i idrætsdeltagelsen. De idrætsaktive har således oftest en partner, som også dyrker sport eller motion, mens blot hver fjerde partner dyrker sport eller motion, hvis den enkelte person ikke selv gør det. (Se figur 92).

Når voksne finder partnere fra samme sociale lag, er der dog stor sandsynlighed for, at de har haft samme forhold til sport eller motion forud for mødet med partneren. Det er således ikke sikkert, at den ene part har været en inspiration eller har haft indflydelse på den anden parts idrætsdel-

tagelse. Men når begge parter har sport og motion som en naturlig del af hverdagen, kan man forestille sig en forstærkende effekt i forhold til at støtte og motivere hinanden til fortsat aktivitet livet igennem. Den forstærkende effekt kan dog også virke modsat. Således kan en ikke-idrætsaktiv fastholde sin partner i heller ikke at dyrke sport eller motion.

Figur 92. Ofte dyrker begge parter i et forhold sport eller motion

Tallene i de enkelte søjler angiver fordelingen af partnerens idrætsdeltagelse

Lidt mere end hvert tredje par i undersøgelsen lever en tilværelse med sport og motion som en integreret del af begge parternes hverdag. Lige så mange lever dog i et forhold, hvor kun den ene er idrætsaktiv, mens godt hvert fjerde par slet ikke involverer sig i sport og motion i hverdagen.

Tabel 49. Over hvert fjerde par dyrker ikke regelmæssig sport eller motion (pct.)

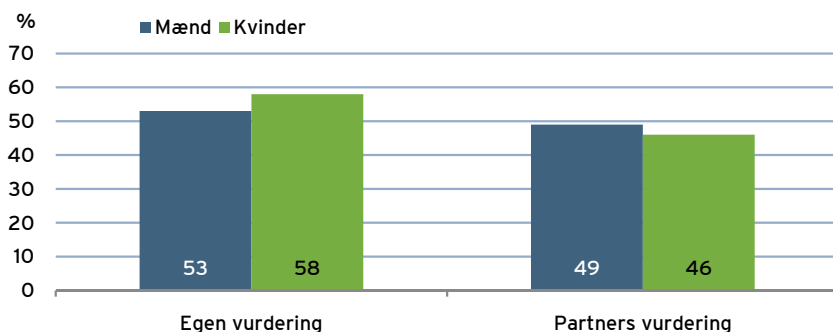
	Andel:
Begge parter dyrker sport eller motion	37
Kun den ene part dyrker sport eller motion	37
Ingen af parterne dyrker sport eller motion	26
Total	100

DEN KVINDELIGE PARTNER ER MEST IDRÆTSAKTIV – ELLER?

Af kapitel 2 fremgår det, at kvinder har 'overhalet' mænd i idrætsdeltagelse. Siden 1993 har kvinderne udgjort en større andel, når det handler om at dyrke sport eller motion. Kvinder dyrker også oftere sport eller motion, selvom partneren ikke gør, med en fordeling på 57 pct. i forhold til 43 pct. af mændene.

Men inden for hjemmets fire vægge ser verden anderledes ud. Når respondenterne skal svare på, hvorvidt deres partner dyrker regelmæssig sport eller motion, stemmer kønnenes idrætsopfattelser ikke altid overens. Generelt bliver egen idrætsdeltagelse vurderet højere end partnerens, og idrætsdeltagelsen varierer især blandt kvinder afhængig af, om de selv eller partneren angiver svar. Figuren 93 viser, at 58 pct. af kvinderne angiver, at de dyrker regelmæssig sport eller motion, mens kun 46 pct. er idrætsaktive ifølge partnerens vurdering. Blandt mænd er uoverensstemmelsen kun på fire procentpoint. Det betyder samtidig, at kvinderne faktisk kommer til at fremstå mindre idrætsaktive end mænd, når partnerens vurdering tages i betragtning.

Figur 93. Kvinder er mere idrætsaktive ifølge deres egen vurdering, end når mænd skal vurdere deres kvindelige partnere

Dette er interessant, da det understreger, hvor diffuse begreber som idræt, sport og motion kan være. Der er ikke en entydig opfattelse af, hvad det vil sige at dyrke regelmæssig sport eller motion, og når kvinder vurderer sig selv til at være idrætsaktive i større omfang end partneren vurderer dem, kan det hænge sammen med, at kvinders idrætsaktiviteter ofte er mere

undefinerbare end mænds. De kan eksempelvis medregne gåtur med barnevogn, gymnastik i stuen eller rengøring som motion, mens mændene sandsynligvis i mindre omfang beskriver deres kvindelige partnere som idrætsaktive ud fra sådanne aktiviteter. Kvinder tænker måske mere over at udnytte forskellige lejligheder til at udøve hverdagsmotion, hvilket gør deres idrætsdeltagelse mindre gennemsigtig end mænds.

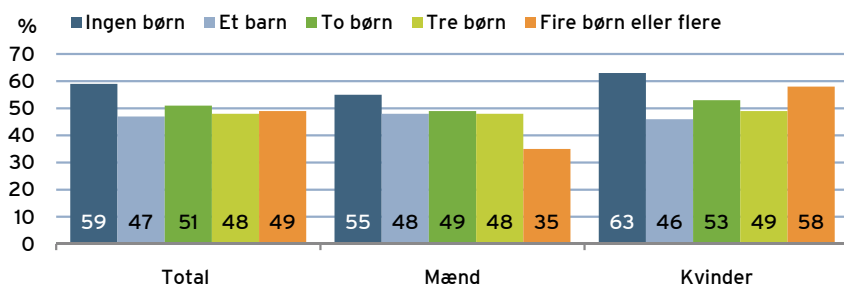
FORÆLDREFASEN UDFORDRER IDRÆTSDELTAGELSEN

Når folk får børn, tyder alt på, at idrætsdeltagelsen daler. Selvom undersøgelsen ikke påviser forandringer i idrætsdeltagelsen over et tidsforløb, dyrker forældre mindre sport og motion end tilsvarende befolkningsgrupper uden børn. Generelt viser figuren herunder, at selve overgangen til forældrefasen er den mest afgørende barriere for idrætsdeltagelsen, mens barn nummer to eller tre ikke rykker yderligere herved. Det er interessant, at idrætsdeltagelsen ikke falder yderligere, når der kommer flere børn i familien. Uanset om man har ét, to eller tre børn, ligger idrætsdeltagelsen blandt både mænd og kvinder på omkring 50 pct.

Mænd lader sig dog påvirke af forældrefasen på en lidt anderledes måde end kvinder. Som figuren herunder viser, dyrker kvinder uden børn mere sport eller motion end mænd uden børn, mens forskellene udligner sig, så snart der kommer børn i familien. Hvis folk har fire børn, ser det derimod ud til at påvirke mænd i en meget negativ retning, mens kvinderne faktisk dyrker mere sport eller motion. I betragtning af de tidligere forskelle mellem mænd og kvinders opfattelser af idrætsdeltagelsen tyder det på, at mødre til fire børn angiver en høj idrætsdeltagelse, måske fordi de medregner al den aktivitet, som følger med til at have mange børn: huslige gøremål, leg og løft af børn, gåture med barnevogne osv. Tallene for mænd og kvinder er dog baseret på henholdsvis 20 og 33 respondenter, hvorfor grundlaget for at sige noget om den faktiske deltagelse blandt forældre til mindst fire børn er meget spinkelt.

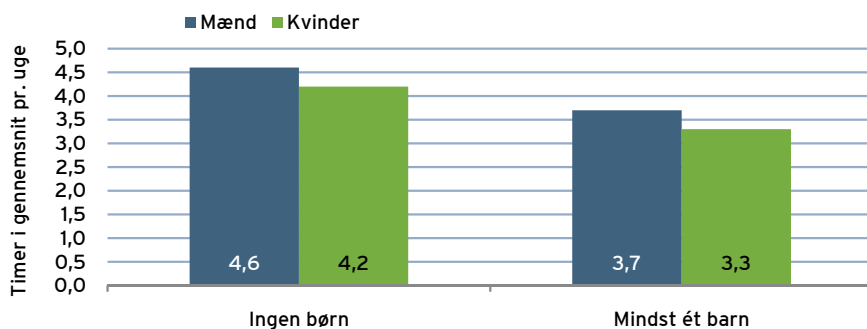
Figur 94. Kvinder og mænd dyrker mindre sport og motion, når de har børn. Figuren viser andelen, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

På trods af forældrenes lavere idrætsdeltagelse angiver de færreste, at de aldrig dyrker sport eller motion. Både mødre og fædre angiver i større omfang at holde pause fra idræt, idet henholdsvis 19 og 21 pct. svarer 'ja, men ikke for tiden' til at dyrke sport eller motion regelmæssigt. Dette er med til at understrege, at forældrefasen kan være så krævende en periode, at forældrene føler sig nødsaget til at henlægge nogle af deres interesser med forventning om at genoptage disse på et senere tidspunkt, eventuelt når børnene bliver ældre og mere uafhængige.

Forældrefasen betyder dog ikke kun færre, der dyrker sport eller motion. Samtidig bruger forældrene mindre tid end andre personer. I gennemsnit bliver det til godt en time mindre om ugen i træningstøjet, når børn bliver en del af hverdagen, som det kan ses på figuren herunder.

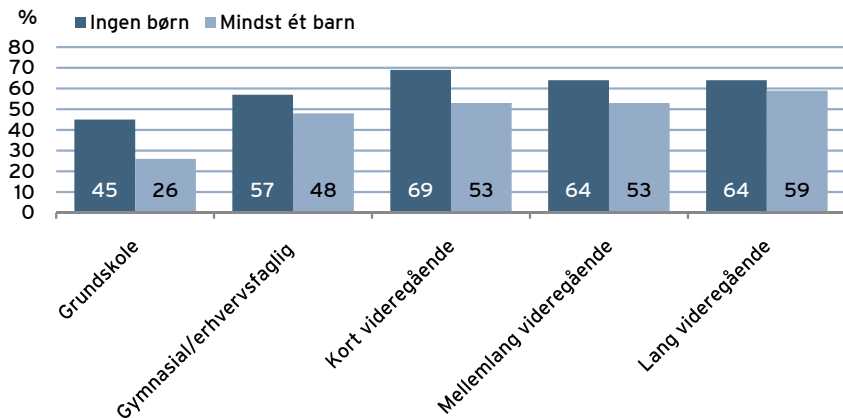
Figur 95. Når folk har børn, bruger de mindre tid på sport eller motion

Ligesom idrætsdeltagelsen primært er påvirket af at have mindst ét barn, gælder det også tidsforbruget. Således bruger forældre lige meget tid, uanset om de har ét eller flere børn. Det kan være med til at understrege, at udfordringen for idrætsaktive forældre ligger i at få aktiviteten organiseret, så det passer ind med barnets og familiens rytme. Når denne logistik er på plads, ser det altså ikke ud til at forhindre idrætsdeltagelsen yderligere, fordi der kommer endnu et barn i familien.

Ikke alle befolkningsgrupper lægger dog sport eller motion på hyl- den, når de får børn. Personer med lange videregående uddannelser bi- beholder idrætsaktiviteten, og forskellen på fem procentpoint i figur 96 mellem forældre og øvrige med lange videregående uddannelser er ikke signifikant. Forældre på øvrige uddannelsesstrin dyrker alle mindre sport eller motion end folk, som ikke har børn. Især forældre med en grundud- dannelse deltager sjældent i sport eller motion, og idrætsdeltagelsen er helt nede på 26 pct. i denne gruppe.

Figur 96. Kun hver fjerde forælder med en grunduddannelse dyrker sport eller motion. Figuren viser andel, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

Forældrefasen ser dermed ud til at være vanskeligere at forene med et aktivt fritidsliv for grupper uden videregående uddannelse, hvor befolkningen i forvejen har en lavere deltagelse i sport eller motion. Dette er tankevækkende og vidner om, at børn ikke altid er en direkte årsag til ikke at dyrke sport eller motion, men opleves som en større barriere af visse uddannelsesgrupper. Analysen tydeliggør, at tærsklen for, hvornår sport eller motion indgår som en del af hverdagen, kan være meget højere blandt de befolkningsgrupper som ikke har en videregående uddannelse. Det viser sig også i arbejdslivet, hvor hårdt fysisk arbejde, skifteholdsarbejde, faglært og ufaglært arbejde betyder, at færre bruger fritiden på sport eller motion. Familielivet øver den samme indflydelse. Når hverdagen fyldes med andet indhold, er sport og motion lavere prioriteret end blandt befolkningsgrupper med lange videregående uddannelser.

Karakteren af forældrenes idrætsdeltagelse

Det forrige afsnit viser, at forældrefasen kan være svær at forene med en idrætsaktiv fritid. Særligt blandt forældre, som ikke har en videregående uddannelse. Det følgende afsnit undersøger særlige karaktertræk ved idrætsdeltagelsen blandt forældre til hjemmeboende børn. Dyrker de mere fleksibel idræt? Er aktiviteterne mere præget af motion på egen hånd end foreningsidræt, eller kan andre karakteristika spores ved idrætsaktive forældre?

Den mest iøjnefaldende forskel mellem forældre og andre voksne er tendensen til at vælge jogging som motionsform. Forældre løber generelt mere (32 pct.) end folk uden børn (21 pct.), selv når der kontrolleres for aldersforskelle. Omvendt dyrker folk uden børn mere golf, bowling, petanque, billard, stavgang, vandreture, gymnastik og dans. Men det skyldes i høj grad, at disse aktiviteter fortrinsvist bliver dyrket af ældre folk eller, når det gælder dans, af helt unge, som ikke har hjemmeboende børn.

Forældre afviger ikke fra andre voksne i forhold til måden at dyrke deres aktiviteter på. De fleste dyrker selvorganiseret idræt, men samtidig er mange aktive i foreningsregi. Dette er interessant, da teenagere og yngre voksne repræsenterer en aldersgruppe, som bevæger sig længere og længere væk fra den traditionelle foreningsidræt til fordel for fitnessak-

tiviteter i private centre og selvorganiseret aktivitet på egen hånd. Denne strømning ser ikke ud til at gælde voksne, der etablerer sig med familie og børn. Samtidig stopper den stærkt nedadgående kurve i andelen af foreningsaktive, som finder sted fra børn er 10 år til de er voksne 30-årige.

Det er interessant, at forældre er lige så knyttet til foreningsidrætten som andre voksne, der ikke har børn. Forældre bliver ofte opfattet som en gruppe, der kræver særligt fleksible, lettilgængelige aktiviteter, der kan passes ind i hverdagen afhængig af familiens øvrige program. Normalt forbinder man ikke disse præferencer med den traditionelle foreningsidræt, som ofte fungerer under faste træningstider. Men noget tyder altså på, at der stadigvæk er mange forældre, som ønsker at dyrke aktiviteter i forening, og som trods alt formår at passe det ind i hverdagen. En undersøgelse af frivillighed i Danmark viste i 2005, at det netop er aldersgruppen af 30 til 49-årige, som generelt er meget aktive i hverdagen med job, familie etc., som involverer sig mest i frivilligt arbejde (Ibsen, Boje & Fridberg 2008). Der er altså ingen direkte sammenhæng mellem tidspres i hverdagen og deltagelse i frivilligt arbejde. Det samme gør sig gældende i forhold til deltagelse i foreningsidræt. Når børnene alligevel dyrker meget foreningsidræt, kan det være et incitament til også selv at organisere sig i denne sammenhæng. Desuden repræsenterer livsfasen som ung en meget ustabil og omskiftelig periode, hvor mange flytter bopæl, starter på ny uddannelse, får nyt job etc. Sådanne livsforhold kan være svære at få passeret sammen med tilknytning til faste træningstider i en idrætsforening. Når folk får børn, indleder de ofte en mere stabil tilværelse, som kan give bedre betingelser for at vælge den lokale idrætsforening frem for selvorganiseret idræt eller et fitnesscenter.

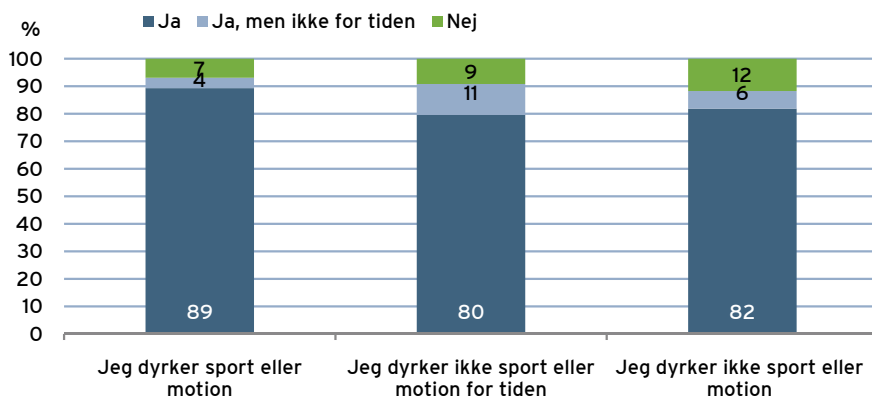
Måske kan forældrenes foreningstilknytning dog også skyldes, at denne generation altid har været vant til at dyrke idræt i en idrætsforening? I modsætning til de kommende generationer, som i stigende grad vokser op med fitness og selvorganiseret motionsidræt som nogle af de mest populære aktiviteter og organiseringsformer. Spørgsmålet er, om de nye generationer af forældre også i fremtiden vil dyrke meget foreningsidræt, eller om fitness og selvorganiseret motion kommer til at dominere billedet endnu mere end i dag?

SAMMENHÆNG MELLEM BØRN OG FORÆLDRES IDRÆTSDELTAGELSE

Datamaterialet til denne undersøgelse gør det muligt at sammenligne børn med deres forældre. Der optræder i alt 652 tilfælde, hvor både forældre og børn fra samme familie har deltaget i undersøgelsen. Det følgende afsnit fokuserer på, hvordan forældrenes idrætsdeltagelse hænger sammen med børnenes, dels i forhold til at være idrætsaktiv, dels i forhold til karakteren af selve idrætsdeltagelsen.

Figuren nedenfor viser en mindre sammenhæng mellem forældrene og børnenes idrætsdeltagelse. Når forældrene dyrker sport eller motion, gør 89 pct. af børnene det også. Til sammenligning dyrker 82 pct. af børnene sport eller motion, hvis ikke forældrene er idrætsaktive.

Figur 97. Når forældrene dyrker idræt, gør børnene det også

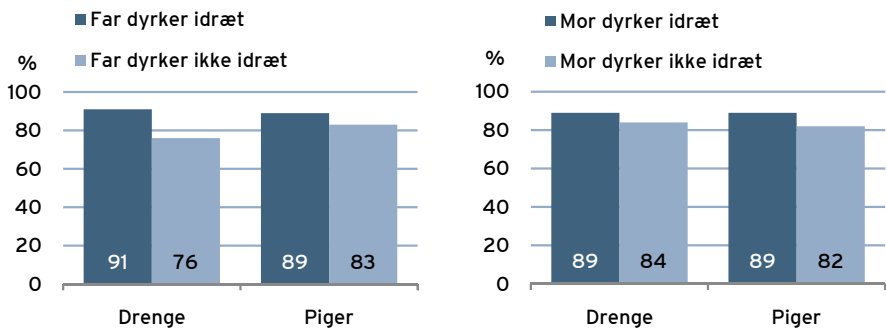

Tallene i de enkelte søjler angiver fordelingen af børnenes idrætsdeltagelse

Selvom en meget lille andel af børnene ikke dyrker sport eller motion uanset forældrenes aktivitetsniveau, er det interessant, at forældrenes manglende idrætsdeltagelse betyder tæt på en fordobling af antallet af børn, som svarer direkte 'nej' til at dyrke sport eller motion (fra 7 til 12 pct.). Samtidig er det interessant, at forældre, der holder pause fra idrætten, betyder en større andel blandt børnene på 11 pct., som tilsvarende holder pause.

Faderens idrætsdeltagelse har en væsentlig indflydelse på drenge idrætsdeltagelse, mens den betyder mindre for piger, og generelt betyder moderens idrætsdeltagelse kun ganske lidt for både drenge og piger. Som figuren herunder viser, falder drenge idrætsdeltagelse helt ned til 76 pct., når ikke faderen dyrker sport eller motion. De øvrige forskelle er ikke signifikante.

Figur 98. Drenge er påvirket af faderens idrætsdeltagelse. Figuren viser andelen, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

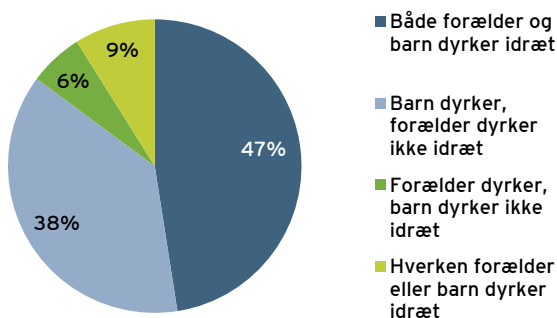
Det betyder mindre for børns idrætsdeltagelse, hvorvidt begge eller kun den ene forælder dyrker sport eller motion. Omvendt viser tabel 50, at idrætsdeltagelsen falder markant, hvis forældre slet ikke dyrker sport eller motion.

Tabel 50. Når hverken mor eller far dyrker sport eller motion, er børns idrætsdeltagelse lavere (pct.)

	Andel af børn, der dyrker sport eller motion regelmæssigt:
Begge forældre dyrker sport eller motion	91
Kun den ene forælder dyrker sport eller motion	89
Ingen af forældrene dyrker sport eller motion	79

I næsten halvdelen af alle familier deltager både børn og voksne i idrætsaktiviteter i fritiden. Som det fremgår af figur 99, forekommer også mange familier, hvor kun barnet dyrker sport eller motion, mens forældrene kun i sjældne tilfælde er idrætsaktive, hvis ikke også barnet dyrker idræt. Endelig optræder næsten hver tiende familie helt uden sport eller motion i hverdagen.

Figur 99. I godt halvdelen af familierne er både børn og voksne idrætsaktive

Teenagere er mindre påvirket af mor og far

Seks procent af børnene dyrker ikke sport eller motion, selvom forældrene gør. Størstedelen af disse børn går i 7. eller 8. klasse. De er i starten af teenageårene og befinder sig i en tid, hvor forældrenes indflydelse måske ikke længere er så dominerende. Hele 41 pct. har tidligere været medlem af en idrætsforening, men er stoppet inden for det seneste år. Disse børn angiver som årsag til ikke at være idrætsaktiv, at de mangler interesse. Dels fordi de har andre fritidsinteresser, og dels fordi idrætten blev for kedelig. Mange har været involveret i en eller anden form for foreningsidræt, som de er blevet så trætte af, at de nu er stoppet helt med at dyrke sport eller motion. De fleste har gået til fodbold, svømning eller gymnastik inden for det seneste år. Netop disse aktiviteter dyrker børn i størst omfang, og de oplever alle et stort frafald blandt børn i teenagealderen. På trods af den meget snævre respondentgruppe på seks procent tyder analysen på, at forældrenes indflydelse og egen idrætsdeltagelse betyder mindre, når børnene kommer i teenagealderen. Når de på dette tidspunkt mister inte-

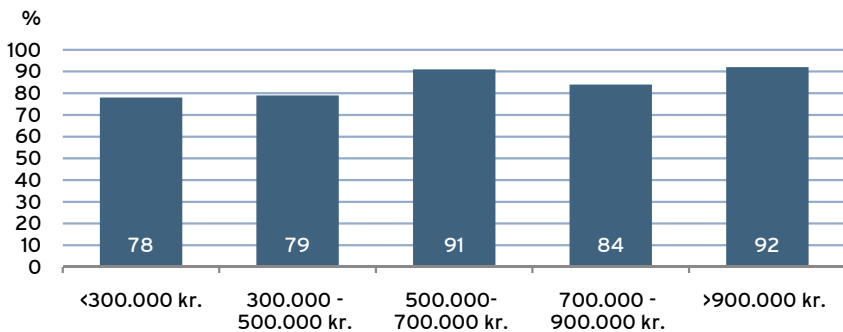
ressen, har det måske ikke længere at gøre med forældrenes indflydelse, men i stedet at aktivitetstilbuddet ikke længere passer til denne gruppes ønsker eller behov.

Forældrenes socioøkonomiske status kan være afgørende

Faktorer som uddannelseslængde og indkomst øver en klar indflydelse på voksnes egen idrætsdeltagelse, og det ovenstående afsnit viser, at forældrenes idrætsdeltagelse også hænger sammen med børnenes idrætsdeltagelse. Men kan man sige noget om sammenhængen mellem forældrenes socioøkonomiske status og børnenes idrætsdeltagelse?

Umiddelbart ser forældrenes uddannelseslængde kun ud til at have en ganske svag indflydelse på børns tilknytning til sport eller motion i fritiden. Når både forældrenes uddannelse og indkomst undersøges i forhold til børns idrætsdeltagelse, viser det sig primært at være indkomsten, som har en betydning for, om børn dyrker sport eller motion. Jo højere indkomst i husstanden, desto mere tilbøjelige er børnene til at dyrke sport eller motion, som det fremgår af figur 100.

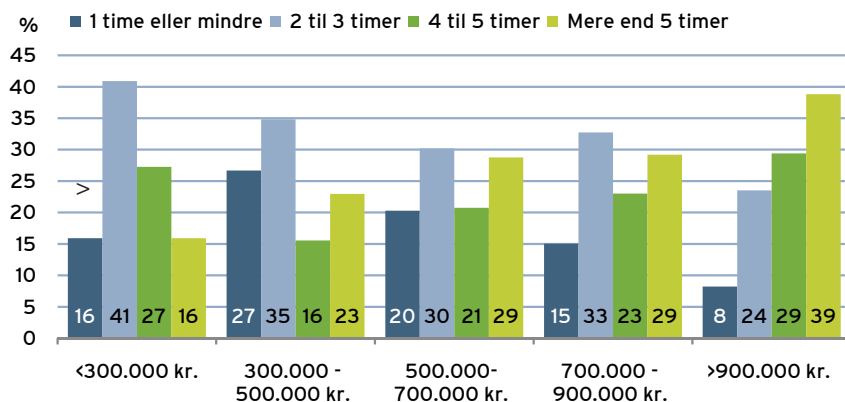
Figur 100. Forældrenes indkomst er den mest afgørende faktor for børns idrætsdeltagelse. Figuren viser andelen, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

Det viser sig, at både forældrenes idrætsdeltagelse og indkomsten har betydning for børnenes idrætsdeltagelse. Det skyldes primært, at forældrene selv er mere idrætsaktive i familier med høje indtjeninger og deraf også har flere idrætsaktive børn, mens idrætsdeltagelsen blandt både børn og forældre generelt er lavere blandt de laveste indtjeningsgrupper. Pigernes idrætsdeltagelse er mere påvirket af forældrenes indkomst end drengenes. Men omvendt betyder det mere for drenges idrætsdeltagelse, hvorvidt forældrene dyrker idræt – og især hvorvidt faderen dyrker idræt. Disse kønsforskelle er interessante, da det påpeger pigernes følsomhed over for sociale baggrundsfaktorer. Deres idrætsdeltagelse er mere afhængig af forældrenes etniske herkomst, om de bor med én eller begge forældre og altså også, om forældrene har en høj eller lav indkomst. Disse faktorer betyder kun mindre for drenge, mens holdninger og faderen som rollemodel har en mere afgørende betydning.

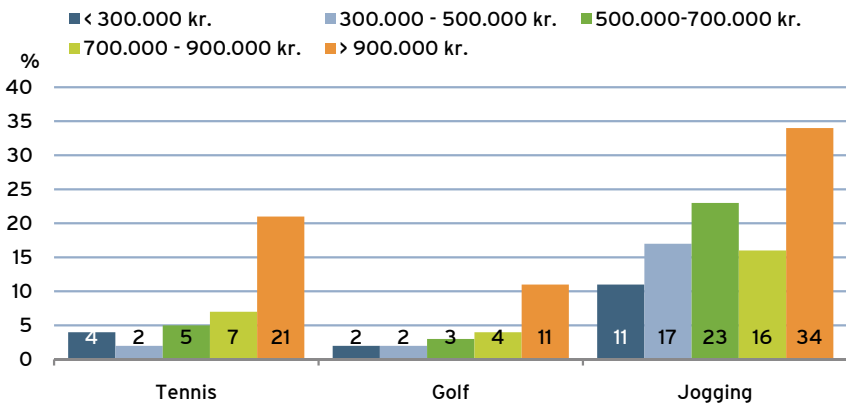
Forældrenes indkomst præger ikke kun egen og børnenes tilbøjelighed til at dyrke sport eller motion. Selve tidsforbruget afhænger også af den økonomiske situation, som illustreret i figur 101. Således bruger over dobbelt så mange børn fem timer eller mere om ugen, når forældrenes indkomst er over 900.000 kr. om året i forhold til børn, hvis forældres indkomst er mindre end 300.000 kr. om året. Flere børn i den lave ende af indkomstskalaen dyrker højst tre timers idræt om ugen.

Figur 101. Børn bruger mere tid på sport eller motion, når forældrenes indkomst er høj

Forældrenes indkomst er også afgørende for børns deltagelse i idrætsgrene som tennis, golf og jogging. Disse tre aktiviteter dyrker børn i meget større omfang, hvis forældrene har en høj indkomst. Langt hovedparten af børns idrætsaktiviteter ser dog ikke ud til at være påvirket af forældrenes økonomiske situation.

Figur 102. Børn dyrker oftere tennis, golf og jogging, når forældrenes indkomst er høj

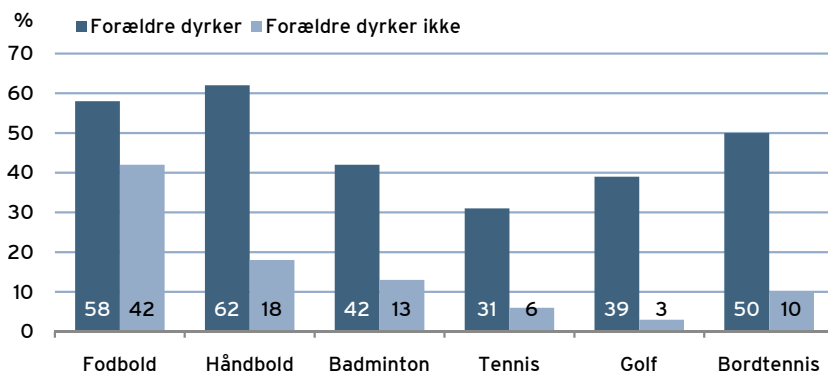

Børn og forældre dyrker de samme aktiviteter

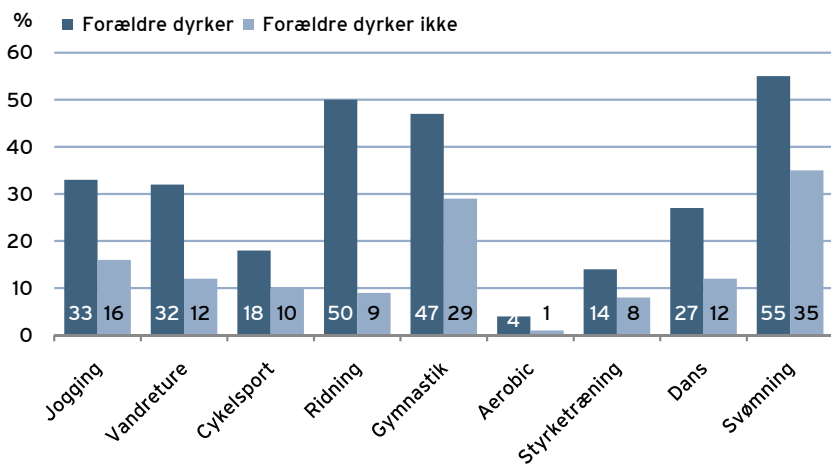
Generelt eksisterer en vis lighed mellem børn og forældrenes valg af idrætsgren. Analyserne viser, at børn i høj grad går til de samme aktiviteter som deres forældre. Voksne boldspilleres børn dyrker i højere grad end andre børn boldspil, og det samme gør sig gældende i forhold til en hel række af individuelle aktiviteter som jogging, gymnastik, ridning og svømning. Herunder er vist to figurer over de største boldspil og individuelle idrætsgrene blandt børn. Figureerne angiver andelen af børn, der dyrker disse afhængig af, om forældrene dyrker samme aktivitet.

Figur 103. Børn dyrker oftere en idræt, hvis også forældrene er aktive inden for samme idræt. Figuren viser andelen af børn, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

Figur 104. Forskel på børns deltagelse i forskellige individuelle idrætsgrene afhængig af forældrenes idrætsdeltagelse. Figuren viser andelen af børn, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

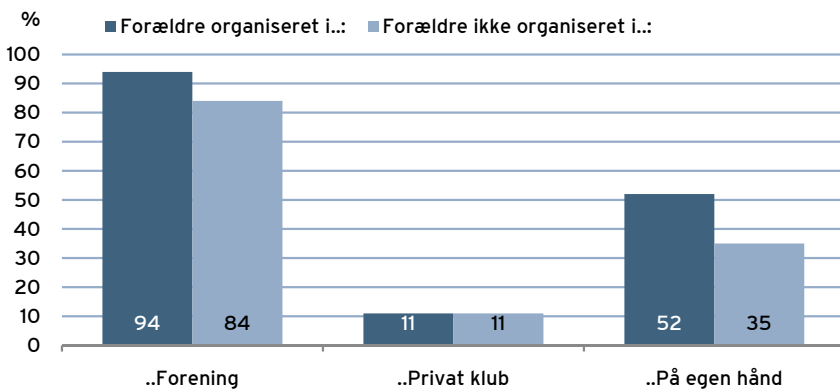
Håndbold er den idrætsgren, som vækker flest børns interesse, hvis blot én af forældrene også går til det. Hele 62 pct. af børnene går til håndbold, hvis én af deres forældre også spiller håndbold, i forhold til kun 18 pct. blandt børn, hvis forældre ikke går til håndbold.

Samme markante relation gør sig gældende i ridning, bordtennis, tennis, golf og badminton. Især i golf og tennis ser voksendeltagelsen ud til at være meget afgørende for børnedeltagelsen, da langt under 10 pct. af børnene dyrker disse aktiviteter, hvis ikke forældrene er involveret.

Børn og forældres synkroniserede idrætsdeltagelse forplanter sig i en lignende sammenhæng i måden at organisere sig på. Figur 105 viser sammenhængen, som er baseret på andelen af børn, der har dyrket mindst én aktivitet inden for de nævnte organiseringsstyper inden for det seneste år.

Når forældrene dyrker foreningsaktiviteter, gør børnene det også. Desuden dyrker langt flere børn aktiviteter på egen hånd, hvis forældrene gør det, mens de færreste børn er tilknyttet private centre uafhængigt af forældrenes tilknytning. Omvendt har foreningsidrætten fat i mange børn uafhængigt af forældrenes organisering i dette regi.

Figur 105. Børns organisering hænger sammen med forældrenes organisering. Figuren viser andelen af børn, der organiserer sig i tre forskellige sammenhænge

Ifølge disse analyser bliver børns idrætsvaner i høj grad tilpasset samme mønster som forældrenes vaner. På trods af at børn opholder sig meget uden for hjemmet i løbet af dagtimerne, hvor institutioner som børnehaver, skole, SFO, fritidsklubber, venner mv. er med til at påvirke det enkelte barn, kan man allerede fra 7-års-alderen (som er den yngste deltagende aldersgruppe i denne undersøgelse) spore tendenser til, at børns idrætsvaner minder om forældrenes. Dette mønster viser sig på alle alderstrin fra 7-15 år, og det er således ikke blot et fænomen blandt de mindste og mere afhængige børn, men et fænomen, som følger børnene ind i ungdomsårene. Dog antyder analysen en svag tendens til, at teenagerne omkring 7. til 8. klasse lader sig påvirke mindre af forældrene, da 6 pct. ikke dyrker sport eller motion, selvom forældrene er idrætsaktive.

AFRUNDING

- Familielivet sætter særlige begrænsninger for deltagelse i sport og motion. Men udelukkende befolkningsgrupper uden lange videregående uddannelser deltager mindre i sport eller motion, når de har børn. Da befolkningsgruppen mellem 30-39 år dyrker mindst sport eller motion af alle, tyder noget på, at befolkningen i denne livsfase er så optaget af karriere og familie, at det ofte går ud over fritidslivet.
- Forældrenes idrætsvaner ser ud til at gå i arv til børnene. Især drenge idrætsdeltagelse er påvirket af fædrenes tilbøjelighed til at trække i træningstøjet. Børn dyrker langt oftere en idræt, hvis også forældrene går til det samme, og særligt håndbold, golf og tennis viser disse mønstre.
- Det betyder også noget for børnenes idrætsdeltagelse, hvorvidt de bor med både mor og far eller blot én af forældrene. Eneforsørgere har svært ved at finde tid til at fragte børnene frem og tilbage og noget tyder også på, at økonomien er en større barriere end i familier med to voksne forsørgere.

Dette kapitel har sat fokus på familiens indflydelse på idrætsdeltagelsen. Voksne og børn påvirker hinanden, og sandsynligheden for, at alle parter i familien dyrker sport eller motion, er stor, da næsten halvdelen af alle familier deltager i idræt.

En samlet model, som inkluderer civilstatus, partnerens idrætsdeltagelse, forældrestatus og børnenes idrætsdeltagelse viser, at partnerens idrætsdeltagelse og forældrestatus er de to væsentligste faktorer ved familielivet, som øver selvstændig indflydelse på befolkningens egen idrætsdeltagelse.

Når folk har børn, falder idrætsdeltagelsen i både antal aktive og i tidsforbrug. Hvorvidt befolkningen er gift, samboende eller single, spiller ingen selvstændig rolle, men selve forældrefasen ser ud til at være den mest afgørende barriere mod et aktivt liv med sport eller motion. Det er ikke afgørende, om man har ét eller flere børn, men det springende punkt bliver at overvinde selve barrieren at stifte familie. De forældre, som ønsker at deltage i sport eller motion, ser ud til at få det passet ind i hverdagen uanset antallet af børn.

Denne betragtning fremhæver et vanemæssigt islæt i befolkningens idrætsdeltagelse. Vanebegrebet repræsenterer en særlig teoretisk retning i idrætsforskningen, som bygger på den opfattelse, at idrætsdeltagelse bliver til som et resultat af indlejrede vaner, der konstitueres i kroppen i et samspil med de kulturelle omgivelser (Bourdieu 1986). I dette perspektiv er det vigtigt, at sport og motion bliver indpasset i hverdagen på trods af, at der pludselig kommer børn i familien. Dette kan være afgørende for fremtiden, da vaner og rutiner kan være svære at ændre på i en hektisk hverdag.

Når voksne angiver som den største årsag til ikke at dyrke sport eller motion, at de bruger tid på familien, er det derfor ikke nødvendigvis et udtryk for en reel mangel på tid. I stedet kan der være tale om forskellige oplevelser af tidspres i hverdagen blandt forskellige befolkningsgrupper. Personer med videregående uddannelser formår i stort omfang at dyrke sport eller motion, selvom de har børn, og folk med de længste uddannelser udviser slet ingen forskelle mellem at have børn eller ej. Omvendt er forældre på grunduddannelsesniveau helt nede på 26 pct. idrætsaktive.

Svaret på, hvorfor folk uden videregående uddannelser tilsyneladende oplever et større pres ved at få børn og en større nedgang i idrætsaktivitet end andre folk, er ikke enkelt. Der ligger mange socialiseringsmæssige, vanemæssige og holdningsmæssige faktorer til grund, som ikke vil blive gennemgået nærmere i denne sammenhæng.

Men det tyder på, at det er meget væsentligt for den generelle idrætsdeltagelse, at idrætsaktørerne påtænker hele familien i den strategiske

idrætsplanlægning. Det skal være nemt og tilgængeligt for befolkningen at dyrke sport eller motion, selv når der kommer børn i familien.

Selvom færre forældre dyrker sport eller motion i forhold til andre voksne, kan man opfatte forældregruppen som en meget potentiel idrætsaktiv gruppe, fordi mange giver udtryk for normalt at være involveret i sport eller motion og ønsker at være det igen på et senere tidspunkt. Forældre er derfor ikke nødvendigvis holdningsmæssigt afvisende over for sport eller motion. Desuden er de nu i en familie med børn, som også er potentielle nye idrætsudøvere.

Det er oplagt at fokusere på familiens samlede muligheder for at dyrke idræt, netop fordi påvirkningen mellem familiemedlemmerne er så tydelig. Børn og forældre dyrker ofte de samme aktiviteter eller organiserer sig under samme rammer.

Som analysen ovenfor viser, er det særligt de ufaglærte uden uddannelse og med de laveste indtjeninger, som afholder sig fra sport eller motion, når de får børn. De fleste forældre har intentioner om at påbegynde idrætsaktiviteter igen på et senere tidspunkt. Men risikoen for, at det ikke sker, kan være stor, da man hurtigt kommer væk fra at indpasse regelmæssig sport og motion i hverdagen.

Kapitel 7

MELLEM SPORT, MOTION OG HVERDAGSMOTION

De foregående kapitler har sat fokus på den generelle idrætsdeltagelse i befolkningen samt undersøgt, hvordan arbejdsliv og familieliv kan have betydning for deltagelsen i sport og motion. Dette kapitel centrerer sig om andre facetter af hverdagen, som indbefatter en form for fysisk aktivitet, man ikke umiddelbart forbinder med sport eller motion. Den generelle samfundsudvikling bærer som tidligere nævnt præg af en udvikling fra et industrielt produktionssamfund til et teknologisk videnssamfund, hvor den fysiske belastning i arbejdet og fysisk aktivitet i den øvrige dagligdag er blevet kraftigt reduceret. Flere og flere danskere ejer en bil, og det er i stigende grad nødvendigt at benytte anden transport end cykling og gang, fordi indkøbsmulighederne bliver samlet i store centre og indkøbscentraler, mens forretninger i mindre lokalområder forsvinder. Desuden bliver danskerne mere mobile i deres arbejdsliv med længere og længere afstand fra hjem til arbejde. I takt med denne udvikling dyrker danskerne mere og mere sport og motion i fritiden, og i 2003 skrev idrætsforsker Knud Larsen i bogen *Den Tredje Bølge*, at befolkningens fysiske aktivitet flytter sig fra en nødvendighed i hverdagen til en frivillig beskæftigelse i fritiden (Larsen 2003a).

Dette kapitel undersøger, hvor meget befolkningen går og cykler i forskellige sammenhænge i dag. Er det slut med at cykle på arbejde eller til skole? Benytter befolkningen cyklen, når de skal handle ind eller besøge venner? Og hvordan kommer de af sted, når de skal til sport og motion?

Udgangspunktet for at inddrage sådanne aktiviteter i en undersøgelse af motions- og sportsvaner bunder i de senere års sontring mellem begreber som sport, motion, idræt og fysisk aktivitet. For eksempel har begrebet 'hverdagsmotion', der befinder sig i grænselandet mellem sport og motion på den ene side og fysisk aktivitet på den anden, vundet indpas. Hverdagsmotion betegner de hverdagsaktiviteter, som styrker kroppens fysiske formåen, uden at der er tale om motionen som det primære mål.

Den er snarere en nyttig sidegevinst. Mange danskere er således begyndt at cykle på arbejde, netop fordi det giver motion, og derved kombinerer de transport i hverdagen med motion. Men andre aktiviteter kan også indgå under hverdagsmotion. For eksempel hvis man går eller cykler til og fra indkøb og besøg hos venner eller går tur med hunden. Det er altså typiske aktiviteter, man ikke klæder om til, som når man går til traditionel sport, men som alligevel udsætter kroppen for fysisk belastning i større eller mindre omfang. Desuden kan forskellige aktive ferieformer indeholde en grad af hverdagsmotion. Det sker for eksempel, når en familie tager på cykel-, vandre- eller sejlferie. Forskellige aktive ferier kan dog også bære præg af mere specifikke sports- eller motionsferier som for eksempel skiferier, golf- eller rideferier, ophold på en idrætshøjskole eller deltagelse i fodboldskole.

Disse former for motion indbefatter alle en grad af fysisk aktivitet, der som nævnt ikke nødvendigvis foregår som et mål i sig selv. Men aktiviteten bliver til motion i det øjeblik, den bliver opfattet i en analytisk sammenhæng som bidragende til personens fysiske aktivitetsniveau i hverdagen.

Al fysisk aktivitet tæller med i regnskabet i et sundhedspolitisk perspektiv, hvor fokus er på at opfylde anbefalingerne, som for voksne lyder på en halv times daglig motion, mens børn bør røre sig en time om dagen (www.sst.dk). Da motions- og sportsvaneundersøgelsen primært fokuserer på sport og motion i fritiden, er det vanskeligt at give et bud på, hvor mange der lever op til disse anbefalinger i hverdagen. En undersøgelse af unges hverdag fra 2008 viser, at 77 pct. af pigerne og 83 pct. af drengene i 7. 8. og 9. klasse bevæger sig mindst en time dagligt (Hansson & Vinther-Larsen 2008). Sundheds- og Sygelighedsundersøgelsen fra 2005 viser, at 26,5 pct. af voksne er moderat til hårdt fysisk aktive mindst fire timer om ugen. Disse undersøgelser har et bredt fokus på fysisk aktivitet og skelner altså ikke mellem de forskellige typer af aktiviteter, eller i hvilken sammenhæng de indgår i hverdagen. Undersøgelsen af motions- og sportsvaner viser, at 28 pct. af børnene dyrker sport eller motion i mindst seks timer om ugen, mens 35 pct. af voksne dyrker mindst 4 timers sport eller motion om ugen. Sammenholder man de to resultater, tyder det altså på, at børn bevæger sig meget i hverdagen ud over den sport og motion, de går til i fritiden, mens voksne omvendt ser ud til at dyrke sport eller motion, som ikke indeholder fysisk aktivitet med mindst moderat niveau.

Andelen af voksne, der dyrker idræt 4 timer om ugen overgår således andelen, der er fysisk aktive i samme omfang. Tallene kommer dog fra to forskellige undersøgelser, og det kan ikke udelukkes, at andelen af fysisk aktive er steget fra Sundheds- og Sygelighedsundersøgelsen blev foretaget i 2005 til motions- og sportsvaneundersøgelsen blev gennemført i 2007.

Foruden krav om tidsforbruget bør intensiteten være af mindst moderat karakter, så man oplever at blive forpustet, hvis det skal have sundhedsmæssige effekter på kredsløbet. Hverken denne eller undersøgelsen af børns hverdag har haft fokus på intensitet, og meget af den sport og motion, som befolkningen dyrker, kan i princippet være uden den store effekt på sundheden i fysiologisk forstand. Det gælder f.eks. dart, billard eller petanque, der nok kræver koncentration, motoriske færdigheder og i visse tilfælde udholdenhed, men som ikke udfordrer bevægeapparat og kredsløb i samme grad som eksempelvis jogging, cykling, håndbold eller fodbold, hvor der indgår løb og hop. Denne undersøgelse skal ikke være dommer over, hvorvidt nogle idrætsaktiviteter af den grund er 'bedre' end andre. Men da kapitlet sætter fokus på hverdagsmotion, er det alligevel interessant at sondre mellem aktiviteter, som normalt er fysisk udfordrende vs. aktiviteter, der er det i mindre grad. På baggrund af en sådan analyse er det bl.a. interessant at undersøge, om de personer, som ikke dyrker sport eller motion i fritiden, bevæger sig via cykling og gang i andre sammenhænge i hverdagen.

SPORT OG MOTION ER IKKE ALTID FYSISK KRÆVENDE

I kategorien af aktiviteter med lavt fysisk indhold indgår bowling, billard, petanque, vandring, skydning, jagt og fiskeri. Denne opdeling er foretaget velvidende, at aktiviteterne i nogle tilfælde, og for nogle personer, kan være fysisk udfordrende.

Blot én procent af børnene dyrker udelukkende aktiviteter, som normalt indeholder en relativ lille grad af fysisk aktivitet, mens tæt på en tiendedel af de voksne respondenter udelukkende dyrker sport og motion, som normalt har et lavt indhold af fysisk aktivitet. Det vil altså sige, at flertallet (97 pct. af børnene og 77 pct. af de voksne) har deltaget i aktiviteter regelmæssigt inden for det seneste år, der normalt kræver mere fysisk af kroppen. Nogle af disse personer dyrker dog ikke sport eller motion for tiden. Samlet set dyrker 52 pct. af alle voksne respondenter sport

eller motion for tiden via aktiviteter, der normalt indeholder en høj grad af fysisk aktivitet. Blandt børn er andelen på 84 pct.

Analysen viser tilmed en række forskelle i befolkningen i forhold til at dyrke aktiviteter med indhold af fysisk aktivitet:

- Mænd holder sig oftere end kvinder til aktiviteter med lavt indhold af fysisk aktivitet (bowling, billard, skydning, jagt og fiskeri)
- Ældre personer holder sig oftere end yngre personer til aktiviteter med lavt indhold af fysisk aktivitet (vandring, petanque, jagt og fiskeri)
- Personer med højst en grunduddannelse holder sig oftere end personer med videregående uddannelser til aktiviteter med lavt indhold af fysisk aktivitet (bowling, billard)
- Ufaglærte arbejdere holder sig oftere end funktionærer til aktiviteter med lavt indhold af fysisk aktivitet (bowling, billard, fiskeri)

Omvendt spiller indkomst ikke nogen rolle i denne sammenhæng. Samtlige nævnte faktorer udgør en selvstændig betydning, når effekten af hver enkelt variabel indgår i en samlet analyse. Det vil altså sige, at ikke nok med, at kvinder, højtuddannede og funktionærer dyrker mere sport eller motion, de dyrker også oftere sport eller motion med en høj grad af fysisk aktivitet.

Under halvdelen (45 pct.) af alle 30 til 39-årige mænd med højst en grunduddannelse har således dyrket mindst én aktivitet inden for det seneste år, der normalt indeholder meget fysisk aktivitet. Dermed opstår et paradoks, hvor Danmark rent kvalitativt fremstår som ét af de mest idrætsaktive lande i hele Europa, mens de kvantitative mål halter bagefter. Dels fordi de færreste dyrker sport eller motion eller er fysisk aktive på anden vis i mindst en halv time om dagen, dels fordi de mindre idrætsaktive befolkningsgrupper generelt er tilbøjelige til at dyrke sport eller motion uden et stort element af intensiv fysisk aktivitet. Selvom de socioøkonomiske forskelle i idrætsdeltagelsen bliver udlignet, er det i et sundhedspolitisk perspektiv stadig bekymrende, hvis befolkningsgrupper med korte uddannelser og de laveste indkomster vælger idrætsaktiviteter uden indhold af fysisk aktivitet.

Derfor er det væsentligt at se nærmere på, hvordan børn og voksne bevæger sig i hverdagen ud over deres deltagelse i sport og motion. Det lo-

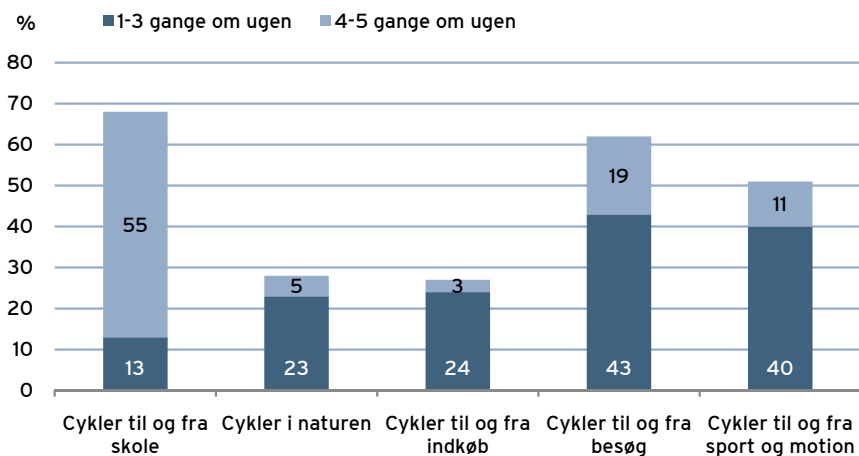
kale miljø kan spille en væsentlig rolle i denne henseende med strategisk planlægning og fokus på stier og kortere afstande, så folk vælger at cykle eller gå til forskellige ærinder, frem for at tage bilen. Det skal så at sige være nemt og sikkert at vælge den aktive løsning. Lektor Jens Troelsen har i et forskningsprojekt om bolignære omgivers betydning for sundhed fundet frem til, at folk er mere tilbøjelige til at vælge cyklen, hvis distancen til den ønskede lokalitet ikke overstiger fire kilometer. Desuden går befolkningen oftere, hvis afstanden er mindre end en kilometer (Troelsen et.al. 2008). Infrastrukturen kan derfor være med til at øge befolkningens daglige motion.

Dette kapitel belyser, i hvilket omfang befolkningen cykler eller går i forskellige sammenhænge, og hvordan hverdagsmotionen hænger sammen med den generelle idrætsdeltagelse. Desuden inddrager analysen en undersøgelse af befolkningens tendenser til at vælge ferieophold eller rejser, hvori der indgår et motionselement.

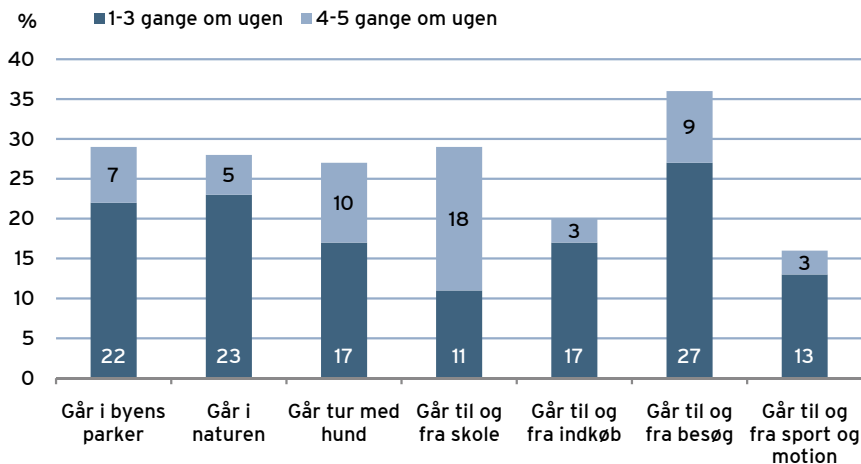
CYKLING OG GANG I HVERDAGEN

Herunder er vist, hvor mange børn og voksne der cykler eller går i hverdagen til forskellige ærinder.

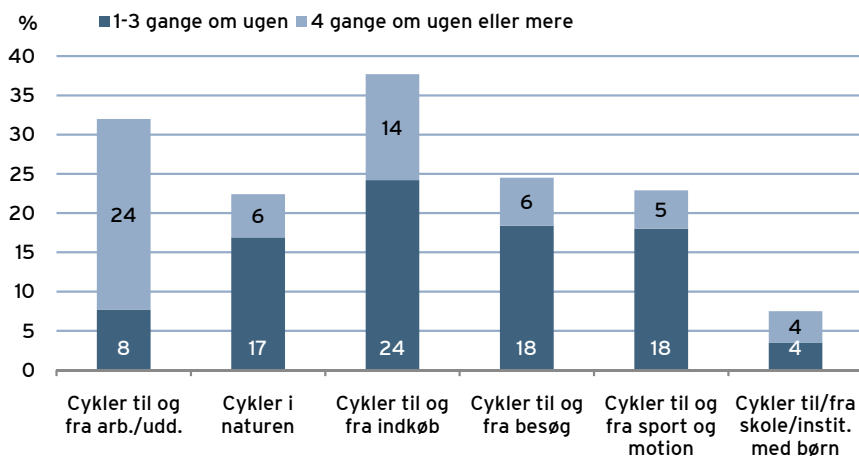
Figur 106. Over halvdelen af alle børn cykler i skole hver dag.
Børn 7-15 år, cykling

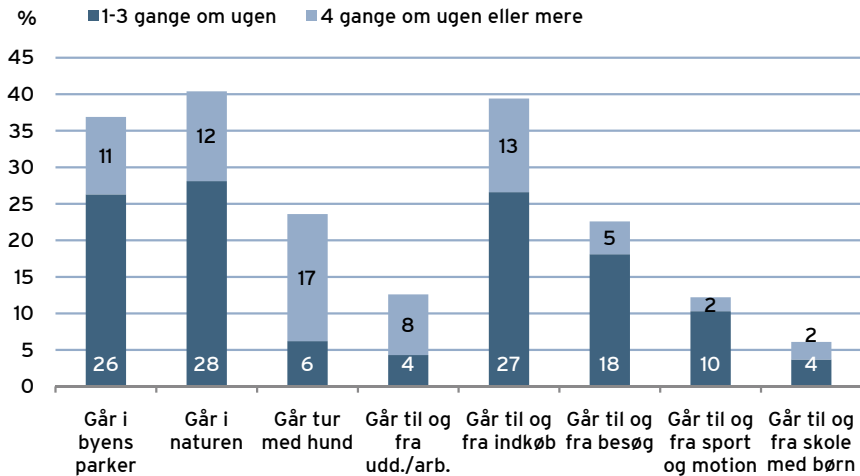
Figur 107. Andel blandt børn, der går i forskellige sammenhænge i hverdagen. Børn 7-15 år, gang

Figur 108. Hver fjerde voksen cykler dagligt til og fra arbejde. Voksne, cykling

Figur 109. Voksne går oftest i byens parker, i naturen eller til og fra indkøb. Voksne, gang

Både børn og voksne får oftest motion gennem transport, når de cykler eller går på arbejde/uddannelse/skole, eller når de handler ind. Særligt voksne cykler og går også meget i naturen, mens børn snarere går, når de skal besøge vennerne.

I Kulturministeriets kulturvaneundersøgelse fra 2004 angiver 40 pct. af de voksne respondenter, at de får motion 'stort set dagligt' ved enten cykling eller gang (Bille et.al. 2005). Denne formulering adskiller sig fra målingen i 2007, hvor undersøgelsen spørger ind til forskellige destinationer, hvor respondenterne skal angive den ugentlige hyppighed. Trods forskelle i spørgsmålsformuleringen ser billedet tilnærmelsesvist identisk ud, dog med antydning af en svag stigning, da andelen, som går eller cykler mindst fem gange om ugen, er på 44 pct. i 2007 som vist i tabel 51.

Tabel 51. Børn cykler mere i hverdagen end voksne, mens voksne oftere går til forskellige ærinder (pct.)

		Børn 7 til 15 år	Voksne 16 år+
Cykler...	..mindst én gang om ugen:	83	61
	.. mindst fem gange om ugen:	52	23
Går...	..mindst én gang om ugen:	73	80
	..mindst fem gange om ugen:	28	28
Cykler eller går mindst fem gange om ugen:		69	44

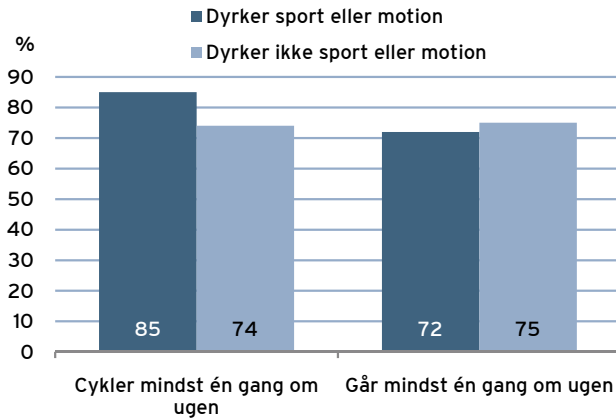
Opgørelser fra Vejdirektoratet viser også, at andelen af cyklister på vejene ser ud til at være stigende de seneste år efter en mindre nedgang siden 2000⁸. Særligt september og oktober måned i 2007 viste meget høj cykeltrafik, hvilket ligger i samme periode, som denne undersøgelse blev foretaget. Opgørelserne viser desuden, at trafikken var endnu højere i samme måneder i 2008, og befolkningens transportaktivitet på cykel ser dermed ud til at stige ganske svagt i disse år.

De idrætsaktive får mere hverdagsmotion

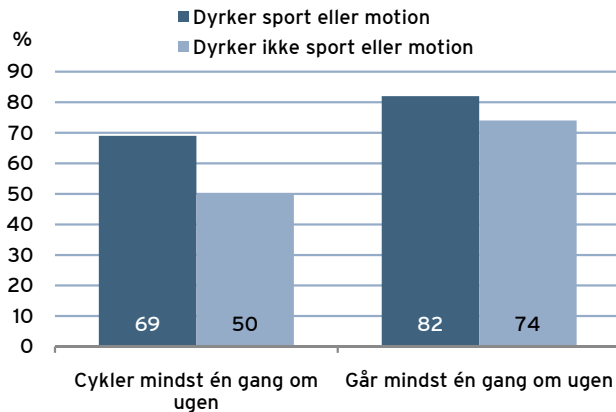
Cykling og gang i hverdagen er en god måde at holde kroppen fysisk aktiv på. En daglig cykel- eller gåtur kan derfor bidrage positivt til befolkningens generelle aktivitetsniveau og dermed indirekte bidrage til befolkningens sundhedstilstand.

Analysen viser dog, at det primært er folk, der dyrker sport eller motion i fritiden, som også cykler i hverdagen. Som figur 110a og 110b viser, gælder det både børn og voksne, men omvendt er der ingen signifikante forskelle i forhold til at gå.

Figur 110a. Børn, der dyrker sport eller motion, cykler mere i andre sammenhænge i hverdagen

Figur 110b. Voksne, der dyrker sport eller motion, cykler også mere i andre sammenhænge i hverdagen

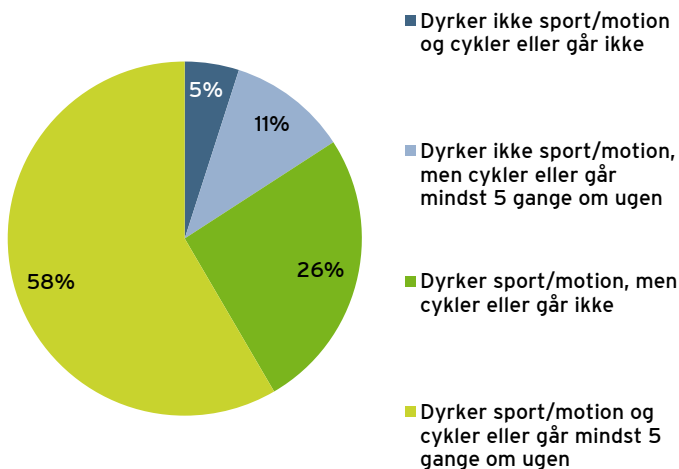
Nogle af de ikke-idrætsaktive folk motionerer dog også dagligt via cykling eller gang som transport. På næste side viser en oversigt fordelingen af respondenter i forhold til andelen, der dyrker sport eller motion og rører sig via cykling og gang i hverdagen.

18 pct. af voksne, der ikke dyrker sport eller motion, får alligevel rørt sig via gang eller cykling mindst fem gange om ugen. Det efterlader 26

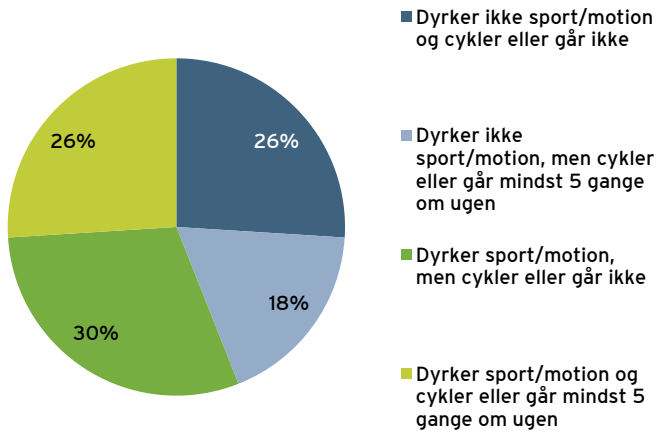
pct., som tilsyneladende ikke bevæger kroppen meget i hverdagen, da de hverken dyrker sport, motion, cykler eller går til daglig. Mænd uden videregående uddannelse udgør en stor andel af de meget inaktive, og hele 35 pct. i denne gruppe dyrker hverken sport, motion, cykler eller går dagligt.

11 pct. af børnene bevæger sig dagligt via cykling og gang, selvom de ikke dyrker sport eller motion. Det betyder, at 5 pct. af børnene hverken dyrker sport eller motion i fritiden eller rører sig via cykling eller gang i hverdagen. Det er tankevækkende, at fem procent af alle børn mellem 7 og 15 år tilsyneladende bevæger sig meget lidt i hverdagen. Med forbehold for usikkerheder i det statistiske materiale svarer det til lidt over 31.000 børn i hele Danmark.

Figur 111. Cykling og gang bidrager til den samlede mængde af idrætsaktive

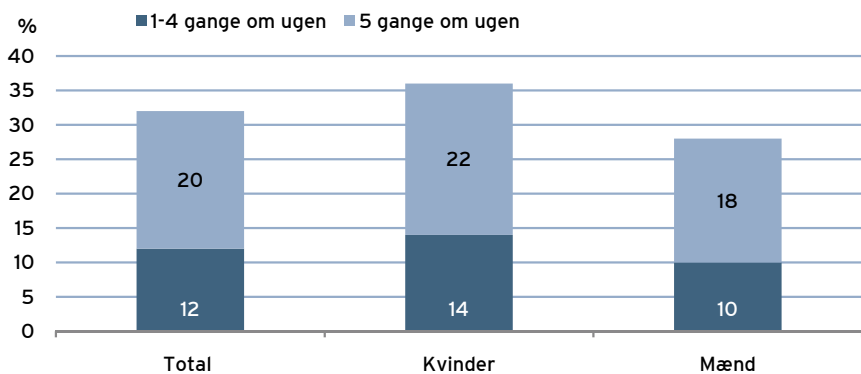
Figur 112. Hver fjerde voksen hverken cykler, går eller dyrker sport eller motion i hverdagen

På cykel til arbejde

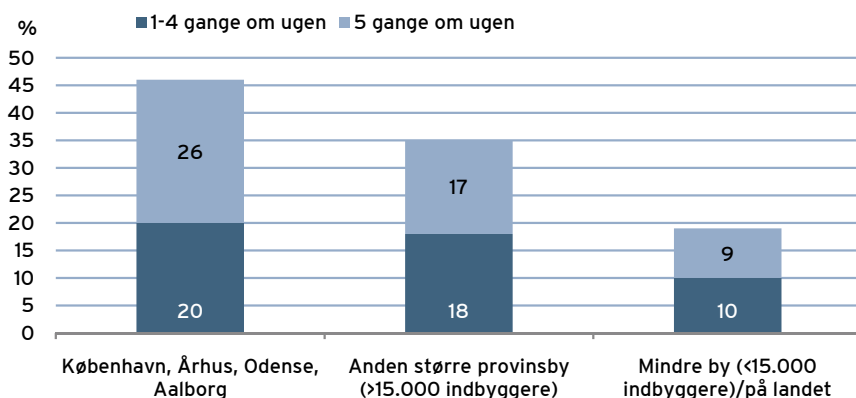
Knap en tredjedel af de voksne cykler til og fra arbejde eller uddannelse mindst en gang om ugen, og hver femte gør det tilmed dagligt. Kvinder cykler oftere på arbejde end mænd. Dette skyldes sandsynligvis, at mænd ifølge Danmarks Statistik generelt har længere på arbejde og derfor er nødt til at anvende anden transport.

Figur 113. Kvinder cykler oftere på arbejde/til uddannelse end mænd

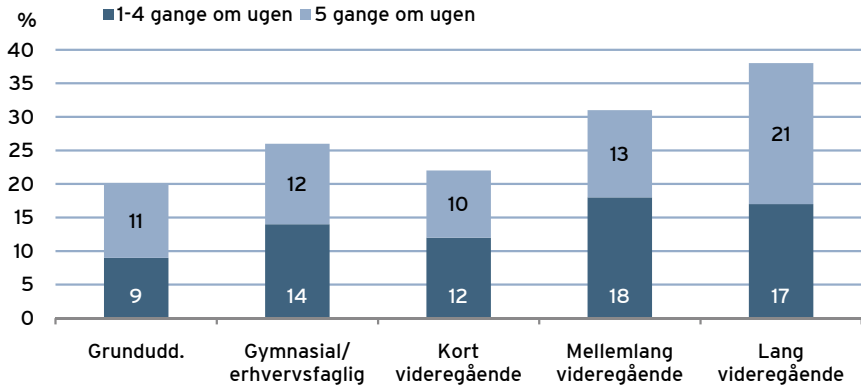
Transportlængden kan også være én af årsagerne til, at folk i de større byer cykler mere på arbejde end folk, der bor på landet. I de fire største byer, København, Århus, Odense og Aalborg, cykler godt en fjerdedel af alle voksne på arbejde hver dag. I landområderne er der ofte længere mellem hjem og arbejde, og kun lidt under hver tiende finder dagligt cyklen frem i disse områder.

Figur 114. Befolkningen i storbyerne cykler oftere på arbejde/til uddannelse end befolkningen i landområderne

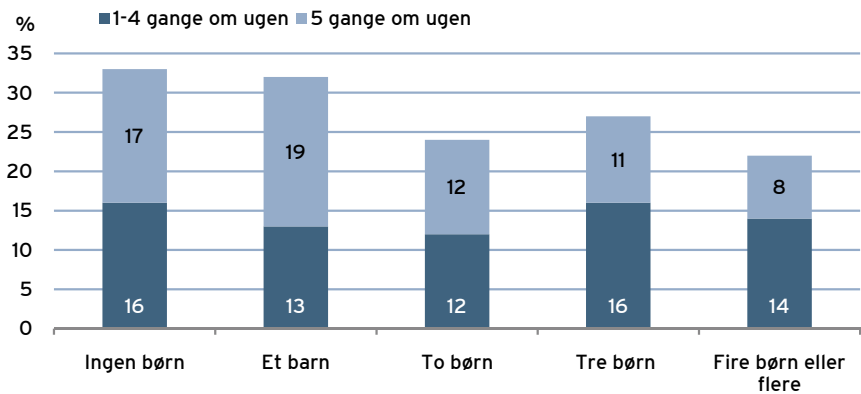
I de fire største byer er det også afgørende, hvorvidt man har en videregående uddannelse i forhold til at vælge cyklen på arbejde. De højtuddannede cykler oftere end andre folk, mens få generelt cykler på arbejde i mindre byer og i landområderne uanset uddannelsesniveau.

Figur 115. Folk med lange videregående uddannelser cykler oftere på arbejde/til uddannelse end andre folk

Samme forhold gør sig gældende i forhold til at have børn. I de fire største byer cykler folk uden børn oftere på arbejde, mens lige mange (eller lige få) cykler på arbejde i mindre byer eller på landet, uanset om de har børn eller ej.

Figur 116. Jo flere børn, desto færre cykler på arbejde/til uddannelse

Personer i de største byer rører sig generelt mere til daglig via cykling til og fra arbejde end personer bosat i landområderne. Mens højtuddannede i byerne cykler mest, gælder det modsatte personer uden videregående uddannelse bosat i landområderne.

En interessant sammenhæng finder man dog mellem beskæftigelses-type og tendensen til at cykle på arbejde i de mindre byer og landområder. I disse områder cykler de faglærte og ufaglærte arbejdere oftere på arbejde end selvstændige og funktionærer. Det kan skyldes, at de ufaglærte og faglærte arbejdere typisk har jobs i lokalområdet, mens funktionærer og selvstændige enten arbejder i hjemmet (som eksempelvis landmænd eller selvstændige butiksejere) eller kører meget langt på arbejde hver dag.

På cykel i skole

To ud af tre børn cykler til og fra skole, og godt halvdelen cykler dagligt. Mange børn går også i skole, og 62 pct. af børnene går eller cykler til og fra skole hver dag. Det efterlader 38 pct., som enten tager offentligt transportmiddel eller bliver kørt i skole. Det er interessant, at børn ikke cykler mere i storbyerne end på landet, som det er tilfældet blandt voksne. I de fire største byer er det tilmed Aalborg og Odense, hvor børnene cykler oftest i skole, mens færre cykler i Århus og København. Dette hænger sandsynligvis sammen med mængden af trafik i de større byer, som gør, at det opleves som farligere for børnene at transportere sig selv til skole. Det kan dog også skyldes afstanden til skolen, og flere skoler i Århus og København ligger formentlig i gåafstand fra hjemmet, det vil sige inden for en radius af en kilometer. Således går flere børn i skole i Århus og København.

De ældre børn cykler oftere i skole end yngre børn. Børn, hvis forældre er født i Danmark, er også mere tilbøjelige til at cykle i skole, mens børn med anden etnisk baggrund end dansk oftere går i skole.

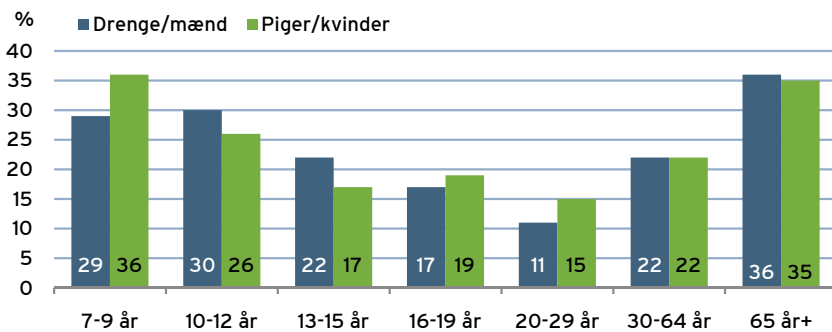
På cykel og gåben i parker og natur

Naturen betyder meget for den danske befolkning, når de dyrker sport eller motion. Hele 73 pct. af alle respondenterne angiver, at naturen har nogen eller stor betydning. Naturen har en større betydning blandt ældre

idrætsudøvere, hvilket hænger sammen med de ældres hyppigere færden i naturen, når de dyrker idræt. De går stavgang, vandrer, cykler, tager på jagt, fisker mv. Men hvor mange børn, unge og voksne bruger egentlig naturen til at cykle eller gå en tur?

28 pct. af alle børn mellem 7 og 15 år cykler mindst en gang om ugen i naturen. Det gælder både drenge og piger, men de yngre børn cykler meget oftere end unge i teenagealderen og yngre voksne i 20'erne. Den ældre del af befolkningen færdes også en del på cykel i naturen, og mere end hver tredje i befolkningen over 65 år cykler mindst en gang om ugen i naturen.

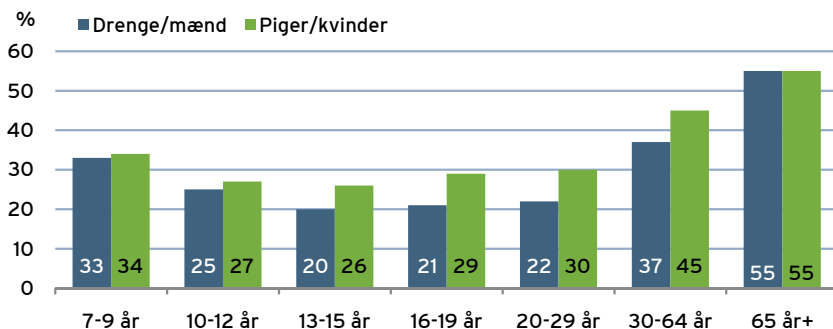
Figur 117. De yngste og ældste befolkningsgrupper cykler oftere i naturen end unge og yngre voksne. Figuren viser andelen, der cykler i naturen mindst én gang om ugen

Mens børn er på både cykel og gåben, når de færdes i naturen, foregår det oftere uden cykel, når de voksne er ude i naturen. Over halvdelen af alle mænd og kvinder over 65 år går jævnligt ture i naturen, og det ser derfor ikke ud til at være ubegrundet, når respondenterne giver udtryk for, at naturen har stor betydning for dem, når de dyrker sport og motion.

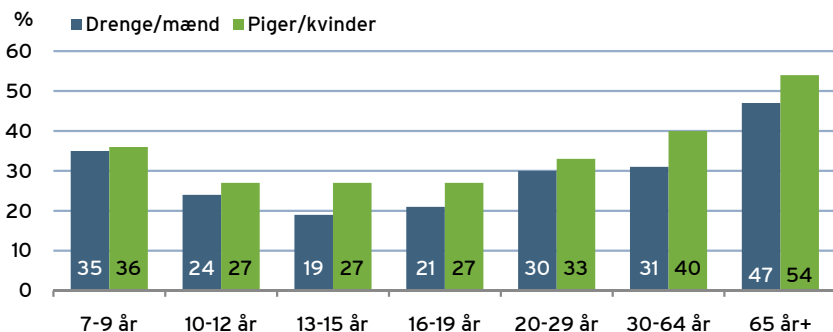

Figur 118. Voksne går jævnligt i naturen. Figuren viser andelen, der går i naturen mindst én gang om ugen

Som det fremgår af figuren herunder, går lige så mange ture i byens parker som i naturen. De grønne områder bliver altså flittigt brugt af den danske befolkning, og i de store byer erstatter parkerne den natur, som beboerne i mindre byer og landområder nyder godt af. Befolkningen i de mindre byer og landområder cykler og går således mere i naturen, mens beboerne i de store byer går mere i byens parker.

Figur 119. Byens parker bliver brugt lige så flittigt som naturen, når befolkningen går ture. Figuren viser andelen, der går i byens parker mindst én gang om ugen

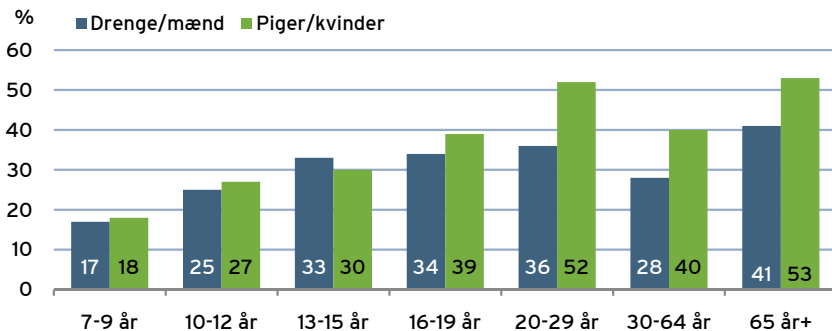

På cykel og gåben til indkøb

Ifølge Jens Troelsens forskning i bolignære områders betydning for sundheden kan nærhed stimulere befolkningen til bevægelse. Hvis afstanden til indkøbsmuligheder holdes under fire kilometer, øges sandsynligheden for, at befolkningen vælger cyklen frem for bilen, når de skal handle. Men hvor mange danskere tager egentlig cyklen eller går, når de skal handle ind?

Figuren herunder viser, at kvinder generelt cykler oftere til og fra indkøb end mænd. Det kan tyde på, at kvinder generelt tager sig mere af de daglige indkøb end mænd. Overordnet set cykler 27 pct. af alle børn mellem 7 og 15 år samt 38 pct. af alle voksne til og fra indkøb mindst én gang om ugen. Indkøb er således det ærinde, der kan få flest voksne danskere ud på cyklen.

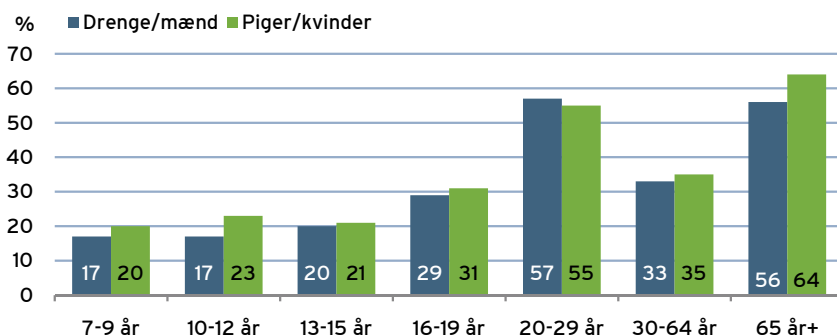
Figur 120. Voksne kvinder cykler ofte til og fra indkøb. Figuren viser andelen, der cykler til og fra indkøb mindst én gang om ugen

Den yngre del af befolkningen cykler oftere, end de går til og fra indkøb, mens den ældre del af befolkningen oftere er gående. Det er desuden påfaldende, at yngre voksne mellem 20 og 29 år samt den ældre del af befolkningen over 65 år cykler og går oftere end midaldrende mellem 30 og 65 år. Det skyldes især, at børnefamilierne sjældnere cykler eller går til og fra indkøb.

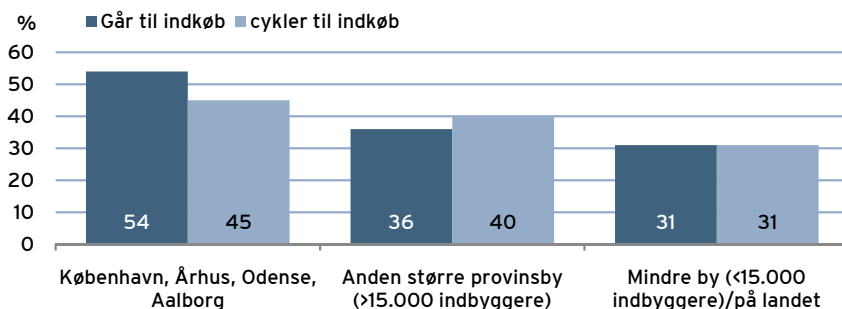

Figur 121. Unge og ældre går ofte, når de skal handle ind, mens børnefamilierne vælger anden transport. Figuren viser andelen, der går til og fra indkøb mindst én gang om ugen

Nærhedsprincippet, som kan stimulere befolkningen til at cykle og gå mere i hverdagen, skinner også igennem i denne undersøgelse, hvor en tydelig forskel finder sted mellem land og by. I de store byer går og cykler befolkningen meget oftere, når de køber ind, i forhold til mindre byer og landområder. Når indkøbsmulighederne centrerer omkring de større byer i særlige storcentermiljøer, har det således bevægelsesmæssige konsekvenser for beboerne i de mindre lokalområder, som tager bilen i stedet for at cykle eller gå.

Figur 122. I storbyerne cykler og går befolkningen oftere, når den handler ind. Figuren viser andelen, der cykler eller går til og fra indkøb mindst én gang om ugen

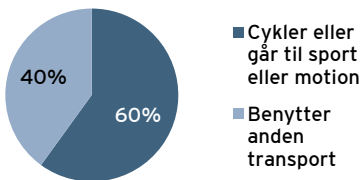
På cykel og gå-ben til sport og motion

De seneste årtier er befolkningen begyndt at dyrke mere og mere sport og motion i fritiden, samtidig med at undersøgelser peger på, at mange er blevet mindre fysisk aktive i det øvrige hverdagsliv. Det er derfor interessant at undersøge, hvor mange danskere der fragter sig selv til sport og motion via aktiv transport.

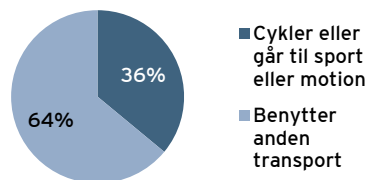
Halvdelen af alle børn og 23 pct. af alle voksne tager cyklen, når de skal til sport eller motion. En del færre går til deres idrætsaktivitet, som det også fremgår af figurerne 106-109 i starten af dette kapitel. En analyse af den idrætsaktive del af befolkningen viser, at 60 pct. af alle børn og lidt mere end hver tredje idrætsaktive voksen tager cyklen eller går, når de skal til sport eller motion. Det efterlader en stor del af de idrætsaktive, som tager bilen eller bruger anden transport, og voksne kører langt oftere, end de cykler eller går.

Figur 123. De fleste børn cykler eller går til sport eller motion, mens voksne oftere benytter anden transport

Børn 7-15 år, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

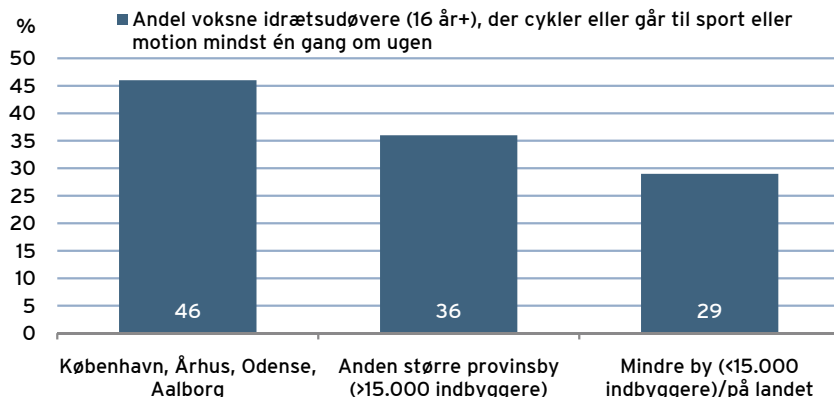
Voksne 16 år+, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

Den idrætsaktive befolkning i de store byer cykler eller går oftere end befolkningen i landområderne, når de skal af sted til sport eller motion. Det gælder alle aktivitetstyper, og både boldspillere, motionister, fitnessudøvere eller andre idrætsaktive får altså mere motion ved aktiv transport til og fra idrætsaktiviteten i de store byer. Færrest motionister angiver, at de cykler eller går til og fra sport eller motion, hvilket kan hænge sammen med, at de dyrker deres idræt lige uden for døren. De løber, går eller cykler en tur, hvor transporttid slet ikke forekommer.

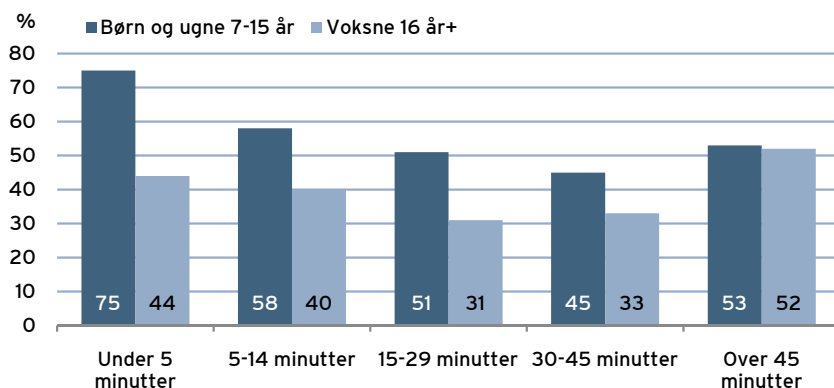

Figur 124. Indbyggere i de største byer cykler eller går oftere, når de skal til sport eller motion

Tendensen til at vælge aktiv transport hænger også sammen med transporttiden. Børn og voksne, der bruger mindre end et kvarter på transport, cykler eller går oftere end personer, som har over et kvarter. Det hænger godt sammen med den analyse, Jens Troelsen har foretaget, der viser, at nærhedsprincippet i høj grad kan stimulere befolkningen til aktiv transport.

Figur 125. Børn og voksne cykler eller går oftere til sport eller motion, hvis aktiviteten ligger i nærheden af hjemmet

Forholdsvis mange børn og voksne cykler eller går, selvom de angiver en transporttid på over en halv time. Det virker overraskende, at halvdelen af de idrætsaktive børn og voksne cykler eller går, selvom transporttiden er over 45 minutter. I denne gruppe indgår dog kun henholdsvis ni børn og 11 voksne respondenter, hvorfor det må anses for ekstreme tilfælde, der ikke nødvendigvis siger noget om de generelle tendenser.

På cykel og gå-ben i andre sammenhænge

Foruden de foregående analyser af befolkningens tilbøjelighed til at gå og cykle i hverdagen forekommer en række øvrige forskelle mellem forskellige befolkningsgrupper. I det følgende er de væsentligste tendenser listet:

- Drengene og pigerne cykler generelt lige meget, men piger går oftere ture med hunden eller til og fra besøg hos venner.
- De ældste børn cykler oftere end de yngste børn til og fra indkøb, til og fra besøg samt til og fra sport og motion.
- Omvendt går de yngste børn oftere i parker og i naturen.
- Børn med forældre født i Danmark går oftere tur med hunden.
- Børn med forældre født i et andet land går oftere til og fra indkøb, til og fra sport og motion, til og fra skole samt til og fra indkøb.
- Blandt voksne er kvinderne mere tilbøjelige til at cykle og gå i forskellige sammenhænge end mænd.
- Ældre personer cykler og går oftere i naturen.
- Folk med børn er mindre tilbøjelige til at cykle og gå i hverdagen end folk uden børn.
- Socioøkonomiske forskelle som uddannelse og indkomst mister betydning, når der kontrolleres for alder.

FERIEOPHOLD MED MOTIONSINDHOLD

Det foregående afsnit sætter fokus på cykling og gang i forskellige sammenhænge i hverdagen og viser forskellige tendenser til at vælge aktiv transport, når befolkningen bevæger sig i lokalområdet. Undersøgelsen giver også mulighed for at analysere, hvorvidt befolkningen vælger at aktivere sig selv under særlige omstændigheder som ferieophold og rejser, der netop ikke er en del af hverdagen. Når fysisk aktivitet eventuelt med ele-

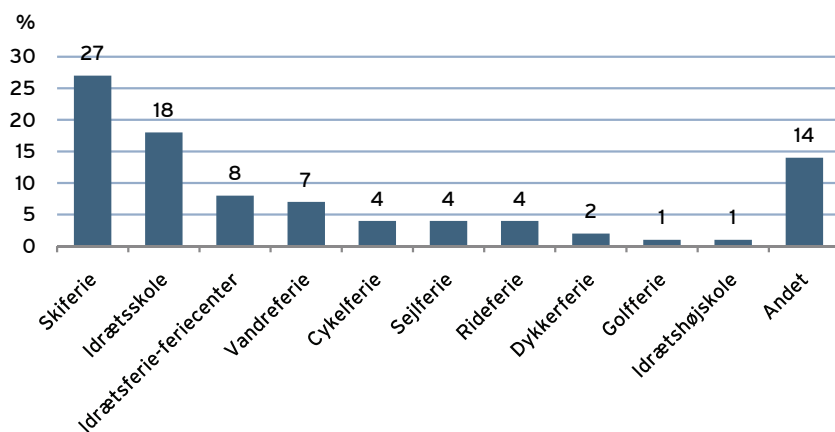
menter af sport og motion indgår i ferier, er det tegn på en forestilling om, at kropslig bevægelse og fysisk udfoldelse har stor værdi i sig selv. Sport og motion kan i den forstand opfattes som en form for 'luksusgode', befolkningen er villige til at betale for og bruge ferien på. Nogle ferietyper, som for eksempel cykelferier, kan dog lige så vel være udtryk for et ønske om en særlig måde at transportere sig på under ferien. Det er en billig ferieform, man kommer rundt i landskabet og oplever omgivelserne på andre måder, end når man rejser med anden transport. Måske opleves den fysiske aktivitet her mere som hverdagsmotion frem for motion for motions skyld, og altså ikke som et direkte luksusgode eller et mål i sig selv.

Respondenterne er blevet spurgt, om de inden for det seneste år har været på en rejse eller et ferieophold, hvor der indgik elementer af sport eller motion, og den følgende analyse viser tendenserne til at vælge aktive ferieformer i den danske befolkning.

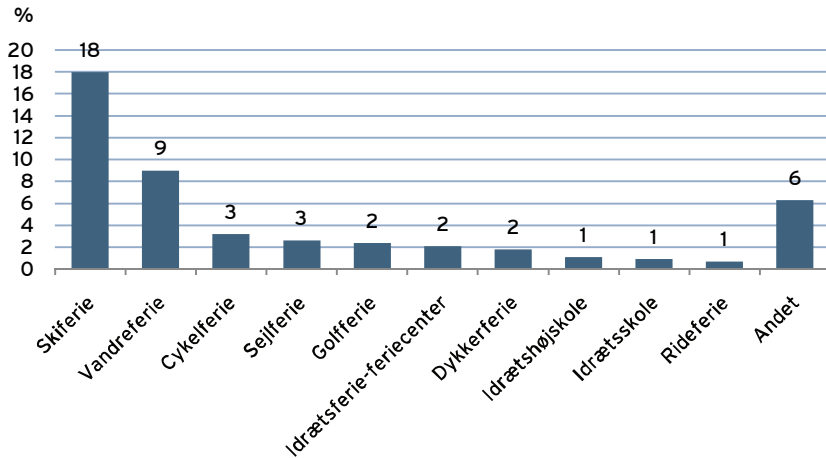
Lidt over halvdelen af alle børn og en tredjedel af de voksne respondenter har været på et sådant ferieophold med motionsindhold inden for det seneste år. Herunder er vist en figur over de forskellige ferietyper, som befolkningen har været på.

I langt de fleste tilfælde er der tale om skiferier, hvilket 18 pct. af alle voksne og hele 27 pct. af børnene angiver. Mange børn deltager også i særlige idrætsskoler som eksempelvis fodbold- eller håndboldskoler, mens en del voksne har været på vandreferie.

Figur 126. Skiferie er den mest almindelige form for 'aktiv' ferie. Børn, 7-15 år

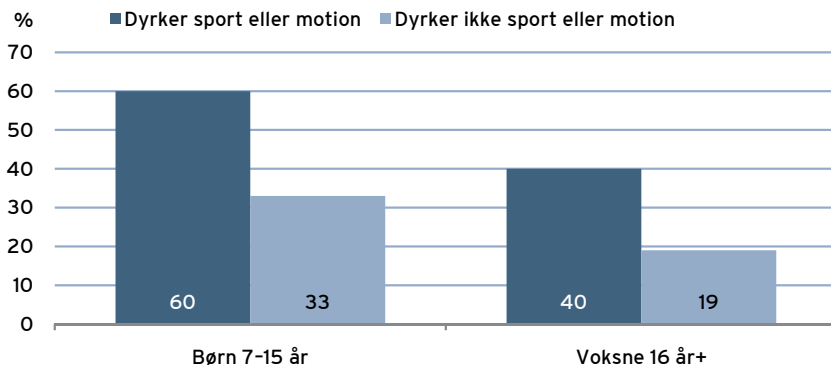
Figur 127. Skiferier og vandreferier er de mest almindelige typer af aktive ferier, voksne tager på. Voksne, 16 år+

Idrætsaktive tager oftere på aktive ferier

Den idrætsaktive del af befolkningen vælger oftere end andre personer en ferie med motionsindhold. Næsten dobbelt så mange idrætsaktive børn og voksne har været på en aktiv ferie inden for det seneste år i forhold til personer, der ikke dyrker sport eller motion. Som det fremgår af figuren herunder, har en del børn og voksne dog også været på en aktiv ferie, selv om de ikke dyrker sport eller motion i hverdagen.

Figur 128. Idrætsaktive børn og voksne tager oftere på ferier med motionsindhold. Figuren viser andelen, der har været på ferie med motionsindhold inden for det seneste år

Forskellene mellem idrætsaktiv og ikke-idrætsaktiv finder primært sted inden for rejsetyper som skiferier, idrætsskoler, vandreferier, cykelferier, golfferier samt idrætshøjskoler. Børn og voksne, som dyrker sport eller motion i hverdagen, tager oftere på sådanne ferier. Omvendt appellerer dykkerferier og sejlfier lige så ofte til personer, der ikke er idrætsaktive i hverdagen.

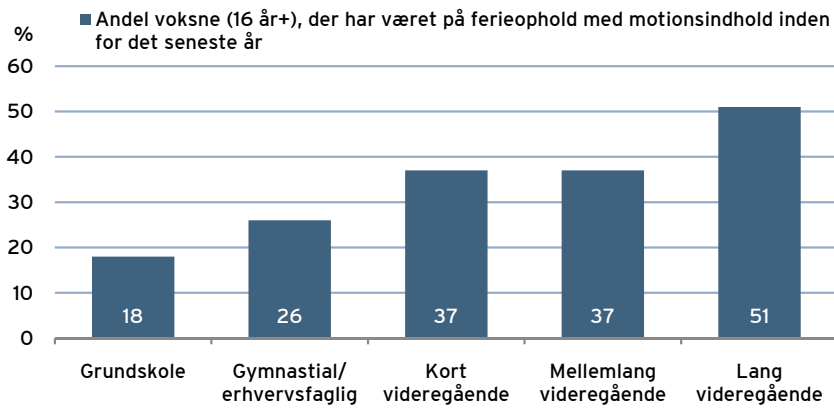
Den yngre del af befolkningen tager oftere på skiferier, idrætsskoler, dykkerferier, idrætsferiecentre eller rideferier, mens vandreferier, cykelferier, sejlfier eller idrætshøjskoler er lige populær på tværs af generationerne. Golfferier tiltrækker som eneste aktive ferietype oftere ældre personer over 50 år.

Hver tredje voksne golfspiller har været på golfferie inden for det seneste år. Til sammenligning har blot 12 pct. af dem, der cykler eller går til ridning i hverdagen, været på cykel- eller rideferie. Golf er måske i højere grad en livsstilssport, som golfspillere integrerer både i hverdagen og ferierne, mens mange andre idrætsgrene primært finder sted i hverdagen. Skiferier er i kontrast hertil primært en ferieaktivitet.

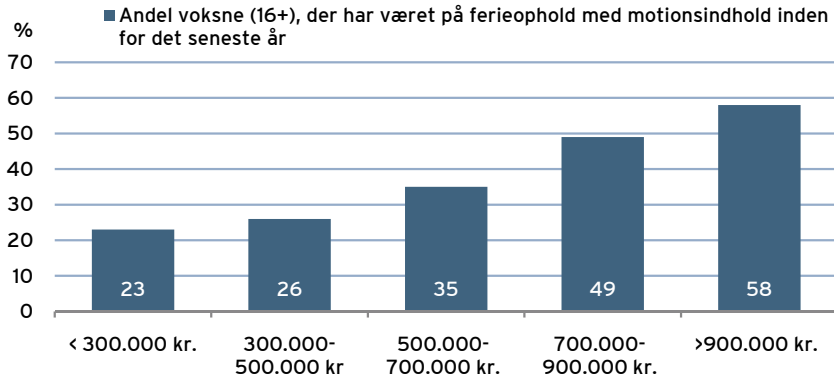
Aktive ferier er for de socialt velstillede

Befolkningsgrupper med lange videregående uddannelser og høje indkomster tager oftere end andre befolkningsgrupper på aktive ferier, som det fremgår af figurerne 129-130. De tager især oftere på skiferier, golfferier og vandreferier, mens lige mange i befolkningen på tværs af socioøkonomiske forskelle har været på øvrige ferietyper. Især ferieophold i tilknytning til et feriecenter appellerer til alle befolkningsgrupper. De socioøkonomiske forskelle kan ikke blot forklares med, at de socialt bedre stillede befolkningsgrupper samtidig dyrker mere sport eller motion og derfor oftere tager på aktive ferier. Forskellene er således stadig meget tydelige, når den idrætsaktive del af befolkningen ses isoleret. Det er nærliggende at antage, at de socioøkonomiske forskelle eksisterer, fordi de socialt bedre stillede har bedre råd til denne type af ferier. Især fordi forskellene springer tydeligst igennem i nogle af de dyreste ferietyper som skiferier og golfferier. Men når de socialt bedre stillede også oftere tager på vandreferier, tyder meget på, at forestillingerne om, hvad en ferie skal indeholde, varierer på tværs af befolkningsgrupper.

Figur 129. Befolkningsgrupper med lange videregående uddannelser tager oftere på ferie med motionsindhold

Figur 130. Personer med høje indtjeninger holder oftere aktive ferier

AFRUNDING

- En stor del af befolkningen får motion i hverdagen, når de cykler eller går til forskellige ærinder i lokalområdet. 69 pct. af alle børn og 44 pct. af de voksne cykler eller går til forskellige ærinder dagligt (mindst fem gange om ugen).
- Denne form for hverdagsmotion bidrager også til den samlede mængde af børn og voksne, som rører sig i hverdagen, da nogle cykler eller går i hverdagen, selvom de ikke dyrker sport eller motion.
- Lidt over halvdelen af alle børn og en tredjedel af alle voksne har været på en rejse eller ferieophold inden for det seneste år, som har haft et motionsindhold.
- Skiferier og vandreferier er blandt de oftest forekomne rejsetyper, og personer med videregående uddannelser og høje indkomster vælger oftest en aktiv ferie.

Dette kapitel viser, at fysisk aktivitet i hverdagen via cykling og gang bidrager til befolkningens generelle aktivitetsniveau. Mange danskere cykler eller går således i et eller andet omfang i hverdagen. Den idrætsaktive del af befolkningen cykler eller går oftere i hverdagen, men op mod hvert tiende barn samt næsten hver femte voksen cykler eller går også, selvom de ikke dyrker sport eller motion i fritiden. Tilbage står dog omkring en fjerdedel af den voksne befolkning og 5 pct. af alle børn mellem 7 og 15 år, som tilsyneladende ikke bevæger sig ret meget i hverdagen.

Rigtig mange børn og voksne gør brug af naturområder og parker til at gå ture og cykle, men også som transportform cykler eller går mange, når de skal i skole, til og fra uddannelse, arbejde eller handle. Nærhed betyder formentlig meget for tilbøjeligheden til at vælge aktiv transport, da befolkningen i de store byer cykler og går oftere end befolkningen i mindre byer og landområder, hvor afstandene til job og indkøbsmuligheder er længere.

Foruden at mange bruger cyklen eller går, når de skal transportere sig til forskellige ærinder, vælger de fleste idrætsudøvere en anden form for 'passiv' transport i forbindelse med deres idrætsaktiviteter. Det er interessant, da det understreger, at sport og motion stadig er meget mere og andet end bare fysisk aktivitet. De senere års intensiverede fokus på fysisk aktivitets positive indvirkning på sundheden har fået mange til at sætte lighedstegn mellem de forskellige begreber sport, motion, fysisk aktivi-

tet og sundhed. Men for en stor del af befolkningen er det tilsyneladende ikke underordnet, hvordan og hvor aktiviteterne foregår. Således får de færreste voksne motion på vejen til og fra deres motions- eller sportsaktivitet.

Meget tyder på, at frivillig, intentionel bevægelse af kroppen hænger sammen med socioøkonomisk status. Befolkningsgrupper med lange, videregående uddannelser og høje indkomster bevæger sig generelt mere i hverdagen end lavere socialt stillede befolkningsgrupper. For det første dyrker de mere sport og motion i fritiden. For det andet vælger de oftere aktivitetstyper, som normalt indeholder en stor mængde af fysisk aktivitet. For det tredje bevæger de sig mere uden for hverdagen, når de holder ferie. Det står i kontrast til, at disse befolkningsgrupper oftere er beskæftiget i jobs, som kræver stillesiddende arbejde dagen lang. Til gengæld cykler og går befolkningen lige meget i hverdagen på tværs af socioøkonomisk status, når de fragter sig til forskellige ærinder i lokalområdet.

Ud fra en meget overordnet betragtning kan man tale om to forskellige oplevelser af fysisk aktivitet i hverdagen, som bunder i sociale forskelle. Mens de dårligere socialt stillede befolkningsgrupper oplever fysisk aktivitet som en 'tvungen' del af arbejdslivet eller som en måde at transportere sig på, når de skal handle eller besøge venner, opfatter de bedre socialt stillede befolkningsgrupper fysisk aktivitet som en fritidsbeskæftigelse og måske endda som et 'luksusgode', som man gerne vil betale for og bruge sine ferier på. Selvom denne sondring rummer mange undtagelser, tegner der sig alligevel et mønster, som strækker sig langt tilbage i sportens historie med forskellige bevægelseskulturer på tværs af sociale klasser. I det 19. århundredes industrisamfund var borgerskabet de første til at indføre sport og friluftsliv som rekreation og fornyet indhold i en arbejdsbetinget hverdag. Arbejderklassen havde vanskeligere ved at finde andet indhold i hverdagen ud over arbejdet, hvilket generelt skabte store sundhedsmæssige problemer (Trangbæk et.al. 1995). En sådan klasseopdeling gør sig tilsyneladende stadig gældende godt inde i det nye årtusinde. I et sundhedspolitisk perspektiv er det dog interessant at notere sig, at cykling og gang som transport i hverdagen foregår blandt alle befolkningsgrupper. Som Jens Troelsen også nævner i sin analyse af bolignære områders betydning for sundhed, vælger befolkningen, uanset socioøkonomisk status, i større omfang at cykle eller gå, hvis de lokale omgivelser er udformet med henblik på at vælge den aktive transport (Troelsen et.al. 2008).

Kapitel 8

IDRÆT OG MEDIEVANER

Sport som medieunderholdning og tilskueroplevelse hører med i en analyse af befolkningens motions- og sportsvaner. Det er relevant at undersøge, om danskernes bevægelseskultur har karakter af en helhed, hvor sport og motion optager dem i flere facetter af hverdagen som aktiv udøver og som tilskuer eller sportsmedieforbruger. På den anden side står spørgsmålet, om de ikke-idrætsaktive befolkningsgrupper også finder interesse for sport i medierne? Har interessen overhovedet noget med befolkningens egen idrætsdeltagelse at gøre? Hvem interesserer sig mest for sport i medierne? Hvilke medietyper foretrækker de interesserede? Er fodbold og håndbold befolkningens mediedarlings, eller dukker andre ønsker frem, når folk bliver spurgt, hvilke tre idrætsgrene de er mest interesseret i at følge?

Listen over de mest populære aktiviteter afslører dog ikke nødvendigvis befolkningens ønsker som sådan, men afspejler måske i lige så høj grad, hvad de ønsker at se på baggrund af det udbud, de kender i forvejen. Som nævnt i kapitel 3 ønsker mange af gode grunde sjældent noget, man ikke har stiftet bekendtskab med. Det er derfor ikke utænkeligt, at befolkningen prioriterer på baggrund af det udvalg, medierne allerede udbyder frem for at nævne andre idrætsgrene, som medierne sjældent fokuserer på. Denne effekt er dog forsøgt minimeret ved at lade respondenterne selv skrive de tre idrætsgrene, de interesserer sig mest for at se, læse og høre om, frem for at lade respondenterne vælge mellem sportsgrene, der er opstillet på forhånd.

Mens befolkningen mere eller mindre passivt kan følge med i sport på tv, høre radiotransmissioner eller bladde igennem avisens sportssektion i forlængelse af det øvrige nyhedsstof, er tilskuerrollen et udtryk for en mere aktiv handling. Når befolkningen tager enten på stadion for at se fodbold eller i hallen for at overvære børnenes idrætsudøvelse, får forbruget af sport en anden betydning. Her bliver tilskuerne en del af den begivenhed, som udspiller sig. Er der forskel på mediesporten og tilskuer-

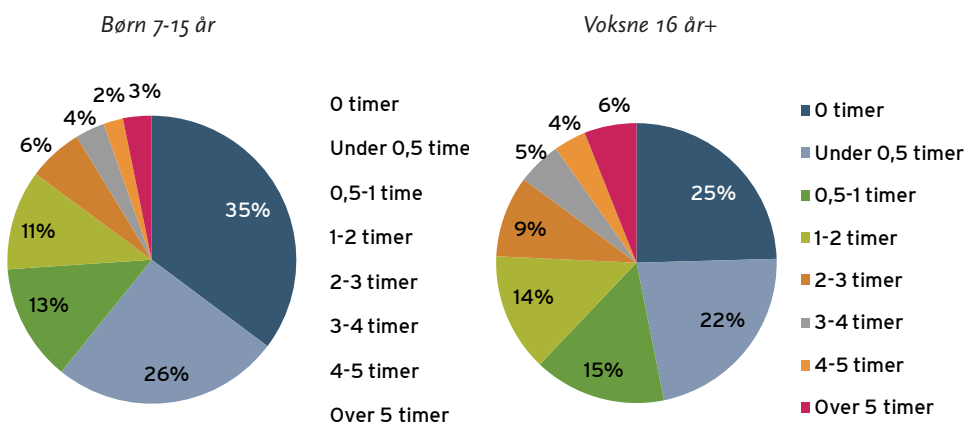
sportens tilhængere? Eller ser man det samme publikum både på stadion og foran skærmen?

I dag er mulighederne for at følge sport i medierne enorme. Alene på tv er udbuddet steget markant sideløbende med fremkomsten af flere tv-kanaler, som tilmed ofte profilerer sig på rettigheder til særlige sportsbegivenheder (Hedal 2006). Radio og de fleste dagsblade bruger også spalteplass på sportsreportager og sportsresultater, og internettet vinder stærkt frem i disse år. Internettet giver nye muligheder for sportens eksponering via bl.a. web-tv og giver samtidig brugerne bedre muligheder for at vælge, hvilke sportsgrene de ønsker at følge med i. Giver denne mulighed sig udslag i helt andre interesser, hvad angår befolkningens forbrug af sport på nettet, eller følger nettet samme trends som tv, aviser og radio?

INTERESSE FOR SPORT I MEDIERNE

Voksne interesserer sig mere for sport i medierne end børn. Det hænger formentlig sammen med, at voksne generelt ser mere tv, lytter mere til radio og læser mere i avis end børn (Bille et.al. 2005). De voksne bruger også flere timer i gennemsnit om ugen end børn. Børn bruger under en halv time om ugen, mens voksne bruger en time i gennemsnit. Voksne dedikerer sig altså mere intenst til mediesporten som vist i figurene herunder.

Figur 131. Voksne bruger flere timer pr. uge end børn på at følge med i sport i medierne

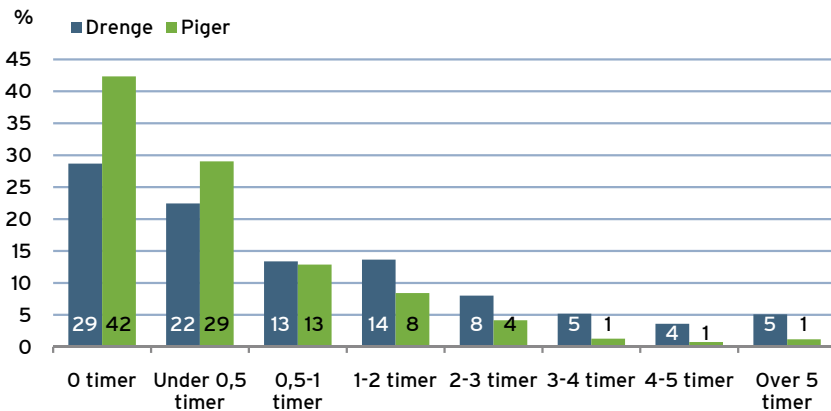

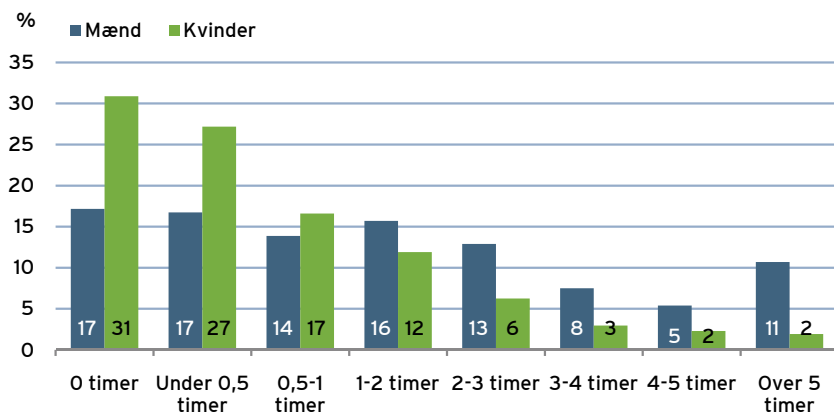
Mediesporten – mest for mænd

Mænd konsumerer langt mere sport i medierne end kvinder. Over dobbelt så mange mænd som kvinder bruger mere end en time om ugen på sport i medierne, og selvom børn generelt bruger meget lidt tid på sport i medierne, eksisterer der også en markant forskel mellem drenge og piger. Forskellene fremgår af figur 132 og 133.

Den største målgruppe af medieforbrugere skal altså findes blandt voksne mænd, hvor en forholdsvis stor andel endda følger med i sport i mere end tre timer om ugen. Omvendt har medieudbyderne den største udfordring med at vække unge pigers interesse, da hele 42 pct. slet ikke følger med i sport i medierne. Drenge og voksne kvinder ligger omtrent på samme niveau.

Figur 132. Hverken drenge eller piger bruger meget tid på sport i medierne, men drenge bruger alligevel mere tid end piger

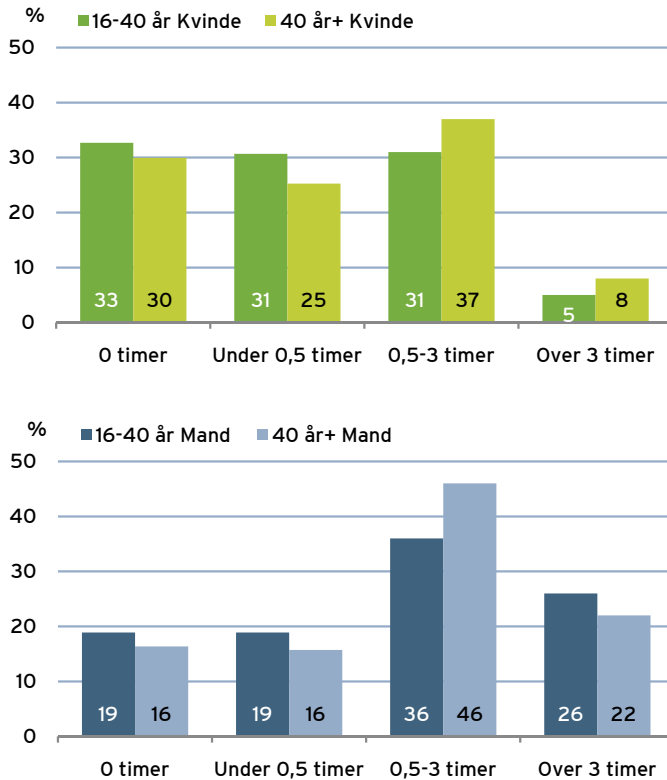

Figur 133. Mange mænd bruger tid på sport i medierne

En lille andel af de voksne på omkring seks procent samt en endnu mindre andel på tre procent af børnene dedikerer sig meget til sport i medierne med et tidsforbrug på over fem timer om ugen. Denne gruppe består af hele 83 pct. mænd/drenge. Det vil sige, at kønsfordelingen i forhold til interesse for sport i medierne allerede etablerer sig blandt børn helt ned i 7-års-alderen for kun at ændre sig ganske lidt i forskellige aldersgrupper i den voksne del af befolkningen. Fordelingen blandt mænd og kvinder over 65 år er dog på 73 pct. mænd i forhold til 27 pct. kvinder, og de ældre kvinder udgør således en lidt større andel af intensive forbrugere af sport i medierne.

Voksne kvinder over 40 år interesserer sig generelt mere for i sport i medierne end yngre kvinder. Omvendt bruger yngre mænd lige så mange timer i gennemsnit om ugen som mænd over 40 år. Blandt de yngre mænd finder man dog en større polarisering mellem meget interesserede, som konsumerer sport mange timer om ugen, og en stor gruppe, som slet ikke udviser interesse. Denne polarisering forekommer ikke i samme grad blandt mænd over 40 år, hvor flertallet interesserer sig moderat for sport i medierne.

Figur 134. Alder betyder noget for både mænd og kvinder i forhold til tidsforbrug på sport i medierne

Medieinteressen er størst blandt idrætsaktive

Størstedelen af landets børn boltrer sig med en idrætsaktiv fritid, mens mange forældre foretrækker at følge sporten på skærmen. Dette scenarie er naturligvis stillet skarpt op, men analysen illustrerer alligevel tendensen. Hele tre ud af fire voksne konsumerer sport i medierne, mens lidt over halvdelen af alle voksne selv finder træningstøjet frem. Omvendt bruger 65 pct. af børnene tid på sport i medierne, mens hele 84 pct. dyrker sport i fritiden. Det vil altså sige, at interessen for at følge sport i medierne overstiger voksnes egen aktivitet, mens børn foretrækker selv at deltage i sporten. Men hvordan er forholdet mellem egen idrætsdeltagelse og medieforbruget af sport?

Analysen viser, at både børn og voksne interesserer sig mere for sport i medierne, hvis de selv udøver idræt. Dette gælder såvel drenge, piger, mænd og kvinder i langt de fleste aldersgrupper. Ældre personer over 60 år konsumerer dog sport i medierne uafhængigt af, om de selv dyrker sport eller motion.

Tabel 52. Interessen for sport i medierne er større, når befolkningen selv dyrker sport eller motion (pct.)

		Andel, der bruger mindst ½ time på at følge sport i medierne	
	Dyrker du regelmæssig sport eller motion:	Børn (7 – 15 år)	Voksne (16 år+)
Drenge/mænd	Ja	75	89
	Ja, men ikke for tiden/nej	53	76
Piger/kvinder	Ja	60	73
	Ja, men ikke for tiden/nej	48	63

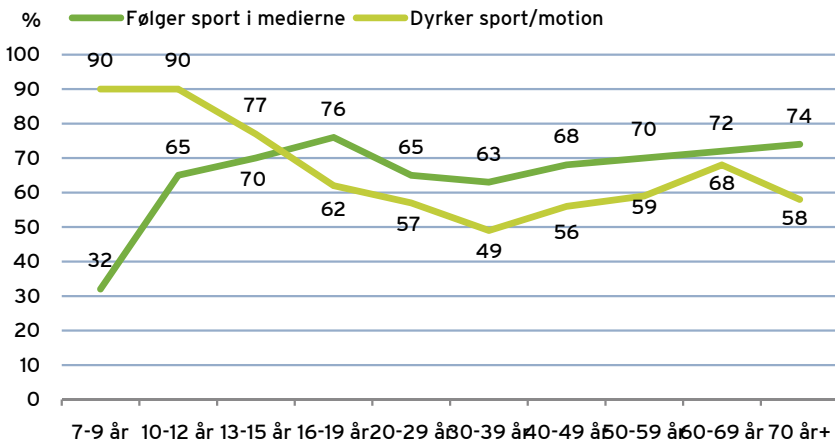
Et nærmere blik på forskellene mellem køn, alder og egen idrætsdeltagelse peger på nogle interessante observationer: Drenge ser ud til at være mere påvirket af egen idrætsdeltagelse end piger og voksne. I tabellen herover fremgår det ved en markant forskel mellem andelen af idrætsaktive og ikke-idrætsaktive, der forbruger mediesport. Når drenge dyrker sport eller motion, følger interessen i medierne med. Fodbold har formentlig en stor betydning i denne sammenhæng. Fodbold er den mest eksponerede sport i medierne, og langt de fleste drenge interesserer sig for fodbold – både på og uden for banen.

Generelt hænger befolkningens forbrug af sport i medierne sammen med egen idrætsdeltagelse. Men når voksne interesserer sig mere end børn uafhængigt af de voksnes idrætsdeltagelse, og mænd samtidig interesserer sig mere end kvinder, tyder analysen på, at medieforbruget afhænger mere af køn og alder end af egen idrætsdeltagelse. Voksne ikke-idrætsaktive mænd forbruger mere sport i medierne end både idrætsaktive kvinder og idrætsaktive børn. Desuden følger flere ikke-idrætsaktive kvinder sport i medierne end piger, der går til sport eller motion.

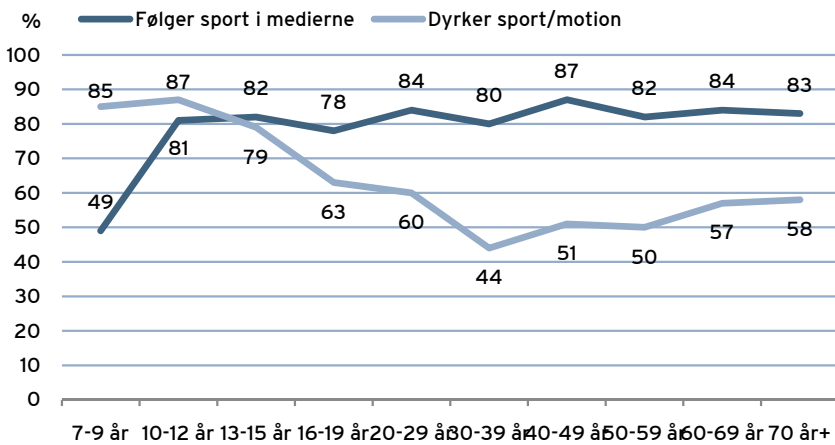
Allerede i teenagealderen overstiger andelen, der bruger mindst en halv time om ugen på sport i medierne, andelen, der dyrker sport eller motion regelmæssigt. Figurene herunder illustrerer tendensen.

Figur 135. Fra teenagealderen bruger både piger og drenge en større andel tid på sport i medierne end andelen, der dyrker sport eller motion regelmæssigt

Kvinder

Mænd

Kvindens idrætsdeltagelse hænger tydeligt sammen med interessen for at følge med i sport i medierne. Midaldrende kvinder mellem 30 og 49 år, som generelt dyrker mindre sport eller motion i hverdagen end kvinder i andre aldersgrupper, følger også mindre med i medierne. De ikke-idrætsaktive kvinder i denne alder har typisk meget travlt med børn og arbejde, hvilket altså efterlader mindre tid til og/eller interesse for at dyrke sport eller motion og følge med i medierne.

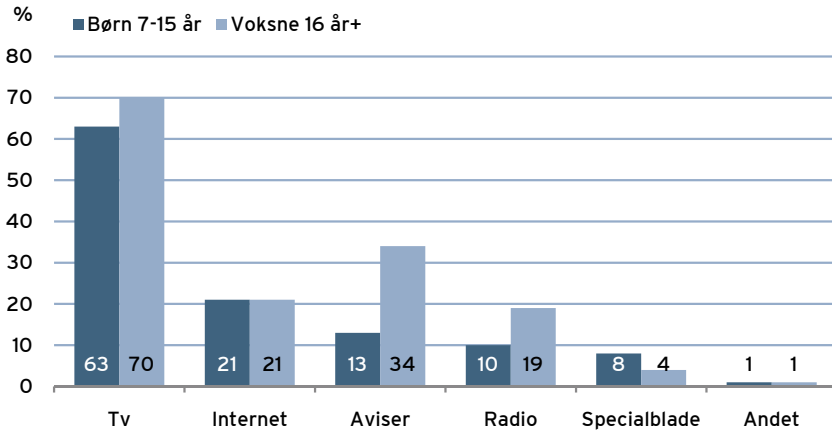
Drenge ned til 12 år udviser samme interesse for sport i medierne som voksne mænd. Lige store andele konsumerer mediesport på tværs af aldersgrupper, men voksne mænd bruger dog generelt mere tid end drenge. Denne medieinteresse finder sted på trods af, at mænd i aldersgruppen 30-49 år generelt deltager mindre i idrætsaktiviteter – ofte fordi de har travlt med arbejde. Det tyder altså på, at mænd i alle livsfaser finder tid og interesse for sport i medierne, selvom de i nogle faser af livet kommer mindre af sted til egen idrætsaktivitet. Mange mænd stopper med idræt, hvis de bliver hindret af skader, hvilket også kan være én af årsagerne til, at egen idrætsdeltagelse daler, selvom interessen for at følge med i medierne bibeholdes.

Analysen peger, at mænd langt overvejende udgør den typiske mediesportsforbruger. Uanset egen idrætsaktivitet bruger mange mænd tid foran skærmen eller tjekker avisens sportssektion. Den lidt stereotype opfattelse af en typisk sportsmedieforbruger som en doven sofahænger stemmer derfor ikke overens med det billede, denne undersøgelse tegner. De idrætsaktive mænd konsumerer endda mere sport i medierne end ikke-idrætsaktive. Børn og kvinders medieinteresse hænger også tættere sammen med interessen for selv at dyrke sport eller motion.

TV – det mest dominerende medie

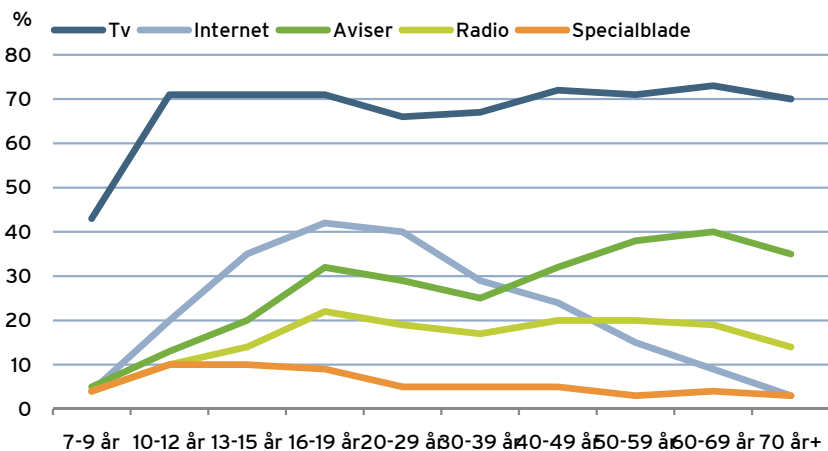
Når befolkningen følger med i sport, viser figur 136, at både børn og voksne generelt foretrækker tv-mediet. Andelen er beregnet ud fra hele respondentgruppen og giver altså et bud på, hvor mange i hele befolkningen der benytter forskellige medietyper til at følge med i sport. Aviser følger som næstmest benyttede medie blandt voksne, mens børn mellem 7 og 15 år hælder mere til internettet.

Figur 136. Tv er både børn og voksnes mest benyttede medie til at følge med i sport

Både unge og ældre foretrækker at følge sport i tv. Bortset fra de yngste børn, som generelt følger mindre med i sport, benytter mellem 66 og 73 pct. af hele befolkningen i forskellige aldersgrupper tv til at følge med i sport.

Figur 137. Tv-mediet dominerer, når befolkningen skal følge med i sport

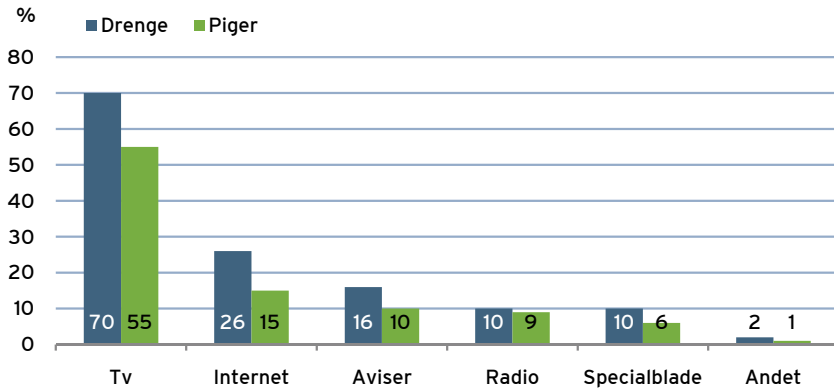

Befolkningen bruger de øvrige medier i langt mindre omfang. Internettet vinder dog frem blandt den yngre del af befolkningen under 40 år, hvor det overgår aviserne i anvendelse. Børn helt ned i 10-års-alderen bruger desuden internettet relativt aktivt i forhold til at se og læse om sport. Desuden eksisterer et forholdsvist beskedent hul mellem unge 16-29-åriges forbrug af tv i forhold til forbruget af internettet. Internettets indtog som etableret medieflade blandt den yngre del af befolkningen bekræfter udfordringerne for de traditionelle trykte aviser i fremtiden. Tendensen er ikke til at tage fejl af: Internettet spiller samme rolle for de nye generationer, som de trykte aviser spiller blandt den ældre del af befolkningen. Internet og avis-forbrug i forhold til sportskonsumering figurerer som spejlbilleder af hinanden ved en skæring mellem yngre og ældre befolkningsgrupper, som figur 137 viser. Den ældre del af befolkningen foretrækker (endnu?) det trykte medie frem for internettet, og befolkningen over 50 år lytter tilmed mere til sport i radioen, end de følger med på internettet. Billedet vil med al sandsynlighed ændre sig i fremtiden i takt med, at de internetvante generationer bliver ældre. Dertil vinder helt nye teknologiske medieflader frem, hvor sportsbegivenheder, resultater, nyheder mv. kan downloades til mobiltelefoner, mp3-afspillere etc.

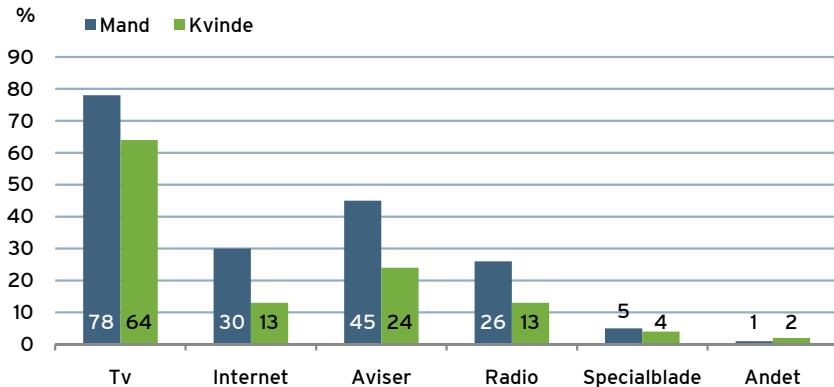
Radio og tv ser ud til at være de mest stabile medier på tværs af befolkningen, mens trykte aviser og internettet figurerer med særlige målgrupper i henholdsvis den ældre og den yngre del af befolkningen. Teenagere udviser tilmed en beskedent interesse for specialblade eller sportsmagasiner, mens dette medie ikke har slået igennem hos det voksne segment. Specialbladene appellerer primært til idrætsaktive unge, som generelt bruger meget tid på selv at dyrke sport, og som følger med i sport via flere forskellige medieflader.

Piger og kvinder foretrækker i overvejende grad tv, når de følger med i sport, mens en større bredde karakteriserer drenge og mænds forbrug. Som figur 138 og 139 illustrerer, bruger de i højere grad internet, radio og aviser, og samtidig opsøger mange drenge og mænd sportsnyheder på mere end to forskellige medier, mens piger og kvinder overvejende ser sport i tv.

Figur 138. De fleste drenge og piger bruger tv, når de følger med i sport

Figur 139. Mænd benytter flere forskellige medietyper til at følge med i sport

Medieforbrugets udvikling

En undersøgelse af sportsmedieforbrugere viste i 2005, at 96 pct. af alle voksne over 15 år, der brugte tid på sport i medierne, fulgte med via tv. 65 pct. fulgte med i aviser, 44 pct. på internettet, og 39 pct. fulgte med i radioen. På daværende tidspunkt udgjorde internettet en større forbrugerflade end avisen for unge mellem 20 og 29 år (Hedal 2006). En tilsvarende

opgørelse viser næsten samme billede i 2007. Når opgørelsen udelukker de baserer sig på den sportsmedieinteresserede del af befolkningen (som bruger mindst en halv time om ugen) frem for hele befolkningen, viser det sig, at 96 pct. af alle medieinteresserede også i 2007 benytter tv til at følge med i sport. 54 pct. læser om sport i aviserne, 33 pct. benytter internettet, og 30 pct. lytter til sport i radioen.

Tv-mediet har ifølge denne sammenligning bibeholdt sin dominans de seneste to år, mens færre ser ud til at følge med i andre medietyper. Eksposering af sport i medierne har udviklet sig konstant siden starten af 1990'erne, men dette smitter ikke nødvendigvis af på befolkningens interesse for eller tidsforbrug på sport i medierne. Analysen af sport på dansk tv konkluderede i 2005, at seerantallet var på sit højeste i 1990'erne på trods af, at tv-kanaler med sportsudsendelser er mangedoblet siden. Sammenligningen mellem de to undersøgelser fra 2005 og 2007 indikerer, at efterspørgslen efter sport i medierne måske har nået sit mætningspunkt. Tv fanger dog fortsat langt de fleste medieinteresserede, mens både aviser, radio og måske overraskende også internettet ser ud til at appellere til færre sportsentusiaster i disse år. På to år har internettet dog vokset sig større end aviserne blandt 16-39-årige, mens det udelukkende drejede sig om aldersgruppen 20-29 år i 2005.

Sport på tv

Resultaterne af ovenstående analyse viser, at 63 pct. af alle børn og 70 pct. af alle voksne benytter tv til at følge med i sport. Respondenterne er efterfølgende blevet bedt om at angive, hvilke tre idrætsgrene de er mest interesseret i at se på tv med en prioritering fra ét til tre.

Ifølge analysen af sport på dansk tv fra 1993 til 2005 opnåede fodbold og håndbold efterfulgt af cykelsport på daværende tidspunkt en meget dominerende eksponering i tv (Hedal 2006). Hele 29 pct. af alle transmissioner og 44 pct. af alle tv-indslag omhandlede fodbold. Håndbold stod for 14 pct. af alle transmissioner og 13 pct. af alle indslag, mens cykelsporten udgjorde 13 pct. af transmissionerne og 12 pct. af alle indslag på tv fra 1993 til 2005⁹. På de følgende pladser lå motorsport og boksning som nogle af de mest eksponerede idrætsgrene på tv.

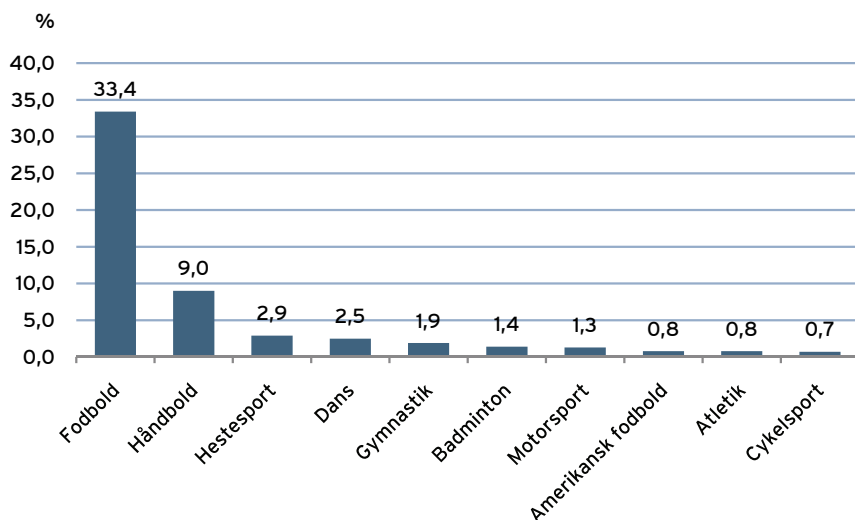
Nogle af de samme træk gør sig gældende, når befolkningen angiver, hvilke sportsgrene de interesserer sig for på tv. Ifølge undersøgelsen af danskernes motions- og sportsvaner 2007 prioriterer mere end to tredjedele af de medieinteresserede enten fodbold eller håndbold. Opgjort ud fra hele respondentgruppen – det vil sige en opgørelse, som viser, hvor stor en andel af hele befolkningen der følger sport i tv – ønsker mere end hver fjerde voksen at se fodbold, mens knap 18 pct. prioriterer håndbold før alle andre sportsgrene. Interessen for cykelsport kan på ingen måde måle sig med håndbold og fodbold som illustreret i figur 140 og 141. Interessen er tilmed dalet de senere år. I analysen af sport på dansk tv fra 2005 vandt cykelsporten ikke kun en tredjeplads i eksponering, men en undersøgelse af befolkningens holdninger viste også stor optagethed af cykelsporten. I dag prioriterer befolkningen motorsport, dans og golf før cykelsporten, mens børn har mange flere favoritter, som figurene viser. Måske hænger udviklingen sammen med de senere års mange dopingskandaler og en mere modereret interesse for cykelsporten på grund af færre danske topresultater. Det kan dog ikke udelukkes, at den dalende interesse også har med metodiske årsager at gøre, da undersøgelsen er foretaget i november, hvor de populære landevejsløb holder pause.

Børn har en endnu mere ensartet interesse for fodbold, mens håndbold kun er førsteprioritet blandt hvert tiende barn. Børns interesser omfatter også sportsgrene som hestesport, dans og gymnastik på de følgende pladser. Fodbold og håndbold fremstår dog generelt som markante frontløbere i den danske befolkning efterfulgt af en række mindre eksponerede 'nichesportsgrene'.

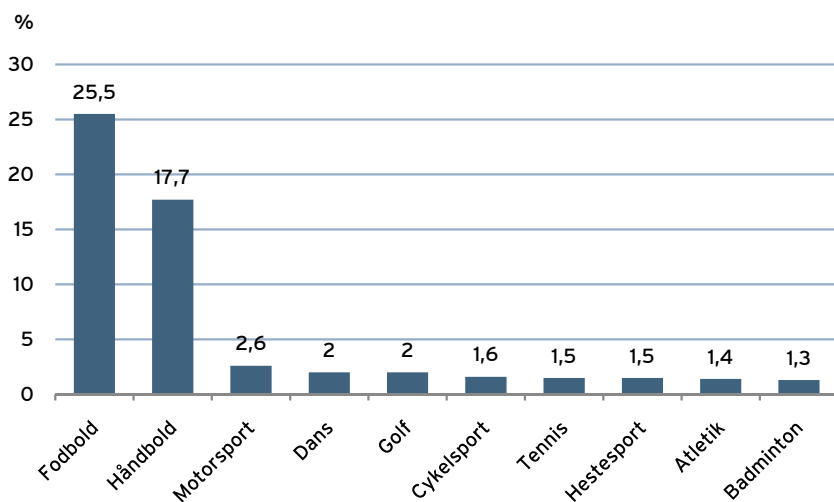

9 Eksponering og seertid på DR1, DR2, TV 2, TV 2 Zulu, TV3, 3+ og Kanal 5 1993-2005 i procent af alle transmissioner/indslag/nyhedsindslag. (Hedal 2006)

Figur 140. Børn foretrækker langt overvejende at se fodbold, når de følger sport på tv

Figur 141. Voksne foretrækker at se fodbold og håndbold, når de følger sport i tv

Ovenstående figurer viser, hvad respondenterne er mest interesserede i at se på tv, det vil sige, hvad de prioriterer først. Inddrager man anden- og tredjeprioriteten, er danskernes smag noget bredere, og interessen spredt sig til flere forskellige nicher. Ofte interesserer befolkningen sig altså for mere end én sportsgren, og selvom langt de fleste prioriterer fodbold eller håndbold før andre idrætsgrene, kommer en stor variation til udtryk.

Tabellen herunder viser, hvor stor en andel af hele respondentgruppen der ønsker at følge med i en idrætsgren opgjort på henholdsvis førsteprioriteten samt på første-, anden- og tredjeprioriteten lagt sammen.

Tabel 53. Både børn og voksne ønsker at se flere forskellige idrætsgrene i tv, når både anden- og tredjeprioriteten regnes med (pct.)

Børn 7-15 år				Voksne 16 år+		
		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	33,4	48,2	Fodbold	25,5	45,2
2	Håndbold	9,0	32,6	Håndbold	17,7	31,1
3	Hestesport	2,9	4,7	Motorsport	2,6	5,5
4	Dans	2,5	5,6	Dans	2	3,8
5	Gymnastik	1,9	4	Golf	2	3,2
6	Badminton	1,4	5	Cykelsport	1,6	4,1
7	Motorsport	1,3	6,5	Tennis	1,5	4
8	Amerikansk fodbold	0,8	3,3	Hestesport	1,5	2,2
9	Atletik	0,8	6	Atletik	1,4	4,1
10	Cykelsport	0,7	5,2	Badminton	1,3	3,2
11	Tennis	0,7	4,5	Boksning	0,8	3
12	Speedway/ motorcross	0,5	3,4	Generel sport'	0,8	1,6
13	Svømning	0,6	2,2	Gymnastik	0,7	2
14	Ishockey	0,6	2,4	Skisport	0,5	1,4
15	Basketball	0,6	1,4	Svømning	0,5	1,1
16	Kampsport	0,4	1,6	Amerikansk fodbold	0,5	1,1
17				Speedway	0,4	1,2

Selvom interessen for håndbold afviger en del mellem børn og voksne, når det primære ønske er i fokus, vil børn dog gerne se håndbold som anden- eller tredjeprioritet. Både børn og voksne interesserer sig også for idrætsgrene som motorsport, atletik, dans, cykelsport, hestesport og gymnastik.

Befolkningens interesser for sport på tv minder imidlertid meget om det billede, som fremkommer ved en opgørelse over de mest eksponerede sportsgrene. Dette er interessant, da listen samtidig afviger meget fra befolkningens egen idrætsdeltagelse. Traditionen for at sende fodbold og håndbold, motorsport og cykelsport på tv præger uden tvivl befolkningens interesser.

Et blik på de fem mest eksponerede sportsgrene på tv viser, at befolkningen – især den voksne del af befolkningen – følger med, selvom de ikke dyrker aktiviteten. Børn følger dog langt oftere med i en sportsgren på tv, hvis de også selv dyrker idrætsgrenen med undtagelse af motorsport og til dels også cykelsport.

Tabel 54. Børn følger overvejende de idrætsgrene på tv, som de selv dyrker i fritiden. Dette gælder ikke blandt voksne

Medieinteresserede, fordelt på egen udøvelse af aktiviteten	Børn (pct.)			Voksne (pct.)		
	Aktiv udøver af sporten	Dyrker ikke sporten	Total	Aktiv udøver af sporten	Dyrker ikke sporten	Total
Fodbold	80	20	100	24	76	100
Håndbold	72	28	100	11	89	100
Cykelsport	53	47	100	56	44	100
Motorsport	26	74	100	10	90	100
Boksning	83	17	100	5	95	100

Kønsforskelle og interesse for sport i tv

I idrættens verden udspiller sig markante kønsforskelle, både hvad angår egen idrætsdeltagelse og konsumering af sport på tv. Piger og kvinder går oftere til gymnastik, ridning, håndbold og dans, mens drenge og mænd hælder mere til fodbold, boldspil generelt, golf og tennis. Disse interesseforskelle gælder i høj grad også i befolkningens sportsinteresse på tv. Medieinteressen afspejler dog sjældent de idrætsaktiviteter, befolkningen dyrker i fritiden, men kønsforskellene skinner alligevel igennem, og over-

ensstemmelsen mellem egen idrætsaktivitet og medieinteresse er større blandt kvinder end blandt mænd.

Det mandlige køn dedikerer sig helt åbenlyst til fodbold. Halvdelen af alle drenge og lidt færre voksne mænd i undersøgelsen vil prioritere fodbold over alle andre sportsgrene, når de ser sport i tv. Fodbold har også markant større betydning end håndbold, selvom mange dog gerne vil se håndbold som andet- eller tredjevalg.

Efterfølgende deler drenge og mænd interesse for motorsport. Blandt voksne mellem 16 og 40 år er det tilmed den næstmest populære aktivitet. Amerikansk fodbold har også slået igennem blandt drenge og yngre mænd under 40 år, mens golf har vundet voksne mænd over 40 års hjerter de senere år. Cykelsport indgår dernæst i både drenge og mænds top fem i alle tre aldersgrupper.

Drenge mellem 7 og 15 år adskiller sig fra voksne mænd ved at have ishockey og speedway/motorcross på top 10-listen, mens voksne mænd i stedet interesserer sig for boksning. Boksning er netop en traditionsbunden tv-sport i Danmark i modsætning til for eksempel amerikansk fodbold, hvilket giver sig udslag i forskellige interesser mellem yngre og ældre generationer.

Drenge og mænds sportsinteresser kan karakteriseres ved et meget 'maskulint' valg af idrætsgrene. Desuden har de fleste sportsgrene en form for underholdningsværdi i sig selv. Det fanger det mandlige køns interesse uafhængig af drengene og mændenes egen idrætsdeltagelse. Sporten bliver opfattet som ren underholdning og giver samtidig en fælles referenceramme som grundlag for samtaleemner i sociale sammenhænge. Mænd bruger også sporten som en måde at være sammen på. Mænds fællesskaber baserer sig generelt oftere på aktivitetsfællesskaber, mens piger og kvinder i højere grad mødes omkring samtalefællesskaber. Dette spiller uden tvivl en rolle i forståelsen for, hvorfor mænd generelt konsumerer mere mediesport end kvinder.

Atletik, tennis og badminton viser sig dog at have bred tilslutning i hele befolkningen. Disse aktiviteter samler både mænd og kvinder i de fleste aldersgrupper, hvilket sandsynligvis hænger sammen med en mere ligelig fordeling over eksponeringen af mænd og kvinder i disse idrætsgrene.

Det kvindelige segment fordeler sig jævnt mellem interesse for håndbold og fodbold, og piger op til 15 år vil faktisk hellere se fodbold end

håndbold. Dette billede vender dog blandt voksne kvinder, og særligt kvinder over 40 år interesserer sig for håndbold.

Ridning/hestesport og dans står også helt i top på pigernes ønskeliste, mens gymnastik ligeledes fremstår som en af de foretrukne aktiviteter. Således afspejler kvindernes interesser i højere grad de aktiviteter, de dyrker i fritiden. For kvinder har sport på tv måske mere med identifikation at gøre frem for ren underholdningsværdi, som man ser det blandt mænd. Når de går til ridning, gymnastik eller dans i fritiden, stiger interessen også for at følge sportsgrenene på tv.

Tabel 55. Drenges interesser for sport på tv adskiller sig fra pigernes (pct.)

	Dreng:	1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet	Piger:	1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	48,4	60,7	Fodbold	17,1	34,7
2	Håndbold	4,4	32,2	Håndbold	14	33
3	Motorsport	2,5	11,7	Hestesport	6	9,2
4	Amerikansk fodbold	1,5	5,9	Dans	4,9	10,7
5	Cykelsport	1,3	7,8	Gymnastik	3,5	6,9
6	Badminton	1,1	5,9	Badminton	1,7	4,1
7	Ishockey	1,1	4	Atletik	0,8	6
8	Speedway/motorcross	0,6	5	Svømning	0,8	3
9	Tennis	0,9	5	Tennis	0,4	3,9
10	Basketball	0,8	2,2			

Tabel 56. Yngre mænd interesserer sig for 'maskuline' idrætsgrene, mens kvindernes interesser er mere 'feminine' (pct.)

	Mænd < 40 år	1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet	Kvinder <40 år	1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	42,6	56,6	Håndbold	17,7	35,2
2	Motorsport	6,5	18,7	Fodbold	17,1	37,1
3	Håndbold	4,7	29	Hestesport	5	7,8
4	Amerikansk fodbold	2,3	8,1	Dans	3,5	7,9
5	Cykelsport	1,8	9,2	Atletik	2	7,2
6	Atletik	1	4,7	Tennis	1,1	6,2
7	Kampsport	1,1	2,6	Badminton	1,3	5,6
8	Boksning	0,8	5,6	Gymnastik	1,2	4,6
9	Badminton	0,8	4,4	Svømning	1,1	2,4
10	Basketball	0,6	1,8	Cykelsport	0,7	4,3

Tabel 57. Mænd og kvinder over 40 år interesserer sig for meget traditionelle tv-sportsgrene (pct.)

	Mænd > 40 år	1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet	Kvinder > 40 år	1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	38,9	58,8	Håndbold	27,4	43,9
2	Håndbold	12,9	46,5	Fodbold	10,9	32,8
3	Motorsport	4,3	13,9	Dans	13,5	10,5
4	Golf	3,5	7,9	Tennis	2,2	7,6
5	Cykelsport	2,6	8,9	Golf	2	3,8
6	Tennis	1,5	7,8	Badminton	1,6	5,1
7	Boksning	1,4	9,5	Atletik	1,3	6,7
8	Atletik	1,2	8,9	Gymnastik	1,3	5,3
9	Generel sport	1,2	3,1	Cykelsport	1,2	4,5
10	Badminton	1,1	6	Hestesport	1,1	2,8

AVISERNE ER ET FODBOLDMEDIE

Tv-mediet dominerer uden tvivl hele befolkningens valg, når de konsumerer sport. Aviserne udgør dog stadig en anseelig del af den voksne befolknings måde at ajourføre sig om sporten på. De fleste dagblade bringer sportsresultater og har særskilte sportssektioner, som udgør en væsentlig del i mange aviser.

Analysen viser, at hver tredje voksen og 13 pct. af børnene bladrer gennem avisernes sportssektioner. Blandt befolkningsgruppen, der bruger mindst en halv time om ugen på sport i medierne, læser lidt over halvdelen om sport i aviserne. Opgørelserne herunder viser ret markant, at aviserne er mere et fodboldmedie end et reelt sportsmedie og dermed også et medie, som appellerer til mænd, mens kvinder og børn generelt har et meget begrænset forbrug af aviser til at følge med i sport.

Tabel 58. De færreste børn og voksne bruger aviserne til andre sportsgrene end fodbold (pct.)

	Børn 7-15 år			Voksne 16 år+		
		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	8,9	10,9	Fodbold	15,3	22,5
2	Håndbold	1,1	5,2	Håndbold	5,5	15,9
3	Ridning /hestesport	0,4	0,6	Cykelsport	1	3,6
4	Cykelsport	0,4	1,6	Motorsport	0,7	2,8
5				Blandet sport	0,8	1,9
6				Golf	0,6	2,2
7				Tennis	0,6	2,7

Tabel 59. Børn følger generelt kun beskeden med i sport i aviserne (pct.)

	Drenge			Piger		
		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	12,3	14,4	Fodbold	5,3	7,1
2	Håndbold	0,8	5,8	Håndbold	1,4	4,6
3	Cykelsport	0,5	2,6	Ridning /hestesport	0,7	1,3
4				Gymnastik	0,3	0,7

Tabel 60. Mænd under 40 år læser om fodbold i aviserne, mens kvinder under 40 år sjældent bruger aviserne til sportsinformation (pct.)

	Mænd < 40 år			Kvinder < 40 år		
		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	24	30	Fodbold	7,2	13,5
2	Håndbold	2,4	14,2	Håndbold	4,8	10,3
3	Motorsport	1,5	5,5	Ridning/ hestesport	0,5	1,1
4	Cykelsport	1	5,8	Cykelsport	0,5	2
5	Amerikansk fodbold	1	2,6			
6	Tennis	1	2,6			
7	Badminton	0,5	2,6			
8	Skisport	0,5	1,3			

Tabel 61. Mænd over 40 år er solide forbrugere af fodboldstoffet i aviserne (pct.)

	Mænd > 40 år			Kvinder > 40 år		
		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	26	34,6	Håndbold	8	13,8
2	Håndbold	4,5	22,6	Fodbold	6,3	13,5
3	Cykelsport	1,9	5,8	Blandet sport	0,8	1,3
4	Motorsport	1,5	5	Golf	0,7	1,5
5	Blandet sport	1,2	2,9	Cykelsport	0,5	1,5
6	Golf	1,1	4,1	Badminton	0,6	1,6
7	Tennis	0,6	3,4	Tennis	0,5	2,6
8	Boksning	0,5	3,9	Atletik	0,6	1,9
9	Atletik	0,5	3,5			

INTERNETTET GIVER PLADS TIL NICHER

Befolkningens strømlinede interesse for fodbold i aviserne og på tv afspejler sig også i forbruget på internettet. Det er interessant, da internettet netop giver brugerne muligheder for at vælge de idrætsgrene, de selv ønsker at læse om eller se. Måske skyldes det, at mænd, som generelt interesserer sig markant mere for fodbold, samtidig benytter internettet mere end andre befolkningsgrupper til at søge viden om sport.

Opgørelserne herunder viser dog, at internettet også bliver tilgodeset af forskellige andre idrætsgrene. For eksempel fylder hestesporten meget blandt kvinderne. Basketball, ishockey og svømning kommer på ønskelisten, men også fitness bliver nævnt som et helt andet interessefelt end det, eksempelvis tv-sporten tilbyder. Denne interesse tyder på, at befolkningen bruger internettet til andre typer af sportsdækning, end hvad mere traditionelle medier kan tilbyde. Når børn læser om basket og svømning på nettet, er det måske lokalforeningens hjemmeside eller resultater fra egen række, de ønsker at undersøge. Når kvinder læser om fitness, op søger de måske tips og viden til egen træning, og internettets brugere er derfor ikke nødvendigvis interesseret i det konkurrerende, professionelle sportsmiljø, som eksponeres på tv.

Tabel 62. Børn og voksne benytter oftest internettet til fodbold, men forskellige nicher præger billedet (pct.)

	Børn 7-15 år			Voksne 16 år+		
		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	11,2	14,7	Fodbold	8,6	12,6
2	Håndbold	2	6,5	Håndbold	2,3	7,2
3	Ridning /hestesport	1,2	1,6	Motorsport	0,9	2,3
4	Gymnastik	0,6	1	Ridning / hestesport	0,7	1,1
5	Badminton	0,4	1,1	Cykelsport	0,7	2,5
6	Dans	0,4	0,8	Golf	0,5	1,3
7	Basketball	0,4	0,5	Atletik	0,4	1,3
8				Generel sport	0,5	1,2

Tabel 63. Drengene følger mere med i sport på internettet end piger. De ser og læser især om fodbold (pct.)

	Drengene			Piger		
		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	17,6	21,1	Fodbold	4,2	7,8
2	Håndbold	1,1	6,8	Håndbold	2,9	6,3
3	Motorsport	0,5	3,2	Ridning/ hestesport	2,5	3,4
4	Basketball	0,7	0,8	Gymnastik	0,9	1,8
5	Golf	0,5	0,8	Dans	0,7	1,7
6	Speedway/ motorcross	0,5	0,7	Badminton	0,5	1,2
7	Amerikansk fodbold	0,4	1,5	Svømning	0,5	0,7

Tabel 64. Yngre mænd følger med i mange forskellige sportsgrene på internettet (pct.)

	Mænd < 40 år			Kvinder < 40 år		
		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	26,6	34,7	Fodbold	5,9	12,2
2	Håndbold	2,9	14,5	Håndbold	4,1	8,3
3	Motorsport	2,7	7,6	Ridning/ hestesport	2,8	3,7
4	Cykelsport	1,8	6,6	Badminton	0,7	1,6
5	Amerikansk fodbold	1,5	5,5	Generel sport	0,7	1,5
6	Atletik	0,8	2,1	Atletik	0,5	1,2
7	Golf	0,6	2,6	Fitness	0,5	0,8
8	Generel sport	0,6	2,6	Ishockey	0,5	0,8
9	Ishockey	0,5	3,9			
10	Badminton	0,5	2,3			

Tabel 65. Internettet udgør et beskedent forum for voksne over 40 år (pct.)

	Mænd > 40 år			Kvinder > 40 år		
		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	9,5	13,3	Håndbold	2,2	4
2	Motorsport	1,3	3,2	Fodbold	1,6	3,1
3	Håndbold	1,1	6,7	ridning/ hestesport	0,6	0,9
4	Cykelsport	1	3,2			
5	Golf	0,7	1,9			
6	Boksning	0,6	1,6			

SPORT I RADIOEN

Radioudbuddet af sport er begrænset. Mediet har som de øvrige medier en skarp fodboldprofil, hvilket skinner tydeligt igennem i befolkningens radioforbrug af sport. Hver tiende barn og hver femte voksen lytter til sport i radioen. Fodboldtransmissioner er stort set den eneste sportsbegivenhed, befolkningen lytter til i radioen, og også inden for denne medietype dominerer mændene forbrugerskaren. Håndbold figurerer dog på en beskednen anden plads.

Tabel 66. Fodbold er stort set den eneste sportsgren, befolkningen lytter til i radioen (pct.)

	Børn 7-15 år			Voksne 16 år+		
1	Fodbold	5,9	7,2	Fodbold	8,7	11,6
2	Håndbold	0,9	4,1	Håndbold	2,5	8,1
3				Blandet sport	1	1,7

Tabel 67. Kun få børn, og primært drenge, lytter til fodboldtransmissioner i radioen (pct.)

	Drenge			Piger		
		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	7,4	8,3	Fodbold	4,4	6,1
2	Håndbold	0,5	4,4	Håndbold	1,3	3,8

Tabel 68. En del mænd under 40 år lytter til fodboldtransmissioner i radioen (pct.)

	Mænd < 40 år			Kvinder < 40 år		
		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	15	18,5	Fodbold	5,2	7,8
2	Håndbold	1,8	10	Håndbold	2,3	6,7
3	Motorsport	0,5	3,2	Blandet sport	0,8	1,1
4	Blandet sport	0,6	2,4	Cykelsport	0,7	0,9
5	Cykelsport	1	2,9			
6	Ishockey	0,5	1,9			

Tabel 69. Mænd over 40 år lytter også til fodboldtransmissioner i radioen (pct.)

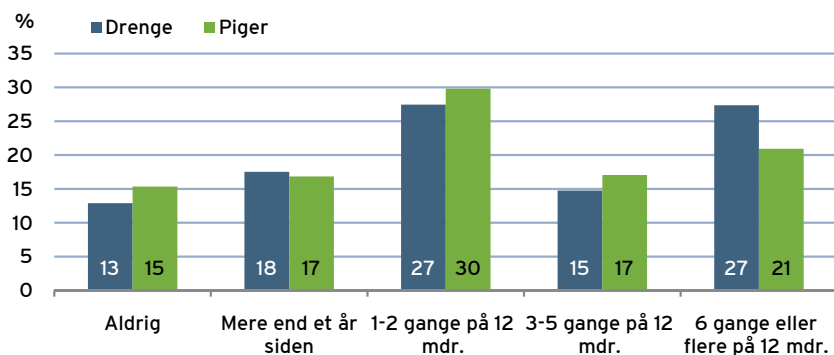
	Mænd > 40 år			Kvinder > 40 år		
		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet		1. prioritet	1. 2. og 3. prioritet
1	Fodbold	14,3	17,1	Fodbold	3	5,9
2	Håndbold	2,2	11,2	Håndbold	3,1	5,4
3	Blandet sport	1,3	2,3	Blandet sport	0,8	1,1
4	Motorsport	0,9	2,2			

TILSKUER TIL SPORTSARRANGEMENTER

En helt anden måde at forholde sig til sporten på er tilskuerrollen, hvor befolkningen deltager aktivt i live-begivenheder, hvad enten det gælder professionelle arrangementer eller familiens eller vennernes idrætsudøvelse. Analysen skelner ikke mellem de forskellige typer af sportsarrangementer, som tilskuerne går til.

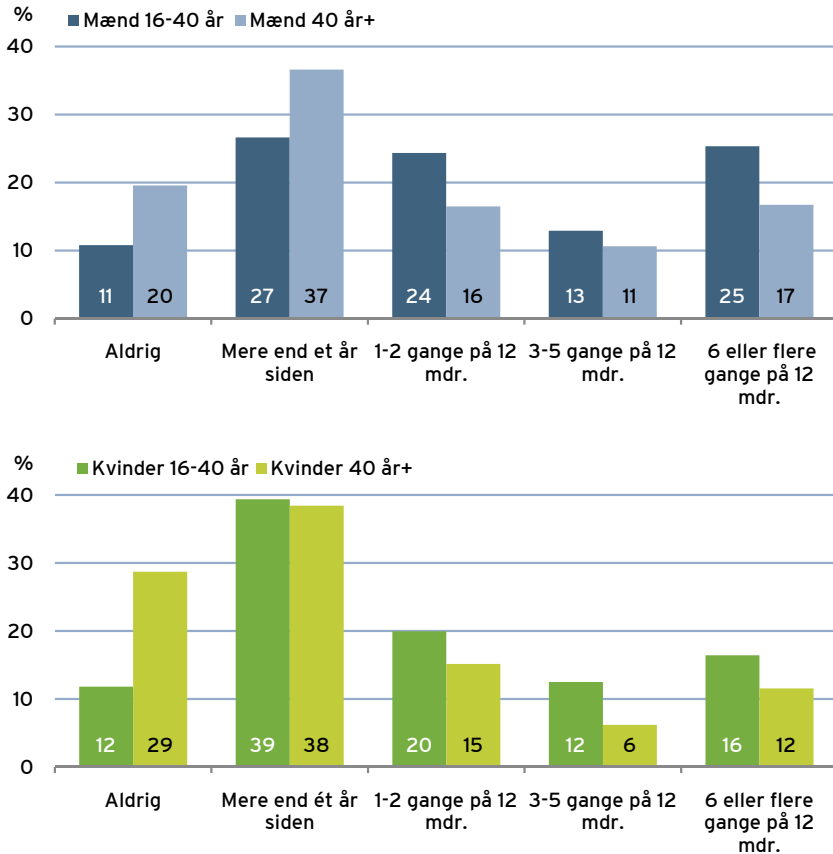
86 pct. af alle børn har været til et arrangement som tilskuer, og langt de fleste dyrker også selv idræt i fritiden. Måske fordi mange idrætsaktive børn bliver hængende i hallen eller idrætsanlægget efter endt idrætsudøvelse for at se andre af klubbens udøvere spille kampe eller konkurrere. Langt de fleste ikke-idrætsaktive børn har dog også været til et sportsarrangement som tilskuer, typisk foregår det dog højst to gange om året, mens de idrætsaktive børn oftere kommer af sted mere end tre gange på et år.

Figur 142. Mange børn, især drenge, har været til et sportsarrangement som tilskuer inden for det seneste år

80 pct. af de voksne respondenter har været tilskuer til et sportsarrangement. For langt de flestes vedkommende er det dog mere end et år siden, mens 16 pct. går til arrangementer jævnligt, svarende til mindst seks arrangementer inden for det seneste år. Figur 143 og 144 viser, at yngre mænd jævnligt benytter sig af sportsarrangementer, mens mænd over 40 år samt kvinder typisk har været til et sportsarrangement for mere end et år siden. Hver fjerde mand under 40 år går altså jævnligt til sportsarrangementer, og en yderligere aldersdifferentiering viser, at det primært er unge mellem 16 og 19 år, som fylder på tilskuerrækkerne.

Figur 143. Et mindretal blandt voksne har været til sportsarrangementer inden for det seneste år

Også blandt voksne forekommer en klar sammenhæng mellem at være tilskuer og selv at dyrke sport eller motion, og samtidig ses en sammenhæng mellem at forbruge sport i medierne og gå til sportsarrangementer som tilskuer. Jo mere tid man bruger på sport i medierne, desto mere tid går der også med at tage ud som tilskuer. Halvdelen af de voksne, som bruger mere end fem timer om ugen på at følge sport i medierne, går også jævnligt til sportsarrangementer.

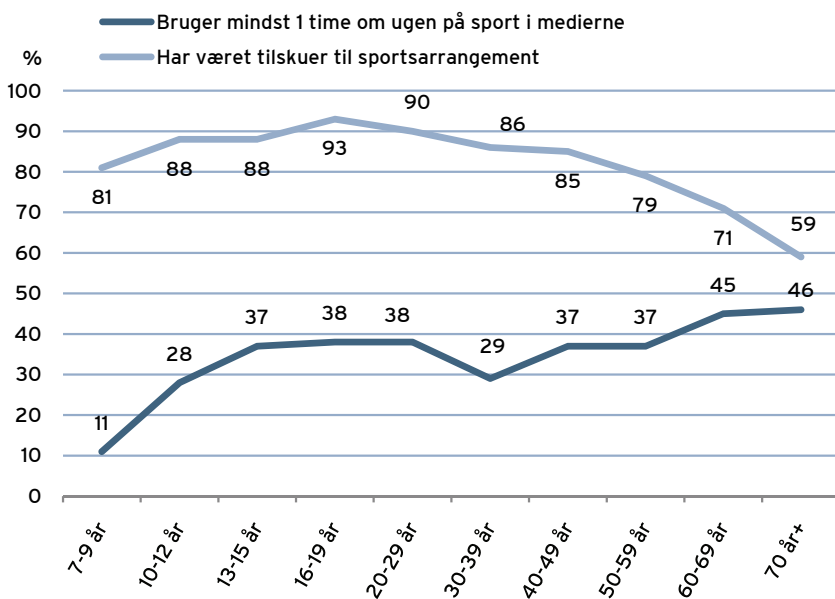
En ud af fire ikke-idrætsaktive voksne har også været tilskuer til et sportsarrangement. Men lige som ikke-idrætsaktive børn har de oftest været af sted for mere end et år siden.

Den typiske tilskuer dyrker derfor i højere grad sport og motion, måske fordi de allerede færdes i disse sammenhænge, mens den typiske medieforbruger ikke nødvendigvis selv kommer af sted i træningstøjet.

Forskelle mellem mediesportsforbrugere og tilskuere

En samlet karakteristik af medieforbrugeren og tilskueren viser mindre forskelle. Børn deltager som tilskuere i større omfang end voksne. Jo højere alder, desto mere udligner tilbøjeligheden sig til at gå til sportsarrangementer som tilskuer i forhold til at følge sport i medierne. Som figuren herunder illustrerer, flytter tilskuerrollen sig så at sige fra den aktuelle begivenhed hjem i stuen med stigende alder.

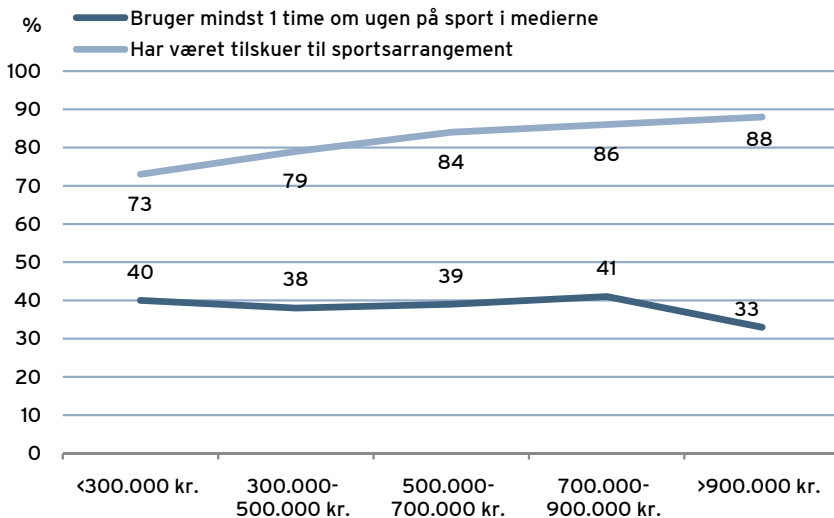
Figur 144. Med stigende alder går færre til sportsarrangement som tilskuer, men de ældre generationer følger i stedet sporten i medierne

Den typiske tilskuer er således en ung mand, mens mænd i alle aldre følger sport i medierne. Socioøkonomiske forskelle som uddannelseslængde, civilstatus og bopæl udgør ingen forskelle i sportsinteressen, hverken som tilskuer eller som medieforbruger. Forældre går dog oftere til sportsarrangementer som tilskuer, sandsynligvis når de følger med i børnenes sportsgrene, eller når de tager børnene med på stadion for at se en fodboldkamp. Omvendt bruger forældrene mindre tid på sport i medierne end andre befolkningsgrupper. Som tidligere nævnt daler især kvindernes medieforbrug, når de har hjemmeboende børn og generelt er optaget af en travl hverdag, mens fædre bibeholder medieforbruget.

Indkomstniveauet følger også befolkningens tilskuervaner. Tilskuerdeltagelsen intensiveres med stigende indkomstniveau, hvilket i høj grad hænger sammen med, at de høje indtjeningsgrupper samtidig dyrker mere sport og motion. Da mediesportsforbrugere også findes blandt ikke-idrætsaktive, hænger medieforbruget ikke i samme grad sammen med indkomstniveauet, som figuren herunder illustrerer.

Figur 145. Befolkningsgrupper med høje indtjeninger går oftere til et sportsarrangement som tilskuer

AFRUNDING

- De fleste danskere forbruger sport i medierne. Voksne – og især voksne mænds interesse for sport i medierne overstiger generelt interessen for selv at dyrke sport eller motion, mens børns mediekonsumering er mere begrænset.
- Interessen varierer meget blandt det mandlige og det kvindelige køn, og kønsforskellene skinner tydeligt igennem i foretrukne idrætsgrene. Mænd interesserer sig for de 'maskuline' og allerede vel eksponerede sportsgrene som fodbold, motorsport, amerikansk fodbold, cykling og boksning, mens kvindernes valg falder på mere 'feminine' idrætter som håndbold, gymnastik, hestesport og dans. Fodbold og håndbold er dog generelt topscorerne hos begge målgrupper.

Årsagen til mænds store interesse for sport i medierne skal med al sandsynlighed findes i mediasportens meget strømlinede appel til det mandlige køn. En tilbagevendende kritik af mediasportens eksponering hævder, at 'sportsjournalistik laves af mænd, om mænd, for mænd' (Caldera & Danielsson 2006).

En svensk undersøgelse fra 2004 har netop belyst denne problematik (Ibid.). I undersøgelsen gav kvinderne udtryk for, at der findes sportsgrene, som burde forekomme oftere i medierne, på trods af at de generelt syntes, at den eksisterende sport fylder for meget i medierne. Svenske kvinder efterlyser især mere ridesport, gymnastik og isdans, hvilket ser ud til også at vække danske kvinders interesse. De danske kvinder foretrækker dog almindelig dans frem for dans på is.

Det danske rideforbund har netop haft stor succes med web-tv, og noget tyder måske på et uudnyttet potentiale i tv-mediets sportsprioritering. Reelt overstiger pigernes interesse for ridning drengenes interesse for håndbold. Desuden ønsker flere piger/kvinder at se ridning eller dans end mængden af drenge/mænd, som interesserer sig for amerikansk fodbold. Dette er interessant i betragtning af de senere års succesrige satsning på amerikansk fodbold på tv. Hvorfor vinder koncepter målrettet det mandlige køn frem med størst succes, når potentialet for 'kvindelige' idrætsformer måske er lige så stort?

Tendenserne hænger sandsynligvis sammen med de kommercielle tv-udbyderes salg af tv-pakker. Betalingsvillighed hænger som regel sammen med fodbold samt få andre 'maskuline' idrætsgrene som motorsport,

boksning og amerikansk fodbold, hvor efterspørgslen blandt mænd er stor. Amerikansk fodbold står som lysende eksempel på tv-udbydernes aktive rolle i styringen af befolkningens interesser. Amerikansk fodbold har ikke traditionelt plads i den danske idrætskultur, men har alligevel formået at slå igennem blandt en bestemt målgruppe af yngre mænd gennem et godt koncept og masser af eksponering. På denne måde kan medierne være med til at vække interessen for sportsgrene, som befolkningen måske ikke selv overvejer. Men tendensen har primært slået igennem i det mandlige segment. Ridesportens succes med web-tv og blødere motionsprogrammers appel på tv samt koncepter som 'Vild med Dans' viser, at der også er et interessant marked i det kvindelige segment. Dette understøtter analysen gennem kvindernes udtryk for interesser, der adskiller sig fra de traditionelle tv-sportsgrene.

Sport i medierne appellerer således til særlige målgrupper med forskellig vidde. Det mandlige køn er i sig selv et yndet publikum for mediesportens afsætning. Hvis de voksne mænd tilmed dyrker sport og motion i fritiden, vil ni ud af ti med stor sandsynlighed følge med i sporten hjemme fra sofaen. Mændenes medievalg har dog sjældent relation til egen idrætsdeltagelse, mens kvindernes interesser minder mere om de idrætsaktiviteter, de selv dyrker. Måske fordi de eksponerede sportsgrene i forvejen appellerer til det mere maskuline segment.

Fodbold, håndbold, cykelsport, motorsport og boksning har de seneste årtier domineret mediesportens område. Men noget tyder på, at ændringer er under opsejling. Cykelsporten er hårdt ramt af dopingskandaler, og måske er dette årsag til sportens tab af popularitet som top 3-sport på befolkningens ønskeliste.

Håndboldsporten har oplevet massiv opblomstring i 1990'erne, men kontrasten mellem børn og voksnes interesse for sporten bliver interessant at følge fremover. Børn spiller langt mere håndbold end voksne, men det afspejler sig ikke i medieinteressen. Hvert femte barn spiller håndbold, men halvt så mange ønsker at følge sporten på tv som det primære valg. Omvendt vil voksne gerne se håndbold, selvom de færreste deltager aktivt. Befolkningen over 40 år udgør især de mest dedikerede håndboldtilhængere, hvilket er med til at så tvivl om håndboldsportens fremtid som mediesport. Vil børn og yngre voksnes interesse for håndbold stige, når de bliver ældre? Eller hører håndboldinteressen en særlig generation til, der ebber ud med denne målgruppe? Håndbold hitter dog stadig på

listen over mest populære sportsgrene at følge på tv blandt kvinder under 40 år, men piger op til 15 år udviser i dag mere interesse for fodbold end håndbold. I lyset af dette billede står fodboldens fremtid herhjemme som tv-darling måske mere sikker end håndbolden, der har en udfordring i at vinde ungdommens interesse for at bevare sin status i de kommende generationer.

Det bliver samtidig interessant at følge nye mediesportsgrenes opkomst. Tv har som nævnt spillet en markant rolle i forhold til den massive satsning på amerikansk fodbold, der udvikler sig til en meget yndet sportsgren blandt drenge og yngre mænd. Måske er starten også gået for basketball, som DK4 satser på med transmissioner fra den amerikanske liga. Satsningen på en særlig målgruppe kombineret med et allerede vel-etableret og medievenligt koncept kan vinde nye interesseområder i den danske befolkning. Hvis konceptet samtidig kombineres med mere 'bløde' værdier som tips til egen træning og mulighed for identifikation med mediefigurerne, ligger der måske også et potentiale hos kvindelige målgrupper inden for eksempelvis hestesporten, gymnastikken eller dansens verden.

Kapitel 9

HVORDAN INDGÅR SPORT OG MOTION I HVERDAGEN?

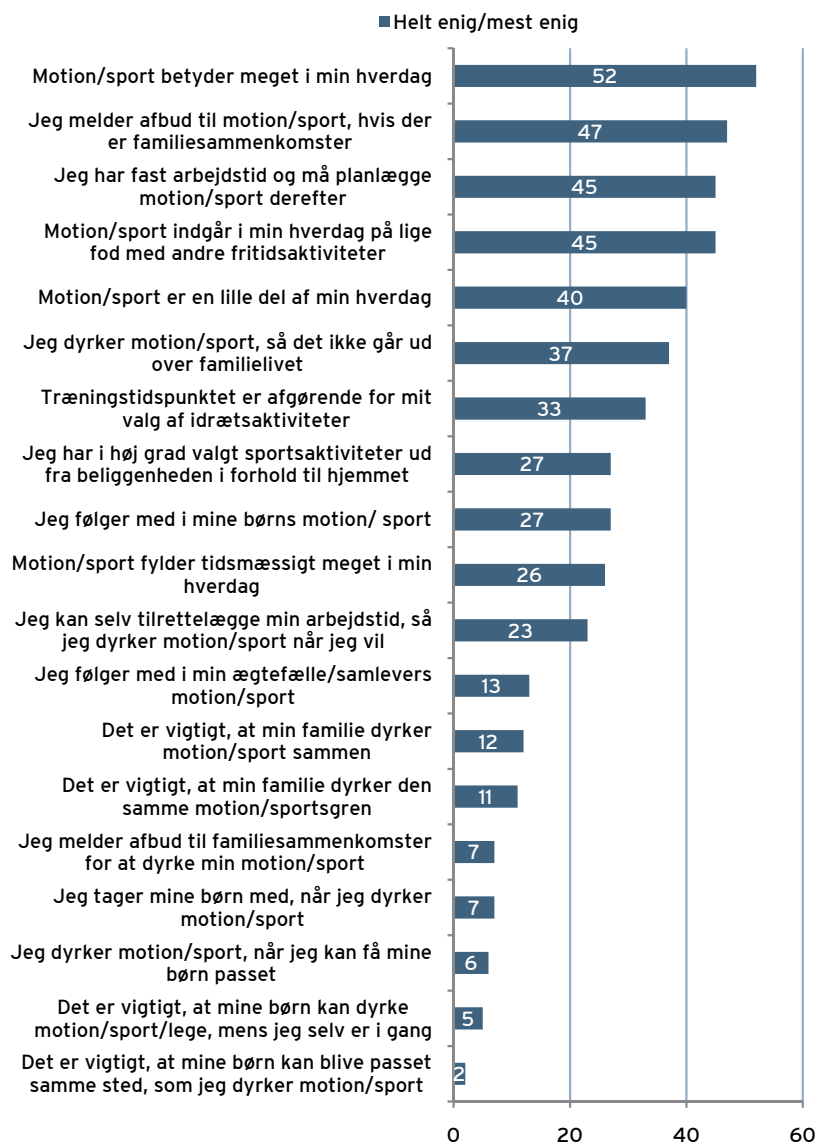
Sport og motion er uden tvivl en del af mange danskeres hverdag – først og fremmest blandt børn. Mere end otte ud af ti børn dyrker sport eller motion regelmæssigt. Men de seneste årtier har også voksne fundet interessen, selvom de ikke på nuværende tidspunkt helt kan matche de mange idrætsaktive børn. Tidsforbruget blandt både børn og voksne er også skudt i vejret. Over halvdelen af alle børn og mere end en tredjedel af alle voksne bruger fire timer eller mere om ugen, hvilket svarer til, at træningstøjet bliver fundet frem mellem to og tre gange om ugen i gennemsnit.

Mange danskere interesserer sig også for sport i medierne. Tidsforbruget er dog mere begrænset, og primært en mindre kerne af mænd og kvinder i det ældre segment bruger mange timer om ugen på at følge sport i medierne. 24 pct. af alle børn og 16 pct. af de voksne går tilmed jævnligt til sportsarrangementer som tilskuer.

Ikke nok med at sport og motion udgør en stor del af befolkningens hverdag. Over halvdelen af alle børn og mere end en tredjedel af de voksne har tilmed været på en ferie med motionsindhold inden for det seneste år. De fleste tager på skiferie, men vandreferier, cykelferier, golf ferier, rideferier eller ophold på idrætshøjskoler er også en del af mange danskeres måde at tilbringe ferien på. De regelmæssigt idrætsaktive tager oftere på sådanne ferier, og særligt folk, der spiller golf, ser ud til at inddrage hverdagens fritidsaktivitet i feriens indhold.

Disse omstændigheder er med til at understrege, at sport og motion generelt har en stor betydning i danskernes hverdag. Men hvad mener befolkningen selv? Har de en opfattelse af, at sport og motion fylder meget i hverdagen? Og hvordan indgår sport og motion i forhold til arbejde, familie og andre fritidsinteresser? Er det vigtigt for forældrene, at børnene kan blive passet samme sted, som de dyrker sport eller motion? Eller betyder det mere, at familien kan dyrke idræt på samme tid? Dette kapitel sætter fokus på sådanne spørgsmål.

Figur 146. Sport og motion betyder meget i befolkningens hverdag

SPORT OG MOTION BETYDER MEGET I HVERDAGEN

Respondenterne er blevet spurgt om 19 forskellige udsagn i forhold til, hvordan sport og motion indgår som en del af hverdagen. Svarene er vist i figur 146. Af resultaterne fremgår det, at sport og motion betyder meget i hverdagen for godt halvdelen af alle respondenterne. Udsagnet 'Sport/motion betyder meget i min hverdag' møder således den bredeste opbakning i den danske befolkning på tværs af forskellige befolkningsgrupper.

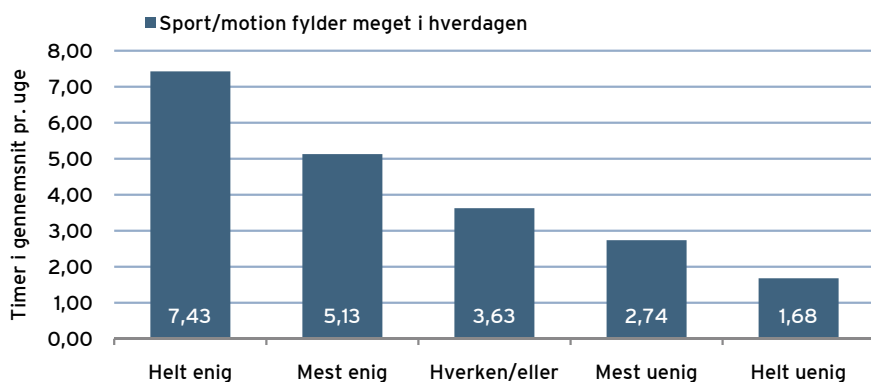
20 pct. dyrker sport eller motion regelmæssigt, uden at det betyder meget i hverdagen. Det drejer sig typisk om personer, som er idrætsaktive mindre end to gange om ugen, men også idrætsaktive med en høj indkomst synes i mindre grad, at det betyder noget i hverdagen.

Omvendt angiver 5 pct., at sport og motion betyder meget i hverdagen på trods af, at de ikke dyrker regelmæssig sport eller motion for tiden. De går eller cykler dog ofte i andre sammenhænge i hverdagen, enten i form af transport til og fra arbejde, luftning af hund eller via cykling og gang i parker og grønne områder. Det vidner om, at sport og motion ikke nødvendigvis behøver at fylde mange timer i ugens løb eller have karakter af egentlig idræt, man klæder om til, før det bliver vurderet som en betydningsfuld del af hverdagen.

Godt en fjerdedel af de voksne oplever dog, at 'sport/motion fylder tidsmæssigt meget i hverdagen'. De bruger i gennemsnit seks timer og 20 minutter på sport eller motion om ugen. Der er således en logisk sammenhæng mellem det ugentlige tidsforbrug på sport og motion og respondenternes egen oplevelse af sport og motion som en tidsmæssig stor del af hverdagen. Figur 147 illustrerer sammenhængen. Den viser samtidig, at personer generelt opfatter sport og motion som en stor tidsmæssig del af hverdagen, hvis de bruger mere end tre en halv time om ugen (3,63 timer).

Figur 147. Folk, som bruger mere end 3,63 timer om ugen på sport eller motion, oplever, det fylder tidsmæssigt meget i hverdagen

Mænd og kvinder angiver i lige stort omfang, at sport og motion fylder tidsmæssigt meget i hverdagen, men unge og seniorer angiver det oftere end midaldrende. Det hænger igen sammen med tidsforbruget, da de midaldrende bruger mindre tid i gennemsnit pr. uge end yngre og ældre personer. Sammenhængen mellem alder og tidsforbrug er vist i tabellen herunder.

Tabel 70. Oplevelsen af tidsforbrug hænger sammen med det faktiske tidsforbrug på sport eller motion

	Sport og motion fylder tidsmæssigt meget i min hverdag (pct.):	Gennemsnitligt tidsforbrug på sport/motion pr. uge:
	Mest enig/helt enig	
16 – 19 år	38	4 t. og 35 min.
20 – 29 år	34	4 t. og 07 min.
30 – 39 år	21	2 t. og 32 min.
40 – 49 år	35	3 t. og 03 min.
50 – 59 år	23	3 t. og 17 min.
60 – 69 år	27	3 t. og 56 min.
70 år+	30	3 t. og 22 min.

Personer med videregående uddannelser og høje indkomster dyrker generelt oftere sport eller motion end personer med højst en grunduddannelse/lave indkomster. Derfor oplever flere blandt disse grupper, at sport og motion betyder mere og fylder tidsmæssigt mere i hverdagen. Men socioøkonomiske forskelle spiller ikke ind på oplevelsen af tid blandt de idrætsaktive. Når folk dyrker sport eller motion, betyder sport og motion lige meget, og det fylder tidsmæssigt lige meget i hverdagen, uanset socioøkonomisk baggrund. Det betyder, at de socioøkonomiske forskelle udelukkende har indflydelse på chancen for, at man dyrker sport eller motion, mens tidsforbruget og oplevelsen heraf er det samme, når først sport eller motion indgår som en del af hverdagen.

FORHOLD MELLEM SPORT/MOTION OG ARBEJDSLIV

Udsagn omkring arbejdsliv giver indtryk af, at de fleste må indpasse sport eller motion efter arbejdstiderne. Omvendt har 23 pct. dog mulighed for selv at tilrettelægge arbejdstiden, så de kan dyrke sport eller motion, når de vil.

Som kapitel 5 viser, kan muligheden for fleksible arbejdstider være med til at opretholde eller måske ligefrem øge den generelle idrætsdeltagelse. Analysen her understreger det samme, da personer, som angiver at kunne tilrettelægge arbejdstiden selv, dyrker næsten en time mere sport eller motion end folk, som må indpasse idrætsdeltagelsen efter arbejdstiderne.

Mænd og kvinder adskiller sig ikke fra hinanden i forhold til arbejdstiderne. Omkring 80 pct. blandt begge køn har et arbejde med fast arbejdstid i dagtimerne. Derfor er det interessant, at mænd i højere grad end kvinder angiver at kunne indrette arbejdstiden, så det passer med træningen. Måske hænger det sammen med kønnenes forskellige måder at dyrke idræt på. Kvinder dyrker generelt mere motions- og fitnessprægede aktiviteter end mænd, muligvis fordi de har større interesse for idrætsformer, som kan passes ind i en fleksibel hverdag. Men når mænd er idrætsaktive, bruger de til gengæld mere tid end kvinder. Mænd dyrker oftere boldspil og holdsport, hvor der indgår konkurrence, som typisk kræver flere træningstimer på faste tidspunkter i løbet af en uge, end når kvinder går til eksempelvis svømning, aerobic eller gymnastik. Derfor har mændene formentlig et større behov for at udnytte fleksible muligheder

i arbejdet, selvom størstedelen af arbejdstiden finder sted på faste tidspunkter. I stedet vælger flere kvinder at indpasse fleksible idrætsformer, så de passer ind i det øvrige fastlagte skema i hverdagen. Dette antyder en kønsmæssig forskel, hvor kvinder indpasser fritidslivet efter arbejdstiderne, mens mænd tilsyneladende i lidt større omfang indpasser arbejdstiderne, så de kan dyrke en bestemt idræt. Da mænd generelt dyrker mindre sport og motion end kvinder, kan noget også tyde på, at mange mænd er mindre tilbøjelige til at dyrke sport eller motion, hvis de har meget fastlagte arbejdstider uden mulighed for at flekse.

Funktionærer og selvstændige har oftere end faglærte og ufaglærte arbejdere mulighed for fleksible arbejdstider. Dette er formentlig med til at forklare, hvorfor de også dyrker mere sport eller motion. Det viser sig ved, at idrætsdeltagelsen er på samme niveau på tværs af faggrupperne, hvis de alle har mulighed for selv at tilrettelægge arbejdstiden. Desuden bruger de idrætsaktive mere tid på sport eller motion, når de kan tilrettelægge arbejdstiden med fleksibilitet, mens tidsforbruget er meget lavere i alle faggrupper, hvis de har faste arbejdstider. Tabellen herunder skitserer forskellene.

Et fleksibelt arbejdsliv kan således være med til både at øge tilbøjeligheden til at dyrke sport eller motion samt mængden af tid, de idrætsaktive bruger på at dyrke sport eller motion.

Tabel 71. Folk i fleksible erhverv dyrker mere sport eller motion end folk med faste arbejdstider

	Jeg kan selv tilrettelægge min arbejdstid, så jeg dyrker motion/sport når jeg vil:	Gennemsnitligt tidsforbrug på sport eller motion (i timer og minutter)	Forskel i minutter
Funktionær	Enig/meget enig	3 t. 47 min.	31 min.
	Uenig/meget uenig	3 t. og 16 min.	
Selvstændig	Enig/meget enig	4 t. og 14 min.	71 min.
	Uenig/meget uenig	3 t. og 1 min.	
Faglært	Enig/meget enig	3 t. og 19 min.	10 min.
	Uenig/meget uenig	3 t. og 9 min.	
Ufaglært	Enig/meget enig	4 t. og 40 min.	97 min.
	Uenig/meget uenig	3 t. og 3 min.	

FORHOLD MELLEM SPORT/MOTION OG FAMILIELIV

Selvom sport og motion betyder meget i hverdagen og fylder tidsmæssigt meget for en fjerdedel af respondenterne, må træningen som regel vige, hvis familiesammenkomster dukker op.

Blot syv procent melder fra til familiesammenkomster for at dyrke sport eller motion. De er sandsynligvis idrætsudøvere på relativt højt plan, da de fleste er mellem 16 og 29 år, bruger mere end seks timer om ugen på sin sport og samtidig deltager i konkurrencer.

Omvendt melder op mod halvdelen af alle respondenter afbud til træningen for at kunne deltage i et familiearrangement. Mere end hver tredje voksen sørger tilmed for at dyrke sport eller motion i et sådant omfang, at det ikke går ud over familielivet.

Mindre vigtigt er det, at familien kan være sammen, når den dyrker sport eller motion. Undersøgelsen skelner mellem to forskellige udsagn, som siger noget om muligheden for at dyrke idræt sammen med familien: 'Det er vigtigt, at min familie dyrker sport eller motion sammen' og 'Det er vigtigt, at min familie dyrker den samme motion/sportsgren'. Det første udsagn udtrykker et behov for at dyrke idræt på samme tid og sted, uden at det nødvendigvis behøver at være den samme aktivitet, som foregår. Det andet udsagn udtrykker holdninger til at have fælles interesser, men udtrykker ikke nødvendigvis et behov for at være sammen eller at dyrke idrætten på samme tid.

Kun lidt over en tiendedel af respondenterne synes, de to udsagn er vigtige, men der er forskel på, hvilke grupper der værdsætter de to forskellige udsagn.

Respondenter, som lever i et ægteskab, er naturligt nok mere tilbøjelige til at værdsætte de to udsagn end folk, som bor alene. Men folk med hjemmeboende børn synes faktisk, det er mindre vigtigt, at familien dyrker den samme idræt end folk uden børn. Seniorerne værdsætter denne mulighed højere end andre aldersgrupper, som tabel 72 viser, og især golfspillere synes, det er vigtigt at dele sportsinteresse.

Selvom de færreste børnefamilier altså synes, det er vigtigt at dyrke den samme aktivitet, værdsætter de alligevel, at familien kan dyrke sport eller motion på samme tid og sted. Især flere 30-39-årige påskønner denne mulighed, sandsynligvis fordi de har små børn. Det er dog interessant, at blot 23 pct. af alle forældre til hjemmeboende børn synes, det er vigtigt at dyrke sport eller motion sammen med børnene, når kapitel 6 omkring

idrætsvaner og familieliv viser, at børn i større omfang går til en bestemt idrætsgren, hvis forældrene dyrker det samme.

Måske er det et udtryk for, at mange forældre ser sport eller motion som et frirum, hvor de kan udleve egne interesser uden at skulle tænke på børnene? Det kan dog også hænge sammen med typen af aktiviteter, som forældrene går til. De forældre, som dyrker sport eller motion, dyrker ofte fleksible motions- og fitnessaktiviteter som jogging, vandring, cykling, aerobic og styrketræning, og i disse idrætsgrene betyder muligheden for at dyrke sport eller motion sammen med familien mindre end blandt personer, som dyrker andre idrætsaktiviteter. Spørgsmålet er da også, om forældrene vælger sådanne aktiviteter af interesse, eller fordi disse aktiviteter er eneste mulige løsning i en travl hverdag med børn og karriere?

Når få respondenter anser muligheden for familieidræt som en vigtig del af hverdagen, kan det også være udtryk for, at de idrætsaktive forældre ikke har for vane at dyrke idræt sammen med familien, fordi mulighederne for sådanne familieaktiviteter er begrænsede i den danske idrætskultur. Det er i så fald ikke nødvendigvis et udtryk for, at de ikke ønsker familieidræt.

Tabel 72. Seniorer værdsætter at dyrke den samme idrætsgren i familien, mens forældre er mere optaget af at dyrke sport/motion sammen i familien (pct.)

	16-19 år	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70 år+
Det er vigtigt, at min familie dyrker den samme motion/sport	3	6	7	8	13	16	21
Det er vigtigt, at min familie dyrker sport/motion sammen	4	10	19	12	10	11	13

De færreste forældre udtrykker også, at det er vigtigt at få deres børn passeret samme sted, som træningen foregår, eller at børnene er aktive på samme tid som forældrene. Igen kan det være udtryk for, at de idrætsaktive forældre ikke har for vane at udnytte sådanne muligheder, fordi de sjældent eksisterer. At det ikke er hele forklaringen, antyder det forhold, at

børnepasningsmuligheder betyder mere for mødrene end fædrene, som tabel 73 herunder viser.

Tabel 73. Kvinder er mere optaget af børnepasning/aktivering af børnene i forbindelse med egen træning (pct.)

	Kvinder med hjemmeboende børn	Mænd med hjemmeboende børn	Total
Jeg dyrker sport/motion, når jeg kan få mine børn passet	33	17	26
Det er vigtigt, at mine børn kan blive passet samme sted, som jeg dyrker sport/motion	14	5	10
Det er vigtigt, at mine børn kan dyrke sport/motion/lege, mens jeg selv er i gang	24	17	20

Omvendt er mænd næsten lige så interesseret i at følge med i familiens sportsaktiviteter som kvinder. 27 pct. af hele respondentgruppen angiver at følge med i børnenes idrætsaktiviteter ved at overvære kampe, deltage i arrangementer etc., hvilket svarer til 63 pct. af alle forældre til hjemmeboende børn. Til sammenligning er der cirka halvt så mange, som følger ægtefællens sport eller motion, sandsynligvis fordi de dyrker motionsformer, der ikke indeholder konkurrence og derfor ikke appellerer til tilskuere.

PRAKTISKE FORHOLD SOM BETYDER NOGET FOR SPORT OG MOTION

To af udsagnene omhandler særlige praktiske forhold omkring træningstider og beliggenhed: 'Træningstidspunktet er afgørende for mit valg af idrætsaktivitet' og 'Jeg har i høj grad valgt sportsaktiviteter ud fra beliggenheden i forhold til hjemmet'. Hver tredje respondent har valgt en aktivitet på baggrund af træningstiderne, hvilket svarer til halvdelen af alle de personer, som dyrker sport eller motion regelmæssigt. Samtidig vælger 39 pct. af de idrætsaktive en aktivitet ud fra beliggenheden i forhold til hjemmet. Kapitel 4 om lokalområdets betydning for idrætsdeltagelsen viser netop, at op mod halvdelen af de idrætsaktive har valgt en aktivitet på baggrund af lokalområdets faciliteter, og samtidig dyrker langt de fleste idrætsudøvere aktiviteter inden for et kvarters transporttid fra hjemmet.

Kvinder finder sådanne ydre, praktiske værdier vigtigere end mænd, som illustreret i tabel 74. Muligheden for at dyrke lettilgængelige aktiviteter, der er placeret i umiddelbar nærhed til hjemmet på tidspunkter, som passer ind i den øvrige hverdag, betyder mere for kvinder. Dette afspejler sig også i deres valg af aktiviteter, som generelt er mere præget af fleksibilitet og motion.

Tabel 74. Træningstidspunkter og beliggenhed betyder mere for kvinder end for mænd (pct.)

	Idrætsaktive Kvinder	Idrætsaktive Mænd	Total
Træningstidspunktet er afgørende for mit valg af idrætsaktiviteter	59	42	51
Jeg har i høj grad valgt sportsaktiviteter ud fra beliggenheden i forhold til hjemmet	47	29	39

SPORT OG MOTION I HVERDAGEN – ET OVERBLIK

Det kan let blive uoverskueligt at analysere, hvordan sport og motion indgår i hverdagen blandt forskellige befolkningsgrupper, når det overordnede spørgsmål indeholder 19 forskellige udsagn. En måde at skabe overblik over sådanne typer af spørgsmål er ved at samle en række udsagn, der udtrykker de samme underliggende holdninger. I forhold til nærværende analyse er det muligt at reducere de 19 udsagn til otte forskellige 'parametre', som udtrykker forskellige forhold, der er afgørende for, hvordan sport og motion indgår som en del af hverdagen¹⁰. De otte parametre består af sammenlagte udsagn på en skala fra 0 til 100, hvor 0 betyder, at det pågældende parameter slet ikke spiller en rolle i hverdagen, mens 100 betyder, at det spiller en stor rolle. Tabel 75 viser, hvilke udsagn der repræsenterer de otte kategorier.

¹⁰ Der er foretaget faktor-analyse samt realibilitetstest for hver enkelt af de otte dimensioner med alpha-værdier mellem 0,52 og 0,85.

Tabel 75. De 19 udsagn om sport og motion i hverdagen kan samles i otte overordnede parametre

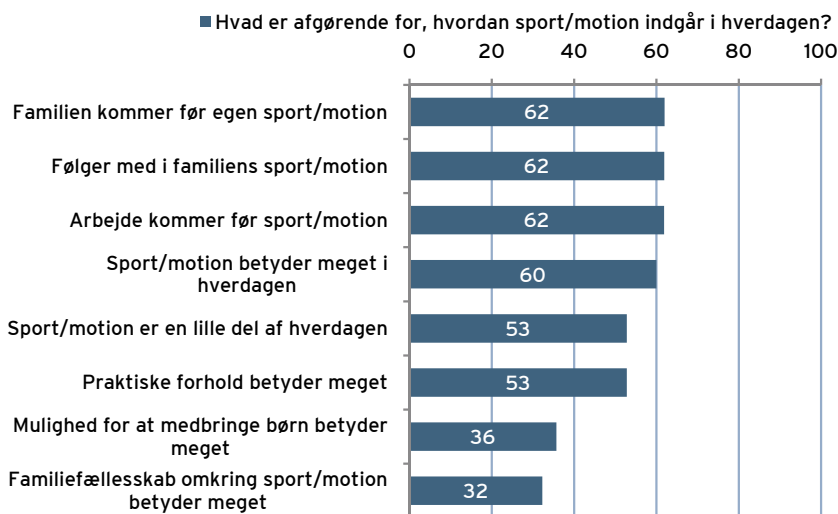
Parameter	Udsagn
Familie kommer før egen udøvelse af sport/motion	Jeg melder afbud til sport/motion, hvis der er familiesammenkomster (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
	Jeg dyrker sport/motion, så det ikke går ud over familielivet (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
	Jeg dyrker sport/motion, når jeg kan få mine børn passet (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
Arbejde kommer før sport/motion	Jeg kan selv tilrettelægge min arbejdstid, så jeg dyrker motion/sport, når jeg vil (o = 'Helt enig', 100 = 'Helt uenig')
	Jeg har fast arbejdstid og må planlægge motion/sport derefter (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
Interesse for familiens sport/motion	Jeg følger med i mine børns sport (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
	Jeg følger med i min ægtefælles/samlevers sport (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
Sport/motion har stor betydning i hverdagen	Motion/sport betyder meget i min hverdag (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
	Motion/sport indgår i min hverdag på lige fod med andre fritidsaktiviteter (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
	Motion/sport fylder tidsmæssigt meget i min hverdag (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
Motion/sport er en lille del af hverdagen	Motion/sport er en lille del af min hverdag (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
Praktiske forhold	Jeg har i høj grad valgt aktiviteter ud fra beliggenheden i forhold til hjemmet (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
	Træningstidspunktet er afgørende for mit valg af idrætsaktiviteter (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
Mulighed for at medbringe børn betyder meget	Jeg tager mine børn med, når jeg dyrker motion/sport (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
	Det er vigtigt, at mine børn kan blive passet samme sted, som jeg dyrker motion/sport (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
	Det er vigtigt, at mine børn kan dyrke motion/sport/lege, mens jeg selv er i gang (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
Familiefællesskab betyder meget	Det er vigtigt, at min familie dyrker den samme sport/motion (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')
	Det er vigtigt, at min familie dyrker motion/sport sammen (o = 'Helt uenig', 100 = 'Helt enig')

Nedenstående figur viser, at familie og arbejde er de parametre i hverdagslivet, som betyder mest, og at befolkningen generelt prioriterer sådanne forhold før egen idrætsdeltagelse. Idrætsdeltagelsen udformer sig som en form for ekko af det øvrige hverdagsliv i den forstand, at idrætsdeltagelsens karakter former sig efter de forhold, som det øvrige hverdagsliv skaber. Det er tankevækkende, at sport og motion må vige for familien lige så ofte, som familien følger med i de øvrige familiemedlemmers sport eller motion. Det udtrykker dog ikke nødvendigvis en interessemodsatning, men indikerer, at befolkningen ikke traditionelt tænker egen idrætsdeltagelse som en del af familielivet.

Sport og motion betyder dog meget i hverdagen, men mange mener også, at det fylder en lille del i hverdagen. Det skyldes, at mange i befolkningen oplever, at sport og motion har stor betydning i hverdagen, selvom det ikke nødvendigvis 'fylder' meget tidsmæssigt.

Praktiske forhold, muligheden for at kunne medbringe børn samt muligheden for at have et familiefællesskab omkring sport eller motion har generelt mindre betydning i hverdagen, når hele respondentgruppen er i betragtning.

Figur 148. Familie og arbejde prioriteres før egen sport eller motion (indeks fra 0-100)

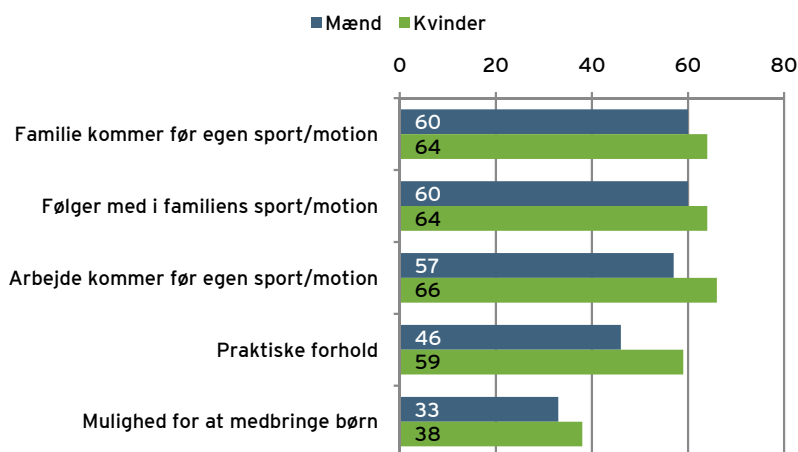

Ydre faktorer påvirker kvinderne

Mænd og kvinder adskiller sig fra hinanden på fem af de otte parametre. Alle parametrene har større betydning for kvinder end for mænd. Kvinder er således mere styret af forhold omkring familien og arbejdet, der kommer før sport eller motion. Praktiske forhold betyder mere, og desuden er de mere optaget af muligheden for at kunne medbringe børn, når de dyrker sport eller motion.

Forskellen mellem mænd og kvinder er illustreret i tabellen herunder, hvor den gennemsnitlige placering på indekset fra 0 til 100 er angivet for begge køn.

Figur 149. Forskel på mænd og kvinder i forhold til, hvordan sport og motion indgår i hverdagen (indeks fra 0-100)

Forskellen på de fem parametre kan tolkes på en sådan måde, at kvinders mere begrænsede muligheder for selv at kontrollere arbejdstider kan være med til at skærpe kravene til træningstider, da kvinderne skal have det hele passet ind i hverdagen med børn og familieliv. På parametret 'praktiske forhold' eksisterer således den største forskel mellem mænd og kvinder. Mænd kan oftere tilrettelægge arbejdstiden selv, og muligvis derfor synes det ikke så vigtigt for dem, at træningen ligger på bestemte tidspunkter eller er placeret tæt på hjemmet.

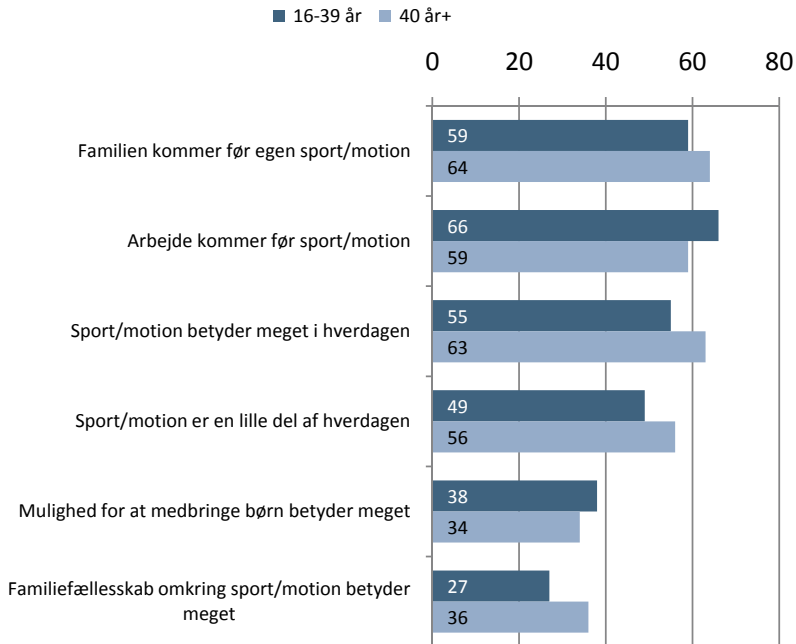
Det er også interessant, at kvinder i højere grad har et ønske om at dyrke sport eller motion, hvor de kan medbringe børnene, eller hvor børnene kan være aktive på samme tid. Da der samtidig er en mindre forskel på tilbøjeligheden til at lade familien komme før egen sport eller motion, antyder det en traditionel kønsrollefordeling mellem kønnene. Kvinder er stadig mere afhængige af børnene i alle facetter af hverdagslivet, mens mænd måske i højere grad værdsætter at kunne bruge fritiden med sport og motion alene.

De ældre generationer er mere familieorienterede

På seks af de otte parametre adskiller den ældre del af befolkningen sig fra den yngre. Mens de yngre respondenter under 40 år er mest påvirket af arbejde, er de ældre respondenter mere familieorienterede. Familiefællesskab og muligheden for at dyrke den samme aktivitet betyder mere for den ældre del af befolkningen. Det skyldes dog, at de oftere bor med enten familie eller ægtefælle, mens flere i den yngre del af befolkningen bor alene.

De ældre generationer mener også i højere grad, at sport og motion betyder meget i hverdagen. Men samtidig angiver flere, at sport og motion er en lille del af hverdagen. Det er interessant, da det vidner om en forskel mellem ældre og yngre befolkningsgruppers opfattelse af sport og motion. Når sport og motion indgår i hverdagen blandt de ældre generationer, betyder det generelt meget, på trods af at det måske kun udgør en lille tidsmæssig del af hverdagen, og derfor 'er en lille del af hverdagen'. Blandt yngre er der en større overensstemmelse mellem betydningen af sport og motion, og hvor stor en del af hverdagen det optager.

Figur 150. De ældre generationer orienterer sig mere mod familie og fællesskab (indeks fra 0-100)

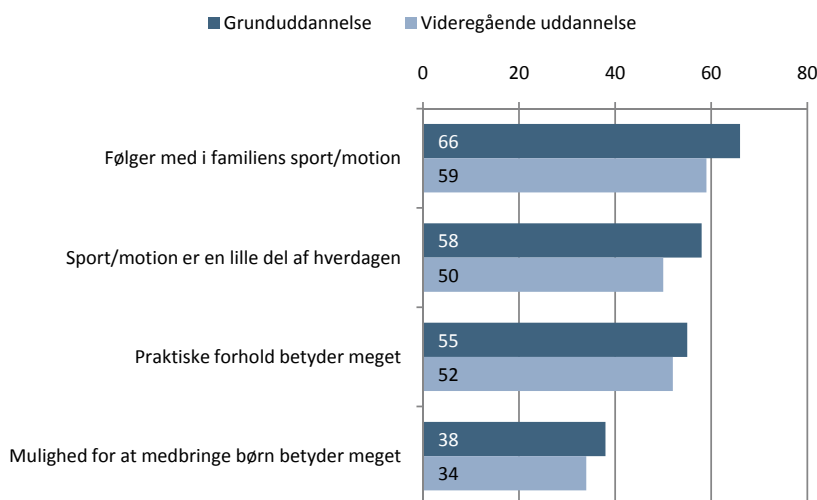

Højtuddannede følger mindre med i familiens sport/motion

Personer med højst en grunduddannelse orienterer sig mere mod familiens deltagelse i sport og motion. Det kan hænge sammen med forskelle i typen af aktiviteter, som forskellige uddannelsesgrupper hælder til. Når personer med en videregående uddannelse dyrker sport eller motion, foregår det oftere på egen hånd via motions- og fitnessstræning som jogging, styrketræning, aerobic, yoga og svømning. Sådanne aktiviteter appellerer i mindre grad til at 'følge med' på sidelinjen som ægtefælle. Motionsaktiviteter handler sjældent om konkurrence eller præstation og derfor indgår heller ingen underholdningsværdi ved at følge med i sådanne aktiviteter. Det er primært i forhold til at følge ægtefællens sport eller motion, at personer med højst en grunduddannelse udviser større interesse end andre, mens lige mange følger med i børnenes sport eller motion på tværs af uddannelseslængde.

Praktiske forhold og muligheden for at medbringe børn betyder lidt mere i hverdagen for personer med højst en grunduddannelse. Selvom forskellene er ganske små, er de stadig signifikante og antyder dermed en større afhængighed af lokalområdets muligheder for at kunne få en hverdag til at hænge sammen med sport og motion blandt personer uden en videregående uddannelse.

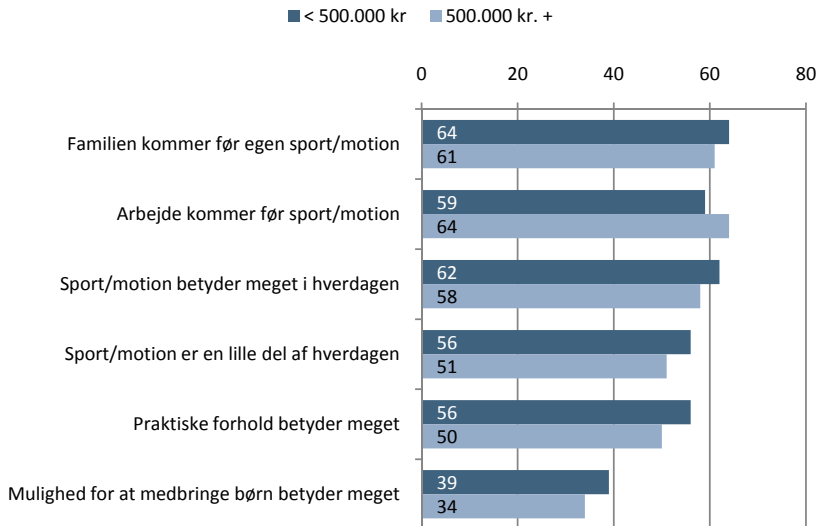
Figur 151. Ydre, praktiske faktorer betyder mindre for befolkningsgrupper med lange videregående uddannelser (indeks fra 0-100)

Økonomi ændrer holdninger til sport og motion i hverdagen

Fire parametre betyder mere i hverdagen blandt personer, som har en årlig husstandsindkomst på mindre end 500.000 kr. om året. Dels er de mere optaget af familien, som kommer før egen sport eller motion. Praktiske forhold, som træningstidspunkter, nærhed til hjemmet samt muligheden for at medbringe børn er også vigtigere. Dels betyder sport og motion mere i hverdagen. Omvendt betyder arbejdet mere blandt personer med en højere husstandsindkomst. Disse forskelle eksisterer altså på trods af, at personer med høje indkomster generelt dyrker mere sport eller motion.

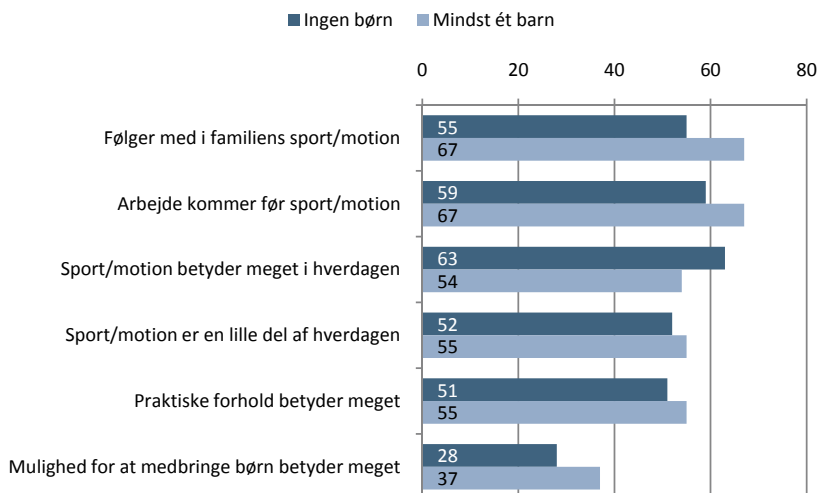
Figur 152. De høje indtjeningsgrupper orienterer sig mindre mod ydre, praktiske faktorer i idrætsdeltagelsen (indeks fra 0-100)

Praktiske forhold betyder mere for forældrene

En sidste analyse viser forskellen mellem forældre til hjemmeboende børn og voksne uden børn. Forældrene adskiller sig fra øvrige voksne på syv af de otte parametre. Forældrene er naturligt nok mere optaget af at følge med i familiens sport og motion, og arbejdet betyder mere end for øvrige voksne. Det skyldes dog i lige så høj grad aldersforskelle, da forældre samtidig oftere har et job, mens ældre og yngre dele af befolkningen enten studerer eller er pensionister. Muligheden for at medbringe børn betyder naturligvis også mere for forældrene, men de går også mere op i praktiske forhold som træningstider og beliggenhed. Omvendt angiver de sjældnere, at sport og motion betyder meget i hverdagen.

Figur 153. Forældre orienterer sig mere mod praktiske forhold i idrætsdeltagelsen (indeks fra 0-100)

AFRUNDING

- Sport og motion betyder generelt meget for befolkningen i hverdagen. Men familieliv og arbejdsliv betyder mere og kan ofte få befolkningen til at gå på kompromis med deres fritidsaktivitet.
- Der er en tendens til, at idrætsaktiviteterne opfattes i kontrast til den tid, der går med familie og arbejde, frem for eksempelvis at integrere idrætsaktiviteten i familielivet ved at dyrke idræt på samme tid og sted.

Befolkningen udtrykker generelt, at sport og motion betyder meget i hverdagen. Dette gælder også de grupper i befolkningen, som ikke bruger særlig meget tid på sport eller motion, og som naturligt nok heller ikke føler, at sport og motion fylder meget i hverdagen. Den selvopfattelse eller identitetsfølelse, som følger af at 'dyrke sport eller motion' i et eller andet omfang i hverdagen, ser i denne forstand ud til at betyde rigtig meget for den danske befolkning.

Noget tyder tilmed på, at sport og motion har fået større betydning i danskernes hverdag de seneste ti år. I 1999 gennemførte Laila Ottesen

og Bjarne Ibsen en undersøgelse af befolkningens idrætsdeltagelse i fire kommuner, hvor tilsvarende spørgsmål indgik (Ottesen & Ibsen 1999). På daværende tidspunkt angav knap halvdelen af alle de idrætsaktive respondenter, at sport eller motion betød meget i hverdagen. I dag angiver halvdelen af alle respondenter svarende til hele 80 pct. af den idrætsaktive befolkningsgruppe, at sport og motion betyder meget i hverdagen. Det hænger sandsynligvis sammen med et stigende fokus på sport og motion i disse år. Ikke mindst i forhold til at bevare et sundt liv, hvor risikoen for at udvikle livsstilssygdomme kan begrænses ved at holde kroppen fysisk aktiv. Evidensbaseret forskning er kommet på banen og kan dokumentere effekter ved at holde gang i kroppen.

Men familie og arbejde har alligevel en højere prioritet, og mange giver udtryk for at tilrettelægge fritiden med sport og motion ud fra de omstændigheder, det øvrige hverdagsliv tillader. Analyserne antyder dermed, at befolkningen generelt er mindre optaget af at gøre sport og motion til et familieforetagende i hverdagen. I stedet opfatter respondenterne tidsforbrug på sport og motion som en kontrast til tidsforbrug på familien. De går på kompromis med træningen, så det ikke går ud over familien, for familien kommer i første række. Muligheden for at dyrke sport eller motion sammen med familien, at tage børnene med eller at dyrke idræt på samme tid er ikke nødvendigvis noget, befolkningen er negativt indstillet over for. Når de ikke opfatter det som en vigtig del af hverdagen, kan det lige så vel være udtryk for, at de færreste har erfaring med at integrere de to facetter af hverdagen. Som kapitel 6 om idrætsvaner og familieliv viser, er der en generel tendens til at holde pause fra sin sport eller motion, når man har små børn. Befolkningen tilrettelægger sport og motion i fritiden som en afspejling af det arbejdsliv og familieliv, som generelt styrer hverdagen.

Analyserne peger på, at ydre, praktiske omstændigheder som faciliteter i nærheden og gode træningstider kan være med til at gøre en aktiv fritid med sport og motion mulig i en travl hverdag. Praktiske forhold kan tilmed være mere afgørende for kvinders valg af sport eller motion end et ønske om at dyrke en bestemt idrætsgren. Med andre ord: Mange idrætsudøvere – særligt de kvindelige idrætsudøvere – vælger de løsninger, der er praktisk mulige i en travl hverdag. Mænd har ikke den samme interesse for de fleksible aktiviteter, og måske er det en af årsagerne til, at mænd dyrker mindre sport eller motion end kvinder i alderen 30-69 år.

Kapitel 10

EN HVERDAG UDEN SPORT OG MOTION

Dette kapitel sætter fokus på personer, som ikke dyrker sport eller motion regelmæssigt. Analysen undersøger særlige barrierer, som afholder de ikke-idrætsaktive fra at dyrke regelmæssig sport eller motion. Samtidig er det interessant at undersøge, om særlige egenskaber karakteriserer de personer, som sjældent fylder hverdagen ud med sport og motion.

DE IKKE-IDRÆTSAKTIVE VOKSNE

44 pct. af de voksne respondenter dyrker ikke sport eller motion regelmæssigt. Men det betyder ikke, at de alle har en hverdag uden sport eller motion. 15 pct. holder blot en pause for tiden, men formoder at starte igen på et senere tidspunkt. Gennem de seneste årtier har befolkningen haft en vekslende tendens til at 'holde pause' fra idrætten. Svarkategorien 'ja, men ikke for tiden' har således indgået i undersøgelserne tilbage til 1964 som en midterkategori mellem 'ja' og 'nej'. I 1987 satte hele 17 pct. af respondenterne kryds i denne kategori, når de blev spurgt, om de dyrkede regelmæssig sport eller motion, hvilket afviger meget fra de øvrige undersøgelsesår. I 2007 hælder mange dog atter til dette svar.

Der er ikke nogen objektiv grænse for, hvornår man bør vurdere sig selv i den ene eller den anden kategori, og det kan derfor være svært at sammenligne sådanne svar fra de forskellige undersøgelser. Som beskrevet i kapitel 1 omkring metodiske forudsætninger og antagelser baserer rapporten sig på en forudsætning om, at danskernes idrætsdeltagelse er påvirket af såvel indre som ydre forhold i form af individuelle forudsætninger, det kontekstuelle nærmiljø samt generelle samfundsmæssige holdninger.

Netop i forhold til at svare 'ja, men ikke for tiden', er det ikke utænkeligt, at ydre påvirkninger fra samfundet spiller en betydningsfuld rolle. En stærk normativ strømning omkring nødvendigheden af at dyrke sport

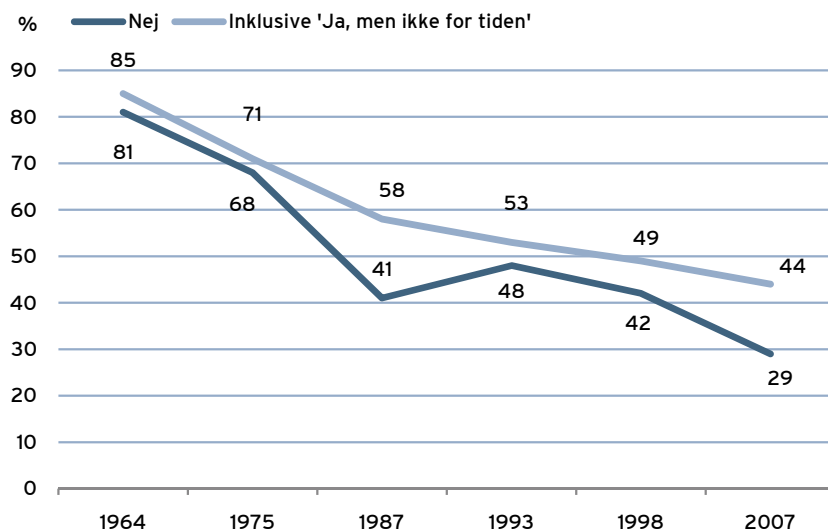
eller motion kan muligvis påvirke folk til at svare 'ja, men ikke for tiden' i stedet for 'nej'. Den høje svarprocent i 1987 fandt sted i en tid med kraftig opkomst af fitness, jogging og vandring, der repræsenterer hele den daværende bølge af selvorganiseret motionsidræt, som vandt frem, ofte med et sundhedsrelateret formål. Desuden indgik i undersøgelsen fra 1987 udelukkende svar fra personer op til 74 år. Da yngre personer i højere grad benytter sig af den midterste svarkategori, kan en mindre andel af ældre personer også være årsag til den usædvanlige svarfordeling i 1987.

De senere år er der for alvor blevet sat fokus på sundhed, og evidens-baserede rapporter omkring fysisk aktivitet har sat sport og motion højt på den politiske dagsorden. I dag er der således en klar holdning til, at man bør være fysisk aktiv. Det er ikke utænkeligt, at dette giver sig udslag i en stor andel af respondenter, som har valgt at svare 'ja, men ikke for tiden' i stedet for 'nej'.

Endelig har idrætsvanemønstret ændret sig gennem tiden, og idrætsdeltagelsen er blevet mere alsidig og foranderlig. Af denne årsag kan man forestille sig, at en stor del af befolkningen rent faktisk dyrker sport eller motion – bare ikke for tiden. Idrætsudøvelsen ændrer langsomt karakter fra faste træningstidspunkter og loyalitet over for en bestemt aktivitet til fordel for mere vekslende og impulsiv motionsdyrkelse.

Siden 1964 er andelen, der ikke dyrker regelmæssig sport eller motion dog faldet fra 85 til 44 pct.. Det vil sige, at andelen af ikke-idrætsaktive er faldet i gennemsnit 0,95 procentpoint om året de seneste 43 år. Figur 154 illustrerer den faldende kurve.

Figur 154. Andelen af ikke-idrætsaktive er faldet jævnt siden 1964

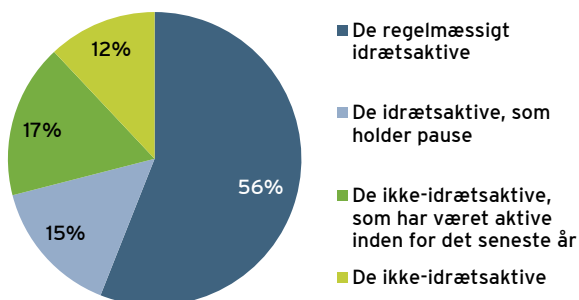
Mange af de personer, som hverken dyrker sport eller motion regelmæssigt, eller holder pause, har dog alligevel deltaget i mindst én aktivitet regelmæssigt inden for det seneste år. Det efterlader blot 12 pct. af alle voksne i 2007, som slet ikke inkluderer sport eller motion i hverdagen.

Dermed kan befolkningen opdeles i en aktivitetsprofil, som tager udgangspunkt i respondenternes egen vurdering af deres idrætsaktivitet i fritiden det seneste år:

1. De regelmæssigt idrætsaktive
2. De idrætsaktive, som holder pause
3. De ikke-idrætsaktive, som dog har været aktive inden for det seneste år
4. De ikke-idrætsaktive

Figuren herunder viser, hvordan befolkningen fordeler sig i forhold til aktivitetsprofilen.

Figur 155. De fleste danskere har dyrket mindst én aktivitet regelmæssigt inden for det seneste år

Ved at sammenholde aktivitetsprofilen med det ugentlige tidsforbrug på sport og motion fremkommer en klar sammenhæng mellem, hvor idrætsaktive respondenterne opfatter sig selv og deres tidsforbrug på sport og motion.

Sport og motion bliver ellers generelt defineret i et bredere perspektiv, når befolkningen skal vurdere, hvor meget tid de bruger herpå om ugen. Mange medregner også hverdagsmotion som havearbejde, cykling som transport, luftning af hund, mv., når de tæller det ugentlige timetal sammen, og derfor bruger flere respondenter mindst en time på sport og motion om ugen (80 pct.) end andelen, der dyrker sport eller motion regelmæssigt (56 pct.).

Men som det fremgår af tabellen herunder, bruger de færreste, som vurderer sig selv som ikke-idrætsaktive, tid på aktiviteter i hverdagen. De rører sig i gennemsnit et kvarter om ugen (0,27 timer), og blot otte procent rører sig i mere end én time om ugen.

Tabel 76. 8 pct. af de ikke-idrætsaktive laver aktiviteter mindst en time om ugen

	Tidsforbrug på sport og motion:			
	Gennemsnit i timer	Under en time (pct.)	1:00-3:59 (pct.)	4:00+ (pct.)
De regelmæssigt idrætsaktive	4,6	2	47	50
De idrætsaktive, som holder pause	2,5	18	63	20
De ikke-idrætsaktive, som har været aktive inden for det seneste år	1,75	45	44	12
De ikke-idrætsaktive	0,27	93	6	2

Det fremgår af tabel 77, at aktivitetsprofilen varierer i forskellige grupper af befolkningen. Mænd og kvinder fordeler sig dog jævnt på nær lidt flere regelmæssigt idrætsaktive kvinder.

Mange 30-39-årige holder pause for tiden, men opfatter normalt sig selv som idrætsaktive. De ældre aldersgrupper holder sjældnere pause fra idrætten og er i større omfang enten regelmæssigt aktive eller dyrker slet ikke sport eller motion.

Tendensen til at holde pause fra idrætten varierer også mellem forskellige uddannelsesgrupper. Personer med lange videregående uddannelser dyrker enten idræt regelmæssigt eller holder pause, mens meget få slet ikke dyrker sport eller motion i hverdagen. Omvendt indgår sport og motion ikke i hverdagen blandt godt en fjerdedel af personerne med højest en grunduddannelse.

Når befolkningen bliver forældre for første gang, angiver mange også at holde pause fra den regelmæssige idræt med en forventning om at starte igen. Jo flere børn respondenterne har, desto færre opfatter fraværet fra idræt som en pause og ser i stedet sig selv som ikke-idrætsaktive. Det kan tyde på, at forventningen om at starte igen forsvinder i takt med antallet af hjemmeboende børn.

Tabel 77. Aktivitetsprofilen varierer blandt forskellige befolkningsgrupper (pct.)

		De regelmæssigt idrætsaktive	De idrætsaktive, som holder pause	De ikke-idrætsaktive, som har været aktive inden for det seneste år	De ikke-idrætsaktive
Køn	Mænd	53	15	18	13
	Kvinder	58	15	15	12
Alder	16-19 år	63	14	16	7
	20-29 år	58	22	13	7
	30-39 år	47	24	18	12
	40-49 år	54	16	18	12
	50-59 år	55	12	18	15
	60-69 år	63	10	16	12
	70 år+	58	8	17	18
Højeste uddannelsesniveau	Grundskole	40	13	22	24
	Gymnasial/erhvervsfaglig	53	14	19	14
	Kort videregående	61	13	16	11
	Mellemlang videregående	61	16	14	9
	Lang videregående	63	18	11	9
Indkomst	<300.000 kr.	53	14	18	16
	300.000-500.000 kr.	53	15	18	14
	500.000-700.000 kr.	57	16	17	10
	700.000-900.000 kr.	65	13	13	10
	>900.000 kr.	64	14	12	10
Forældrestatus (hjemmeboende børn)	Ingen børn	59	12	16	12
	Et barn	47	22	19	12
	To børn	51	19	17	13
	Tre børn	48	19	18	15
	Fire børn eller flere	49	15	21	15

De foregående kapitler har hver især beskæftiget sig med særlige temaer inden for befolkningens deltagelse i sport og motion, som har givet større indsigt i, hvordan sport og motion indgår i hverdagen. Det er muligt at foretage en samlet analyse, som griber fat i nogle af de faktorer, som igennem bogens analyser har vist sig at have indflydelse på at dyrke sport eller motion i hverdagen. Derved bliver det muligt at danne sig et overblik over, hvilke faktorer i hverdagen der har størst betydning for at deltage. Er det indre, socioøkonomiske faktorer som køn, alder, uddannelse eller indkomst? Eller ydre faktorer som holdninger til faciliteter, beskæftigelsestype, fysisk belastning i arbejdet eller familiære forhold?

Nedenstående skema viser resultaterne fra en statistisk model, hvor alle de betydningsfulde faktorer er samlet. Køn, alder, indkomst og beskæftigelsestype mister selvstændig betydning, når alle de andre faktorer indgår i modellen, og er derfor fjernet i tabellen. I stedet viser det sig, at uddannelseslængde, holdninger til faciliteter, den fysiske belastning i arbejdet, partnerens idrætsdeltagelse samt forældrestatus alle betyder noget for tilbøjeligheden til at dyrke sport eller motion.

Tabel 78. Fem variable viser sig at være de mest afgørende for voksnes idrætsdeltagelse

Deltagelse i regelmæssig sport eller motion		Odds ratio/ signifikans	95 pct. konfidens-interval	
Variable			Lav	Høj
Uddannelses-længde	Grunduddannelse	1		
	Gymnasial/videregående	1,807	1,178	2,771
	Kort videregående	2,319	1,387	3,877
	Mellemlang videre-gående	1,809	1,146	2,857
	Lang videregående	2,130	1,293	3,506
Tilfredshed med faciliteter	I høj grad tilfreds med faciliteter i nærområdet	1		
	I nogen grad tilfreds	0,984	,759	1,276
	Hverken/eller	0,577	,421	,790
	I mindre grad tilfreds	0,814	,515	1,288
	Slet ikke tilfreds	0,414	,212	,809
Fysisk belastning i arbejdet	Stillesiddende arbejde	1		
	Fysisk belastning i arbejdet	0,637	,501	,809
Partnerens idræts-deltagelse	Partner dyrker idræt	1		
	Partner dyrker ikke idræt for tiden	0,343	,253	,467
	Partner dyrker slet ikke idræt	0,259	,208	,323
Forældrestatus	Ingen børn	1		
	Mindst ét barn	0,536	,434	,662
Tabellen viser den relative sandsynlighed for at befolkningen dyrker sport eller motion. Odds Ratio udtrykker den øgede eller reducerede sandsynlighed for idrætsdeltagelse i forhold til den gruppe, som er defineret som referencegruppe. F.eks. fremstår grunduddannelse som referencegruppe og angives dermed værdien 1. Hvis man tilhører gruppen med gymnasial/videregående uddannelse, er sandsynligheden for at dyrke idræt altså 1,807, og dermed større, end hvis man tilhører gruppen med grunduddannelse. Hvis man tilhører gruppen med lang videregående uddannelse er sandsynligheden for at dyrke idræt i stedet dobbelt så stor (Odds ratio er på 2,130).				

De tilbageværende faktorer viser altså et miks af både ydre og indre faktorer, som i denne sammenhæng øver indflydelse på den voksne befolknings deltagelse i sport eller motion. Men især de indre faktorer som køn, alder og indkomst mister betydning, når ydre forhold som arbejdets fysiske belastning, partnerens idrætsdeltagelse og livssituation i forhold til forældrestatus kommer ind i billedet. Uddannelseslængde står dog stadig som én af de meget afgørende individuelle faktorer, der ofte kan være med til at minimere betydningen af andre faktorer som for eksempel at få børn. Kapitel 6 viser således, at personer med lange videregående uddannelser ikke lader sig påvirke af forældrerollen, mens andre befolkningsgrupper dyrker mindre idræt i denne livsfase.

Der er mange ubesvarede spørgsmål i forbindelse med ovenstående model. For det første forklarer modellen kun 17,4 pct. af den samlede varians i forhold til at dyrke sport eller motion. Der eksisterer altså andre, mere betydningsfulde faktorer, som kan være med til at bestemme idrætsdeltagelsen, som det ikke er muligt at opsøge nærmere i dette materiale. Det skyldes nok ikke mindst, at befolkningen i dag har mange forskellige tilgange til at dyrke sport og motion, samt ændrede opfattelser af, hvad sport og motion er. De indre faktorer som køn og alder har tidligere haft en mere afgørende betydning, men i dag figurerer sandsynligvis flere ydre påvirkninger fra det omgivende miljø, som kan være med til at påvirke befolkningen i forhold til at dyrke sport eller motion. Derfor bliver det vanskeligt at identificere trends og tendenser baseret på overordnede befolkningsgrupper.

For det andet ved vi ikke ret meget om selve betydningen af nogle af de forklarende variable. For eksempel kan man ikke med sikkerhed sige, at utilfredshed med faciliteter er årsag til, at nogle respondenter ikke dyrker idræt, selvom analysen viser en klar signifikant sammenhæng. Måske er det lige så meget et udtryk for, at de personer, der i forvejen dyrker idræt, forholder sig mere positivt til faciliteter, som de har et større kendskab til end personer, der ikke dyrker idræt.

Partnerens idrætsdeltagelse er også et eksempel på, at man skal være varsom i konklusionerne. Selvom partnerens idrætsdeltagelse har en selvstændig, positiv indflydelse på egen idrætsdeltagelse, betyder det ikke nødvendigvis, at partneren har påvirket til at påbegynde sport eller motion. Måske finder individer i stedet sammen med partnere, som i forvejen lever en idrætsaktiv tilværelse.

Analyserne giver derfor både indsigt i ny viden, som kan være med til at kvalificere det idrætspolitiske arbejde, men samtidig rejser det nye spørgsmål, som fremtidige undersøgelser bør undersøge nærmere.

På den ene side få man indblik i de forskellige forhold i hverdagslivet, som betyder noget for tilbøjeligheden til at dyrke idræt – eller måske mere interessant – hvilke hverdagsforhold, der i særlig grad er vanskelige at forene med en idrætsaktiv fritid. Hvis man ønsker at øge befolkningens idrætsdeltagelse, handler det altså primært om at målrette tilbud til befolkningsgrupper uden videregående uddannelse. De er typisk beskæftiget i jobs, som kræver hårdt fysisk arbejde, og det kan måske være årsagen til, at disse befolkningsgrupper ikke føler 'trang' til også at involvere sig i en idrætsaktiv fritid.

Analysen giver også anledning til at sætte fokus på faciliteter i nærområdet, selvom informationen omkring sammenhæng mellem tilfredshed med faciliteter og idrætsdeltagelse er begrænset. Måske handler det i virkeligheden om at gøre faciliteter mere synlige i lokalområdet, så de ikke-idrætsaktive kan få kendskab og muligvis et tilhørsforhold til de forskellige muligheder, nærmiljøet stiller til rådighed. Lydhørhed over for borgernes ønsker i de enkelte lokalsamfund kan også være en del af strategien for flere idrætsaktive borgere.

Samtidig peger analysen på et væsentligt behov for at lette mulighederne for at dyrke idræt i livsfasen, hvor børn bliver det centrale punkt på dagsordenen. I det hele taget er der væsentlige synergieffekter at hente ved at tænke idræt for hele familien i stedet for at fokusere på individet. Partnerens idrætsdeltagelse har en stor indflydelse på egen tilbøjelighed til at dyrke idræt. Selvom partneren ikke nødvendigvis har været den afgørende faktor i første omgang, kan opbakning fra hjemmefronten og fælles interesser være med til at stimulere lysten til at opretholde en idrætsaktiv fritid gennem livet.

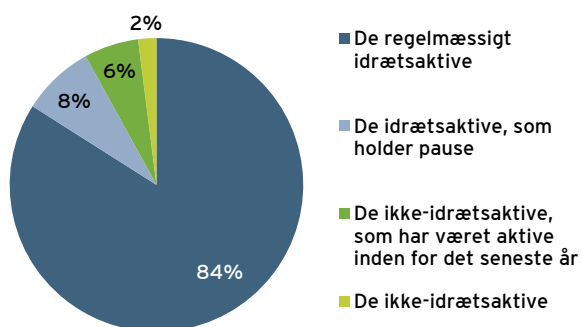
På den anden side er det nødvendigt at fortsætte arbejdet med at konkretisere determinanter for deltagelse i sport eller motion, da en stor del af den forklarende kraft stadig ikke kan identificeres på baggrund af det eksisterende materiale. Desuden mangler en analyse af hele det ydre lag i den analytiske model, som omhandler samfundets strukturer og disses påvirkninger af befolkningen. Et niveau, som bliver mere og mere interessant i takt med statens og ikke mindst kommunernes stigende sundhedspolitiske fokus på befolkningens fysiske aktivitetsniveau.

DE IKKE-IDRÆTSAKTIVE BØRN

Ganske få børn har en hverdag helt uden sport eller motion. Men de seneste ti år er afstanden mellem ikke-idrætsaktive børn blevet kortere – særligt blandt teenagere. I 1998 kunne man regne med, at der i en 8. klasse med 20 elever ville være to elever, som ikke deltog i sport eller motion i fritiden. I 2007 er der mellem tre og fire ikke-idrætsaktive elever.

Et flertal på 84 pct. dyrker dog sport eller motion regelmæssigt, mens 8 pct. ikke er aktive for tiden, og yderligere 8 pct. dyrker slet ikke sport eller motion. 2 pct. af alle børn har endda slet ikke været idrætsaktive inden for det seneste år. Figuren herunder viser, hvordan børn fordeler sig på aktivitetsprofilen.

Figur 156. De fleste børn dyrker sport eller motion regelmæssigt

Teenagere deltager sjældnere end yngre børn i regelmæssige idrætsaktiviteter, mens flere holder pause eller er stoppet inden for det seneste år. De stopper primært med foreningsidræt, fordi de mister interessen, men mange starter også på efterskoler eller mangler tid, så snart de skifter fra folkeskolen til en ungdomsuddannelse.

Selvom de fleste børn dyrker sport eller motion regelmæssigt i løbet af et år, varierer tendensen til at holde pause fra idrætten en del på tværs af forskellige grupper. Særligt børn med anden etnisk baggrund end dansk holder pause fra sporten for tiden. Dette er interessant, da analyserne tidligere har antydnet en forskel i idrætsdeltagelsen afhængig af forældrenes nationale baggrund. Forskellen ser dog primært ud til at variere mellem at være idrætsaktiv for tiden og holde pause. Måske skyldes

det forskelle i selve måden at dyrke idræt på, da børn af danske forældre dyrker mere foreningsidræt, som typisk foregår i et kontinuerligt forløb med faste træningstider. Børn med en anden etnisk baggrund end dansk er oftere idrætsaktive i SFO/fritidsklub eller på egen hånd, hvilket kan betyde en mere uregelmæssig idrætsdeltagelse på samme måde som blandt voksne.

Tabel 79. De færreste børn dyrker slet ikke sport eller motion (pct.)

		De regelmæssigt idrætsaktive	De idrætsaktive, som holder pause	De ikke-idrætsaktive, som har været aktive inden for det seneste år	De ikke-idrætsaktive
Køn	Drenge	83	9	6	2
	Piger	85	7	6	2
Alder	7-9 år	87	7	5	2
	10-12 år	88	7	4	1
	13-15 år	78	10	9	4
Nationalitet	Mor og far er født i Danmark	84	7	6	2
	Far er født i et andet land	86	9	3	2
	Mor er født i et andet land	83	10	2	5
	Mor og far er født i et andet land	66	25	8	2
Familiestatus	Bor med både mor og far	86	7	5	2
	Bor med mor eller far	75	13	10	3

Kapitel 2 viser, at alder, nationalitet og familiestatus alle betyder noget for børns deltagelse i sport og motion. Kapitel 6 viser tilmed, at forældrenes indkomstniveau og idrætsdeltagelse også øver indflydelse på børns idrætsdeltagelse. Indkomstniveauet, nationalitet og familiestatus betyder især noget for pigernes idrætsdeltagelse, mens drenges deltagelse afhænger mere af faderens tilbøjelighed til at dyrke sport eller motion. En samlet analyse, som inkluderer betydningen af alle faktorerne, viser, at såvel nationalitet som indkomst mister betydning, når også alder, forældrenes

idrætsdeltagelse samt familiestatus indgår. Det viser altså, at de familiære påvirkninger primært afgør børns idrætsdeltagelse, men samtidig fremgår det af tabel 80, at alder måske i sig selv udgør den største trussel mod en idrætsaktiv fritid. Tabellen herunder viser odds ratio-værdier for de tre variable, og som det fremgår, er sandsynligheden for at dyrke idræt blandt 13-15-årige halvt så stor (0,466) som blandt 7-9-årige børn. Dette er interessant, da det vidner om, at livsfasen som teenager i sig selv betyder en lavere idrætsdeltagelse. Sandsynligheden for, at teenagerne stopper med sport eller motion, forøges dog, hvis forældrene er eneforsørgere, eller hvis de ikke selv dyrker sport eller motion.

Undersøgelsen giver begrænset indsigt i ydre faktorerers betydning for børns idrætsdeltagelse. Det er meget sandsynligt, at venner, tilknytning til idrætsaktiviteter i skole, institution og lokalområde samt aktivitetsudbud og faciliteter betyder noget for børnenes idrætsdeltagelse. Viden på dette område er meget begrænset, og er uden tvivl et væsentligt fokuspunkt i fremtidige idrætsvaneundersøgelser. Ifølge data fra denne undersøgelse er der flere ting, som tyder på, at de nære relationer og omgivelser ud over forældrenes påvirkninger også spiller en rolle. For eksempel viser kapitel 4, at 6 pct. af de ikke-idrætsaktive børn gerne vil dyrke mere idræt, hvis andre faciliteter var til stede. Desuden viser det følgende afsnit i dette kapitel, at de rette muligheder i lokalområdet samt muligheden for at dyrke aktiviteter sammen med venner og i det hele taget at have nogen at følges med betyder rigtig meget for børns deltagelse i sport og motion.

Tabel 80. Teenagealderen har stor indflydelse på ikke at dyrke sport eller motion

Deltagelse i regelmæssig sport eller motion		Odds ratio/ signifikans	95 pct. konfidens- interval	
Variable			Lav	Høj
Alder	7-9 år	1		
	10-12 år	0,710	0,412	1,225
	13-15 år	0,466	0,269	0,808
Familiestatus	Bor med begge forældre	1		
	Bor med én forælder	0,930	0,267	3,243
Forældrenes idrætsdeltagelse	Forældrene dyrker idræt	1		
	Forældrene dyrker ikke idræt	0,528	0,335	0,831

BARRIERER FOR AT DYRKE SPORT ELLER MOTION

De foregående kapitler viser, at socioøkonomiske faktorer, faciliteter i lokalområdet, arbejdsforhold og familieforhold kan være med til at præge idrætsdeltagelsen og dens karakter. I det følgende er der fokus på de ikke-idrætsaktive respondenteres egne opfattelser af, hvad der afholder dem fra at dyrke sport eller motion.

Der kan være mange årsager til ikke at dyrke sport eller motion regelmæssigt. Måske har nogle af de ikke-idrætsaktive slet ikke en forklaring på, hvorfor de ikke dyrker sport eller motion. Ifølge den teoretiske referenceramme er det enkelte menneskes idrætsdeltagelse påvirket af mange ydre og indre faktorer, som gennem hele livet præger de valg, personen træffer. Derfor kan det være vanskeligt med få ord at beskrive, hvorfor man ikke dyrker sport eller motion, da årsagerne kan ligge mange år tilbage og være infiltreret i et net af forskellige motiver. Analysen bliver yderligere kompliceret af, at det enkelte menneske ikke nødvendigvis har truffet et bevidst, aktivt fravalg af sport eller motion. Måske er det bare sådan, at omstændighederne ikke har ført til deltagelse.

Af disse årsager vil en kvalitativ analyse ofte være at foretrække i et forsøg på at klarlægge den livshistorie eller de interaktive processer og begivenheder, som ligger til grund for det enkelte menneskes unikke situation. Sådanne livshistorier kommer ikke til udtryk i et kvantitativt design, som i stedet undersøger årsagssammenhænge mellem en række baggrundsvARIABLE og en række afhængige handlings- og holdningsvariable (Hellevik 2003). I nærværende undersøgelse angiver en forholdsvis stor andel da også 'andre grunde' som udtryk for, at de 17 listede barrierer ikke er tilstrækkelige til at udtrykke den enkelte persons unikke årsag til ikke at dyrke sport eller motion.

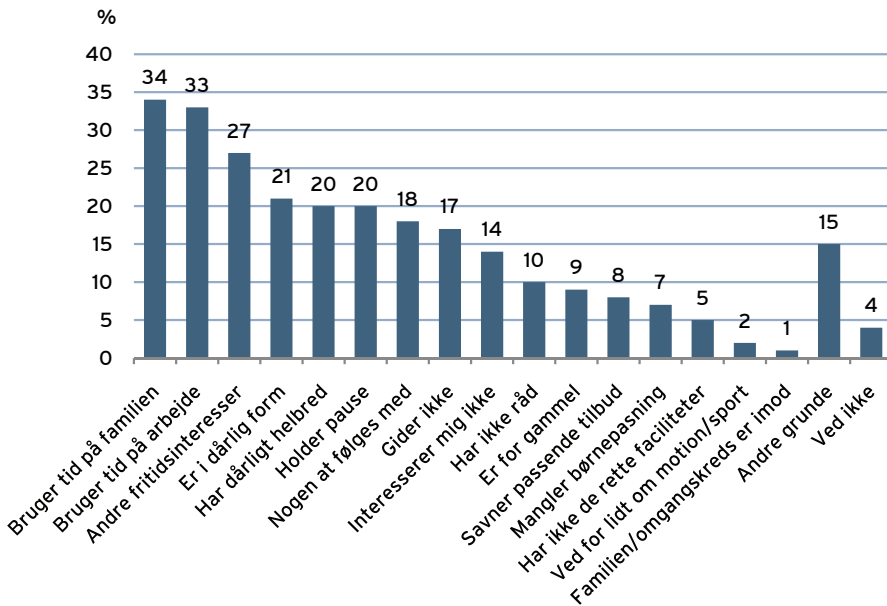
Når det alligevel er interessant at undersøge barrierer for at dyrke sport eller motion via et kvantitativt design, skyldes det denne metodes evne til at klarlægge nogle overordnede tendenser, som knytter sig til forskellige befolkningsgrupper, og som efterfølgende kan give anledning til mere dybdegående undersøgelser på individniveau eller inden for et givent tema. Desuden er det interessant at udsætte respondenterne for en umiddelbar refleksionsproces, hvor de på kort tid skal udvælge de væsentligste barrierer blandt en lang række udsagn. Hvordan beskriver de selv barriererne for at dyrke sport eller motion? Føler de sig forhindret på grund af en umiddelbar opfattelse af manglende interesse, manglende

tid, manglende faciliteter eller dårlig organisering? Oplever befolkning forskellige barrierer på tværs af socioøkonomisk status?

Oplevede barrierer blandt voksne

Figuren herunder viser de største barrierer, voksne ikke-idrætsaktive respondenter angiver som årsag til ikke at dyrke sport eller motion regelmæssigt. Umiddelbart ser en tidsbegrænset hverdag ud til at være den største trussel mod et aktivt fritidsliv med sport eller motion, men generelt oplever befolkningen ikke ret mange barrierer.

Figur 157. Barrierer for deltagelse i sport eller motion – opgjort ud fra andelen af respondenter, som ikke dyrker sport eller motion regelmæssigt

Nogle af de forhold, som befolkningen generelt ikke oplever som barrierer, er modstand fra familie eller omgangskreds, manglende viden om sport eller motion, mangel på de rette faciliteter, mulighed for børnepasning samt mangel på passende tilbud. Kapitel 4 om faciliteter i nærområdet beskriver netop, at mangel på faciliteter måske ikke direkte er årsag til

ikke at dyrke sport eller motion. Faciliteterne betyder i stedet noget i forhold til valg af konkret aktivitetsform blandt de idrætsaktive.

For at undersøge, om nogle barrierer spiller en særlig rolle blandt forskellige befolkningsgrupper, er de forskellige udsagn samlet i færre, og mere overskuelige parametre, som udtrykker særlige holdninger til ikke at dyrke sport eller motion. Udsagnene kan reduceres til fire forskellige parametre, som siger noget overordnet om forhold, der afholder respondenterne fra at deltage i regelmæssig sport eller motion. Enkelte udsagn er dog udeladt af analysen, da disse enten ikke korrelerer med nogle af de andre udsagn eller ikke giver mening at inddrage i analysen: 'ved for lidt om sport/motion', 'familien/omgangskredsen er imod', 'andre grunde' samt 'ved ikke'.

Nedenstående tabel viser en oversigt over, hvilke udsagn der indgår under de fire barriereparametre¹¹.

Tabel 81. Udsagn omkring barrierer for sport og motion, som kan samles på fire parametre

Parameter	Udsagn
Tidsmangel	Har svært ved at få børn passet
	Bruger tid på arbejde
	Bruger tid på familie
	Holder pause – regner med at starte igen
Interesse	Bruger tid på andre fritidsinteresser
	Sport/motion interesserer mig ikke
	Gider ikke
Praktiske forhold	Har ikke råd/er for dyrt
	Mangler nogen at følges med
	Savner passende tilbud
	Har ikke de rette faciliteter
Kropslig barriere	Har dårligt helbred
	Er for gammel
	Er i dårlig form

¹¹ I forhold til at teste statistisk, om de enkelte udsagn på de fire parametre er udtryk for den samme latente barriere for at deltage i sport eller motion, er der foretaget en realibilitets-test.

Det første parameter indbefatter fire udsagn, som omhandler et tidsaspekt. Parameteret betegner respondenternes udtryk for 'tidsmangel'. Således er en del personer ikke idrætsaktive, fordi de bruger tid på familie, arbejde, eller fordi de har svært ved at få børnene passet. Desuden indgår i dette parameter udsagnet 'holder pause – regner med at starte igen'. Dette er interessant, da udsagnet ikke direkte udtrykker mangel på tid. Når det korrelerer med de andre udsagn på dette parameter, er det med til at understrege, at personer, som ikke dyrker sport eller motion på grund af manglende tid, reelt har et ønske eller en forventning om at starte igen – eventuelt når/hvis de kan finde mere tid i hverdagen. I denne gruppe kan man derfor øjne et potentiale for at øge idrætsdeltagelsen, hvis omstændighederne for at deltage kunne tilgodesee en presset hverdag med børn og arbejde.

Det næste parameter baserer sig på tre udsagn, som alle har at gøre med manglende interesse, enten fordi respondenterne har andre fritidsinteresser, fordi sport eller motion ikke interesserer dem eller ganske enkelt, fordi de ikke gider dyrke sport eller motion. Denne gruppe adskiller sig derfor umiddelbart fra den første gruppe, da ønsket om at dyrke sport eller motion er fraværende. Dette er samtidig en interessant gruppe at udforske nærmere i forhold til at identificere, hvilke befolkningsgrupper der er holdningsmæssigt afvisende over for en hverdag med sport og motion, da det giver anledning til andre motivationsstrategier, end når ydre, praktiske omstændigheder er i vejen.

Det tredje parameter afspejler netop en latent holdning til ydre, praktiske faktorer, som forhindrer den enkelte i at dyrke regelmæssig sport eller motion. Parameteret benævnes derfor 'praktiske forhold', og det indeholder udsagn som 'har ikke råd/det er for dyrt', 'mangler nogen at følges med', 'savner passende tilbud' og 'har ikke de rette faciliteter'. Analysen viser, at 'savner passende tilbud' udgør den stærkeste faktor¹². Dette antyder et behov blandt nogle befolkningsgrupper for at kunne dyrke personligt tilpassede aktiviteter eller aktivitetsformer, som ikke findes blandt de eksisterende idrætstilbud i lokalområdet.

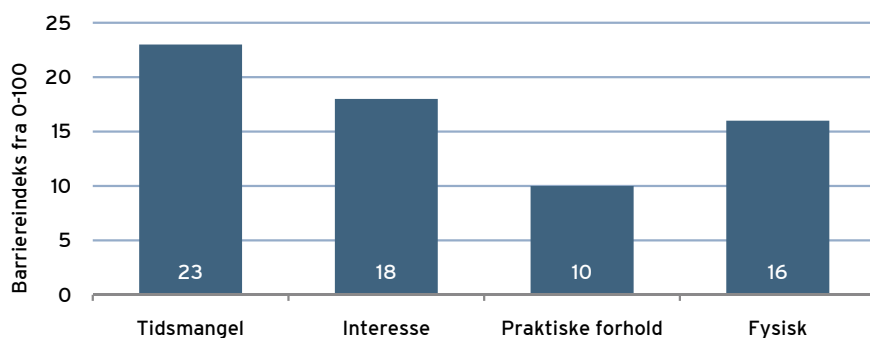
Det sidste parameter har samlebetegnelsen 'fysik'. Her indgår udsagn omkring kroppens fysiske formåen i forhold til: 'har dårligt helbred', 'er for gammel' samt 'er i dårlig form'. I nogle tilfælde vil der her være tale om

12 Da denne korrelationskoefficient er tættest på 1.

personer, som har skader eller er så fysisk svækkede, at de ikke er i stand til at deltage i sport eller motion. I andre tilfælde kan der være tale om en holdning om, at sport eller motion udelukkende er for yngre personer, eller at man skal være i god form forud for påbegyndende idrætsdeltagelse.

Med udgangspunkt i de fire barriereparametre er der beregnet et indeks for hvert parameter med en skala fra 0 til 100, hvor nul udtrykker, at respondenterne slet ikke oplever en barriere, mens 100 udtrykker, at respondenterne oplever en meget stor barriere. Figuren herunder viser en beregning af respondenternes gennemsnitlige placering på hver af de fire parametre.

Figur 158. Mangel på tid er den største årsag til ikke at dyrke sport eller motion

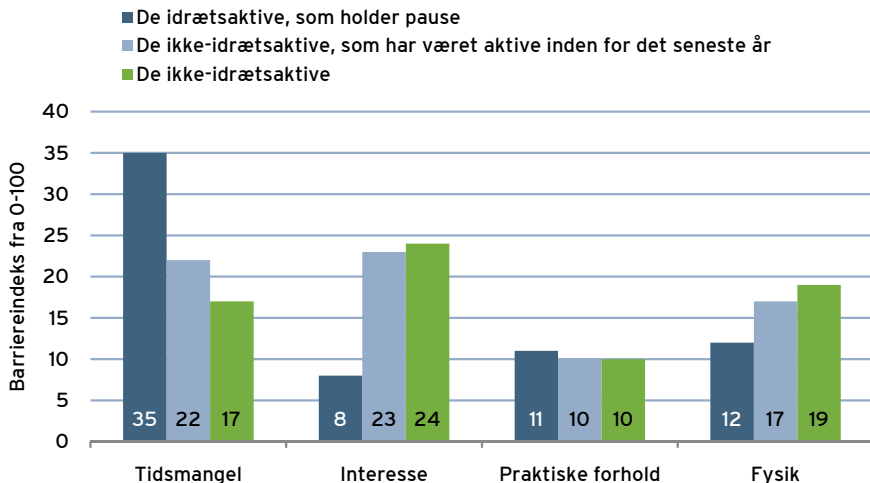
Overordnet set udgør ingen af parametrene en dominerende barriere, da respondenterne generelt placerer sig med lave gennemsnit på hvert af de fire parametre. Tidsmangel er den største barriere på tværs af befolkningsgrupper, når folk skal angive årsager til ikke at dyrke regelmæssig sport eller motion. Dernæst afholder en del af respondenterne sig på grund af manglende interesse, men fysiske forhold, der vedrører kroppen, har næsten samme betydning som manglende interesse. Endelig betyder praktiske forhold mindst på tværs af forskellige befolkningsgrupper.

Figur 159 viser, hvilke barrierer befolkningen oplever fordelt på aktivitetsprofil. Der eksisterer en hel tydelig sammenhæng mellem aktivitetsprofil og oplevelsen af barrierer som tidsmangel, interesse og fysik. Omvendt oplever hele befolkningen praktiske forhold som mindre betydelige, uanset aktivitetsprofil.

Manglende tid er den største barriere for personer, der normalt dyrker sport eller motion, men som holder pause for tiden. De befinder sig i en midlertidig livssituation, hvor familie og arbejde overskygger mulighederne for at deltage i regelmæssig sport eller motion. Det afspejler en disharmoni mellem forskellige facetter af hverdagen, hvor familieliv og arbejdsliv ikke kan forenes med et aktivt fritidsliv, på trods af at interessen for idræt er til stede.

Manglende interesse er i stedet en større hindring for ikke-idrætsaktive personer. Det gælder både personer, som har dyrket sport eller motion inden for det seneste år, og personer, der slet ikke har sport eller motion som en del af hverdagen. Samtidig er de ikke-idrætsaktive mere hindret af fysiske årsager som skader, dårligt helbred eller dårlig form.

Figur 159. Oplevelse af barrierer hænger sammen med aktivitetsprofil

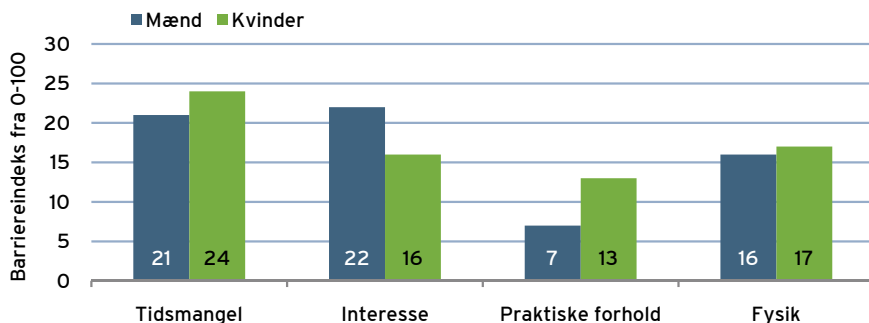
Det følgende afsnit undersøger forskelle mellem oplevede barrierer og særlige befolkningsgrupper, opdelt på køn, alder, uddannelseslængde og bopæl.

Som det fremgår af figur 160, oplever kvinder i højere grad end mænd, at tidspres fra arbejde og familie forhindrer dem i at deltage i regelmæssig sport eller motion. Desuden er de mere påvirkede af praktiske forhold og udtrykker ønsker om bedre faciliteter og særlige aktivitetstilbud, ligesom

de kan føle sig forhindret i at deltage i sport eller motion, fordi de ikke har nogen at følges med.

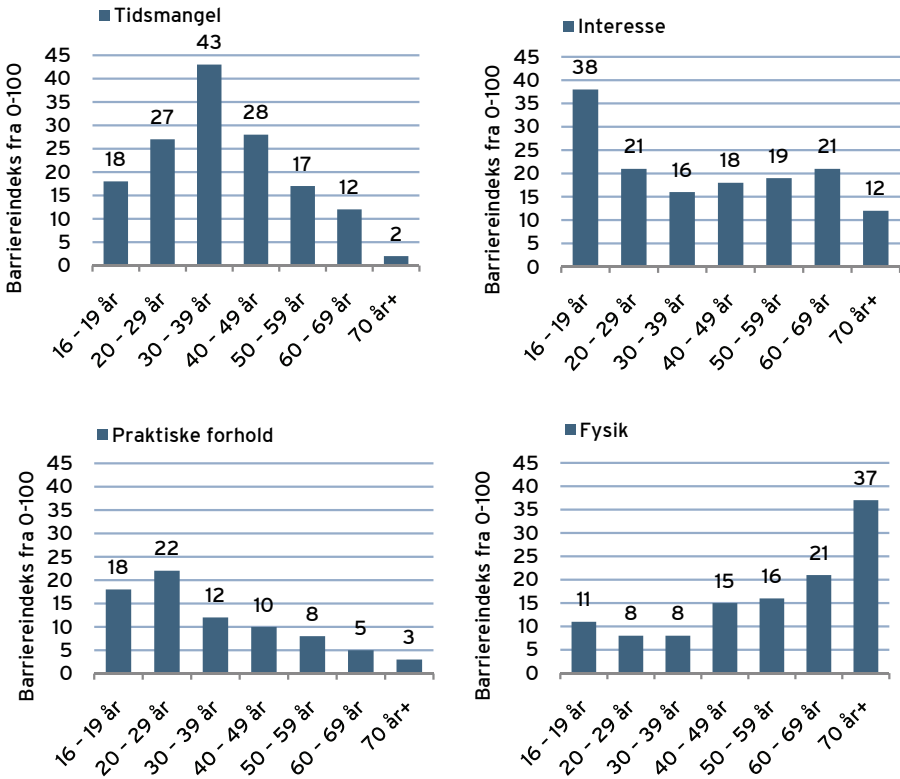
Mænd oplever fysiske barrierer i samme omfang som kvinder, men er mest tilbøjelige til at afholde sig fra sport eller motion, fordi de ikke interesserer sig herfor. Tidsaspektet er dog den næststørste hindring, og mænd angiver især arbejdspresset og ikke så meget familiepresset som afgørende for manglende idrætsdeltagelse.

Figur 16o. Kvinder oplever større tidsmæssige og praktiske barrierer, mens manglende interesse er mændenes største barriere

Som det fremgår af figurerne herunder, adskiller forskellige aldersgrupper sig generelt fra hinanden i oplevelse af barrierer. Et overordnet blik på aldersforskelle viser, at teenagere mangler interesse, mens de midaldrende mangler tid, og de ældre mangler fysik. Desuden fremgår det af figurerne, at unge generelt oplever praktiske forhold som en større hindring end ældre, og personer i 20'erne er i størst omfang hindret af sådanne forhold. De unge savner især passende tilbud, og hovedsagelig unge kvinder mangler nogen at følges med.

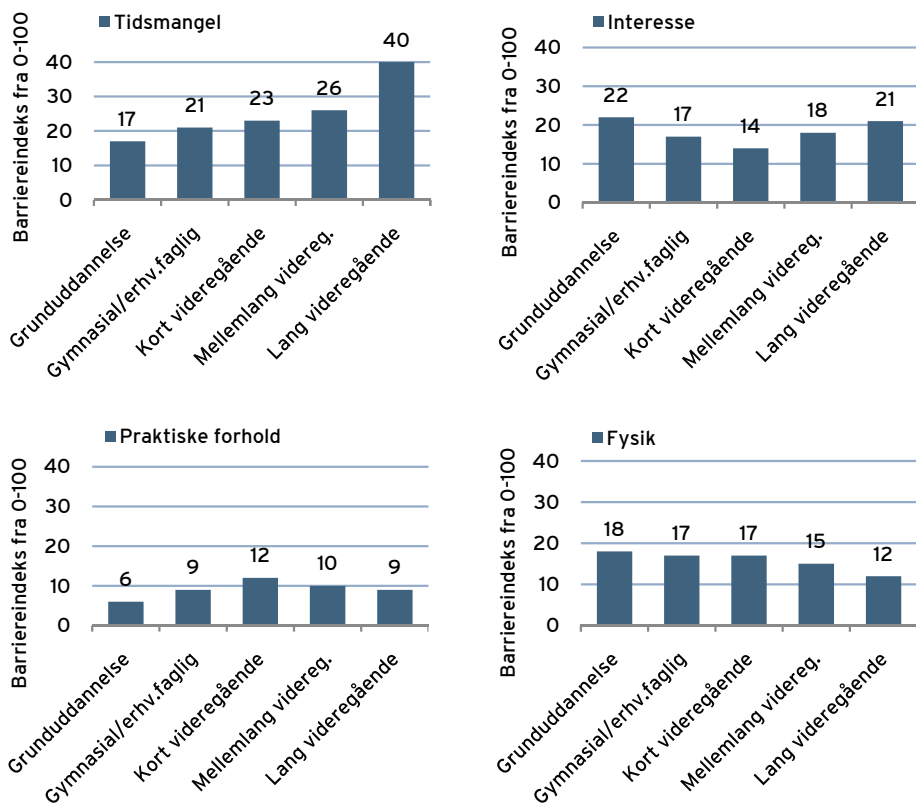
Figur 161. Forskellige aldersgrupper oplever forskellige barrierer

Personer med lange videregående uddannelser er meget tidspresede i hverdagen, og de ikke-idrætsaktive oplever det som en væsentlig barriere for at dyrke sport eller motion. Omvendt synes fysikken at være en større barriere for personer med højst en grunduddannelse, men det skyldes i høj grad, at ældre personer oftere befinder sig på dette uddannelsesniveau. Foruden tidsparametret spiller uddannelseslængde kun en mindre rolle for befolkningens barrierer for at dyrke sport eller motion. Dette er interessant, da uddannelseslængde øver indflydelse på tilbøjeligheden til at deltage eller ikke deltage i sport eller motion. Men når befolkningen ikke dyrker idræt, varierer de konkrete årsager altså sjældent mellem uddannelsesgrupperne.

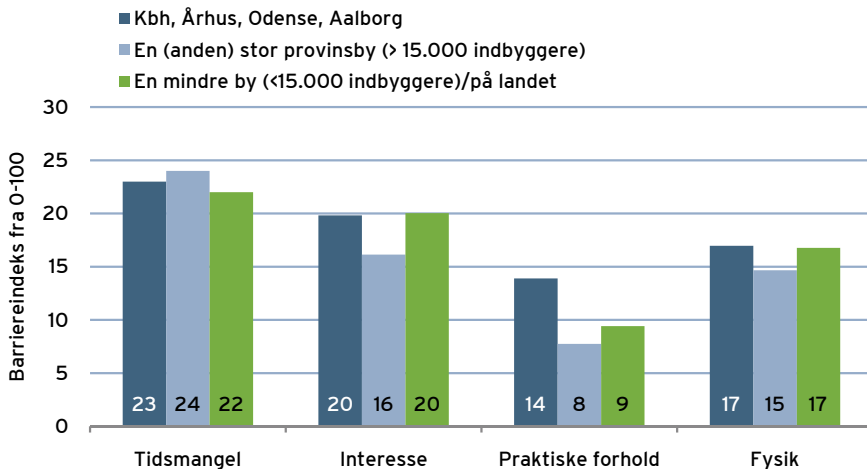
Sådanne ligheder mellem forskellige uddannelsesgrupper viser sig i øvrigt også i en undersøgelse fra 1999 af motiver til at dyrke idræt. Laila Ottesen og Bjarne Ibsen antyder i denne, at der muligvis eksisterer en fælles 'diskurs' om idræt på tværs af forskellige befolkningsgrupper. Når befolkningen 'itatesætter' idræt, går de samme ord og vendinger igen, selvom ikke alle nødvendigvis tillægger ordene samme værdi og betydning (Ottesen & Ibsen 1999). "Måske bruger vi blot de samme ord men tillægger dem noget forskelligt", som de skriver. Det samme gør sig altså gældende, når barrierer er på tale blandt forskellige uddannelsesgrupper. Men i modsætning til motivundersøgelsen er der stadig markante forskelle på, hvad kvinder og mænd, unge, midaldrende og ældre oplever af barrierer.

Figur 162. Personer med lange videregående uddannelser er primært forhindret af manglende tid

Oplevelsen af barrierer varierer desuden kun ganske lidt mellem land og by, og kun i forhold til praktiske forhold er beboerne i de største byer mere hindret end befolkningen i øvrige dele af landet. Befolkningen i København, Århus, Odense og Aalborg føler sig lidt oftere forhindret, fordi det er for dyrt at gå til sport eller motion. Denne faktor er således den mest udslagsgivende i forhold til praktiske forskelle mellem land og by. Tidsmangel, manglende interesse eller fysiske årsager udgør dog generelt mere væsentlige barrierer i alle dele af landet.

Figur 163. Beboerne i storbyerne er oftere forhindret af praktiske årsager

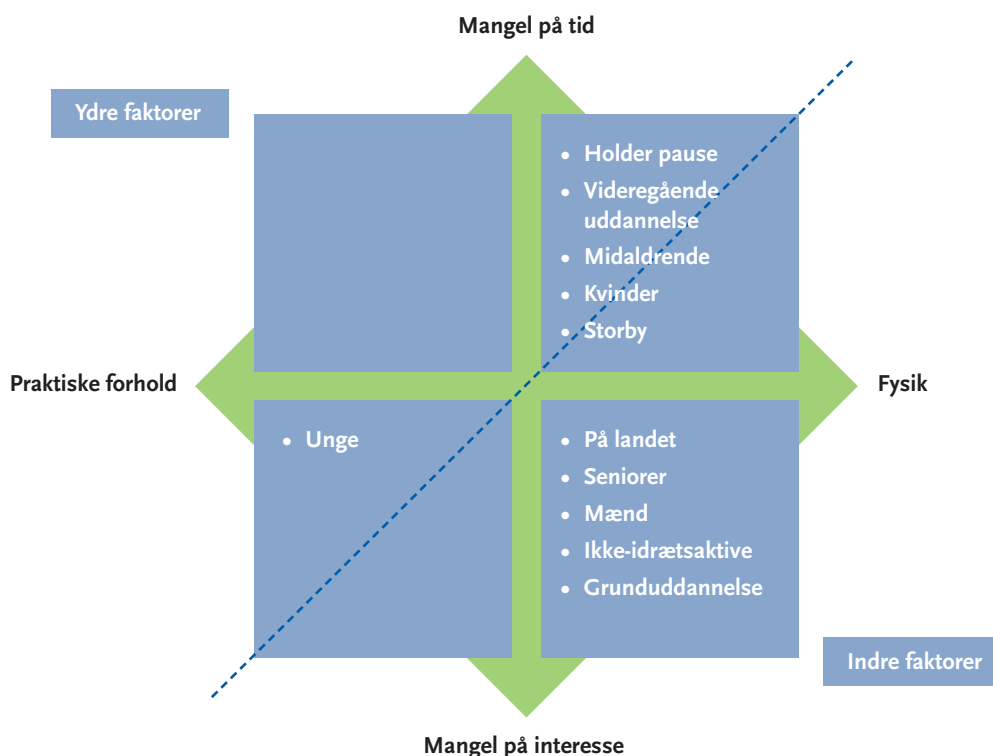
OPSUMMERING

Oplevede barrierer for deltagelse i sport eller motion varierer i mindre omfang mellem forskellige befolkningsgrupper. Idrætsaktive, som holder pause, er primært forhindret af tidsmangel, mens ikke-idrætsaktive personer mere permanent mangler interesse eller er fysisk hindret. Kvinder er mere påvirket af ydre faktorer, mens ikke-idrætsaktive mænd er mere holdningsmæssigt afvisende over for sport eller motion. Yngre personer mangler interesse, og i nogle tilfælde er ydre, praktiske forhold en barriere. De midaldrende mangler tid, mens den ældre del af befolkningen er forhindret af fysiske årsager. Uddannelseslængde øver udelukkende indflydelse på oplevelsen af tidsmangel i hverdagen, og folk med videregående

ende uddannelser er mere tidspressede i hverdagen, mens folk med en grunduddannelse oplever manglende interesse som den største barriere. Folk i storbyerne adskiller sig fra folk i mindre byer og landområder, fordi de ikke er tilfredse med de praktiske forhold. De mangler de rette tilbud, mangler nogen at følges med eller synes måske, aktiviteterne er for dyre.

Modellen nedenfor samler de forskellige befolkningsgruppers oplevelser af barrierer i et overbliksbillede, som viser, hvor grupperne placerer sig på de fire barriereparametre i forhold til hinanden. Den diagonale stiplede linje markerer skellet mellem ydre, praktiske barrierer på den venstre side og indre, holdningsmæssige og kropslige barrierer på den højre side. Ydre barrierer er defineret i relation til den teoretiske referenceramme og betegner lokalmiljøet samt arbejdsmæssige og familiemæssige forhold, der forhindrer i deltagelse i sport eller motion. Indre barrierer betegner omvendt indre forudsætninger i form af fysisk tilstand samt holdninger i form af interesse.

Model 2. Oversigt over forskellige befolkningsgruppers oplevede barrierer

Det viser sig, at befolkningen samler sig på to områder af oplevede barrierer. Det ene område har primært at gøre med ydre faktorer som manglende tid, og både kvinder, midaldrende, personer med videregående uddannelser, personer bosat i de største byer samt normalt idrætsaktive, der blot holder pause, ligger alle lige på grænsen til at opleve ydre, organisatoriske barrierer i større omfang end indre fysiske barrierer. Fysiske barrierer betyder dog stadig mest, hvorfor disse grupper er placeret i øverste firkant til højre frem for firkanten øverst til venstre – dog meget centreret.

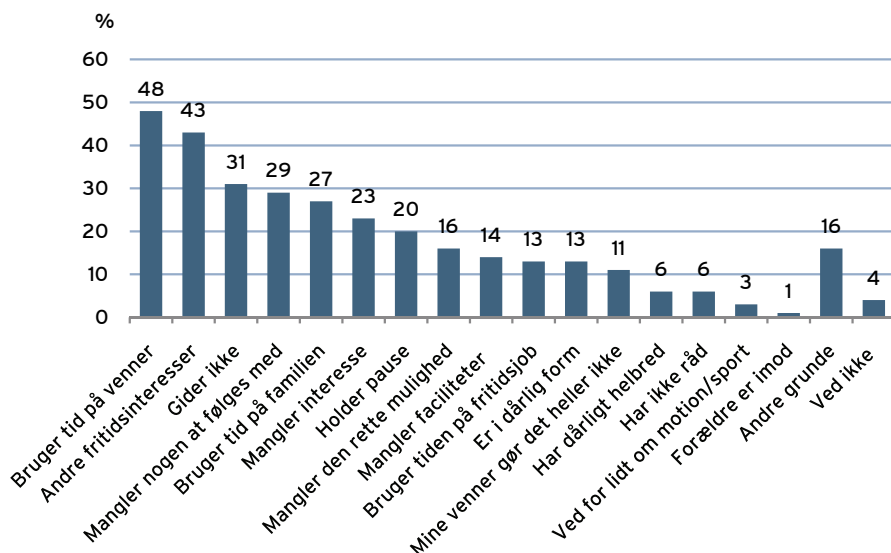
Det andet område betegner indre faktorer som manglende interesse og fysiske begrænsninger. Her befinder ikke-idrætsaktive mænd sig sammen med seniorer, personer med højst en grunduddannelse, personer, som ikke har dyrket idræt det seneste år, samt personer, der bor i mindre byer og landområder.

Unge skiller sig ud fra andre befolkningsgrupper, da de største oplevede barrierer befinder sig i spændingsfeltet mellem indre, interessebetonede holdninger på den ene side og mangel på ydre, praktiske forhold på den anden side. De ikke-idrætsaktive unge er dermed en interessant gruppe, da analyserne giver indtryk af, at ydre faktorer i nærmiljøet kan være med til at påvirke (og eventuelt ændre?) indre holdninger. Som det også bliver nævnt i kapitel 4 om faciliteter, udtrykker de unge netop stor åbenhed og interesse for at dyrke mere sport eller motion, hvis andre faciliteter var til stede. Parameteret 'praktiske forhold' omhandler dog ikke kun faciliteter og tilbud. Herunder indgår også udsagnet 'mangler nogen at følges med', som især de unge piger oplever som en barriere. Sociale relationer og oplevelsen af tryk ved at gå til en aktivitet med en, man kender, betyder altså meget.

Oplevede barrierer blandt børn

Børn, som ikke dyrker sport eller motion, er ofte tilbøjelige til at have travlt med andre ting. De bruger tid på familie, venner og andre fritidsinteresser, eller de gider ganske enkelt ikke dyrke sport eller motion. Figuren herunder viser en oversigt over svarfordelingen på 18 forskellige udsagn.

Figur 164. Børn, der ikke dyrker sport eller motion, vil hellere bruge tiden på andre ting

Ved at foretage samme faktoranalyse som blandt voksne er det muligt at samle børnenes udsagn i fem overordnede kategorier, som hver udtrykker barrierer i forhold til ikke at dyrke sport eller motion. I tabel 82 er de forskellige udsagn vist med tilhørende barriereparameter.

Tabel 82. Børn kan inddeles i fem overordnede kategorier, som udtrykker barrierer i forhold til at dyrke sport eller motion

Parameter	Udsagn
Interesse	Bruger tid på familien
	Bruger tid på venner
	Bruger tiden på andre interesser
	Mangler nogen at følges med
	Motion/sport interesserer mig ikke
	Gider ikke
Faciliteter	Savner muligheden for at kunne dyrke den rette sport/motion
	Har ikke de rette faciliteter til rådighed i nærheden af, hvor jeg bor
Dårlig form	Er i dårlig form
Økonomi	Har ikke råd
	Bruger tiden på fritidsjob
	Har dårligt helbred
Pause	Holder pause, regner med at starte igen
	Mine venner dyrker heller ikke sport/motion

Det første parameter indeholder seks forskellige udsagn, som umiddelbart synes at høre til to forskellige kategorier. De første tre udsagn har at gøre med et tidsaspekt, hvor børnene angiver som årsag til ikke at dyrke sport eller motion, at de bruger tid på familie, venner og andre interesser. De tre næste udsagn omhandler manglende interesse, enten fordi de ikke gider, eller fordi sport eller motion ikke interesserer dem. Desuden mangler nogle børn – især piger – nogen at følges med.

Det første parameter er dermed yderst interessant, men også kompliceret, da det antyder, at de forskellige udsagn kan være udtryk for nogle andre, dybereliggende årsager, som kan være svære at finde ind til i en kvantitativ undersøgelse, hvor svarkategorierne er angivet på forhånd. Når de seks udsagn alle forklarer en fælles latent barriere, kan det skyldes, at det ikke nødvendigvis er mangel på tid, eller direkte mangel på interesse, som afholder børnene fra sport eller motion. I stedet kan der være tale om forskellige omstændigheder, hvor børnene ikke har mulighed for at kombinere sport med sociale relationer som venner og familie. Omgangskredsen betyder utrolig meget for børn og unge, og fritidsinteresserne bli-

ver ofte synkroniseret med de personer, de omgås med i hverdagen. Man kan derfor let forestille sig, at nogle børn 'mister interessen' eller ikke gider bruge tid på en aktivitet, hvis ikke de samtidig kan dyrke de nære sociale relationer. Således ser tid og interesse ud til at hænge sammen med sociale faktorer, og parameteret bliver benævnt 'Interesse'.

Det næste parameter består af to udsagn, som har at gøre med faciliteter. Nogle børn savner muligheder for at kunne dyrke den rette sport eller motion eller har ikke de rette faciliteter til rådighed i lokalområdet. Parameteret kaldes for 'faciliteter' og er et meget interessant og aktuelt parameter. Efterhånden kommer der større og større fokus på faciliteternes anvendelighed i den idrætspolitiske debat, og som kapitel 4 viser, spiller faciliteterne en selvstændig rolle i forhold til at forme børns valg af idrætsaktivitet.

Tredje parameter består udelukkende af ét udsagn, 'er i dårlig form', som ikke hænger sammen med nogle af de øvrige udsagn. Man kunne måske forvente, at et sådant udsagn ville være udtryk for den samme barriere som at have et dårligt helbred, hvilket er gældende blandt voksne. Men det er ikke tilfældet. Dette parameter tyder dermed på, at nogle børn afholder sig fra sport eller motion alene, fordi de ikke føler sig i fysisk god nok form til at være med. Samtidig har den dårlige form ikke noget at gøre med andre faktorer. De børn, som føler sig i dårlig form, angiver ikke som årsag, at de bruger tid på andre ting, at de mangler interesse, faciliteter eller noget andet. Det er alene den dårlige form, som afholder børnene fra sport eller motion. Disse børn er vigtige at være særligt opmærksomme på, da følelsen af ikke at kunne præstere kan være en stor barriere at overkomme.

Det fjerde parameter udtrykker ikke nogen logisk sammensat barriere. Der indgår tre udsagn: 'har ikke råd', 'bruger tiden på fritidsjob' samt 'har et dårligt helbred'. Parameteret er desuden meget usikkert, da en reliabilitetstest giver udtryk for en meget stor grad af tilfældig variation på de tre udsagn¹³. Det giver dog mening, hvis børn, der ikke har råd til sport eller motion, bruger meget tid på at tjene sine egne penge via fritidsjobs. Men helbredet synes ikke umiddelbart at hænge sammen med sådanne faktorer. Test for tilfældig variation bliver heller ikke bedre af at udelade et af de tre udsagn. Da det ikke er muligt at give en tydelig teoretisk redegørelse for, hvordan manglende økonomi kan forklare den samme bagved-

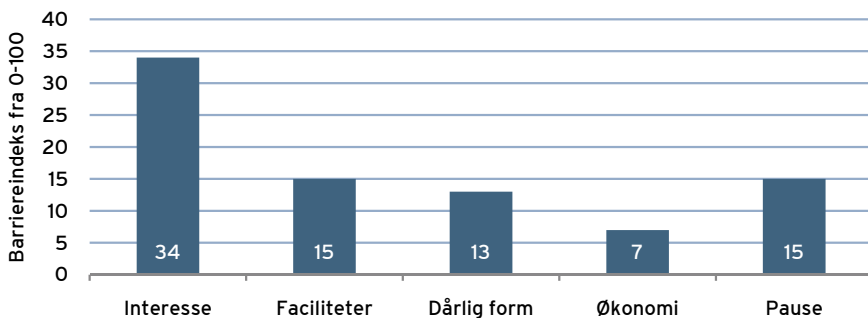
13 Alpha-værdi bør normalt være over 0,7, men er ikke højere end 0,08 på den fjerde dimension.

liggende årsag som dårligt helbred, vil der ikke blive gjort yderligere ved dette parameter i nærværende sammenhæng. Den får betegnelsen 'økonomi' og vil blive analyseret ud fra den forståelse, at knappe økonomiske midler er en barriere for deltagelse i sport eller motion.

Det femte og sidste parameter hører under samlebetegnelsen 'pause'. Der indgår to udsagn, som omhandler børn, der holder pause fra idrætten for tiden, samt børn, hvis venner heller ikke går til sport eller motion. Dette parameter ligger tæt op ad det første, som omhandler interesse. Det skyldes, at der under begge parametre indgår et element af fællesskab eller sociale relationer, som kan være med til at påvirke det enkelte barns idrætsdeltagelse.

Figuren herunder viser, hvordan børnene placerer sig på de fem forskellige parametre på en skala fra 0 til 100. Det første parameter, som omhandler manglende interesse, herunder tid og nogen at følges med, er den mest afgørende barriere. Dernæst angiver børn, at de mangler særlige faciliteter, og at de holder pause for tiden. Økonomi er den mindste hindring for børn, der ikke dyrker sport eller motion.

Figur 165. Manglende interesse er det største barriereparameter for børns idrætsdeltagelse

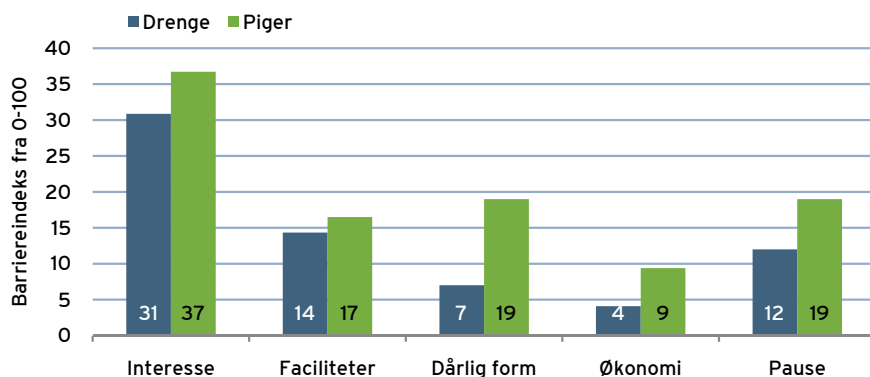

Når man sammenholder børns aktivitetsprofil med de fem barriereparametre, fremkommer der ikke nogen entydig sammenhæng mellem aktivitetsprofil og oplevede barrierer. Det skyldes sandsynligvis, at kun ganske få respondenter repræsenterer de to ikke-idrætsaktive grupper.

Generelt oplever piger flere barrierer end drenge, men pigerne adskiller sig især fra drengene i forhold til at opleve dårlig form og økonomi som

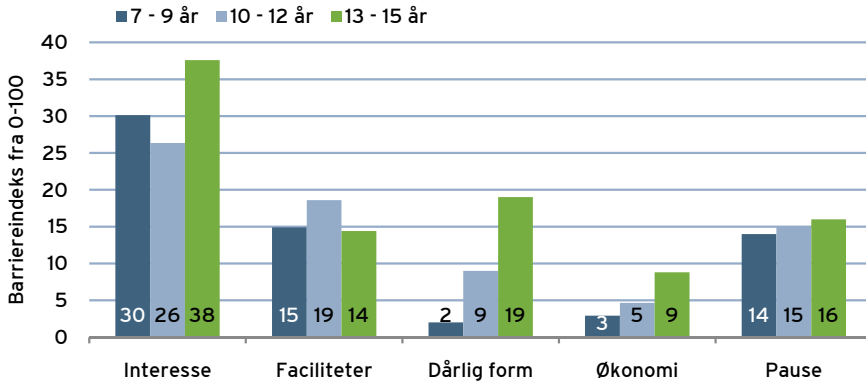
barrierer for regelmæssig deltagelse i sport eller motion. Piger bekymrer sig således mere om deres fysiske fremtoning eller præstation, og dette kan være en direkte årsag til ikke at dyrke idræt. Når de samtidig oftere oplever økonomiske barrierer, kan det skyldes, at flere piger ønsker at gå til relativt dyre idrætsaktiviteter som ridning og dans i private studier.

Figur 166. Piger er mere hæmmet af økonomiske faktorer og følelsen af at være i dårlig form

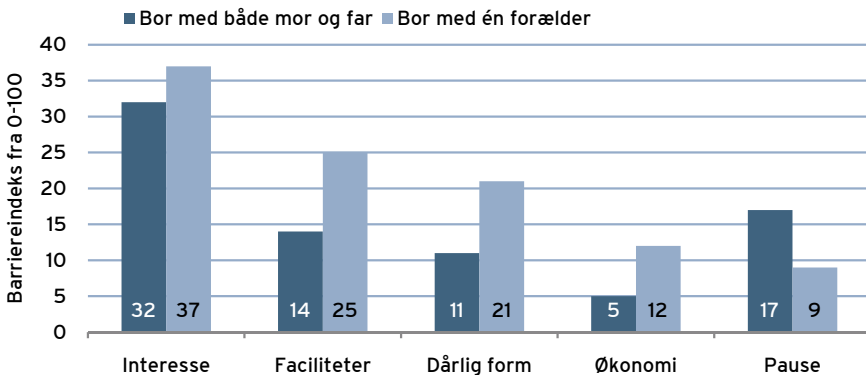
Teenagere er mere hindret end yngre børn af dårlig form og økonomi, ligesom det er tilfældet blandt piger. Pigerne udgør dog også den primære målgruppe blandt teenagerne, som oplever dårlig form som en barriere. Hele 26 pct. af de ikke-idrætsaktive teenagepiger går således ikke til sport eller motion, fordi de er i dårlig form. Det svarer til 5 pct. af alle piger mellem 13 og 15 år i Danmark. Dette er tankevækkende, da sport og motion netop synes at kunne bidrage positivt til at råde bod på en dårlig form. Det viser en paradoks situation, hvor teenagepigerne oplever blufærdighedsmæssige barrierer ved at træne kroppen i en livsfase, hvor netop kroppens fremtoning angiveligt betyder mere end i nogen anden fase af livet.

Figur 167. I starten af teenageårene er manglende interesse, økonomi og dårlig form større barrierer end blandt yngre børn

Børn, som bor med kun mor eller far, oplever generelt flere barrierer end andre børn. Foruden en større andel, som ikke dyrker sport eller motion regelmæssigt, oplever de ikke-idrætsaktive altså også flere barrierer i forhold til at komme i gang. Barriererne angår både interesse, faciliteter, en følelse af at være i dårlig form samt økonomiske forhold. Omvendt holder de sjældnere blot en pause fra idrætten, som ikke-idrætsaktive børn, der bor med både mor og far.

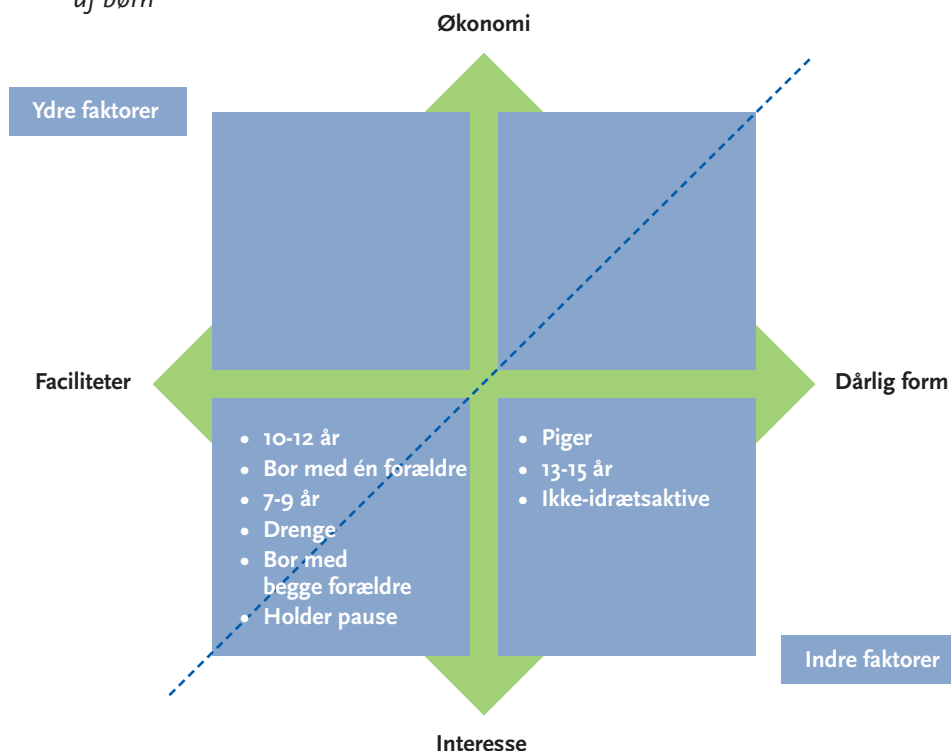
Figur 168. Børn, som bor med én forælder, oplever flere barrierer for at dyrke sport eller motion

Opsummering

Langt de fleste ikke-idrætsaktive børn oplever altså manglende interesse som den største barriere for at dyrke sport eller motion. En oversigt er vist i modellen herunder. De er forhindret af et manglende indre motiv til at udfylde fritiden med sport eller motion. Ofte er dette motiv kombineret med ydre forhold i form af mangel på særlige faciliteter eller aktivitetsudbud. De grupper af børn, som generelt dyrker mindst sport eller motion, oplever udelukkende barrierer af indre karakter, som manglende interesse og oplevelse af dårlig form. Det gælder især teenage-piger samt det mindretal af børn på seks til otte procent, der aldrig dyrker sport eller motion. Børn, som bor med én forælder ligger lige på grænsen mellem oplevelse af manglende faciliteter og dårlig form, da de opfatter begge parametre som betydelige barrierer. Desuden befinder de sig forholdsvist højt i modellen, da økonomi også spiller en rolle. Økonomi udgør dog stadig den mindste barriere i forhold til de andre barriereparametre.

Model 3. Oversigt over oplevede barrierer blandt forskellige grupper af børn

NÅR MOTIVER BLIVER EN BARRIERE

Det er tankevækkende, at dårlig form og fysiske skavanker er en direkte barriere blandt ikke-idrætsaktive børn og voksne i Danmark. Sport og motion er jo netop ofte med til at opbygge og bevare en god fysisk form. Desuden er det forbundet med en hel række sundhedsmæssige fordele, hvorfor dårlig form i princippet synes at være et motiv frem for en barriere for at deltage i sport eller motion. Denne undersøgelse indeholder ikke oplysninger om motiver for at dyrke sport eller motion, men tidligere undersøgelser har vist, at voksnes væsentligste motiver netop har rekreativ og sundhedsmæssig karakter (Ottesen & Ibsen 1999, Rambøll Management for Sundhedsstyrelsen 2003). Sådanne motiver dominerer helt ned blandt teenagere (Sundhedsstyrelsen & Kræftens Bekæmpelse 2005), mens yngre børn i stedet er mere styret af lyst og interesse samt muligheden for at indgå i fællesskaber (Ottesen & Ibsen 1999). Dårlig form figurerer altså paradoksalt nok både som barriere og motiv for idrætsdeltagelse i den danske befolkning.

Mindre socioøkonomiske forskelle i tendensen til at angive forskellige barrierer og motiver peger dog på et mønster, hvor mænd, folk med kort uddannelse, seniorer samt indbyggere i landområder oplever fysikken som en barriere, mens de samtidig vægter fællesskab og konkurrence som mere væsentlige motiver end voksne kvinder, byboere og personer med lange videregående uddannelser (Ottesen & Ibsen 1999). Sidstnævnte befolkningsgrupper fokuserer mere snævert på fysikken, sundheden og helbredet som et motiv til at dyrke idræt, og derfor oplever de måske sjældnere fysikken som en barriere.

Måske hænger oplevelsen af fysik som en barriere eller et motiv sammen med forskellige befolkningsgruppers foretrukne aktivitetstyper? Kvinder, byboere og personer med lange videregående uddannelser dyrker mere motionsprægede aktiviteter og fitness end andre befolkningsgrupper, og disse aktiviteter har typisk til formål at træne kroppen fysisk. Mænd, personer med kort uddannelse samt personer i landområderne vælger også oftest motionsaktiviteter, men relativt flere vælger samtidig boldspil og holdsportsgrene, hvor fællesskab og konkurrence er i spil. Måske er dette en af forklaringerne på, at disse befolkningsgrupper oplever fysikken som en barriere? Skader er netop en af de største årsager til, at voksne stopper med foreningsidræt.

Teenagepigerne oplever dog sandsynligvis dårlig form som en barriere af helt andre årsager. I teenagealderen forandrer kroppen sig, pigerne udvikler kvindelige former, og undersøgelser af børns trivsel viser, at teenagepigerne oftere opfatter sig selv som overvægtige, selvom deres BMI ikke er større end drenges (Hansson & Vinther-Larsen 2008). Unge kvinder oplever generelt en større blufærdighed ved at udfolde sig kropsligt i fysisk aktivitet. En undersøgelse af inaktive danskeres barrierer og motiver for deltagelse i fysisk aktivitet viser, at yngre personer og særligt yngre kvinder er mere tilbøjelige til at bekymre sig om kropslige og blufærdighedsmæssige faktorer (Ottesen et.al. 2006). Selvom der er forskel på at tale om fysisk aktivitet, er der ingen grund til at tro, at disse faktorer ændrer sig, når det handler om sport og motion. Udfordringen bliver at vende oplevede kropslige barrierer til motiver.

AFRUNDING

- Den ikke idrætsaktive del af befolkningen tæller 44 pct. blandt voksne og 16 pct. blandt børn. Mange af disse dyrker dog normalt sport og motion, men holder pause for tiden.
- Især de bedre socialt stillede befolkningsgrupper har intentioner om at starte på sport eller motion igen, mens den øvrige del af befolkningen er mere konstant ikke-idrætsaktive.
- Uddannelseslængde er den mest afgørende faktor for voksnes idrætsdeltagelse. Andre væsentlige faktorer er tilfredshed med faciliteter, fysisk belastning i arbejdet, hjemmeboende børn og partnerens idrætsdeltagelse.
- Børns idrætsdeltagelse hænger primært sammen med alder, forældrenes idrætsdeltagelse og hvorvidt børnene bor med én eller to forældre.
- Barrierer blandt børn og voksne varierer på tværs af køn og alder. Teenagere og yngre voksne placerer sig dog generelt i grænsefeltet mellem manglende interesse og mangel på faciliteter, de rette tilbud og nogen at følges med.
- Noget tyder på, at interesse og ydre omgivelser hænger sammen, og at man kan påvirke indre, interesse-mæssige barrierer ved at regulere de fysiske omgivelser og muligheder for at dyrke sport eller motion.

Dette kapitel har sat fokus på personer, der ikke dyrker sport eller motion regelmæssigt. En aktivitetsprofil viser, at de færreste børn og voksne udelukker enhver form for aktiviteter i hverdagen. Mange dyrker mindst én aktivitet inden for et år. Men forskellige barrierer gør sig gældende på tværs af forskellige grupper under aktivitetsprofilen. Kapitlet har desuden vist, at det særligt er personer med lange videregående uddannelser og nybagte forældre, som holder pauser fra idrætten, mens personer med korte uddannelser, og de ældre generationer i større omfang er helt fraværende i idrætsdeltagelsen.

Personer, som holder pause, er således ikke holdningsmæssigt afvisende, men lever under midlertidige vilkår, som gør det vanskeligt at integrere sport og motion i hverdagen. Det er tankevækkende, at disse grupper generelt ser ud til at bestå af ressourcestærke personer midt i 30'erne med lange videregående uddannelser, som lige har stiftet familie. I disse grupper vælger de idrætsaktive oftest selvorganiserede aktiviteter eller fitnessaktiviteter, mens foreningsidrætten har mindre fat. Det tyder på, at foreningsidrætten har svært ved at rumme nogle af de mest ressourcestærke familier, måske fordi foreningsidrætten ikke er tilstrækkelig fleksibel, når medlemmernes livsvilkår ændrer sig. Det samme gælder teenagere, som i større omfang end yngre børn holder pause fra idrætten. De befinder sig netop i en meget foranderlig livsfase med skoleskift, fritidsjob, nye bekendtskaber mv. Selvom de blot angiver at holde pause, tyder det på, at de færreste vender tilbage til foreningsidrætten, da andelen af foreningsmedlemmer bliver overgået af selvorganiserede allerede i aldersgruppen 16-19 år.

De ikke-idrætsaktive grupper oplever i stedet nogle andre barrierer. De finder sjældent sport eller motion interessant, og desuden optræder kroppen ofte som en fysisk barriere, enten på grund af skader, dårligt helbred, alderdom, eller ganske enkelt, fordi de føler sig i dårlig form.

De barrierer, som ikke-idrætsaktive oplever, lægger sig op af de facetter af hverdagen, som de idrætsaktive anser for betydningsfulde, når de skal angive, hvordan sport og motion indgår som en del af hverdagen. For eksempel betyder praktiske forhold og muligheden for familieidræt mere for idrætsaktive kvinder, og samtidig oplever kvinder, der ikke dyrker sport eller motion, sådanne barrierer som afgørende. Mænd mangler i stedet interesse og tid, fordi de arbejder i mange timer om ugen. Mange af de idrætsaktive mænd har således mulighed for at tilrettelægge arbejds-

tiden, så det ikke går ud over idrætsdeltagelsen, og fleksible arbejdstider ser generelt ud til at have en betydning for muligheden for – eller tilbøjeligheden til – at dyrke sport eller motion.

Kapitel 11

AFRUNDING OG PERSPEKTIVERING: IDRÆTSDELTAGELSE I HVERDAGEN – EN UDFORDRING?

Hensigten med denne bog har været at give større indsigt i, hvordan sport og motion indgår i hverdagen afhængig af de muligheder og forudsætninger, forskellige befolkningsgrupper har for at deltage. Bogens 10 foregående kapitler har hver på deres måde bidraget med perspektiver og viden om befolkningens deltagelse i- og forhold til sport og motion.

Bogen tegner konturerne til et mere nuanceret billede af såvel interessante forandringer som trægheder i den danske befolknings idrætsdeltagelse. Det følgende afsnit beskriver nøgelfaktorerne bag idrætsdeltagelsen i den danske befolkning og diskuterer nogle af de væsentlige udfordringer, som aktørerne i det idrætspolitiske arbejde står over for.

Idrætsdeltagelsens udvikling og karakter

Tendenserne i den danske befolknings idrætsdeltagelse har ændret sig markant de seneste 43 år. I forhold til, hvem der dyrker sport eller motion, og hvordan aktiviteterne finder sted.

Siden første undersøgelse af danskernes motions- og sportsvaner blev foretaget i 1964, er antallet af idrætsaktive udøvere steget markant med en jævn udvikling over årene. I dag angiver lidt over halvdelen af den voksne befolkning og næsten alle børn, at de normalt dyrker sport eller motion. Mænd har i mange år været mere tilbøjelige til at dyrke regelmæssig sport eller motion end kvinder. Men denne forskel er under forandring, og i dag dyrker kvinderne ligefrem mere motion end mænd. Den ældre del af befolkningen over 40 år udgør også en større andel af den samlede idrætsdeltagelse, mens teenagere og yngre voksne for første gang viser tegn på dalende tilslutning til sport og motion.

De nye køns- og aldersprofiler i idrætsdeltagelsen har samtidig ændret billedet på de aktiviteter, som befolkningen dyrker. Motions- og fit-

nessprægede aktiviteter som jogging, styrketræning, aerobic, og vandring vinder markant frem. Det betyder, at organiseringsgraden er under forandring. Antallet af medlemmer i de traditionelle idrætsforeninger stiger ganske vist stadig og har meget stor betydning for især børns idrætsdeltagelse. Men andelen af selvorganiserede vokser med større hast, samtidig med at de kommercielle fitnesscentre vinder frem. De seneste målinger af medlemstal i DGI viser dog, at idrætsforeningerne også har oplevet markant fremgang det seneste år netop inden for de mere fleksible motions- og fitnessprægede aktiviteter. Især DIF og DGIs samarbejde om forningsfitness ser ud til at bære frugt¹⁴.

Sideløbende med disse forandringer i befolkningens idrætsdeltagelse falder trægheden på andre områder i øjnene: Idrætsdeltagelsen varierer stadig på tværs af socioøkonomiske forskelle med uddannelseslængden som den mest afgørende faktor. Samtidig dyrker børn i dag mange af de samme aktiviteter som for 40-45 år siden, og foreningsidrætten er stadig den mest betydningsfulde ramme om børns idræt.

Samfundsudviklingen påvirker idrætsdeltagelsen

De fleste af tendenserne i idrætsdeltagelsen er ikke blot udtryk for tilfældige modestrømninger, men skyldes forandringer i befolkningens livsbetingelser og den generelle samfundsudvikling.

På det strukturelle plan har overgangen fra det moderne industrisamfund til et postmoderne teknologisk videnssamfund forandret arbejdslivets karakter. Den teknologiske udvikling har således betydet, at mange jobtyper i dag er mere eller mindre stillesiddende. Analyserne peger på en direkte relation mellem mængden af fysisk belastning i jobbet og tilbøjeligheden til at dyrke sport eller motion. Når færre og færre danskere er beskæftiget i et job, som kræver fysisk belastning, kan flere måske opleve en 'trang' til i stedet at dyrke motion i fritiden.

Flere unge tager desuden en boglig uddannelse i dag, hvilket har været med til at øge det generelle uddannelses- og indkomstmæssige niveau i Danmark (Illeris et.al. 2009). Befolkningsgrupper med lange videregående uddannelser dyrker mere sport og motion end befolkningsgrupper med en grunduddannelse eller erhvervsfaglig uddannelse. Man kan der-

14 http://www.dgi.dk/nyheder/Flere_vil_dyrke_fitness_og_motion_i_forening_%5ba21286%5d.aspx

for opfatte den generelle stigning i uddannelsesniveaueet som en del af årsagen til, at flere og flere danskere dyrker sport eller motion.

Den teknologiske udvikling er samtidig med til at forklare den træghed, som ligger i de uddannelsesmæssige forskelle på idrætsdeltagelsen. Det skyldes ofte forskelle i de jobfunktioner, som følger med de forskellige uddannelsesstyper. En grunduddannelse eller erhvervsfaglig uddannelse fører oftere til et faglært eller ufaglært arbejde, som indeholder en vis fysisk belastning. Dette kan således være én af årsagerne til, at befolkningsgrupper uden videregående uddannelser stadig dyrker signifikant mindre sport eller motion. Ganske enkelt, fordi de bruger kroppen i det daglige arbejde og måske derfor føler større trang til at hvile kroppen i fritiden frem for at dyrke sport eller motion. Det er dog vanskeligt at finde empirisk belæg for denne udlægning af motions- og sportsdeltagelsen som udtryk for 'trang', der følger af en inaktiv adfærd i andre facetter af hverdagen. På baggrund af analyserne i kapitel 5 omkring arbejdsliv kan man blot konstatere, at den fysiske belastning under alle omstændigheder spiller en afgørende rolle for befolkningens tilbøjelighed til at dyrke sport eller motion i fritiden. Kapitel 5 henviser også til andre undersøgelser af motiver, som netop viser, at det sundhedsmæssige aspekt som at holde sig i gang, at få sig rørt og stresse af betyder meget for befolkningen.

Der er også samfundsmæssige forklaringer på de ændrede køns- og aldersforskelle. Kønsrollerne er i mindre omfang end tidligere delt op i 'maskuline' og 'feminine' roller, kvinderne er kommet på arbejdsmarkedet på lige fod med mænd, og mænd og kvinder deler i stigende grad de huslige pligter. Kvinder er blevet uafhængige lønarbejdere, og det danske velfærdssamfund karakteriseres i dag som bestående af 'toforsøgerfamilier', hvor både mand og kone er på arbejdsmarkedet (Habermann 2006). Kønnene indpasser derfor også fritidslivet efter hinanden, om end der stadig er markante forskelle på kønnenes foretrukne valg af aktiviteter og organiseringsformer. Det afspejler sig også på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet, hvor man ser store forskelle på de uddannelser og job, mænd og kvinder søger. Selv om mænd og kvinders hverdagsrutiner er blevet synkroniseret over de seneste årtier, hersker der altså stadig klare forskelle i selve indholdet.

Ændringer i arbejdsforholdene har yderligere betydet, at den ældre del af befolkningen ikke længere er fysisk slidt ned, når den trækker sig

tilbage fra arbejdsmarkedet. Samtidig peger forskningen på dokumenterede sundhedsmæssige og livskvalitetsmæssige effekter ved at opretholde et sundt og idrætsaktivt liv. Fysisk aktivitet er blevet en del af den danske velfærdspolitik, og de seneste 20-30 år er motionsidrætten, som primært har et sundhedsmæssigt formål, vokset hastigt i popularitet blandt især kvinder og ældre befolkningsgrupper.

Samfundets generelle udvikling kan således være med til at forklare, hvorfor idrætsdeltagelsen har udviklet sig, som den har. Det kan yderligere være med til at forklare, hvorfor selve karakteren af idrætsdeltagelsen er under forandring.

Synet på sport og motion forandrer sig over generationer

Parallelt med sådanne ofte meget håndgribelige forandringer i samfundets organisering og dominerende kulturer er idrætsdeltagelsen historisk set også påvirket af de dybtgående og mere glidende ændringer i hele samfundets indretning, som bl.a. kommer til udtryk i overgangene mellem de såkaldte før-moderne, moderne og postmoderne samfund.

Samfundets strukturer og opfattelser af individ kontra fællesskab har således ændret sig markant siden gymnastikken og den moderne idræts indtog i Danmark i løbet af 1800-tallet. Emile Durkheim¹⁵ er én af de klassiske sociologer, som har beskrevet forskellene mellem det før-moderne og det moderne samfund (Andersen & Kaspersen 2007). Han karakteriserer det før-moderne samfund som kollektivistisk en med opdeling i mange små afgrænsede fællesskaber. Disse fællesskaber bestod af familien, slægten og mindre lokalsamfund, som de enkelte individer havde fysisk tilknytning til i hverdagen. Samfundets sociale orden var homogen og baseret på lighed mellem individer inden for fællesskaberne, der stod som det centrale omdrejningspunkt for handlinger, og individerne handlede i solidaritet med fællesskabernes normer. Individet blev således opfattet sekundært til fællesskabets autonomi, og forestillinger om individualitet, frihed og selvstændighed var på dette tidspunkt endnu ikke fremherskende. Inden for idrætsdeltagelsen finder man lighedstegn med dette fællesskabsfokus i den traditionelle foreningsidræt. Her står fællesskabet og

15 Durkheim er blevet kritiseret for at tillægge individet alt for lidt autonomi i forhold til at præge samfundets udvikling. Nyere sociologiske teorier inddrager det individue i meget større grad, hvilket også er udgangspunktet for analyserne i denne bog med brug af Giddens som eksempel, som omvendt bliver kritiseret for at tillægge individet for meget betydning. Alligevel kan man drage en interessant parallel fra Durkheims opfattelser af det før-moderne og det moderne samfund til udviklingen i idrætsdeltagelsens karakter.

demokratiet stadig centralt, og individet indordner sig fællesskabet i forhold til træningstider, mødedisciplin, indhold i træningen osv.

Et moderne samfund står i dyb kontrast til den traditionelle eller førmoderne samfundsorden, da fokus på individualisme og prioritering af den enkelte frem for fællesskabet her bliver meget centralt. Det moderne samfund følger med industrialiseringen, hvor fokus i stedet hviler på arbejdsdeling, specialisering og individets specifikke kvalifikationer frem for holistiske samfundsbetragtninger. Durkheim beskriver, at fællesskaberne tager nye former af 'kontraktfællesskaber' i det moderne samfund, der består på grund af en nødvendig gensidig afhængighed mellem individerne, fordi de besidder forskellige kvalifikationer.

Konkurrencesporten har således udviklet sig op gennem hele det 20. århundrede med fokus på individuelle præstationer og resultater, ligesom en større specialisering finder sted centreret omkring den enkeltes kvalifikationer og forcer. Volleyball er et godt eksempel på denne udvikling, da ændringer i reglerne har åbnet for, at stadig flere positioner kan blive specialiseret. Karaktertræk ved det moderne, industrielle samfund bliver på den måde realiseret gennem især konkurrenceidrætten.

Samfundets aktuelle udvikling fra det moderne industrisamfund til det senmoderne eller postmoderne teknologisamfund afspejler sig på samme vis i mange af de nye fleksible motionsformer, der i stigende grad dominerer idrætsbilledet i dag. Den polsk-engelske sociolog, Zygmunt Bauman har beskæftiget sig med overgangen fra det moderne til det postmoderne samfund og beskriver forskellen på de to tidsperioder: "Hvor de mennesker, der beboede den moderne verden, var målrettede 'pilgrimme' eller 'missionærer' med en lineær livsindstilling, er de postmoderne mennesker snarere at betragte som omflakkende 'nomader', der konstant er på farten uden nogensinde at slå sig permanent ned" (Andersen & Kasperen 2007, s.448).

Postmoderne tendenser skinner tydeligt igennem i nogle af de nye måder at dyrke idræt på i dag. Analyserne viser, at befolkningen dyrker flere forskellige aktiviteter på et år, kontinuiteten i idrætsdeltagelsen har forandret sig, og fleksibilitet er blevet et nøgleord i forhold til at kunne indpasse sport og motion i en travl hverdag. Selvorganiserede motionsformer overgår den traditionelle foreningsorganisering, og idrætsdeltagelse finder sted på tværs af tid og sted frem for fastlagte træningstidspunkter i dertil indrettede faciliteter. Desuden har kommercielle træ-

ningstilbud, som også efterkommer individuelle behov om vekslende aktiviteter og træningstidspunkter, vundet frem i de senere år. Det enkelte individ er i fokus, men hvor det i den moderne sportsverden ofte indgår i 'kontraktfællesskaber' med faste aftaler om træning og kamp, er det enkelte individ overladt til sig selv i de senmoderne individuelle og fleksible træningsformer. Bauman taler ligefrem om 'fællesskabernes ophør' i det postmoderne samfund. Dette er dog ikke nødvendigvis tilfældet. Der er snarere tale om en forvandling af fællesskaberne til mere selvvalgte, midlertidige fællesskaber, som ikke har samme etiske gyldighed som fællesskaber i det før-moderne samfund. Mange vælger således at dyrke individuelle, fleksible idrætsformer i fællesskab med andre. Men i modsætning til fællesskaberne i den traditionelle foreningsidræt kan fællesskaberne variere, måske træner man med forskellige personer, og man kan aftale fra gang til gang, hvor og hvornår træningen skal foregå. Måske veksler indholdet også mellem at tage cyklen, løbe eller at træne i fitnesscentret.

Denne bog har udelukkende analyseret ændringer i idrætsdeltagelsen de seneste 43 år, og det kan derfor fremstå forvirrende eller problematisk at henvise til ændringer i samfundets sociale strukturer helt tilbage til overgangen fra det før-moderne til det moderne samfund. Men det er alligevel interessant at sætte idrætsdeltagelsen ind i et større historisk perspektiv, fordi de forskellige idrætsformer og organiseringsformer i dag har karaktertræk fra både det før-moderne, moderne og postmoderne samfund.

Man kan således opfatte udviklingen i befolkningens idrætsdeltagelse som en naturlig følge af de organisatoriske og sociale strukturer i samfundet. Når samfundet ændrer sig markant, påvirker det også kulturen og dermed fritidslivet og måderne at dyrke idræt på, selv om kulturelle ændringer ikke nødvendigvis opstår i umiddelbar forlængelse af de sociale ændringer, men ofte med en forsinkelse (Horne et.al. 1999). Desuden er der ikke tale om radikale ændringer, som nødvendigvis vasker tavlen ren. Der er snarere tale om, at der med årene kommer en større mangfoldighed i idrætsdeltagelsen, der har træk fra alle tre tidsperioder.

Denne udlægning af idrætten som et ekko af samfundets udvikling hører naturligvis til på et meget overordnet plan. Det repræsenterer nogle retningsgivende, meta-teoretiske forklaringer på, hvordan man kan forstå den overordnede udvikling i befolkningens idrætsdeltagelse. Selv om mange udviklingstræk i idrætsdeltagelsen er tæt koblet til udviklingen i samfundets strukturer, er det dog væsentligt at pointere, at idrætten også

har 'sit eget liv' i form af normer og regler, som ikke har nogen logisk relation til samfundet i øvrigt, og som derfor ikke kan forklares ud fra samfundets strukturer (Peterson 2008).

Variationer i idrætsdeltagelsen

Når man vender blikket fra et overordnet udviklingsperspektiv til at fokusere på de aktuelle tendenser, der presser sig på, er det især tydeligt, at idrætsdeltagelsen stadig varierer på tværs af forskellige befolkningsgrupper. Som det fremgår af analyserne i kapitel 10, viser fem faktorer sig at have særlig forklaringskraft på idrætsdeltagelsen blandt voksne respondenter, når der er taget højde for variabelenes indbyrdes sammenhæng. De voksne befolkningsgrupper, som dyrker mindst sport eller motion, samler sig i kategorierne:

- Befolkningsgrupper uden en videregående uddannelse
- Befolkningsgrupper i jobfunktioner med hårdt fysisk arbejde
- Befolkningsgrupper, som ikke er tilfredse med faciliteterne i lokalområdet
- Befolkningsgrupper, hvis partnere heller ikke dyrker sport eller motion
- Befolkningsgrupper med hjemmeboende børn

Når børn ikke dyrker sport eller motion, er der i de fleste tilfælde tale om:

- Børn, hvis forældre ikke selv dyrker sport eller motion
- Børn, som bor med én forælder
- Børn i teenagealderen

Etnicitet ser også ud til at spille en rolle blandt både børn og voksne, men den selvstændige betydning forsvinder i de samlede analyser, fordi andre faktorer som uddannelse og forældrenes egen aktivitet vejer tungere end den etniske baggrund, og denne undersøgelse indeholder kun et meget begrænset materiale til at grave dybere i etnicitetens betydning. Andre undersøgelser peger dog på, at man blandt borgere med anden etnisk baggrund end dansk finder grupper med relativ lav idrætsdeltagelse – ikke mindst i forhold til den organiserede idræt (Ibsen og Nielsen 2008).

Men også de angivne faktorer forklarer kun en mindre del af den samlede variation i befolkningens idrætsdeltagelse. Noget tyder derfor på, at der findes andre årsager end de faktorer, denne undersøgelse har haft mulighed for at undersøge. Køns- og aldersaspektet har tidligere fremstået blandt de mest markante faktorer bag variationer i idrætsdeltagelsen. Måske er det årsagen til, at undersøgelser af idrætsvaner altid har fokuseret meget på netop de individuelle faktorer som køn, alder, uddannelse, indkomst etc.

Men når køn og alder ikke længere kan forklare de mest markante forskelle i befolkningens idrætsdeltagelse, betyder det samtidig, at undersøgelser, som benytter disse traditionelle variable til at beskrive forskelle i befolkningen, får vanskeligere ved at redegøre for, hvilke faktorer der fører til høj eller lav deltagelse i sport og motion. Kønsforskellene eksisterer dog stadig i forhold til selve idrætsdeltagelsens karakter, hvorfor det ikke er uvæsentligt at have fokus på forskellene i sådanne sammenhænge.

De fleste studier har i de senere år rettet opmærksomheden på, at idrætsdeltagelse eller fysisk aktivitet i almindelighed afhænger af mange forskellige faktorer, som relaterer sig til både individuelle forudsætninger, omgivelsernes muligheder og samfundets strukturer som beskrevet i kapitel 1. Det er altså ikke tilstrækkeligt at rette blikket mod individet som et isoleret væsen, hvis man ønsker at forstå idrætsdeltagelsen og dens karakter i den danske befolkning. Også i denne undersøgelse har udgangspunktet for analyserne været en forestilling om, at både befolkningen og samfundets strukturer i et tæt samspil skaber det samfund, vi lever i.

De ovenfor listede faktorer viser da også, at både individuelle faktorer som uddannelseslængde samt ydre forhold, som vedrører familie, arbejde og faciliteter, alle viser højsignifikante forskelle og har betydning for, hvilke befolkningsgrupper der dyrker sport eller motion. Men idrætsdeltagelse er et komplekst fænomen at behandle analytisk, da det ikke kan afgrænses som et lukket fænomen: Idrætsdeltagelsen forandrer sig med samfundets strukturer, men har også sit eget liv. Befolkningens idrætsdeltagelse er samtidig mangfoldig og varierer meget på tværs af demografiske, socioøkonomiske variable i forhold til omfang af idrætsdeltagelse, typer af aktiviteter og måder at organisere sig på.

Fremtidens udfordringer

Nogle af de faktorer, som i denne analyse viser selvstændig indflydelse på idrætsdeltagelsen, peger på syv fremtidige udfordringer:

1. Familieforholdene betyder meget for børns idrætsdeltagelse

For det første ser vi en lavere idrætsdeltagelse blandt børn, særligt piger, der bor med én forælder. Denne tendens har der længe været opmærksomhed om i forhold til børns idrætsdeltagelse. Men det politiske fokus bliver ofte rettet mod indsatser, der alene søger at rette op på børnenes socioøkonomiske situation: Hvordan skaber vi tilbud, som koster mindre, og som derigennem kan lette det økonomiske pres på familier med én forsørger?

Analyserne i denne bog viser, at økonomi generelt udgør en meget beskedne barriere i forhold til befolkningens idrætsdeltagelse. Ikke-idrætsaktive børn, der bor med én forælder, angiver dog oftere end andre børn, at idrætsaktiviteten er for dyr. Men børn, der bor med én forælder, oplever også andre – måske mere betydningsfulde barrierer – som relaterer sig til deres hverdagssituation. Det kan være vanskeligt for forældrene at få tid til at hente og bringe børnene, og derfor betyder det mere for disse børn, at de rette tilbud ligger tæt på hjem eller skole, hvor de kan transportere sig selv frem og tilbage. Børn af eneforsørgere føler sig også i større omfang i dårlig form og angiver dette som årsag til ikke at dyrke sport eller motion. Andre undersøgelser af børns trivsel viser ligeledes, at 'socialt udsatte'¹⁶ børn vurderer deres helbred lavere og generelt trives dårligere end andre børn (Andersen & Helweg-Larsen 2008). Det tyder på, at der tilsyneladende ligger nogle psykologiske eller sociale aspekter, som er meget centrale i forhold til de socialt udsatte børns dårligere selvvaluerede helbred og dermed lavere idrætsdeltagelse. Derfor handler interventioner ikke udelukkende om at regulere på de økonomiske faktorer, hvis man ønsker at udligne den sociale ulighed i børns idrætsdeltagelse. Det er væsentligt at være opmærksom på helheden af de livsomstændigheder, som børn, der bor med én forælder, oplever i det daglige. Det gælder både omfanget af tilbud, der ligger placeret i fysisk nærhed af hjem eller skole, hvor børnene færdes i hverdagen, men også disse børns øgede oplevelse af blufærdighed eller dårligt helbred.

¹⁶ Børn med én forælder hører til definitionen på at være 'socialt udsat' sammen med faktorer som forældrenes uddannelsesniveau og/eller beskæftigelsessituation (Andersen & Helweg-Larsen 2008)).

Analyserne viser, at forskelle i idrætsdeltagelsen mellem børn, der bor med én forælder, og andre børn primært eksisterer i foreningsidrætten, mens forskellene ikke viser sig i forhold til, om de dyrker sport eller motion i SFO/fritidsklub, i private centre eller på egen hånd. Derfor er det nærliggende at overveje mulighederne for at skærpe indsatsen for at udvikle idrætstilbud i de institutionelle rammer samt at øge muligheden for, at alle børn har adgang til arealer, der egner sig til selvorganiseret idræt eller leg. Idræt i skolen/SFO/fritidsklubben finder for eksempel sted, hvor børnene opholder sig i forvejen, og idræt i dette regi kræver derfor ikke ekstra ressourcer fra forældrenes side. Idrætspolitiske aktører har de senere år rettet større fokus på netop at skabe bedre muligheder for, at alle børn kan dyrke sport og motion i hverdagen. Partnerskaber mellem skoler, kommunale pasningsinstitutioner og idrætsforeninger opstår i et samarbejde om at tilrettelægge disse muligheder. Forebyggelseskommissionen har også anbefalet at sætte fokus på 1 times fysisk aktivitet om dagen i skoleregi. Den fysiske aktivitet kan foregå i SFO'en (for de mindste klassetrin), i frikvartererne, ved at afvikle undervisning, hvor børnene er fysisk aktive m.v. (Forebyggelseskommissionen 2009, anbefaling 18). Sådanne tiltag er med til at lette det økonomiske pres på de socialt dårligst stillede familier, og de eliminerer praktiske problemer med at fragte børnene frem og tilbage.

Men der ligger stadig en udfordring i forhold til nogle af de sociale eller psykologiske aspekter, som disse børn oplever. Evalueringer af partnerskaberne viser indtil videre, at interventionerne primært har effekt blandt de børn, som i forvejen dyrker sport eller motion i idrætsforeninger (Nielsen 2006). Der eksisterer altså også nogle indre barrierer, som er meget essentielle at finde ind til, hvis man ønsker at øge idrætsdeltagelsen blandt børn fra familier med eneforsørgere. Måske bør selve karakteren af idrætsdeltagelsen tage ekstra hensyn til disse barrierer, så aktiviteten bliver udformet med særlig fokus på ikke at udstille børnene eller udfordre dem på tekniske eller fysiske parametre, hvor nogle oplever større usikkerhed end andre børn.

2. Idrætsaktive forældre betyder idrætsaktive børn

For det andet viser analyserne en lavere idrætsdeltagelse blandt børn, især drenge, hvis forældre ikke selv dyrker sport eller motion.

Mens piger især er påvirket af den sociale baggrund, betyder ikke-idrætsaktive forældre, særligt ikke-idrætsaktive fædre, mere for drenges idrætsdeltagelse. Noget tyder derfor på, at børn, og især drenge, har brug for rollemodeller på hjemmefronten og i andre sociale sammenhænge, som påvirker til en idrætsaktiv adfærd. Det handler dog om mere end at være rollemodel for børnene. Muligheden for at støtte børnene og engagere sig i deres idrætsaktiviteter ser også ud til at have stor betydning. Øget fokus på idræt i skole og fritidsinstitution kan sandsynligvis også bidrage til disse børns idrætsaktivitet i hverdagen, men samtidig kan der være noget at hente i et helhedsfokus på familieidræt frem for enten at målrette tilbud til børn eller voksne.

Analyserne af familielivets indflydelse på idrætsdeltagelsen viser tydeligt, at forældre og børn er påvirket af hinanden. Ikke kun i forhold til selve idrætsdeltagelsen, men også i forhold til valg af aktiviteter. Traditionelt har der været fokus på den primære socialisering i hjemmet, hvor forældrene overfører holdninger og værdier til børnene. Men måske kan der være en idé i at tænke den modsatte vej. Hvad ville der ske, hvis man kunne overdrage idrætsvaner fra børn til forældre? Eller hvis børn og forældre havde mulighed for at påbegynde et idrætsaktivt liv sammen? Her kan tilbud til hele familien – eller tilbud, som foregår på samme tid og sted – muligvis være med til at øge idrætsdeltagelsen i familier, som ikke har tradition for at dyrke sport eller motion.

3. Teenagealderen – en livsfase præget af frafald

For det tredje dyrker børn mindre idræt, når de kommer i teenagealderen. Men måske handler frafaldet mere om selve livsfasen som teenager og de forudsætninger i hverdagen, teenagetilværelsen byder på.

Generelt er teenagealderen præget af et opgør med de faste rammer og systemer, de har færdes i som børn (Giddens 1996). Frafald finder således også sted i mange andre institutioner i disse år som f.eks. spejderbevægelsen, de politiske organisationer, musikskolerne og ikke mindst i uddannelsesinstitutionerne (Illeris et.al. 2009). Mulighederne opleves som nærmest uendelige i dag, hvad enten det gælder sociale netværk, fritidsinteresser eller valg af uddannelsesretning, hvilket forudsætter en konstant refleksiv stillingtagen til ens egen situation i forhold til at træffe 'de rigtige valg'. Det er dog uklart, hvad 'de rigtige valg' indebærer for den en-

kelte, og derfor er de trufne valg konstant på spil i søgen efter optimale løsninger, som skal medvirke til den enkeltes identitetsdannelse. Heraf ses et stort frafald fra og omskiftelighed mellem de etablerede institutioner i samfundet.

En del af forklaringen på teenagerne's frafald skal måske også findes i måden, hvorpå den traditionelle foreningsidræt, der organiserer langt størstedelen af børnene, er bygget op. For når børnene bliver ældre, stiger presset på præstation og konkurrence i mange foreninger og idrætsgrene, og det kræver typisk mere og mere træning at være med. De idrætsaktive børn træner gennemsnitligt i flere timer om ugen i dag end for ti år siden, og jo ældre børnene er, desto mere tid bruger de på træning.

Hovedparten af børn og unge finder stadig stor glæde og værdi i idrætsforeningernes aktivitetsudbud, men et stigende antal unge falder fra i pubertetsalderen. Idrætsforeningerne har altid oplevet dette frafald blandt teenagere, fordi de unge får travlt med ungdomsuddannelser, fritidsjobs, flytter på efterskole, eller fordi de ganske enkelt vælger mellem fodbold og håndbold i stedet for at være medlem begge steder. Mange unge står over for at vælge idrætsgren, når træningen bliver mere seriøs, og tidspreset tillader ikke børnene eller de unge at gå til mere end én aktivitet, selv om det måske er det, de har mest lyst til. Men selv om teenagere altid har dyrket mindre idræt end yngre børn, forstærkes frafaldet i disse år og kan spores i en tidligere alder. Stadig færre teenagere ønsker at være med på det træningsomfang og præstationspres, som de tilsyneladende oplever i foreningerne. I analyserne viser det sig blandt andet, at unge mister interesse for sport eller motion, hvis de ikke har mulighed for at have det sjovt sammen med nære venner.

Dette scenarie påpeger foreningsidrættens paradoksale betydning for udviklingen i børns idrætsdeltagelse. På den ene side er foreningsidrætten med til at indføre børn i en bevægelseskultur, som kan danne grundlag for en livslang idrætsdeltagelse og samtidig skabe større interesse blandt børnene for også at deltage i andre idrætsfællesskaber. Men samtidig kan foreningsidrætten – eller i det mindste dele af den – samtidig være med til at ekskludere børn og unge, som ikke kan leve op til de krav, foreningerne stiller. Analyserne tyder i hvert fald på, at foreningsidrættens tilbud ofte spiller dårligt sammen med unges ønsker og behov. Over halvdelen af de unge, som er stoppet i en forening inden for det seneste år, dyrker nemlig

stadig sport eller motion, blot på andre præmisser. De vælger mere individuelle, selvorganiserede træningsformer i tråd med voksne idrætsudøvere, og private fitnesscentre får større og større betydning for de unge.

Den svenske idrætsforsker Tomas Peterson har identificeret det samme paradoks i den svenske foreningsidræt. Han beskriver paradokset med et teoretisk funderet begrebspar föreningsfostran og tävlingsfostran (foreningsopdragelse og konkurrenceopdragelse) (Peterson 2008). Begge opdragelsesdiskurser er essentielle for den ideelle foreningsorganisering. Foreningsopdragelsen står for idrættens ydre værdier som indførelse i demokratiske fællesskaber, medborgerfølelse og lige muligheder for alle for at deltage på baggrund af forskellige vilkår og forudsætninger. Konkurrenceopdragelsen repræsenterer i stedet idrættens egen eller indre værdi med fokus på metoder til at skabe resultater og dygtiggørelse af idrætsudøvere. Mens foreningsopdragelsen har som mål at fremme breddeidræt og jævnbyrdighed, fokuserer konkurrenceopdragelsen på niveauopdeling og adskillelse af individer.

Peterson argumenterer for, at foreningsopdragelsen bør udgøre det primære fokus i arbejdet med børn, mens konkurrenceopdragelsen kan få øget spillerum blandt unge og yngre voksne idrætsudøvere. Samtidig understreger han dog, at øget specialisering og elitesatsninger ikke bør ske på bekostning af de unge, som enten ikke er tilstrækkeligt talentfulde eller motiverede for det intensiverede konkurrenceelement. Han anbefaler, at foreningernes tilbud til unge bør være kendetegnet ved stor mangfoldighed i både udformning og ambitionsniveau, og samtidig skal der være mulighed for at starte på aktiviteter i teenagealderen eller senere i livet, selv om man ikke allerede som barn har deltaget og dermed skabt forudsætninger for at deltage. Idrætten skal med andre ord være mere rummelig.

I lyset af dette bør man overveje, om konkurrenceopdragelsen er for dominerende i den danske foreningsidræt, når de unge vælger foreningsidrætten fra i det omfang, analyserne tyder på. Mange unge savner tilbud, som ikke har et indgående fokus på konkurrence uden at være useriøse eller foregå sammen med voksne, som har helt andre forudsætninger for at deltage. Selv om de unge gerne vil have det sjovt og hygge sig med vennerne, stiller de således krav til seriøse og attraktive tilbud.

4. Uddannelseslængde – den vigtigste faktor for voksnes idrætsdeltagelse

For det fjerde varierer befolkningens idrætsdeltagelse på tværs af uddannelseslængde. Analyserne påpeger, at en del af forklaringen skal findes i de beskæftigelsestyper, befolkningsgrupper med forskellig uddannelseslængde besidder, da den fysiske belastning betyder noget for idrætsdeltagelsen. Men dette forklarer langt fra hele variationen, for uligheden finder man allerede under uddannelsesforløbet. På den ene side kan valget af ungdomsuddannelse være med til at præge den unges idrætsdeltagelse på grund af de muligheder for en idrætsaktiv fritid, som uddannelsesforløbet giver den enkelte. På den anden side står mere komplekse sociologiske forklaringer som børnenes sociale baggrund og påvirkninger fra kammerater, som har betydning for, at de lever en idrætsaktiv tilværelse og er mere tilbøjelige til at vælge en lang boglig uddannelse. Forskningen byder ikke på megen viden om disse sammenhængsrelationer, fordi de metodiske udfordringer er meget store. Men der eksisterer tilsyneladende en sammenhæng mellem unges idrætsdeltagelse og de 'mulighedsstrukturer', de forskellige uddannelser stiller til rådighed eller mere indirekte repræsenterer, da de studerendes idrætsaktivitetsniveau varierer meget på tværs af de forskellige uddannelsestyper. Elever på de gymnasiale eller videregående uddannelser dyrker generelt mere sport eller motion i fritiden end elever på tekniske, erhvervsrettede eller specialuddannelser.

Uanset årsagerne har både Breddeidrætsudvalget og Forebyggelseskommissionen i foråret 2009 anbefalet, at alle ungdomsuddannelser tilbyder fleksible idrætstilbud tilpasset elevernes motionsbehov (Forebyggelseskommissionen 2009, anbefaling 20). I dag udbydes idræt primært som en obligatorisk del af skemaet på de gymnasiale uddannelser, mens elever på de tekniske og erhvervsfaglige uddannelser ikke gennemgår et idrætsforløb under uddannelsen, selv om de på forhånd er mindre idrætsaktive end elever på de gymnasiale uddannelser. Forebyggelseskommissionens anbefalinger bygger på internationale studier, som viser både sundhedsmæssige og koncentrationsmæssige effekter ved indsatser i skoler. Samtidig retter sundhedsforskningen generelt større og større opmærksomhed på de forskellige personlige, interpersonelle, kontekstuelle og samfundsmæssige påvirkninger af individet, hvorfor en vis sundhedsmæssig logik er forbundet med at tænke sport og motion ind som en naturlig del af det danske uddannelsessystem.

Sports- og motionstilbud i uddannelsessammenhænge er interessante at følge, hvis de foruden at øge idrætsdeltagelsen blandt de studerende kan føre til øget idrætsdeltagelse blandt færdiguddannede. Det handler med andre ord om at fastholde befolkningen i en livslang idrætsdeltagelse, som tilpasser sig uddannelse og senere arbejds- og familieforholdene.

5. Et stillesiddende arbejdsliv får voksne i træningstøjet

For det femte dyrker voksne danskere som nævnt mindre sport eller motion, når de udfører fysisk belastning i løbet af arbejdstiden.

Faglærte og ufaglærte beskæftigelsestyper består oftest af fysisk belastning, hvorfor der ofte ligger en socioøkonomisk ulighed gemt bag denne sammenhæng. Man kan se den lavere idrætsdeltagelse som en naturlig følge af en hverdag, hvor kroppen bliver brugt og slidt, hvorfor disse befolkningsgrupper tilsyneladende oplever mindre trang til også at bevæge sig i fritiden. Den lavere idrætsdeltagelse finder dog også sted, selv om den fysiske belastning primært består af stående eller gående arbejde, som ikke udfordrer kroppens konditionstilstand.

I et sundhedspolitisk perspektiv kan der således være sundhedsmæssige fordele ved, at disse befolkningsgrupper alligevel dyrker sport eller motion i fritiden. Ikke mindst i forhold til forebyggelse af skader som følge af ensformigt og belastende arbejde. Arbejdsskader efter gentagne og fysisk belastende bevægelser er en hyppig årsag til sygeorlov eller permanent ophør fra arbejdsmarkedet. Måske handler det om at skabe tilbud, som gør det lettere for de faglærte og ufaglærte arbejdere at træne i hverdagen. Også her sætter forebyggelseskommissionen ind med anbefalinger om at tilbyde medarbejdere i stillinger, hvor det er relevant, styrke- og konditionstræning for at forebygge nedslidning af kroppen (Forebyggelseskommissionen 2009, anbefaling 42-46).

I kapitel 9 påpeger analyserne, at disse beskæftigelsesgrupper sjældent har mulighed for fleksible arbejdstider. Samtidig viser det sig, at idrætsdeltagelsen er højere blandt alle beskæftigelsesgrupperne, når arbejdet har et fleksibelt islæt. Måske kunne man øge idrætsdeltagelsen i disse befolkningsgrupper ved at organisere idrætten i en arbejdsrelateret sammenhæng, hvor der er fokus på forebyggende træning, men måske også bliver skabt oplevelser blandt kolleger, der er sjove, adspredende, og som ikke kun har et nøgternt sundhedsmæssigt formål.

6. Hjemmeboende børn betyder færre idrætsaktive forældre

For det sjette dyrker voksne med hjemmeboende børn mindre sport og motion end voksne uden hjemmeboende børn.

Idrætsaktive voksne mellem 30 og 39 år er nærmere undtagelsen end reglen, da flertallet slet ikke deltager, hvilket hænger sammen med en stor andel af nybagte forældre i denne aldersgruppe. Forældre til små børn angiver ofte, at de holder pause fra idrætten med et ønske om at påbegynde idrætten igen på et senere tidspunkt – sandsynligvis når børnene bliver ældre, og de voksne atter har større frihed til at bruge fritiden på egne interesser. Mange i denne livsfase, der fortsat dyrker sport eller motion, dyrker aktiviteter i private fitnesscentre eller på egen hånd, hvor mulighederne er mere fleksible end i de traditionelle idrætsforeninger.

Dette billede viser en bevægelse fra traditionel foreningsdeltagelse til kommercielle og selvorganiserede idrætsformer, som har været undervejs i en årrække. Allerede i 1990'erne oversteg den selvorganiserede idrætsdeltagelse foreningstilslutningen blandt voksne, men aldersgrænsen for, hvornår organiseringsformerne krydser hinanden bliver stadig rykket til yngre og yngre aldersgrupper. Allerede i aldersgruppen 16-19 år krydser organisationsformerne hinanden, som det er vist i kapitel 3. Fleksibilitet er et nøgleord, som flere og yngre befolkningsgrupper ytrer ønske om i et forsøg på at indpasse sport og motion i en travl hverdag. I forlængelse af gennemgangen af børn og forældres sammenhængende idrætsdeltagelse er det også i denne forbindelse nærliggende at tænke hele familien ind i idrætstilbuddene. Analyserne i kapitel 9 tyder på, at befolkningen ikke traditionelt tænker familieliv og fritidsliv med sport og motion sammen. I stedet opfatter den det som to modsatrettede faktorer, der kan være vanskelige at få til at spille sammen i hverdagen. Hvis børn og forældre har mulighed for at gå til sport eller motion sammen eller i det mindste på samme tid og sted, kan det muligvis bidrage til at afhjælpe nogle af de organisatoriske og tidsmæssige udfordringer.

Tilbud til gravide og kvinder til nyfødte børn hører også til én af udfordringerne, da det ofte kræver instruktører med særligt kendskab til de træningsrestriktioner, der følger med en graviditet. Sådanne tilbud organiseres ofte privat af fysioterapeuter eller opstår i kommercielle fitnesscentre, hvor egenbetalingen måske er en begrænsning for mange og derfor med til at skævvride den sociale profil i gravide kvinders træningsmuligheder.

7. Idrætsfaciliteter påvirker også idrætsdeltagelsen

For det syvende viser analyserne i kapitel 4 en sammenhæng mellem befolkningens tilfredshed med faciliteter og tilbøjeligheden til at dyrke sport eller motion. Denne sammenhæng er interessant, selv om der eksisterer betydelige metodiske usikkerheder.

Forskellen i tilfredshed varierer kun ganske lidt, men er meget sikker. Vanskeligere er det at afgøre, om den større utilfredshed har en reel indflydelse på ikke at dyrke sport eller motion, eller om den ikke-idrætsaktive del af befolkningen blot udtrykker større utilfredshed, fordi de ikke har kendskab til faciliteterne.

Men dette område er interessant at fokusere nærmere på i fremtidige undersøgelser i forhold til at forbedre metoden til at finde ind til de fysiske omgivers betydning for idrætsdeltagelsen. Forskningen viser allerede, at de fysiske omgivelser kan bidrage til at udligne de sociale forskelle i forhold til den hverdagsmotion, der følger af cykling og gang i lokalområdet, hvis omgivelserne appellerer til egentransport (se Troelsen et. al. 2008 samt analyserne i kapitel 7). På nuværende tidspunkt mangler dog indgående kendskab til, hvad lokalområdet kan gøre i forhold til decideret motions- eller sportsdeltagelse, men analyserne i kapitel 4 tyder på, at en mindre del af befolkningen kunne påvirkes til mere sport eller motion, hvis de havde 'bedre' eller 'andre' faciliteter i nærheden. Hvad 'bedre' og 'andre' faciliteter indbefatter, varierer sandsynligvis på tværs af lokalområder, og er endnu ikke veludforsket.

Nye køns- og aldersprofiler har desuden skabt store udfordringer for facilitetsdækningen. Dels i forhold til hvem der bruger de eksisterende faciliteter, hvordan faciliteterne udnyttes mest optimalt, samt hvilke nye typer af faciliteter man bør satse på. Siden 1970 er antallet af almindelige idrætshaller steget med over 400 procent, og andelen af voksne idrætsudøvere er næsten steget i samme omfang. Men det kan ikke mærkes i hallerne, hvor børn og unge stadig udgør langt størstedelen af de brugere, som kommer i hallerne. På baggrund af de analyser, som det nuværende datamateriale giver anledning til at foretage, er det vanskeligt at afgøre, hvorvidt de voksne idrætsudøvere savner bedre muligheder for at dyrke idræt i de etablerede idrætsfaciliteter. Mange løber og cykler i stedet på gader og i naturen, mens andre benytter sig af fitnesscentre.

Men voksne idrætsudøvere, som dyrker idræt uden for de etablerede idrætsfaciliteter, udtrykker samtidig generelt større utilfredshed med lo-

kalområdets faciliteter. Hvori denne utilfredshed består, bør undersøges nærmere, men i forlængelse af et øget behov for at tænke i idrætstilbud til familier er det væsentligt at sætte fokus på, hvordan faciliteter i og omkring idrætshallen kan udnyttes bedre, så både børn og voksne kan dyrke idræt på samme tid. De aktiviteter, som voksne dyrker, kræver sjældent fuld udnyttelse af en hal med håndboldstørrelse, hvorfor det ikke nødvendigvis handler om at bygge hal 2, men om at skabe tilstødende faciliteter til den eksisterende hal. Disse faciliteter kan f.eks. rumme forskellige træningsformer, som ikke kræver 20 x 40 meter baneareal, f.eks. gymnastik, aerobic, yoga, styrketræning eller måske mindre boldaktiviteter som futsal, badminton etc. Desuden kan hallen være et godt udgangspunkt for forældrenes løbe- eller vandreruter, mens børnene dyrker idræt, hvor både børn og forældre kan benytte bade- og omklædningsforhold.

I forlængelse af voksnes brug af faciliteter, der ikke nødvendigvis kræver fuld håndboldstørrelse, er der også god grund til at sætte fokus på de små 3.000 gymnastiksale på under 800 m², der eksisterer rundt om i landet. De kommende års satsninger på skolerenoveringer kan med fordel fokusere på opgradering af gymnastiksalene, da de kan rumme meget af den idræt, som børn, voksne og seniorer dyrker i dag. Idrætsfaciliteter i tilknytning til skolerne betyder dog, at voksne og seniorer først kan benytte faciliteterne efter skoletid, selv om mange måske gerne vil dyrke idræt i dagtimerne. Derfor må man også have fokus på idrætsfaciliteter, som er uafhængige af skolen. Seniorernes brug af gymnastiksale viser, at disse faciliteter ikke nødvendigvis behøver at omfatte standardmålene for en håndboldbane, som udgør det traditionelle idrætsbyggeri i dag.

Når hverdagens vaner står på spil

Der er grund til at reflektere yderligere over, hvordan fremtidige undersøgelser kan blive endnu bedre til at opfange tendenser i befolkningens idrætsdeltagelse, hvis man ønsker at øge idrætsdeltagelsen i den danske befolkning.

Noget tyder bl.a. på, at den kommende idrætsforskning skal fokusere endnu mere på årsager i påvirkninger fra det omgivende miljø i form af sociale relationer, livsomstændigheder, faciliteter og midlertidige livssituationer frem for alene individuelle, uafhængige baggrundsvariable. De

faktorer, som i dag har betydning, ser nemlig ud til at bevæge sig væk fra de traditionelle demografiske variable som køn og alder.

Tidligere forbandt man stigende alder med en lavere idrætsdeltagelse, mens der i dag er andre faktorer, som knytter sig til forskellige faser af livet. Analyserne viser således, at idrætsdeltagelsen ikke nødvendigvis falder blandt ældre aldersgrupper, men kan påvirkes af situationer som at få børn, at blive skadet, at stå uden for arbejdsmarkedet etc. Det er interessant, da det ændrer ved den ideologiske opfattelse af, hvordan idrætsvaner bliver etableret hos forskellige befolkningsgrupper. Idrætsdeltagelsens karakter varierer desuden meget gennem livsforløbet. Mens nogle idrætsformer, især holdidrætterne, mister tilslutning, stiger tilslutningen til andre motionsformer blandt de ældre aldersgrupper. Som nævnt i kapitel 2 vælger de ældre aldersgrupper generelt lavere intensitet og flere aktiviteter i naturen end børn, unge og yngre voksne.

Der har traditionelt været tale om idrætsdeltagelse som en vane – vi taler om idrætsvaner, der etableres allerede blandt børn, og som følger barnet ind i voksenlivet indtil en vis alder, hvorefter det ikke længere har været 'normalt' (eller muligt?) at dyrke sport eller motion. Men i en post-moderne tidsalder har deltagelse i sport og motion måske ikke længere så meget med vaner i traditionel forstand at gøre, men mere med omskiftelige livsbetingelser, og de muligheder omverdenen stiller til rådighed? For eksempel har især fitnesssektoren åbnet nye muligheder for at begynde på aktiviteter, der ikke stiller krav til koordination eller et bestemt konditions- og styrkeniveau. Det har aktiveret mange voksne danskere uden en idrætsaktiv baggrund. En analyse af fitnesskunder fra 2008 viser, at 20 procent af kunderne kommer fra en generelt fysisk inaktiv tilværelse, når de begynder at træne i et fitnesscenter (Kirkegaard 2009).

Idrætsdeltagelsen forandrer sig også med de livsfaser, den enkelte gennemlever, i kombination med de muligheder, omgivelserne stiller til rådighed. Vanebegrebet ændrer sig dermed fra at fokusere på fastholdelse i et lineært idrætsforløb til fastholdelse i omskifteligt, mere cirkulært forløb.

Det er dog samtidig vigtigt at understrege, at denne diskussion ikke er et enten-eller. Der eksisterer stadig nogle sociale forudsætninger, som har stærk indflydelse på, hvor påvirkelige forskellige befolkningsgrupper er over for ydre strukturer. For eksempel ser man ikke det samme dyk i

idrætsdeltagelsen, når folk med lange videregående uddannelser bliver forældre som hos andre grupper med kortere uddannelser.

Man kan derfor hverken tilskrive udviklingen og variationen i idrætsdeltagelsen aktørerne eller strukturerne alene. Ændringer i idrætsdeltagelse opstår i en uadskillelig dualitet, hvilket det er væsentligt at have fokus på i idrætspolitikken: Man skaber ingen forandringer ved at opfylde postmodernitetens krav om individualitet og fleksibilitet på de organisatoriske rammer, hvis ikke individerne er med i processen. Omvendt er det vanskeligt at påvirke individerne, hvis ikke rammerne opfylder deres behov. De to facetter hører sammen og skal ikke tænkes adskilt. Med andre ord giver det ikke mening at placere nye faciliteter til individuel fleksibel træning, hvis ikke befolkningen i det enkelte lokalområde er 'klar' til at benytte disse faciliteter. Kortlægning af lokale behov og forhold som f.eks. adgang til faciliteter og organiserede tilbud må derfor have central opmærksomhed i tillæg til det meget overordnede billede, undersøgelser af denne art repræsenterer, hvis man vil forbedre befolkningens muligheder for varig idrætsdeltagelse.

De seneste års udvikling inden for idrætten har desuden tydeliggjort den modsætning mellem 'sikkerhed' og 'frihed', som ifølge Zygmunt Bauman udgør et grundvilkår i det senmoderne samfund. En modsætning mellem to begreber, der er uforenelige:

"At gå glip af fællesskabet er ensbetydende med at miste sikkerhed; har man held til at opnå en plads i fællesskabet, vil man snart miste frihed." (Bauman 2002).

Set i det perspektiv kan man sige, at den traditionelle foreningsidræt anført af de store holdidrætter generelt repræsenterer sikkerheden og trygheden, fordi man som aktiv udøver ofte indgår i et veldefineret fællesskab med faste træningstidspunkter, velkendte aktiviteter og en forventning om deltagelse. Omvendt har hver enkelt deltager begrænset frihed til at vælge andre træningstidspunkter, andre aktiviteter eller steder at dyrke sin idræt.

Som en kontrast står den kommercielle eller den selvorganiserede idræt som en repræsentant for meget frihed og fleksibilitet, men uden den tryghed, som andres forventninger om deltagelse kan give. Desuden kan der være usikkerhed forbundet med at deltage i træningen på et hold, hvor man ikke kender de andre deltagere, fordi nye ansigter dukker op fra gang til gang.

Selv om billedet af foreningsidrætten og den kommercielle/selvorganiserede idræt er en smule karikeret, så er det relevant og interessant at reflektere over modsætningen mellem tryghed og frihed i det moderne idrætsbillede. For mens flere og flere danskere i disse år vælger frihed frem for tryghed, når de søger hen mod de fleksible, uafhængige måder at dyrke sport eller motion på, ser vi mange ikke-idrætsaktive efterlyse trygheden ved at have nogen at følges med til idræt. Et behov, de kan have svært ved at få dækket i en tid, hvor fokus er på individet. Det fleksible islæt er desuden med til at forstærke karakteren af idrætsdeltagelse som et til- eller fravalg fra gang til gang frem for en indlejret vane, der følger individet livet igennem. Men måske er de fleksible og individuelle behov ikke nødvendigvis udtryk for, at størstedelen af befolkningen har et stærkt ønske om at dyrke idræt på egen hånd. Det kan lige så vel være et udtryk for en nødvendighed i en travl og stresset hverdag.

Den danske befolkning kan således beskrives som 'fællesskabsindividualister'. På den ene side er det sociale element utrolig væsentligt i forhold til at fastholde og motivere de fleste til varig deltagelse i sport eller motion. Omvendt stiller hverdagen krav om, at det hele skal passes ind. Der er individuelle hensyn at tage i forlængelse af, at flere i den voksne og ældre del af befolkningen dyrker sport og motion. Arbejdet og børnene kræver deres, samtidig med at kroppen måske ikke længere er fysisk på toppen. Netop skader og skavanker kræver om noget individuelle hensyn og kan være vanskeligt at forene i et fysisk funderet fællesskab.

For idrætsaktørerne er udfordringen derfor at bygge bro mellem den enkeltes behov for tryghed og frihed – f.eks. ved at lette mulighederne i lokalområdet for at deltage i idræt i en travl hverdag med børn og karriere og ved at tage hensyn til individuelle fysiske forudsætninger.

Udfordringen bliver ikke mindre af, at vi har forskellige præferencer: Nogle sætter friheden højt, mens trygheden betyder mere for andre. Noget tyder således på, at personer med lange videregående uddannelser og personer bosat i de større byer generelt har størst behov for frihed og derfor er mere tilbøjelige til at søge hen mod de fleksible selvorganiserede eller kommercielle idrætsformer. Personer med en grunduddannelse, bosat i landområder eller børn og seniorer dyrker i stedet mere traditionel foreningsidræt, hvor trygheden er i højsædet.

Den danske idrætsmodel med mange forskellige idrætsstilbud under forskellige organiseringsformer og med forskellige grader af frihed

og tryghed er netop med til at gøre udbuddet stort og fleksibelt, og det skaber den dynamiske og mangfoldige idrætsdeltagelse, som eksisterer i Danmark. Mange idrætsaktører forsøger samtidig at udvide koncepterne i et forsøg på at spænde over modsætningerne frihed og tryghed. For eksempel forsøger idrætsforeningerne sig med mere fleksible træningsformer som foreningsfitness eller klippekortstilmelding som svar på 'den stille revolution'¹⁷. Omvendt søger fitnesscentrene hen mod mere forpligtende sociale fællesskaber ved at arbejde med sanktioner, hvis man ikke møder op til de hold, man er tilmeldt, ringe til personer, der ikke har trænet på det seneste, have fokus på sociale arrangementer som fælles morgenmad efter endt træning osv.

Centrene udvikler også koncepter til stadig yngre aldersgrupper, som ellers primært færdes i traditionelle idrætsforeninger, mens både foreningsidrætten og de kommercielle centre i stigende grad målretter tilbud til seniorer.

Denne udvikling betyder, at de forskellige aktører nærmer sig hinanden, og de udvikler sig måske til at blive konkurrenter frem for at supplere hinanden i udbuddet af aktiviteter. Det er positivt at se de forskellige aktører tage udfordringen op i forhold til at tilpasse koncepter, så de rummer både tryghed og frihed. Men samtidig råder faren for at miste fokus i et forsøg på at gabe over for mange udfordringer på én gang. De seneste ti år har udviklingen budt på en markant stigning i andelen af voksne og ældre idrætsudøvere, mens unge og yngre voksne dyrker mindre idræt end tidligere. Skyldes det, at foreningsidrætten har haft så stort fokus på at tilpasse og målrette tilbud til den voksne del af befolkningen, at de ikke har haft øje på de tendenser, som udvikler sig blandt unge? Spørgsmålet er, hvori den ideelle balance består mellem de forskellige sektors tilbud til forskellige målgrupper. Vil en bred fokusering fra de forskellige aktører føre til øget mangfoldighed eller større ensretning i fremtidens idrætsudbud?

Idrætsdeltagelsen er et ekko af det familieliv og arbejdsliv, som præger befolkningens hverdag. Kunsten er at skabe tilbud, som passer til de omskiftelige, vidt forskellige og derfor mangfoldige liv, der til sammen udgør den danske befolkning.

17 http://www.dgi.dk/nyheder/Flere_vil_dyrke_fitness_og_motion_i_forening_%5ba21286%5d.aspx

Litteraturliste

- Andersen, Heine & Leif Bo Kaspersen (2007): *Klassisk og moderne samfundsteori*, 4. udgave, Hans Reitzels Forlag, København.
- Andersen, Susan & Karin Helweg-Larsen (2008): *Børns fysiske aktiviteter i skole og fritid*, Statens Institut for Folkesundhed.
- Ankersen, Pia Vedel (2003): *Den politiske legitimitets oprindelse: Et studie i børns politiske socialisering*. Upubliceret arbejdspapir, Institut for Statskundskab, Århus.
- Arbejdstilsynet (2008): *Anmeldte arbejdsbetingede lidelser 2002-2007, Årsopgørelse 2007*.
- Bauman, Zygmunt (2002): *Fællesskab – En søgen efter tryghed i en usikker verden*, Hans Reitzels Forlag A/S, København.
- Bille, Trine et.al.(2005): *Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004 – med udviklingslinjer tilbage til 1964*, AKF forlaget.
- Bonde, Hans (2008): *Det ekstreme køn*, Forlaget Hovedland.
- Bottenburg, Maarten van et.al. (2005): *Sports participation in the European Union, Trends and differences*, Arko Sports Media, Nieuwegein, The Netherlands.
- Bourdieu, Pierre (1986): "The Forms of Capital", i Richardson J.G. (red.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Westport, Connecticut, Greenwood Press.
- Breuer, Christoph (2006): *Sportspartizipation in Deutschland: ein demo-ökonomisches Modell*, Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung, Berlin.
- Bøje, Claus & Eichberg, Henning (1994): *Idrættens tredje vej – om idrætten i kulturpolitikken*, Klim.
- Caldera, Ernesto Abalo & Martin Danielsson (2006): *Mediesporten och dess publik*, Institutionen för samhällsvetenskap, Växjö universitet.
http://www.idrottsforum.org/articles/abalo_danielsson/abalo_danielsson060118.html
- Dahl, Karen Margrethe & Vibeke Jakobsen (2005): *Køn, etnicitet og barrierer for integration, Fokus på uddannelse, arbejde og foreningsliv*, SFI, København.
- Dahlgren and Whitehead Rainbow model of Health (1991) in Dahlgren, G (1995) European Health Policy Conference: *Opportunities for the Future. Vol.11 – Intersectoral Action for Health*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- Damkjær, Søren (1994): "*Kroppen*", i Allan Madsen, Signe Ejersbo og Søren Damkjær (Red.): *Den Kultursociologiske Omtanke*, Akademisk forlag. Samt undervisningsnotat fra 1999.
- Easton, David & Jack Dennis (1967): "The child's acquisition of regime norms: Political efficacy" *The American Political Science Review* vol. 61.

Eichberg, Henning (2009): *Bevægelse? – bevægelsesforskning som udfordring*, (upubliceret notat).

Engström, Lars-Magnus (1999): *Idrott som social markör*, HLS förlag.

Forebyggelseskommissionen (2009): *Vi kan leve længere og sundere, Forebyggelseskommissionens anbefalinger til en styrket forebyggende indsats*, Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse, København.

Fridberg, Torben (2000): *Kultur- og fritidsaktiviteter 1975 – 1998*, Socialforskningsinstituttet, København.

Giddens, Anthony (1979): *Central Problems in Social Theory: Action, Structure, and Contradiction in Social Analysis*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California, USA.

Giddens, Anthony (1984): *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*, Berkeley, University of California Press, USA.

Giddens, Anthony (1996): *Modernitet og selvidentitet. Selvet og samfundet under sen-moderniteten*. Hans Reitzels Forlag, København.

Habermann, Ulla et.al. (2006): 'Det løser sig selv'? – Skandinaviske idrætslederes indstilling til ligestilling, i: *Idræthistorisk Årbog*, 2006, s. 77.

Hansson, Liv Nanna & Mathilde Vinther-Larsen, Mathilde (2008): *Unge Hverdag*, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.

Hedal, Martin (2006): *Sport på dansk tv, en analyse af samspillet mellem sport og dansk tv, 1993-2005*, Idrættens Analyseinstitut.

Hellevik, Ottar (2003): *Forskningsmetode i sociologi og statsvitenskap*, Universitetsforlaget.

Horne, John et.al. (1999): *Understanding Sport, An Introduction to the Sociological and Cultural Analysis of Sport*. An Imprint of Routledge, London.

Howe, Neil (2008): "Milleniumgenerationen på arbejdspladsen" *Ungdomsforskning*, nr. 3, Årgang 7, Center for Ungdomsforskning, DPU, Aarhus Universitet.

Høyer-Kruse, Jens (2008): *Analyse af Idrætsfaciliteter i Frederikssund Kommune*, Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet.

Ibsen, Bjarne, Thomas Boje & Torben Fridberg (2008): *Det frivillige Danmark*, Syddansk Universitetsforlag.

Ibsen, Bjarne & Gert Nielsen (2008): *Kommunale forskelle på børns idrætsdeltagelse*, Center for forskning i Idræt Sundhed og Civilsamfund for Idan.

Illeris, Knud et.al. (2009): *Ungdomsliv – Mellem individualisering og standardisering*, Samfundslitteratur, Frederiksberg.

Jacobsen, Michael Hviid (2005): *Hverdagslivet – sociologier om det upåagtede*, Hans Reitzels Forlag, København.

Kaas, Tommy (2008): *Analyse af Lokale- og Anlægsfondens facilitetsdatabase*, Kaas & Mulvad Research & Analyse.

Kirkegaard, Kasper Lund (2007): *Overblik over den danske fitness-sektor – en undersøgelse af danske fitnesscentre*, Idrættens Analyseinstitut.

Kirkegaard, Kasper Lund (2009): *Sundhed for millioner – En medlemsundersøgelse af aktive fitnesskunders træningsmotive, tilfredshedsgrad og selvvaluerede helbredstilstand*. Publiceres 2009 af Idrættens Analyseinstitut.

Kulturministeriet (1987): *Betænkning om breddeidrætten i Danmark*, Betænkning nr. 1094.

Kulturministeriet (2009): *Idræt for alle, Breddeidrætsudvalgets rapport – baggrund og analyse*.

Larsen, Knud (2003a): *Den Tredje Bølge - på vej mod en bevægelseskultur*, Lokale- og Anlægsfonden.

Larsen, Knud (2003b): *Idrætsdeltagelse og idrætsforbrug i Danmark*, Forlaget Klim, Århus.

Mindegaard, Peter (2008): "Håndbold og arbejdsliv i det moderne samfund" i: *Dansk Håndbold - bredde, elite og kommercialiseringens konsekvenser*, Forlaget Bavnebanke, Gerlev Idræthøjskole i samarbejde med Books on Demand, GmbH, Norderstedt, Tyskland.

Nielsen, Jan Toftegaard (2006): *Midtvejsrapport: Modelprojekt "Børn og Unge i Bevægelse på Fyn"*, Center for Forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, SDU.

Nielsen, Jens Christian, Andy Højholdt & Birgitte Simonsen (2004): *Demokrati – fællesskab – læreprocesser*, Roskilde Universitetsforlag.

Olsen, Henning (1997): *Tal taler ikke uden ord. Et metodeeksperiment om danske respondents sprogsensitivitet i politologiske og sociologiske surveyundersøgelser*, Politica vol. 29, no. 3, side 295-310.

Ottesen, Laila et.al. (2006): *En undersøgelse af inaktive danskere, Kvantitative del*, Institut for Idræt, Københavns Universitet, Gennemført for Det Nationale Råd for Folkesundhed og Indenrigs- og sundhedsministeriet.

Ottesen, Laila & Bjarne Ibsen (1999): *Idræt, motion og hverdagsliv – i tal og tale*, Institut for Idræt, Københavns Universitet.

Peterson, Tomas (2008). *Föreningsfostran och tävlingsfostran. En utvärdering av statens stöd till idrotten*. Betänkande av Idrottsstödsutredningen, Statens offentliga utredningar, SOU 2008.

Rambøll Management for Sundhedsstyrelsen (2003): *Befolkningens motivation og barrierer for fysisk aktivitet*.

Rasmussen, Mette & Pernille Due (2007): *Skolebørnsundersøgelsen 2006*, Forskningsgruppen for Børn og Unge Sundhed, Institut for Folkesundhedsvidenskab, Københavns Universitet.

Sennett, Richard (1999): *Det fleksible menneske – eller arbejdets forvandling og personlighedens nedsmeltning*, Hovedland, Højbjerg.

Stelter, Reinhard (1999). *Med kroppen i centrum – Idrætspsykologi i Teori og Praksis*, Dansk Psykologisk Forlag i samarbejde med Dansk Idræts-Forbund.

Trangbæk, Else et.al. (1995): *Dansk Idrætsliv, Bind 1, Den moderne idræts gennembrud, 1860 - 1940*, Gyldendal, Danmark.

Troelsen, Jens et.al. (2008): *Bolignære områders betydning for sundhed*, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

Ulseth, Anne-Lene Bakken (2007): *Mellom tradisjon og nydannelse – Analyser av fysisk aktivitet blant voksne i Norge*, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.

Hjemmesider

<http://www.danmarksstatistik.dk/>

http://www.sportengland.org/one_million_fact_sheet2.pdf

www.endomondo.dk

www.sportzlife.com

www.geocaching.dk

<http://www.idan.dk/Home/Kommentaren/044Fitness2008.aspx>

www.foreningsfitness.dk

http://da.wikipedia.org/wiki/8-timers_arbejdsdag

<http://susy2.si-folkesundhed.dk>

<http://www.vejdirektoratet.dk/dokument.asp?page=document&objno=205238>

www.sst.dk

http://www.dgi.dk/nyheder/Flere_vil_dyrke_fitness_og_motion_i_forening_%5ba21286%5d.aspx

<http://www.arbejdstilsynet.dk/graphics/at/07-Arbejdsmiljoe-i-tal/02-Arbejdsskader/Aarsopgørelser/Anmeldte-lidelser-2008.pdf>

Figuroversigt

Figur 1. Befolkningens idrætsdeltagelse er steget jævnt siden 1964	23
Figur 2. Siden 1993 har danske kvinder været mere aktive i sport eller motion end mænd	24
Figur 3. Kvinder dyrker mere sport og motion end mænd	25
Figur 4. For første gang siden 1964 er den ældre del af befolkningen blevet mere aktiv end midaldrende	26
Figur 5. Piger er de seneste ti år blevet mere idrætsaktive end drenge	27
Figur 6. Børn mellem 10 og 15 år er blevet mindre aktive end i 1998	27
Figur 7. Både drenge og piger dyrker mindre sport/motion i teenageårene i forhold til 1998	28
Figur 8. De midaldrende bruger mindst tid på sport eller motion	31
Figur 9. Mænd bruger mindre tid end i 1998, mens kvinder bruger mere tid	32
Figur 10. Drenge bruger mere tid i gennemsnit om ugen end piger	33
Figur 11. Drenge bruger mere tid på sport eller motion end i 1998. De bruger samtidig mere tid end piger	34
Figur 12. Der sker en stigende polarisering mellem meget idrætsaktive og meget idrætsinaktive børn. Blandt voksne er tendensen lige modsat	35
Figur 13. Børn af forældre med anden etnisk baggrund end dansk dyrker mindre sport eller motion end børn af danske forældre	38
Figur 14. Pigers idrætsdeltagelse er markant lavere, hvis de kun bor med én forælder	39
Figur 15. Idrætsdeltagelsen varierer kun ganske lidt mellem landets fem regioner	40
Figur 16. Oversigt over respondenternes idrætsdeltagelse afhængig af den nationale baggrund	45
Figur 17. Idrætsdeltagelsen – særligt blandt mænd – er påvirket af uddannelseslængde	47
Figur 18. Personer med de højeste husstandsindkomster dyrker mest sport eller motion	48
Figur 19. Jyske mænd dyrker mindre sport og motion end københavnske mænd	48
Figur 20. Sammenhængen mellem uddannelseslængde og idrætsdeltagelse er stadig markant i 2007	50
Figur 21. Særligt pensionister er blevet mere idrætsaktive, men alle beskæftigelsesgrupper har oplevet fremgang siden 1998	51
Figur 22. De mest dyrkede aktiviteter blandt voksne i 1964 og 2007	66
Figur 23. Siden 1964 har foreningsidrætten udviklet sig i begrænset omfang	68
Figur 24. Kønsforskelle præger stadig idrætsdeltagelsens karakter	69
Figur 25. Kønsforskelle skinner igennem i foreningsidrætterne	71
Figur 26. Mænd vælger mange forskellige aktivitetstyper, mens kvinder foretrækker motion	76
Figur 27. De mest dyrkede aktivitetsformer blandt voksne idrætsudøvere samlet set samt fordelt på aldersgrupper	77
Figur 28. Udvikling i de fem aktivitetsformer blandt voksne fra 1998 til 2007	78
Figur 29. De største aktiviteter blandt børn er traditionelle idrætsgrene	80
Figur 30. De ti største foreningsaktiviteter i 2007 er nøjagtig de samme som i 1998	81
Figur 31. Piger går til gymnastik dans og ridning, mens drengene vælger fodbold	82
Figur 32. Foreningsidrætten er opdelt i traditionelle 'pige-' og 'drenge-aktiviteter'	82
Figur 33. Børn dyrker oftest motionsaktiviteter, men fordeler sig også på mange andre aktiviteter	87
Figur 34. Drenge spiller mere boldspil end piger, som omvendt foretrækker motionsaktiviteter	88
Figur 35. Motions- og fitnessaktiviteter har gennemgået den største udvikling siden 1998	88
Figur 36. Uddannelseslængde spiller en rolle for valg af motion eller fitnessaktiviteter	90

Figur 37. Andel, der går til tennis, golf, bowling og billard, fordelt på uddannelseslængde	91
Figur 38. Forskel på uddannelseslængde i jogging og svømning	92
Figur 39. Uddannelseslængde over indflydelse på, hvor mange der går til styrketræning, aerobic og yoga	94
Figur 40. Organisering af idrætsaktiviteter i Europa	98
Figur 41. Foreningsidrætten er den største organiseringsform blandt børn	99
Figur 42. Voksne dyrker oftest aktiviteter på egen hånd	100
Figur 43. Både foreningsidræt og selvorganiseret idræt er i fremgang i disse år	101
Figur 44. Fra teenagealderen bliver selvorganiseret idræt større end foreningsidræt	102
Figur 45. Voksne mænd dyrker oftere aktiviteter i forening end voksne kvinder	103
Figur 46. De største foreningsaktiviteter blandt børn	106
Figur 47. De største foreningsaktiviteter blandt voksne	106
Figur 48. De største aktiviteter i private centre blandt børn	108
Figur 49. Styrketræning og spinning er de største aktiviteter i private centre blandt voksne	108
Figur 50. Kvinder i 20'erne er mest tilbøjelige til at organisere sig i private centre	109
Figur 51. Drengene dyrker mere sport og motion i SFO/fritidsklub end piger	112
Figur 52. De største aktiviteter i SFO/fritidsklub	113
Figur 53. Aktiviteter i firmaidrætsregi	115
Figur 54. Mænd bruger firmaidrætten mest	115
Figur 55. De største aktiviteter på egen hånd blandt børn	117
Figur 56. De største aktiviteter på egen hånd blandt voksne	118
Figur 57. Aktiviteter på egen hånd finder oftest sted blandt midaldrende mænd og kvinder	118
Figur 58. Aftenskolerne er præget af motions- og fitnessaktiviteter	121
Figur 59. Aftenskoler betyder primært noget for organiseringen af sport og motion til ældre kvinder	122
Figur 60. Der er stor forskel på, hvor børn og voksne dyrker idræt (1. prioritet)	135
Figur 61. Nogle faciliteter benyttes oftere af det ene køn	136
Figur 62. Også blandt voksne er der kønsforskelle i facilitetsbruget	136
Figur 63. I almindelige idrætshaller er håndbold den mest almindelige idrætsgren	139
Figur 64. Gymnastiksale bliver brugt til gymnastik	140
Figur 65. Haller/lokaler til særlige idrætsgrene omfatter typisk svømmehaller	142
Figur 66. På særlige udendørs baner eller anlæg spilles primært fodbold	143
Figur 67. Motions-/fitnesscentre er (endnu) primært for voksne	145
Figur 68. Naturen betyder meget for befolkningens idrætsdeltagelse	146
Figur 69. Rulleskøjter og jogging finder ofte sted på veje, gader, fortove o. lign.	147
Figur 70. Parker og grønne områder bliver sjældent brugt til sport eller motion	148
Figur 71. Hjemmet er det sted, hvor flest børn dyrker idrætsaktiviteter	150
Figur 72. Befolkningen dyrker sport eller motion inden for et kvarters afstand fra hjemmet	155
Figur 73. Den voksne befolkning udviser generelt tilfredshed med idrætsfaciliteter	155
Figur 74. Jo længere transporttid til sport eller motion, desto mindre tilfredshed med lokalområdets faciliteter	156
Figur 75. Personer, der benytter traditionelle haller, baner, anlæg og fitnesscentre, er mest tilfredse	157
Figur 76. I Region Hovedstaden er befolkningen generelt mere utilfredse med faciliteterne end i øvrige dele af landet	158
Figur 77. Kvinder er særligt tilbøjelige til at vælge sport eller motion afhængig af faciliteter i nærområdet	159

Figur 78. Folk, der dyrker holdboldspil, individuelle boldspil og fitness, angiver i højere grad at have valgt aktivitet efter lokalområdets facilitetsudbud	160
Figur 79. Folk, der bruger særlige idrætsfaciliteter, vælger i høj grad aktivitet efter facilitetsmulighederne i nærområdet	161
Figur 80. Hvert tredje barn ville dyrke en anden slags sport/motion, hvis der fandtes andre faciliteter i nærheden af, hvor de bor	162
Figur 81. Teenagere vil gerne dyrke mere sport eller motion, hvis faciliteterne var bedre	163
Figur 82. Studerende og pensionister dyrker mest sport og motion i den voksne befolkning	171
Figur 83. Idrætsdeltagelsen topper blandt kvindelige funktionærer. I den anden ende af skalaen figurerer ufaglærte mænd	174
Figur 84. Idrætsdeltagelsen er størst blandt studerende på de boglige uddannelser	176
Figur 85. Mænd arbejder typisk mere end 37 timer om ugen, mens kvinder typisk arbejder under 37 timer	179
Figur 86. Andelen af idrætsaktive kvinder stiger med stigende antal arbejdstimer om ugen. Blandt mænd er tendensen omvendt	180
Figur 87. Idrætsdeltagelsen afviger kun minimalt mellem personer med fast dagtid og uregelmæssige arbejdstider	182
Figur 88. Organisering af idræt hænger sammen med placering af arbejdstider	183
Figur 89. Jo oftere, befolkningen tænker på arbejdsopgaver i hverdagen, desto større er tendensen til at dyrke sport eller motion	185
Figur 90. Idrætsdeltagelsen topper blandt funktionærer med stillesiddende arbejde	188
Figur 91. Befolkningen finder partnere inden for egen beskæftigelsestype	198
Figur 92. Ofte dyrker begge parter i et forhold sport eller motion	199
Figur 93. Kvinder er mere idrætsaktive ifølge deres egen vurdering, end når mænd skal vurdere deres kvindelige partnere	200
Figur 94. Kvinder og mænd dyrker mindre sport og motion, når de har børn	202
Figur 95. Når folk har børn, bruger de mindre tid på sport eller motion	202
Figur 96. Kun hver fjerde forælder med en grunduddannelse dyrker sport eller motion	203
Figur 97. Når forældrene dyrker idræt, gør børnene det også	206
Figur 98. Drengene er påvirket af faderens idrætsdeltagelse	207
Figur 99. I godt halvdelen af familierne er både børn og voksne idrætsaktive	208
Figur 100. Forældrenes indkomst er den mest afgørende faktor for børns idrætsdeltagelse	209
Figur 101. Børn bruger mere tid på sport eller motion, når forældrenes indkomst er høj	210
Figur 102. Børn dyrker oftere tennis, golf og jogging, når forældrenes indkomst er høj	211
Figur 103. Børn dyrker oftere en idræt, hvis også forældrene er aktive inden for samme idræt	212
Figur 104. Forskel på børns deltagelse i forskellige individuelle idrætsgrene afhængig af forældrenes idrætsdeltagelse	212
Figur 105. Børns organisering hænger sammen med forældrenes organisering	213
Figur 106. Over halvdelen af alle børn cykler i skole hver dag	221
Figur 107. Andel blandt børn, der går i forskellige sammenhænge i hverdagen	222
Figur 108. Hver fjerde voksen cykler dagligt til og fra arbejde	222
Figur 109. Voksne går oftest i byens parker, i naturen eller til og fra indkøb	223
Figur 110a. Børn, der dyrker sport eller motion, cykler mere i andre sammenhænge i hverdagen	225
Figur 110b. Voksne, der dyrker sport eller motion, cykler også mere i andre sammenhænge i hverdagen	225
Figur 111. Cykling og gang bidrager til den samlede mængde af idrætsaktive	226
Figur 112. Hver fjerde voksen hverken cykler, går eller dyrker sport eller motion i hverdagen	227

Figur 113. Kvinder cykler oftere på arbejde/til uddannelse end mænd	227
Figur 114. Befolkningen i storbyerne cykler oftere på arbejde/til uddannelse end befolkningen i landområderne	228
Figur 115. Folk med lange videregående uddannelser cykler oftere på arbejde/til uddannelse end andre folk	229
Figur 116. Jo flere børn, desto færre cykler på arbejde/til uddannelse	229
Figur 117. De yngste og ældste befolkningsgrupper cykler oftere i naturen end unge og yngre voksne	231
Figur 118. Voksne går jævnligt i naturen	232
Figur 119. Byens parker bliver brugt lige så flittigt som naturen, når befolkningen går ture	232
Figur 120. Voksne kvinder cykler ofte til og fra indkøb	233
Figur 121. Unge og ældre går ofte, når de skal handle ind, mens børnefamilierne vælger anden transport	234
Figur 122. I storbyerne cykler og går befolkningen oftere, når de handler ind	234
Figur 123. De fleste børn cykler eller går til sport og motion, mens voksne oftere benytter anden transport	235
Figur 124. Indbyggere i de største byer cykler eller går oftere, når de skal til sport eller motion	236
Figur 125. Børn og voksne cykler eller går oftere til sport eller motion, hvis aktiviteten ligger i nærheden af hjemmet	236
Figur 126. Børn, 7-15 år. Skiferie er den mest almindelige form for 'aktiv' ferie.	238
Figur 127. Voksne, 16 år+. Skiferier og vandreferier er de mest almindelige typer af aktive ferier, voksne tager på	239
Figur 128. Idrætsaktive børn og voksne tager oftere på ferier med motionsindhold	239
Figur 129. Befolkningsgrupper med lange videregående uddannelser tager oftere på ferie med motionsindhold	241
Figur 130. Personer med høje indtjeninger holder oftere aktive ferier	241
Figur 131. Voksne bruger flere timer pr. uge end børn på at følge med i sport i medierne	246
Figur 132. Hverken drenge eller piger bruger meget tid på sport i medierne, men drenge bruger alligevel mere tid end piger	247
Figur 133. Mange mænd bruger tid på sport i medierne	248
Figur 134. Alder betyder noget for både mænd og kvinder i forhold til tidsforbrug på sport i medierne	249
Figur 135. Fra teenagealderen bruger både piger og drenge en større andel tid på sport i medierne end andelen, der dyrker sport eller motion regelmæssigt	251
Figur 136. Tv er både børn og voksnes mest benyttede medie til at følge med i sport	253
Figur 137. Tv-mediet dominerer, når befolkningen skal følge med i sport	253
Figur 138. De fleste drenge og piger bruger tv, når de følger med i sport	255
Figur 139. Mænd benytter flere forskellige medietyper til at følge med i sport	255
Figur 140. Børn foretrækker langt overvejende at se fodbold, når de følger sport på tv	258
Figur 141. Voksne foretrækker at se fodbold og håndbold, når de følger sport i tv	258
Figur 142. Mange børn, især drenge, har været til et sportsarrangement som tilskuer inden for det seneste år	270
Figur 143. Et mindretal blandt voksne har været til sportsarrangementer inden for det seneste år	271
Figur 144. Med stigende alder går færre til sportsarrangement som tilskuer, men de ældre generationer følger i stedet sporten i medierne	272
Figur 145. Befolkningsgrupper med høje indtjeninger går oftere til et sportsarrangement som tilskuer	273
Figur 146. Sport og motion betyder meget i befolkningens hverdag	278

Figur 147. Folk, som bruger mere end 3,63 timer om ugen på sport eller motion, oplever, det fylder tidsmæssigt meget i hverdagen	280
Figur 148. Familie og arbejde prioriteres før egen sport eller motion (indeks fra 0-100)	288
Figur 149. Forskel på mænd og kvinder i forhold til, hvordan sport og motion indgår i hverdagen (indeks fra 0-100)	289
Figur 150. De ældre generationer orienterer sig mere mod familie og fællesskab (indeks fra 0-100)	291
Figur 151. Ydre, praktiske faktorer betyder mindre for befolkningsgrupper med lange videregående uddannelser (indeks fra 0-100)	292
Figur 152. De høje indtjeningsgrupper orienterer sig mindre mod ydre, praktiske faktorer i idrætsdeltagelsen (indeks fra 0-100)	293
Figur 153. Forældre orienterer sig mere mod praktiske forhold i idrætsdeltagelsen (indeks fra 0-100)	294
Figur 154. Andelen af ikke-idrætsaktive er faldet jævnt siden 1964	299
Figur 155. De fleste danskere har dyrket mindst én aktivitet regelmæssigt inden for det seneste år	300
Figur 156. De fleste børn dyrker sport eller motion regelmæssigt	307
Figur 157. Barrierer for deltagelse i sport eller motion – opgjort ud fra andelen af respondenter, som ikke dyrker sport eller motion regelmæssigt	311
Figur 158. Mangel på tid er den største årsag til ikke at dyrke sport eller motion	314
Figur 159. Oplevelse af barrierer hænger sammen med aktivitetsprofil	315
Figur 160. Kvinder oplever større tidsmæssige og praktiske barrierer, mens manglende interesse er mændenes største barriere	316
Figur 161. Forskellige aldersgrupper oplever forskellige barrierer	317
Figur 162. Personer med lange videregående uddannelser er primært forhindret af manglende tid	318
Figur 163. Beboerne i storbyerne er oftere forhindret af praktiske årsager	319
Figur 164. Børn, der ikke dyrker sport eller motion, vil hellere bruge tiden på andre ting	322
Figur 165. Manglende interesse er det største barriereparameter for børns idrætsdeltagelse	325
Figur 166. Piger er mere hæmmet af økonomiske faktorer og følelsen af at være i dårlig form	326
Figur 167. I starten af teenageårene er manglende interesse, økonomi og dårlig form større barrierer end blandt yngre børn	327
Figur 168. Børn, som bor med én forælder, oplever flere barrierer for at dyrke sport eller motion	327

Tabeloversigt

Tabel 1. Respondenternes idrætsdeltagelse varierer med måden at spørge på	20
Tabel 2. Idrætsdeltagelsen topper tidligere end i 1998 og samtidig er frafaldet blandt teenagere blevet større	29
Tabel 3. De fleste børn og voksne bruger mellem to og fire timer om ugen på sport eller motion (pct.)	30
Tabel 4. I de yngre og ældre aldersgrupper er mænd mere idrætsaktive end kvinder	31
Tabel 5. De ældre børn bruger mere tid på sport eller motion end de yngre børn	33
Tabel 6. Sociale forskelle på idrætsdeltagelsen blandt børn, fordelt på køn	36
Tabel 7. Fordeling over forældrenes nationale baggrund	37
Tabel 8. Fordeling over familiestatus	39
Tabel 9. Børn mellem 7 og 9 år er meget idrætsaktive i Region Hovedstaden, men andelen falder meget blandt ældre børn	41
Tabel 10. Sociale forskelle blandt voksne, fordelt på køn	43
Tabel 11. Oversigt over respondenternes nationale baggrund opdelt på forældrenes baggrund	44
Tabel 12. Både danskere og svenskere motionerer oftest en til to gange om ugen	53
Tabel 13. Andel af voksne, der dyrker forskellige aktiviteter, med fokus på udviklingen i fire bølger	65
Tabel 14. Kvinder udgør generelt en større andel i de forskellige idrætsaktiviteter i 2007 i forhold til tidligere	70
Tabel 15. Idrætsdeltagelsen ændrer karakter i forskellige aldersgrupper	72
Tabel 16. Udvikling i gennemsnitsalder siden 1975 på udvalgte idrætsgrene	73
Tabel 17. Aldersforskelle i foreningsaktiviteter	74
Tabel 18. Befolkningens idrætsaktiviteter opdelt i fem kategorier	75
Tabel 19. Befolkningen dyrker i gennemsnit flere og flere aktiviteter på et år	78
Tabel 20. Udvikling i andel pigeudøvere siden 1998 på udvalgte idrætsgrene	83
Tabel 21. Opgørelse over andel børn og unge, der dyrker forskellige aktiviteter regelmæssigt fordelt på køn og alder	84
Tabel 22. Foreningsidrætten oplever også aldersforskelle	86
Tabel 23. Børn dyrker flere aktiviteter i gennemsnit end i 1998	89
Tabel 24. I Hovedstaden dyrker befolkningen mere fitness end i resten af Danmark	95
Tabel 25. Børn i Jylland foretrækker ikke de samme aktiviteter som børn på Sjælland	97
Tabel 26. Børn fra danske kernefamilier dyrker mere foreningsidræt	104
Tabel 27. Ikke alle befolkningsgrupper er lige tilknyttet foreningsidrætten	105
Tabel 28. Generelt dyrker få børn idræt i private centre	110
Tabel 29. Personer med videregående uddannelse, høj indkomst og bopæl i Hovedstaden organiserer sig mest i private centre	111
Tabel 30. Oversigt over børn, der går i SFO/fritidsklub efter skoletid	112
Tabel 31. Børn med anden etnisk baggrund end dansk dyrker oftere end andre børn idræt i SFO/fritidsklub	114
Tabel 32. Firmaidrætten repræsenterer kun beskedne variationer på tværs af befolkningsgrupper	116
Tabel 33. Børn i Jylland dyrker flere selvorganiserede aktiviteter på egen hånd end børn i hovedstadsområdet	119

Tabel 34. Folk med lange videregående uddannelser og høje indkomster organiserer sig oftere på egen hånd	120
Tabel 35. Aftenskoler bliver oftest benyttet af ældre kvinder bosat omkring de største byer i Danmark	122
Tabel 36. De færreste børn og voksne organiserer sig udelukkende under én organiseringsform	124
Tabel 37. De fleste børn organiserer sig i forening, mens voksne oftere organiserer sig på egen hånd	124
Tabel 38. Brugen af idrætsfaciliteter varierer mellem generationerne	138
Tabel 39. Facilitetsbruget varierer mellem land og by	152
Tabel 40. Idrætsdeltagelsen varierer meget mellem ledige, afhængig af ledighedstype	172
Tabel 41. Oversigt over respondenternes fordeling på beskæftigelsestype	174
Tabel 42. Oversigt over fordeling på offentlig og privat beskæftigelsessektor	177
Tabel 43. Privatansatte mænd dyrker typisk idræt højst én gang om ugen	178
Tabel 44. Oversigt over respondenternes fordeling på placering af arbejdstider	181
Tabel 45. Mange tænker på arbejdsopgaver efter fyraften	185
Tabel 46. Funktionærer og selvstændige har primært stillesiddende arbejde, mens faglært og ufaglært arbejde oftere indeholder fysisk belastning	187
Tabel 47. Funktionærer med stillesiddende arbejde er de mest idrætsaktive af alle arbejdsgrupper	190
Tabel 48. Folk, der er gift, dyrker oftere sport eller motion end ugifte, men de bruger mindre tid end enlige	197
Tabel 49. Over hvert fjerde par dyrker ikke regelmæssig sport eller motion	199
Tabel 50. Når hverken mor eller far dyrker sport eller motion, er børns idrætsdeltagelse lavere	207
Tabel 51. Børn cykler mere i hverdagen end voksne, mens voksne oftere går til forskellige ærinder	224
Tabel 52. Interessen for sport i medierne er større, når befolkningen selv dyrker sport eller motion	250
Tabel 53. Både børn og voksne ønsker at se flere forskellige idrætsgrene i tv, når både anden- og tredjeprioriteten regnes med	259
Tabel 54. Børn følger overvejende de idrætsgrene på tv, som de selv dyrker i fritiden. Dette gælder ikke blandt voksne	260
Tabel 55. Drenges interesser for sport på tv adskiller sig fra pigernes	262
Tabel 56. Yngre mænd interesserer sig for 'maskuline' idrætsgrene, mens kvindernes interesser er mere 'feminine'	263
Tabel 57. Mænd og kvinder over 40 år interesserer sig for meget traditionelle tv-sportsgrene	263
Tabel 58. De færreste børn og voksne bruger aviserne til andre sportsgrene end fodbold	264
Tabel 59. Børn følger generelt kun beskeden med i sport i aviserne	264
Tabel 60. Mænd under 40 år læser om fodbold i aviserne, mens kvinder under 40 år sjældent bruger aviserne til sportsinformation	265
Tabel 61. Mænd over 40 år er solide forbrugere af fodboldstoffet i aviserne	265
Tabel 62. Børn og voksne benytter oftest internettet til fodbold, men forskellige niches præger billedet	266
Tabel 63. Drengene følger mere med i sport på internettet end piger. De ser og læser især om fodbold	267
Tabel 64. Yngre mænd følger med i mange forskellige sportsgrene på internettet	267
Tabel 65. Internettet udgør et beskeden forum for voksne over 40 år	268
Tabel 66. Fodbold er stort set den eneste sportsgren, befolkningen lytter til i radioen	268

Tabel 67. Kun få børn, og primært drenge, lytter til fodboldtransmissioner i radioen	269
Tabel 68. En del mænd under 40 år lytter til fodboldtransmissioner i radioen	269
Tabel 69. Mænd over 40 år lytter også til fodboldtransmissioner i radioen	269
Tabel 70. Oplevelsen af tidsforbrug hænger sammen med det faktiske tidsforbrug på sport eller motion	280
Tabel 71. Folk i fleksible erhverv dyrker mere sport eller motion end folk med faste arbejdstider	282
Tabel 72. Seniorer værdsætter at dyrke den samme idrætsgren i familien, mens forældre er mere optaget af at dyrke sport/motion sammen i familien	284
Tabel 73. Kvinder er mere optaget af børnepasning/aktivering af børnene i forbindelse med egen træning	285
Tabel 74. Træningstidspunkter og beliggenhed betyder mere for kvinder end for mænd	286
Tabel 75. De 19 udsagn om sport og motion i hverdagen kan samles i otte overordnede parametre	287
Tabel 76. 8 pct. af de ikke-idsrætsaktive laver aktiviteter mindst en time om ugen	301
Tabel 77. Aktivitetsprofilen varierer blandt forskellige befolkningsgrupper	302
Tabel 78. Fem variable viser sig at være de mest afgørende for voksnes idrætsdeltagelse	304
Tabel 79. De færreste børn dyrker slet ikke sport eller motion	308
Tabel 80. Teenagealderen har stor indflydelse på ikke at dyrke sport eller motion	309
Tabel 81. Udsagn omkring barrierer for sport og motion, som kan samles på fire parametre	312
Tabel 82. Børn kan inddeles i fem overordnede kategorier, som udtrykker barrierer i forhold til at dyrke sport eller motion	323

Bilag 1

Danskernes motions- og sportsvaner 2007 er en kvantitativ undersøgelse, og Epinion Capacent har stået for udsending og indsamling af spørgeske-maer. Undersøgelsen er gennemført som en kombineret post-enquete og in-ternetbaseret spørgeskemaundersøgelse, og respondenterne er udvalgt på basis af et simpelt tilfældigt CPR-baseret stikprøveudtag fra CPR-kontoret under det daværende Indenrigs- og Sundhedsministerium. Indsamlingen er foregået i november og december måned i 2007.

Der er udsendt 8.828 skemaer til voksne og 3.743 til børn og unge, hvoraf 4.147 voksne og 1.987 børn og unge har deltaget i undersøgelsen¹⁸. Dette gi-ver en svarprocent på henholdsvis 47 og 53 pct.

De tidligere undersøgelser tilbage til 1964 varierer i forskellige henseender i henhold til det metodiske design. Skemaet nedenfor skitserer de forskellige indsamlingstidspunkter, anvendte spørgemetoder, stikprøvestørrelser samt svarprocenter.

Årstal	Indsamlingstids-punkt	Spørgemetode	Stikprøve-størrelse	Antal svar	Svar-procent
1964	Feb/mar	Besøg	4.396	3.534	80 %
1975	Januar/februar	Besøg	5.044	3.723	74 %
1987	Feb/mar	Telefon/post	4.966	3.302	66 %
1993	Nov/dec	Telefon/besøg	2.521	1.843	73 %
1998	Nov/dec	Telefon/besøg	2.016	1.364	68 %
2002	Nov/dec	Telefon/besøg	3.244	2.811	87 %
2004	Maj - august	Telefon/inter-net/post	3.876	2.513	65 %
2007	Nov/dec	Post/internet	12.571	6.134	49 %

¹⁸ Brutto er der udsendt 9.000 skemaer til voksne og 3.800 til børn og unge. Heraf er der kommet henholdsvis 172 og 57 skemaer retur, som ikke indgår i den samlede beregning af svarprocenten.

Det fremgår af tabellen, at undersøgelsen i 2007 er den hidtil største, og den indeholder svar fra næsten dobbelt så mange respondenter som i nogen af de tidligere undersøgelser. Til gengæld er svarprocenten lavere. Det er et stigende problem at opnå høje svarprocenter i den kvantitative forskning, da befolkningen er blevet mere tilbøjelig til at ignorere henvendelser om deltagelse i diverse undersøgelser. Derudover kan det være problematisk, at undersøgelsen har et smalt emne i forhold til de tidligere kulturvaneundersøgelser, hvor et afsnit om sport og motion har indgået som en lille del af et bredt spekter af kulturelle fritidsaktiviteter. Interesse for emnet øver således indflydelse på befolkningens velvillighed til at svare.

Når undersøgelsens design har valgt at inddrage et meget større antal respondenter i bruttoudsendelsesrunden end tidligere undersøgelser, har det været med hensigten at få tilstrækkelig mange respondenter til at repræsentere den mangfoldige deltagelse i sport og motion. Dette medfører samtidig større vanskeligheder med at opnå en høj svarprocent, hvilket er én af ulemperne ved denne undersøgelse i forhold til tidligere undersøgelser.

En frafaldsanalyse af befolkningssammensætningen på forskellige baggrundsvariable kan være med til at højne sikkerheden for, at der ikke eksisterer tilfældige skævheder i stikprøven i forhold til populationen. I denne undersøgelse er der foretaget en frafaldsanalyse i forhold til køn og alder, mens øvrige demografiske baggrundsvariable ikke er testet systematisk via CPR-udtrækket. En umiddelbar sammenligning af stikprøven i forhold til uddannelsesniveau, beskæftigelse samt familieforhold med oplysninger om populationen fra Danmarks Statistik viser en mindre overrepræsentation af højtuddannede samt højere funktionærer. Dette er ikke overraskende i kvantitative undersøgelser af denne art, men det er væsentligt at være sig bevidst om denne mindre skævvridning, som kan betyde en overrepræsentation af respondenter, der dyrker regelmæssig sport eller motion i forhold til hele populationen. Kulturvaneundersøgelserne fra 1998 og 2004 har ikke vægtet data i forhold til disse variable, men gør ligeledes opmærksom på risikoen for en overrepræsentation af en 'ønskelig adfærd' som et velkendt fænomen i undersøgelser af denne art (Bille et.al. 2005).

I forhold til køn og alder er der ikke grund til store bekymringer omkring repræsentativitet, da der udelukkende er mindre skævheder i stikprøven i forhold til hele populationen. Blandt voksne er mænd underrepræsenteret med 3 procentpoint, mens kvinder er tilsvarende overrepræsenterede. Aldersmæssigt er der en mindre underrepræsentation af 20-39-årige, mens 16-19-årige samt 40-79-årige er svagt overrepræsenterede.

Blandt børn er skævhederne mindre med en overrepræsentation af drenge på 0,8 procentpoint og pigerne tilsvarende underrepræsenteret. Desuden er der lidt færre børn mellem 7 og 12 år repræsenteret i undersøgelsen, mens de 13 til 15 årige er overrepræsenteret med 3 procentpoint.

I forhold til børns rapporteringer er der visse metodiske usikkerheder, der bør holdes for øje i fortolkningerne. Selvom børnene og de unge er blevet bedt om at udfylde spørgeskemaet sammen med en voksen, ved ingen reelt, i hvilket omfang dette er gjort. Det kan være svært for børn at skelne mellem de mange forskellige sammenhænge, hvori de dyrker sport og motion i hverdagen. Ikke mindst i forlængelse af, at flere pasningstilbud tager aktiviteter op, som i mange tilfælde minder om de aktiviteter, der tidligere udelukkende var forbundet med de traditionelle idrætsforeninger. Desuden vokser flere partnerskabsprojekter frem, hvor aktiviteterne foregår under samarbejde mellem eksempelvis offentlige og frivillige institutioner. Man må derfor formode, at der til tider kan forekomme en vis begrebsforvirring i sondringen mellem 'klub/forening', 'privat center', 'SFO', 'på egen hånd' eller 'i anden sammenhæng'.

Spørgeskemaet fra 2007 adskiller sig på mange områder fra tidligere undersøgelser. For det første omhandler det udelukkende motion og sport, hvor de sports- og motionsrelaterede spørgsmål tidligere – bortset fra Lokale- og Anlægsfondens undersøgelse i 2002 – har været en del af en større kulturanalyseundersøgelse. Spørgeskemaet er mere omfattende i forhold til tidligere undersøgelser med nye spørgsmål, mens de spørgsmål, som er analoge med tidligere, er blevet opdateret og ofte opdelt i flere og mere detaljerede svarkategorier.

Det er især i forhold til spørgsmålet om, hvilke aktiviteter samt i hvilken sammenhæng de forskellige aktiviteter dyrkes, at der er sket en udvikling. Der er i 2007 nævnt 34 forskellige aktiviteter for børn og 47 for voksne. I 2004 var der henholdsvis 20 og 30 aktiviteter.

Desuden er spørgsmålet i 2007 konstrueret således, at man umiddelbart efter at have sat et kryds ud fra en aktivitet skal angive, hvor den er organiseret. Her er svarkategorierne; 'klub/forening', 'privat center', 'SFO/fritidsklub', 'på egen hånd' eller 'i anden sammenhæng' for børn og unge, mens 'SFO/fritidsklub' er erstattet af 'firmaidræt' for voksne, hvor der yderligere er mulighed for at sætte kryds ud for 'aftenskole'. Tidligere har det kun været muligt at afkrydse, hvis man dyrker aktiviteten i en forening. Det er en generel tendens i spørgeskemaundersøgelser, at jo mere præcist og detaljeret man spørger, desto flere svarer på spørgsmålet, da det kan være med til at stimulere hukommelsen (Olsen 1997).

Derfor kan de mange forskellige aktiviteter og organiseringsformer erindre om aktiviteter, der ikke traditionelt ville blive noteret, og eksempelvis kan en kategori som 'på egen hånd' være med til at opfange badminton eller fodboldspil i haven. En anden tendens i de idrætslige miljøer, hvor især børn og unge færdes, er et vekslende program af forskellige aktiviteter. Der kan således være børn og unge, som regelmæssigt beskæftiger sig med rundbold, fodbold, basket, hockey og gymnastik, selvom de reelt kun går til sport én eller to gange om ugen.

Af disse årsager må man forvente en mindre overrepræsentation af aktiviteter i 2007 i forhold til tidligere, og spørgsmålet er, om det overhovedet er meningsfyldt at foretage en sammenligning over tid i dette spørgsmål. Det er dog interessant at følge udviklingen i forhold til andelen, der angiver at være aktiv på andre spørgsmål, da der er tendens til en øget uoverensstemmelse. Således er det ikke så meget udviklingen i andelen, der dyrker mindst én aktivitet, som vækker opmærksomhed, men i højere grad udviklingen i forhold til øvrige svar på den regelmæssige idrætsdeltagelse.

Undersøgelsens spørgeskemaer for henholdsvis børn og voksne kan downloades i vidensbanken under Idans udgivelser på følgende link: www.idan.dk. Brug af spørgeskemaerne til fremtidige undersøgelsesformål må ikke ske uden forudgående tilladelse fra Idrættens Analyseinstitut.

Rådata fra undersøgelsen er indleveret til Dansk Data Arkiv medio 2009 og står til rådighed for videre forskningsbrug.

Bilag 2

Oversigt over, hvor mange voksne der dyrker forskellige idrætsgrene.
Fordelt på køn og alder (pct.).

Idrætsgren (N = 4147)	Total	Køn		Alder						
		Kvinder	Mænd	16-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70+
Vandreture	32	37	27	22	22	27	31	40	42	26
Jogging/ motionsløb	25	24	26	33	44	38	30	22	11	4
Styrketræning	19	20	19	38	42	21	19	14	12	7
Gymnastik	18	24	10	21	7	10	12	17	27	31
Aerobic	17	21	13	32	33	22	19	13	10	5
Svømning	15	18	12	15	21	15	13	14	16	13
Konditionstræning	13	13	13	24	27	11	11	10	12	6
Cykelsport (ikke transport)	12	9	15	8	9	10	14	14	14	9
Fodbold	10	5	16	35	22	9	8	5	4	3
Badminton	10	7	13	21	13	6	9	12	8	3
Spinning/ Kondicykel	10	11	9	8	14	11	13	10	7	7
Dans (alle former)	7	10	4	15	9	6	6	6	8	7
Golf	6	4	8	4	5	4	4	6	10	7
Bowling	6	5	7	9	8	4	5	5	6	7
Stavgang	6	9	2	2	2	2	3	6	11	11
Fiskeri	6	1	11	4	3	6	7	5	8	3
Yoga	6	10	2	6	10	6	6	8	4	4
Håndbold	4	4	4	15	8	4	3	2	1	1
Basketball	4	4	5	13	5	3	2	3	5	5
Tennis	4	3	5	8	5	2	4	5	4	2
Rulleskøjter	4	4	2	10	8	4	3	3	1	1
Jagt	4	1	7	2	2	5	4	3	6	3

Idrætsgren (N = 4147)	Total	Køn		Alder						
		Kvinder	Mænd	16-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70+
Volleyball/ Beachvolley	3	2	3	11	7	2	2	1	1	1
Billard/pool	3	2	5	6	9	4	2	3	2	3
Ridning	3	5	1	7	7	5	5	1	0	1
Pausegymnastik	3	4	3	4	3	3	2	4	4	3
Petanque	2	3	2	2	2	2	1	2	3	6
Bordtennis	2	1	3	8	4	2	1	1	2	0
Orienteringsløb	2	2	3	6	4	3	1	2	0	1
Boksning	2	2	2	3	6	2	1	0	1	0
Kano, roning	2	1	2	3	2	2	3	1	1	1
Kajak	2	1	2	2	2	2	2	2	1	0
Sejlsport, windsurfing	2	1	2	2	2	2	2	3	3	2
Skydning	2,	0	4	4	2	2	2	1	3	2
Squash	1	1	2	2	3	3	1	1	0	1
Skateboard	1	1	1	4	2	1	0	0	0	0
Motorsport	1	1	2	3	2	1	1	1	1	1
Kampsport	1	1	2	4	4	2	1	1	0	0
Atletik	1	1	1	5	1	1	1	0	0	0
Klatring	1	1	1	4	3	1	1	0	0	0
Skøjteløb	1	1	1	3	1	1	1	1	0	0
Handicapidræt	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1
Rollespil	0	0	1	2	1	0	0	0	1	0
Anden idræt	5	5	4	5	6	4	5	5	3	5

Bilag 3

Oversigt over, hvor mange børn og unge der dyrker forskellige idrætsgrene. Fordelt på køn og alder (pct.).

Idrætsgren (N = 1987)	Total	Køn		Alder		
		Drenge	Piger	7-9 år	10-12 år	13-15 år
Fodbold	45	61	28	46	47	43
Svømning	40	40	40	55	47	21
Gymnastik	34	23	46	47	33	24
Trampolin	31	30	33	40	34	22
Jogging/motionsløb	23	23	24	21	20	28
Rulleskøjter	22	18	25	28	26	12
Håndbold	20	17	24	16	25	20
Badminton	19	22	16	12	22	22
Vandreture	19	18	21	28	15	17
Spejder	14	13	16	18	15	10
Dans (alle former)	13	4	23	15	12	13
Ridning	12	3	21	12	13	11
Cykelsport	11	13	8	12	11	10
Bordtennis	10	15	5	9	11	10
Styrketræning	10	11	8	2	6	20
Konditionstræning	8	9	7	2	7	15
Rollespil	8	10	5	8	10	6
Fiskeri	8	12	4	7	9	7
Tennis	7	8	6	4	7	9
Skateboard	6	9	3	7	7	4
Kampsport	6	8	3	4	7	6
Basketball	5	7	3	4	5	7
Hockey/floorball	5	7	2	6	5	3
Atletik	5	4	6	4	7	4
Golf	4	6	2	4	4	5
Motorsport	4	6	2	4	5	4
Skak	4	6	2	7	4	3
Volleyball/Beachvolley	3	3	4	2	2	5
Spinning/Kondicykel	3	4	3	1	3	6
Kano, kajak, roning	3	3	2	2	2	4
Sejlsport, windsurfing	3	3	2	2	2	3
Aerobic	2	1	3	1	2	3
Boksning	2	3	1	1	2	4
Handicapidræt	2	2	1	2	1	1

Sport og motion i danskernes hverdag

Ildrætten er én af de største fritidsbeskæftigelser i Danmark. Siden 1964 er andelen af idrætsaktive voksne tæt på firedoblet. Idræt er ikke længere forbeholdt ungdommen, selvom børn og unge fortsat er blandt de mest idrætsaktive i befolkningen.

Samtidig er der sket et dramatisk skift i måderne, danskerne dyrker sport og motion på. Selvorganiseret idræt, motionscentre og andre kommercielle tilbud har vundet frem som alternativer til foreningsidrættens tilbud, ligesom man i idrætsdeltagelsen kan aflæse en stigende interesse for fleksible og sundhedsfremmende motionsaktiviteter.

‘Sport og motion i danskernes hverdag’ bygger på undersøgelsen ‘Danskernes motions- og sportsvaner 2007’, hvis hovedresultater udkom i rapportform i 2008. Men denne bog går tættere på de forskellige roller, som idrætten udfylder i danskernes hverdag. Den beskriver bl.a., hvordan uddannelses-, arbejds- og familielivet spiller ind på, om danskerne vælger idrætten til eller fra. Bogen samler de vigtigste tendenser i en afsluttende analyse, der diskuterer, hvordan idrætsdeltagelsen forandrer sig i takt med samfundets generelle udvikling.

Danish Institute for Sports Studies

**IDRÆTTENS
ANALYSEINSTITUT**

MAJA PILGAARD er ansat som analytiker ved Idrættens Analyseinstitut og ph.d.-stipendiat ved Institut for Idræt og Biomekanik på Syddansk Universitet. Siden foråret 2008 har hun været ansvarlig for undersøgelsen ‘Danskernes motions- og sportsvaner 2007’, hvis hovedresultater udkom i rapportform i 2008.

ISBN 978-87-92120-12-0